JOANNIS ANTONII BERNARDI E SOCIETATE JESU CARMINA ET PROLUSIONES

Giovanni Antonio Bernardi

Digitized by Google

6
22-d

BIBLIOTECA NAZIONALE
6
11 C
29
VITTORIO EMANUELE

6. 22.d. 120

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

JOANNIS ANTONII BERNARDI

E SOCIETATE JESU

CARMINA

ET PROLUSIONES

BONONIÆ MDCCXX.

Superiorum Permissu

Digitized by Google

Digitized by Google

ELEGIARUM
LIBRI DUO.

Digitized by Google

ELEGIARUM
LIBER PRIOR.

BIBLIOTECA NAZ. ROMANA VITTORIO EMANUELE

Cur Auctor, quo tempore ſeverioribus ſtudiis maximè detinetur, qualemcunque ſuorum Carminum editionem paraverit.

Ad. R. P. ANTONIUM FRANCISCUM BELLATI
Societatis Jeſu.

ELEGIA.

PUblicus hæc habeat per me ſibi Carmina Lector;
Carmina ſi tamen hæc qui legat, ullus erit.
Ipſa quidem mallent, quo tutiùs antè latebant,
Illo nunc etiam poſſe latere loco.
Quippe novi, ambitioſa licèt, tamen anxia fati,
Id modò, quod forſan ſpes fuit antè, timent.
Et meritò timeant; quid enim, placuiſse tot inter
Quod poſſit vates temporis hujus, habent?
Indiga ſunt cultûs, et adhuc poſcentia limam;
Nec tamen, ut placeant, eſt, puto, lima ſatis.
Pleraque jam cecini, dum nondum fortior ætas,
Menſque, boni tantùm ſpes mihi vatis erant.
Tunc quoque nec Phœbus ſemper, nec tempus amicum;
Raucaque ſæpe mihi voxque, chelyſque fuit.

Digitized by Google

Quid quòd mox Pindum (duo ſunt propè luſtra) reliqui;
Nec libet huc iterum, nec vacat ire mihi.
Forſitan et pudeat; quid enim iuvenilia poſsim
Carmina nunc tetricos inter amare Sophos?
Illorum quis, me Phœbo, Muſiſque vacantem
Si videat, riſum continuiſse queat?
Illorum quis non meritò ſimul arguat; ægra
Mente tamen nî me deſipuiſſe putet?
Rideat hirſutum nunc carmina noſtra Lyceum,
Rideat Aonium dogmata noſtra nemus.
Ipſe inter lepidos dicar Sophus eſſe Poetas,
Inter divinos eſſe Poeta Sophos.
Ergo quî poſſim dubio nunc mittere prælo
Carmina, jam longo penè ſepulta ſitu?
An non ipſa ſuas optent nunc temporis umbras
Tutiùs, haud aljis, haud mihi nota ſatis?
Hæc mecum toties, hæc ſæpe loquebar amicis;
Vana tamen ſurdis verba fuere notis.
Nempe diu, vates aliquis cùm credar ab illis,
Haud meriti pœnas nominis ipſe luo.
Jam colles Cyrrhæ notos, et amica reviſam
Dulcis Permeſſi numina, ſæpe monent.
Sæpe monent, aliquid promiſſi carminis edam
Jam tandem; timidas increpitantque moras.
Plurima quæ contrà prætendo, ut inania rident;
Seque putant verbis ſolvere poſſe tribus.
Nil operis cudiſſe novi vacet: ipſa juventæ
Carmina ſat dignum, ſi poliantur, opus.
Nec Sophiæ demam ſua tempora: ſiqua ſuperſit,
(Et quota non ſupereſt?) hæc ſatis hora mihi.
Hæc illi; tanquam in loculis prurigo canendi
Sit mihi, et ad nutum carmina ſemper eant.

Tu

Digitized by Google

Tu quoque (num ſimulas? Ah! Phœbi numina teſtor,
Et majus numen, Teque, tuamque Fidem)
Tu quoque, nec ſimulas, BELLATI, ſæpe dediſti
Conſilium, in dubiis dux mihi rebus, idem.
Utque tibi felix juveni jam riſit Apollo,
Et poteras Vates inter habere locum:
Utque tibi nunc eſt dicendi gratia felix,
Et potes eloquio flectere corda tuo:
Plurima dixiſti, quæ me quoque vincere poſſent;
Et media victus plùs propè parte fui.
Cùm tamen obſtarem, nec jam ſuperabilis eſſem
Totus adhuc; vires nam mihi cauſa dabat:
En ſubitò causâ cecidi: tibi cedere cogor
Judicioque tuo, judicioque meo.
Scilicet ille, mihi cujus ſacra quælibet inſtar
Præcepti vox eſt, juſſaque numen habent:
Ille tuis favet, et paucis mea dicta refellit:
Publica lux habeat carmina noſtra, cupit.
Et cupit, et poſcit; neque enim jubet: hoc tamen ipſo
Quòd cupit, et poſcit, mitiùs ille jubet.
Quid faciam? Hìc tandem me vinci nolle ſuperbum eſt.
Jam tibi, jam reliquis, plaudite, victus eo.
En tibi, quæ poſcor, quamvis pars maxima deſit,
Carmina: tu meritò qualiacunque fove.
Ut culpent alii (nam plurima certus in illis,
Quæ meritò culpent, invenienda reor)
Te tamen, et notos comites decet illa tueri,
Viſa quibus pridem digna fuere legi.
Sed tamen; ut rigidus maneat mea carmina Lector,
Ut maneat nullus, nil doluiſſe velim.
Nam quid ego doleam vobis placuiſſe Poetam,
Hos aliis verſus non placuiſſe meos?

Ex occaſione eruditæ cujuſdam Litis

DE VIRGILIO,

ATQUE

OVIDIO:

Uter ſcilicet a Poetices ſtudioſis præferri alteri debeat,

De Poeta utroque, ex Eruditorum mente, Auctoris judicium; et quàm periculoſa Adoleſcentibus ſit Poetarum minùs pudicorum Lectio.

ELEGIA.

PHœbe potens Pindo, Latii duo maxima Pindi
  Nomina, Naſonem, Virgiliumque refer.
Ipſe refer; neque enim nobis ſat notus uterque:
  Et, ſicui ſatis eſt notus uterque, tibi eſt.
Aſpicis, ut geminus longa eſt diſcordia Vates:
  Ut pars illa ſuum præferat, illa ſuum.
Neutra minor pugnâ eſt: pars utraque cedere neſcit;
  Utraque, cur meritò vincere poſſit, habet.
Tu potes invictum prudens abſolvere bellum;
  Totaque judicio lis dirimenda tuo.
Ergo doce, quæ certa tuæ ſententia menti eſt:
  Sitne tibi Naſo, Virgiliuſne prior.
Ipſe tuæ interpres mentis, paciſque ſequeſter,
  Nec jam pars, partes conciliantis agam.

Utra-

Digitized by Google

Utraque, Phœbe, ſuos tibi ſubdit turba, meoque
Jamdudum ſenſus poſcit ab ore tuos.
Nobile par Vatum, quo ſe tulit Itala Cœlo
Gloria, nec quidquam Græcia majus habet!
Nec te Virgilius, credo, minor ibit, Homere;
Et tibi Callimachus, Naſo, ſecundus erit.
Ut tamen expendas Vatem conſultus utrumque;
Hos mage, quàm ſimiles, dixeris eſſe pares.
En tibi Virgilius: nihil eſt prudentius illo.
En alter, quo nil dulcius eſſe poteſt.
Plus huic naturæ forſan, plus artis in illo eſt.
Hunc magis admiror; ſed placet ille magis.
At prior huc noſtro veniat ſub carmine Vates,
Mantua quem genuit, Parthenopeque tegit.
Quàm bene ſylveſtri carmen modulatur avena;
Quoſquè canit mores, ingeniofus habet!
Quàm bene, cura ſolo quæ ſit præſtanda ferendo,
Præcipit; et partes arva colentis agit!
Utque boves, et equos cures: ut alantur in agris,
Nunc docet auctor, oves; nunc docet auctor, apes!
In tenui labor, at tenuis non gloria. Vati
Ruſtica materies nobile præſtat opus.
Nec tantùm quondam trabeato plauſit aratro,
Culta triumphali, Romula Terra, manu;
Ingenio, quantùm, calamoque exculta Maronis,
Plaudit aratori Terra ſuperba ſuo.
Sed propiùs magna ſuperos Æneide tangit.
Hoc ſatis ad laudem grande Maronis opus.
Hìc pius Æneas, flammis jactatus, & undis,
Fert Latio patrios, Dardana ſacra, Lares.
Ut varias peragret terras fortiſſimus heros;
Ut varios caſus, pluraque monſtra ferat:

Et dextrâ mores, et linguâ ſervat eoſdem,
Devotus fatis, Italiæque ſuæ.
Non animos olli frangit Saturnia Juno,
Dardanidas toto perdere certa Jove.
Quin animos addit Genitrix fidiſſima, totum
Dardanidis melior conciliare Jovem.
Nunc mœſtos comites, et ſe ſolatur in illis;
Quoquè tulit, vultu longa perîcla refert.
Nunc, Trojæ infandum renovans narrando dolorem,
Phœniſſæ lacrymas exprimit ipſe ſuis.
Nunc ſibi vim facit; et, melior dux conjuge, præfert
Reginæ precibus conſcia juſſa Deûm.
Nunc hoſti ferus eſt, nunc idem fidus amicis;
Tamque ferox Turno, quàm pius antè Patri.
Conjugio tandem fruitur, regnoque Latino.
Hoc longæ pretium, cauſaquè digna viæ.
Quantus in his vates incedit paſſibus æquis!
Ut nunquam minor eſt, diſſimiliſque ſibi!
Talis grandè fluit Padus, aut ingentior Iſter,
Contentus ripis, littoribuſque ſuis.
Nec ſpecies illi, nec abeſt Romana venuſtas;
Et quidquid pro re pectora tangat, adeſt.
Ipſa trahit ſimiles prudens ſententia voces;
Verbaque, quod deceat, ſingula pondus habent.
Si tamen, abſolvit quæ non manus ultima Vatis,
Quæquè minùs placeant, carmina pauca legam;
Non ego, quæ plures fingunt, myſteria credam,
Ingenio nunquam percipienda meo.
An ſcelus eſt, ſi fortè ſuos, ratione magiſtra,
Et magnis nævos vatibus eſſe putem?
Quamvis nil Phœbo, quamvis nil pulchrius Aſtris;
Sunt Aſtris labes, ſunt tibi, Phœbe, tuæ.

Ipſe

Digitized by Google

Ipſe etiam quandoque bonus dormitat Homerus;
Nec magno tamen eſt ille Marone minor.
Quis non Virgilium libro reprêndat in uno;
Quamvis hac felix parte poeta fuit?
Læſa dolet Dido, quòd, falſi Dædalus ignis,
Duxerit in Lybicos arma, virumque toros.
Vix norât, prudens animi Regina virilis,
Dardanium fama poſteriore ducem.
Quid quòd et invicti ſervat decora alta pudoris,
Nulli poſt thalamos nupta, Sichæe, tuos?
Siqua tamen ſonti venia, et laus danda Poetæ;
Culpa, Maro, veniâ, dignaque laude tua eſt.
Tales, ipſe ardens, alius malè concinit ignes;
Et ſimili pingit turpia facta manu.
Tu neque conceſſo nimium concedis amori;
Et, quæ ſunt tacita nocte tegenda, taces.
Hoc te Parthenium dicam de nomine vatem;
Et quem, ſi quartum dempſero, quiſque legat.
Sed jam adſit Vates Pelignis natus aquoſis,
Inter inhumanos juſſus obire Getas.
O utinam, mihi dum caneris, tua vena canenti
Purior hìc, Ovidi, lucidiorque fluat;
Quiquè tuas leget hìc laudes: has, dicere poſſit,
Dictavit laudes ipſe Poeta ſuas!
Præſtitit ingenium Vati natura beatum.
Ingenio vates adfuit ipſe ſuo.
Quos non, quidquid agat, numeros æqualiter implet;
Quamvis ad teneros aptior uſque modos?
Sponte ſua Charites veniunt in carmina Vati,
Et Venus, et nulla dulcior arte Lepos.
Inſinuat ſe ſe vafer, et præcordia verſat;
Et molles animos, mollior ipſe, facit.

Seu

Digitized by Google

Seu dolet, et de ſe queritur miſer: ipſe dolenti
    Annuis, et ſenſus commiſerantis habes.
Sive, ferant ut opem, fidos rogat exul amicos:
    Ferre velis promptam fidus amicus opem.
Seu ferit ingratos, venalia corda, ſodales:
    Sævus in ingratos tu quoque bella moves.
Seu priſcas narret mutantia Corpora formas,
    Et Romæ mores, primaque ſacra rudis;
Seu canat, Herois quidquid minitanſque, roganſque
    Exprobrat ingrato, conqueriturque viro:
Quæ legis, hæc illo credas narrante videri;
    Quoquè canit, jures, quæ canit, acta modo.
Uſque adeo formas Protheus ſe vertit in omnes;
    Et, quamcunque libet ſumere, forma decet.
(a) Sunt tamen exigui vel pulchro in corpore nævi,
    Et patitur manes Naſo poeta ſuos.
Nil illi ſatis eſt: ultra confinia juſti
    Sæpius ingenio fertur ab ipſe ſuo.
Haud ſemel et gravibus mœſtis leve miſcet acutum,
    Fòrs prudens, dum vult blandior eſſe, minùs.
(b) Ipſe ſuas noſcit mendas, ſed diligit illas;
    Solaque peccandi cauſa placere ſibi eſt.
O utinam tragicis ultrix Medea cothurnis
    Extaret, teneri nobile Vatis opus!
(c) Siqua fides Fabio, ſatis illa Tragædia magni
    Ingenium Vatis, judiciumque probat.
Materiâ tamen ille magis, quàm carmine, peccat.
    Ipſa ſui vitium carmina Vatis habent.
Ah! meliùs pejora canit; nec tam bona turpi
    Carmina propoſito convenienter eunt.

Arte

(a) *Vide Senec. Nat. quæſt. lib.3. c.27.* (b) *Senec. Controv.* 10.
(c) *Quintil. Inſtit. Orat. lib.1. cap.1.*

Digitized by Google

Arte ſua meritò periit; ſed plurimus illa
Nunc quoque, me miſerum! lector ab Arte perit.
Forſan et Etruſcæ (pueris magis inde timendum)
Pierides, quod ab hac diſcitur Arte, docent.
Siquis adeſt, nullum quamvis hic eſſe putandum eſt,
Inter diſcipulos, qui legat iſta, meos:
(Nempe meos olim, quamvis minùs ipſe putarem,
Inter diſcipulos unus, et alter erant)
Ah! turpes mihi nunc, Phœbus nam ſanctior urget,
In verſus liceat, fœdaque plectra vehi.
Hæc blandè vos a ſtudiis gravioribus arcent;
Hinc animi vigor eſt, ingeniique minor.
Quin et cum placitis præcordia verſibus intrat
Mollior affectus, nec minùs ipſe placet.
Ergo ſit, o Juvenes, ipſa vel in arte canendi
Cura prior vitæ, cura ſecunda lyræ.
Nil morum pretio bene diſcitur. Eſſe poetam
Quis cupiat, ſi non debeat eſſe pius?
Et ſtylus, et candor non eſt, quod amatis in illis
Verſibus: ah! ne ſit ſubdolus alter amor.
Si ſtylus, et candor tamen eſt, quod amatis in illis
Verſibus, et non eſt ſubdolus alter amor;
Id poterunt ſanctæ meliùs docuiſſe Camœnæ,
Quarum jam vobis copia multa ſubeſt.
Cur, quo ſecuræ ſparguntur nectare menſæ,
Hoc placeat dubias inter habere dapes?
Inſontis cur non potior ſit floſculus horti;
Quàm ſub quo flori concolor anguis adeſt?
Non ego tot vobis teneros excludo Poetas;
Non ipſum, de quo juſta querela mihi eſt.
Et me (quid ſimulem?) tangit Sulmonis alumnus;
Et mihi perlegitur, quò meret uſque legi.

Sed

Sed Pudor, et Pietas, ſed quà Deus imperet; illum
Vulcano pergam tradere primus ego.
Primus ego: Vatis, clamem, procul eſte profani
Carmina, inoffenſo neſcia corde legi.
Quos facitis, flagrate rogis melioribus: uram,
Urar ne veſtro, vos prior igne meo.
Suppleat inceſtas majori numine Muſas
Et Deus, et nato proxima Virgo Deo.
His nos auſpicibus ſacros cantabimus ignes,
Quos legat, et meliùs diſcat amare puer.
Nec deerunt, quamvis abſit cum matre Cupido,
Et Lepor, et Charites, et ſine fæce Sales.
Nec deerunt verſus, etiam Naſone relicto,
Si caſti non ſint, quos putet ille ſuos.
Talia tu, Virgo, facies in carmina vires:
Ingenium dabitis Tuque, Puerque tuus.
Sed jam oblita viam repetat nunc Muſa priorem;
Et Vati proprium ſignet utrique decus.
Judicium magni Vatum ſibi quiſque Maronis;
(a) Ingenium, Naſo, malit habere tuum.

MAR-

(a) *Seneca loc. cit. vocat Ovidium* Poetarum ingenioſiſſimum, et ſummi ingenii virum; *et Barclajus Euphorm. lib. 2.* quem Natura omnium ingeniorum compendium fecit.

MARCI TULLII CICERONIS,

AC

MARCI ANNÆI SENECÆ,

Ex Eruditorum judicio,

* COMPARATIO;

Et quid in utroque admirandum præcipuè, imitandumque.

ELEGIA.

Quid Senecam vincat Cicero, quid cedat eidem,
 Quærere, nil tutæ, credite, laudis habet.
Diſſimiles ut ſint formâ, cultuque loquendi;
 Attamen ingenii ſunt propè laude pares.
In reliquis magno ſe judice quiſque tuetur:
 Aptior ætati ſcripſit uterque ſuæ.
Illic Roma ſuum Ciceronem libera præfert;
 Hìc præfert Senecam ſubdita Roma ſuum.
Cæſar utrumque probat. Juvenem regit iſte Neronem;
 Vindictam Caji temperat ille ſenis.
Hoc longè melior, quòd ſano tempore ſcripſit
 Tullius, et populi voce diſertus erat.
At paucis ſapiens, et morum doctor in aula,
 Debuit Annæus Principis ore loqui.
Si tamen in ſcirpo fas eſt mihi quærere nodum;
 (Hæc memini doctum verba dediſſe ſenem)

Fòrs

* *Vide de argumento eodem Proluſionem in fine Libri.*

Digitized by Google

Fòrs addam Senecæ, Ciceroni pluſcula demam:
    Ex omni neuter parte probandus erit.
Sed vitiis nulli licuit caruiſſe. Laborat
    Qui tantùm minimis, optimus ille mihi eſt.
Hæc bonus ille ſenex. Sed non tamen audeo, mentem
    Ipſe meam prodens, dicere prorſus idem.
Quod ſi ſcire lubet, Senecæ quæ gloria major;
    Quod Tullî proprium, præcipuumque decus:
Plura prior doceat forſan, perſuadeat alter;
    Nempe hic Orator grandior, ille Sophus.
Aptior his Seneca eſt, quos aut venerabilis ætas,
    Notaque jam virtus, aut grave munus habet.
Quin alios etiam, tantùm contenta doceri
    Materies, Senecæ nil vetat ore loqui.
At, ſapiens cui mens deſit, doctrinave morum;
    Illâ quî ſperet providus ire viâ?
Scilicet eloquio, res eſt, quæ tangit in illo:
    Hæc abſit, vix, quod tangere poſſit, adeſt.
Et tamen haud deſit, faſtus quem ludat inanis;
    Sit ſtudio quamvis, ingenioque minor.
Dum nil connexum, dum fatur gnomatis inſtar
    Quidlibet; hinc Senecæ ſe putat eſſe parem.
Congeriem lapidum, niſi ſit pretioſa, quis unquam
    Laudet; et hæc, dicat, quàm bene ſtructa domus!
Quid quod et ipſa, ſuus ſi cultus deſit, et ordo,
    Quæ placuiſſe ſolent, non tamen uſque placent?
Multum conſilio debet, ſpeculoque venuſtas;
    Raraque apud nos eſt forma ſine arte decens.
Cur non ſit linguæ, quæ fronti cura placendi eſt;
    Cura viros deceat cùm tamen illa magis?
Ergo disjunctis minor eſt Oratio membris,
    Singula ſint pulchro corpore digna licèt.

Ut

Digitized by Google

Ut valeat nervis, placeat quoque ſanguine; nec, ceu
Gutta cadat: potiùs fluminis inſtar eat.
Hæc, et plura docet, cui ſe malè conferat alter
Æmulus, exemplo Tullius ipſe ſuo.
Seu lubeat pleno coram dixiſſe Senatu,
Cauſa ſit in medio ſeu peragenda foro:
Sive ſacro de ſuggeſtu terrere nocentes,
Quæquè pios maneant fata, docere juvet;
Quis non utendum ducat Cicerone magiſtro?
Poſſe loqui quis non illius ore velit?
Illius eloquium eſt, quo diſceptanda Sophorum
Dogmata; quo dici publica jura petunt.
Illius eloquium eſt, quo res urbiſque, domique;
Quo gaudent etiam moribus apta legi.
Hæc Senecæ pariter laus eſt; neque terminus idem
Poſcat idem ſemper, quo teneatur, iter.
Tutior illa tamen via, quam tenuere Diſerti:
Tullius his, primum quem ſequerentur, erat.
Nunc illum et mea cura ſequi eſt. Cùm ſuggeret ætas,
Aut ratio, forſan dux meus alter erit.
At (a) Vos, ſeu Senecæ, ſeu Tullî dictio tangit
Gratior; ut facitis, qua decet, ite viâ.
Pergite judicio componere quiſque magiſtro.
Hoc Senecæ partes, hoc Ciceronis aget.

Mili-

(a) *Ad Viros eruditos, coram quibus hæc Auctor enunciabat.*

Digitized by Google

Militia eſt vita hominis ſuper Terram. *Job.* 7.

ILLUSTRISSIMO VIRO,

AUGUSTINO IMPERIALE

QUONDAM

J U L I I.

ELEGIA PRIMA.

Nullo Orbis loco apud homines Pacem eſſe.
Cùm Europa fermè omnis diuturno bello laboraret
Anno MDCIVC.

ANnè homini ſit Pax homines ſperabilis inter,
 AUGUSTINE, mihi nunc, rogo, teſtis ades.
Teſtis ades; quando mens eſt tibi ſtemmate major,
 Nec magnâ virtus eſt tibi mente minor.
Nil ægrum jam corpus obeſt; quin providus illud
 Doctrinæ cauſam, materiemque facis.
Ipſa quidem; nec jam fruſtra quæſita potentis
 Divitias inter, deliciaſque domus,
Inter nodoſæ (quis credat?) vincla podagræ
 Dat tibi Pax animo liberiore frui.
Jamque diu tibi nota, ſimul dat noſcere, quonam
 Ipſa ſit, atque alios poſſe docere, loco.
Sæpe mihi totum Pax eſt quæſita per orbem;
 At quæſita diu, nulla reperta mihi eſt.
Quò me cunque fero, nihil eſt, niſi Martis imago;
 Et Martis comites, hinc Dolus, inde Furor.

Quas

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Quas mihi non clades, quæ non incendia monſtrat,
 Virlbus Europe penè ſubacta ſuis?
Thracia funeſto dudum ſub Marte laborat;
 Victaque jam toties, vincere certat adhuc.
Quò non, laſſa, tuas mittis, Germania, turmas;
 Quæquè tuâ non ſunt bella gerenda manu?
Surgunt Pannonicæ miſto cum ſanguine fruges;
 Euxinoque diu decolor Iſter adeſt.
Væ tibi, nî ſurdis, Hiſpania, cladibus obſtes.
 Quàm timeo ſceptri lubrica fata tui!
Ipſe novo cum Rege ſibi nova bella Britannus
 Traxit; et, ut vincat, quid, rogo, laudis habet?
Quid Batavos; quid te, Marti damnata perenni
 Belgica: quid toties oppida capta canam?
Ut bene diſſimulet, nec victrix Gallia ridet;
 Et ſentit pretio ſtare trophæa ſuo.
Tu quoque mœſta refers geminæ veſtigia cladis,
 Hoſtibus, heu? felix, Itala Terra, tuis.
Hei mihi? vincat uter geminis ex hoſtibus, optem?
 Vincat ut alteruter, ſors miſeranda tua eſt.
Ut tamen hæc deſint; et pulſo læta Gradivo,
 Accedat Mundo, quæ fuit antè, quies:
Reſtat adhuc odji ſemen, bellique gerendi
 Cauſa, nec optatæ tempora Pacis eunt.
Nec Mare, nec Tellus, nec Cœlo proximus Aer,
 Dant Paci certum, perpetuumque locum.
Ingredior tectis plenas, et civibus urbes.
 Hos patriæ pietas, hos bene junget amor.
Sed ſtrepitus, rixæque mihi, Fraudeſque, Dolique
 Occurrunt ultro per fora, perque vias.
Hinc motus plebis varios, civiliaque arma:
 Hinc video promptas in ſua fata manus.

Digitized by Google

Ingredior, qua parte fori, venerabilis alto
 In ſolio Minos, et Rhadamante, ſedes.
Hic locus eſt Themidos; Themidos ſoror altera Pax eſt:
 Regia fòrs Themidis Regia Pacis erit.
Attonitas ſed quis clamor mihi vulnerat aures?
 Quæ rumpunt trepidum jurgia rauca forum?
Ipſa ſedet belli Themis, et ſimul Arbitra pacis;
 At ſemper diſcors, et ſine pace fuit.
Quis Pacem, niſi mentis inops, exquirat in aula?
 Exeat hac, ſiquis commoda pacis amet.
Ut ſtrepitus, et, quæ circum regalia Curæ
 Tecta volant, longos prætereamque metus;
Armatæ ſiſtunt ipſo ſe limine turbæ;
 Et vultus, ſi non dextera, bella gerit.
Nec minùs excludunt privata palatia Pacem:
 Sic primum terrent atria viſa pedem.
Hìc haſtas pendere vides, vexillaque muris,
 Scutaque cum galeis, oraque picta ducum.
Sed levis hinc timor eſt: domibus cuſtodja magnis
 Mittitur ex antro gens, Polypheme, tuo.
Quis vultus immanè truces, ſimileſque Cyclopi;
 Quis pictas hirto perferat ore minas?
Fòrs tamen ipſa domûs penetralia pace fruuntur.
 Pax gaudet tacitos incoluiſſe lares.
Sed malè cum domino ſervus, natuſque Parenti
 Convenit; et Fratrum gratia rara quoque eſt.
Quid quòd habet faciles conjux cum conjuge rixas,
 Primaque vix illis eſt ſine lite dies?
Infelix, ſua quem ſors, aut maleſana cupido,
 Has vocat in pugnas, nec ſinit eſſe ſuum!
At Pacis loca certa petam: loca Palladis ibo.
 Hæc odit pugnas, hæc bona Pacis habet.

Me

Digitized by Google

Me miſerum! Quò nos belli rapit impius ardor?
Huc quoque fert rixas Martis imago ſuas.
Conſule Grammaticos: vel Perſæ pugnat Achivus;
Vel cum Romano Penus in arma ruit.
Et ſua victori, ſua ſunt inſignia victo:
Alter habet palmas, dedecus alter habet.
Bella canunt Vates; et, quas Venus improba mittit,
Quaſquè puer Veneris, bella priora, faces.
Ah! quoties hæc, dum quis legit, prælia ſenſit;
Nec ſua pax illi, mens nec, ut antè, fuit!
Parce memor teneros ignes legiſſe, Juventus;
Et quidquid molli vulnere corda ferit.
Rhetora quid memorem? Sunt et ſua ſcilicet illi
Spicula, diſpoſitis ſpicula certa locis.
Hæc, quoties opus eſt, magno ferus impete mittit;
Miſſaque proh quantum fulminis inſtar habent!
Nec minùs alterno gaudet Sapientia bello:
Hæc via, qua juvet, eſt; hac ſolet arte capi.
Certat Ariſtoteli pars hæc, pars illa Platoni:
Hic eſt Pithagoræ, Socratis ille comes.
Et Scotus ſua caſtra regit, ſua magnus Aquinas;
Nec medji deſunt inter utrumque Duces.
Tu verò Euclidis telis, habituque Poetæ,
Bella moves cunctis, Carteſiane, Sophis.
Quid reliquos memorem? Tot jam ſunt ſigna, quot hoſtes.
Militat ingenio, dux ſibi, quiſque ſuo.
An non materies belli, propè tota Vetuſtas,
Ingenio noſtri temporis apta, ſubeſt?
Dimidji Lapides, truncoque Numiſmata naſo,
Nec ſatis inſcriptis cognita ſigna notis:
Ipſi jam Veterum cineres, Maneſque quieti,
Non uno lis ſunt, rixaque longa loco.

 Ma-

Digitized by Google

Magnum etiam Medicis noſtro de corpore bellum eſt;
Et quo ſint Morbis bella gerenda modo.
Sævior hic ægro eſt, quò proſit; mitior ille.
Quàm vereor, miſero ne ſit uterque nocens!
Sacra Deo delubra petam, Pacemque requiram.
Ipſe Deus Pax eſt, et loca Pacis amat.
Hei mihi! Quæ caſtos arcent ſpectacula vultus?
Hìc quoque ſunt oculis bella videnda meis.
Narratas audire ſolent Altaria pugnas;
Votorumque loco prælia ſæpe legi.
Quin, Myſtes dum ſacra facit, pacemque precatur,
Prælia ſi non Mars, prælia miſcet Amor.
Plurima non arcu, ſed vultù, pugnat Amazon;
Quæquè ferox minùs eſt, acriùs illa ferit.
Hæc dixiſſe ſat eſt: oculi procul eſte pudici.
Ah! quot ſunt iſto vulnera facta loco!
Fòrs, nudis pendent ubi picta Silentia muris,
Et Pietas, et Pax, et manet alta Quies.
Sed neque, quos habitus, quos ritus conſecrat idem,
Conveniunt ſemper; ſed ſua bella gerunt.
Bella gerunt equidem, Cœlo duce, et auſpice Cœlo;
Et Domini noſcunt in Cruce ſigna ſui.
Sæpe etiam (quid enim nulla non parte beatum eſt?)
Bella gerunt palmas non habitura ſuas.
Si Sylvas intres, in Sylvis bella videbis:
En Furor adverſas cogit in arma feras.
Aera ſi ſpectes, Aer ſua prælia monſtrat:
En urget trepidas armiger ales aves.
Et Venti certant Ventis: adverſus in Auſtrum
It Boreas; Zephyrum fortior Eurus agit.
Quid tonitrus, ſævoſquæ canam de nubibus ignes;
Cæteraque attonitis tela timenda reis?

Hinc

Digitized by Google

Hinc habet armorum Mavors exempla ſuorum;
Hinc didicit fieri fulmina poſſe manu.
Si Mare conſpicias; Mare Pacis regna putabis:
Sic Pacis vultum, ſignaque Pacis habet.
Sed cave, ne credas: nihil inconſtantius illo eſt.
Vix Pelago vultus, qui fuit antè, manet.
Bella gerent Venti, fretaque indignantia voluent;
Et Nereus furias tollet in aſtra ſuas.
Quid ſupereſt? Pacem ſtygiis quæremus in antris?
Ah! non hoc Pax eſt invenienda loco.
Hìc habitant Curæ ultrices, Pallorque, Timorque;
Et Labor infelix, et maleſvada Fames.
In foribus Bellum ſedet, et Diſcordia demens;
Intus habent pœnas impia Bella ſuas.
Ibimus in Cœlum? ſed et hìc quoque bella laceſſit
Lucifer; et comites urget ad arma ſuos:
Syderaque in Siſaram pugnant; juſſumque morari
Solem Nuniades ad ſua ſigna vocat.
Quìn et ſæva ſuo quoque nomine Sydera terrent;
Et belli cauſas, auguriumque ferunt.
Exerit hinc enſem nautis metuendus Orion;
Hinc Mars irato ſplendidus ore rubet.
Hìc ferus Alcides, hìc eſt ferus ægide Perſeus:
Inde vibrat Chiron ſpicula certa ſenex.
Quonàm abjit miſero tandem Pax transfuga Mundo;
Quâve mihi terrâ, quove petenda mari eſt?
Jam nec habet Pacem Phlegeton, nec Sydera Pacem:
Pace caret Pelagus, Terraque Pace caret.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ELEGIA SECUNDA.

Non eſt Pax impiis, dicit Dominus. *Iſaiæ 57.*

Ex perſona Chriſtiani hominis paulò liberioris, hinc Conſcientiæ ſtimulis, inde Voluptatis illecebris exagitati.

ERgo mihi Tellus, Pelagus mihi bella minatur;
Ipſa feri vultum Sydera Martis habent?
An præter Cœlique vias, Soliſque labores,
A noſtro longè Pax tenet Orbe locum?
Hìc nullam video vel Pacis tempore Pacem.
Pax aliis viſa eſt, Pax mihi nulla fuit.
Quid procul ex hominum turba mihi profuit uni
Vivere; quid paci conſuluiſſe meæ?
Quò me cunque tuli, nova mecum bella ferebam;
Nec pax ulla mihi, nec bona pacis erant.
In me nunc etiam, duce me, me milite, pugno.
Campus ego Martis, cauſaque Martis ego.
Adverſæ dubio ſurgunt in pectore turmæ:
Hinc Amor, hinc Ratio; ſed mage pugnat Amor.
Talis erat, credo, geminos paritura Marito
Iſacidas, pleno torta Rebecca ſinu.
Diſcordes Matris vexabant anxia Fratres
Viſcera, dum naſci certat uterque prior.
Ipſe etiam fatum experior crudele Rebeccæ.
Par hoc neſcio quid pectore bella gerit.
Eſau Jucundo, Jacob decertat Honeſto:
Viribus in miſerum ſævus uterque ſuis.
Quàm timeo, ne ſit tandem felicior Eſau;
Et victus Frater turpiter alter eat!

At

Digitized by Google

At quid diſſimulem? Fuit, heu! felicior Eſau;
Et victus Frater turpiter alter iit.
Indignas ſubii demens ab Amore catenas,
Inſidoque dedi colla premenda jugo.
Nec tamen inveni ſperatæ gaudia Pacis;
Et meritò culpa plector ab ipſe mea.
Plura petit, quò plura tulit, furioſa Cupido.
Ah! miſerum, ſiquem vicerit illa ſemel!
Pabula dum flammis creſcunt, incendia fiunt;
Jamque mihi febris eſt, quæ ſitis antè fuit.
Nec minor eſt morbus, dum crebro proluor hauſtu:
Ardor ab ingeſtis ſæviùs urit aquis.
Ut tamen exundet pleno mihi fonte Voluptas,
Quamquè diu votis fingo, perennis eat;
Inſtat agens Ratio, ſcelerumque in pectore vindex
Oſtendit mihi me nocte, dieque reum.
Hei mihi! Quid feci? Piget, heu! feciſſe, pudetque;
Ipſaque jam longus ſunt mihi facta dolor.
At neque præteriti pudor eſt medicina futuri;
Et, modò quod doluit, rurſus, ut antè, placet.
Lumen adeſt menti, deſunt in pectore vires;
Et meliora probo, deteriora ſequor.
Sæva dies animi ſatis eſt, ut triſtior; idem
Ut fiam melior, non tamen illa ſatis.
Ah! quoties; cùm non poſſem parere monenti,
Et terrere tamen pergeret ipſa ſcelus:
Optavi, Ratio vel nequid cæca moneret;
Vel ſceleri titulum ferret, opemque meo.
Ipſa tamen ſtultè profugo præſentior inſtat;
Exprobratque novum, ſævior ore, nefas.
Et modò, terribiles intentans Numinis iras:
Hoc læſum toties eſt tibi Numen, ait.

Digitized by Google

Et modò, Tartareos oculis dum ſubjicit ignes:
Hos, ait, an toties te meruiſſe neges?
Perge viâ, quæ trita tibi eſt, ſceleratus eadem:
Hinc Erebi ad poſtes vix breve reſtat iter.
Nequidquam mentem averto: trepidare neceſſe eſt,
Meque vel invitum frigidus horror habet.
Jamque ſequi certum eſt vitæ meliora futuræ
Conſilia, et lævam deſerviſſe viam.
Atque utinam poſſem! Miſerum jam grata moratur
Semita, propoſito deficiuntque pedes.
Quid quòd, ab irato veniam ſperare paratam
Numine ne poſſim, conſcia culpa facit?
Rurſus adeſt Ratio, veniamque a Numine læſo
Spondet, et auxilium; ſi tamen ipſe velim.
Cur non ipſe velim? Quidnam (ſuſpiria teſtor
Hæc mea) ſic vellem? Velle ſed iſtud ubi eſt?
Neſcio, quid pugnet contrà: Videor mihi velle,
Et vellem certè; nec tamen uſque volo.
Invitum, dum penè volo, rediviva Voluptas:
Ah! non invitum, nam placet ipſa, trahit.
Me miſerum! Nunc huc vertor, nunc anxius illuc.
Nulla quies illic, hic mihi nulla quies.
Ut malè turbatum ventis, ac fluctibus æquor
Æſtuat huc illuc, impatienſque ſui eſt;
Et nunc alternâ ſuperat, nunc deſerit undâ
Littora; nunc Cœlum, nunc Styga pulſat idem:
Sic totum trahit hinc Ratio, trahit inde Cupido;
Inque vicem dominam victus utramque ſequor.
Sepe etiam, neutri cedens, divellor utrinque;
Ceu Reus adverſis corpora ſciſſus equis.
Heu! quodnam genus hoc pœnæ? Quid ſævius illo,
Quo mea Styx tandem crimina plectat, habet?

ELE-

Digitized by Google

ELEGIA TERTIA.

Non veni Pacem mittere, ſed gladium.
Matthæi 10.

Ex perſona hominis a molliori ſæculi vita ad ſolidam pietatem redacti.

HÆC, et plura tuli; ſed jam pertæſus iniquæ
Militiæ, pugnas, & nova caſtra ſequor.
Cauſa quidem melior, ſed non minùs aſpera pugna eſt;
Nec mihi nunc major, quàm fuit antè, quies.
Me malè victorem toties nunc vincere pergo;
At quantò eſt alios vincere poſſe minus!
Nam quot ego, quantoſque ſimul jam ſolus in hoſtes
Bella, opus eſt, moveam, bellaque ſolus agam?
Privigno vix tot Juno, quæ vinceret, idem
Ut vinci poſſet, grandia monſtra dedit:
Vincendas quot habet peſtes natura rebellis.
Hæc etiam nobis, credo, noverca fuit.
Nos quoque corde feras vario nutrimus, et hydras,
Vulnere creſcentes, indocileſque mori.
Quanto, dic, opus eſt ad tales Hercule pugnas!
Hìc mihi, ſi vincas, Hercule major eris.
Forſan et, attonito quæ vicit plurima Mundo
Alcides, animi monſtra fuere ſui.
Nec jam cum Vitiis pacem, fœduſve paciſci
Fas eſt: hac multi conditione cadunt.
Nec mihi tuta fuga eſt hoſtis: fuga ſubdola Parthi eſt.
Ah! quoties, etiam dum fugit, ille ferit!

Pugnan-

Digitized by Google

Pugnandum ſemper. Vix bello vincitur hoſtis;
Nec bellum poſcit quilibet hoſtis idem.
Suggerit arma quidem Ratio, ſimul edocet, hoſtem
Quo valeam prudens ſubdere quemque modo.
Quis tamen hanc diſcat ſatis, aut exerceat artem?
Hæc cui ſit facilis ſemper ad arma manus?
Cautior audaces frænat cuſtodia ſenſus;
Nam pugnant ſenſus in mea damna mei.
Præcipuèque oculis ea, quæ fuit antè, negatur
Libertas: oculi vulnera prima ferunt.
Adde, quòd et volucri (gentem quoque ſævus in illa
Hoſtis habet) menti ponere fræna decet.
Hìc viſæ quondam ſimulacra fugacia formæ
Hoſtis agunt partes, diraque bella movent.
Quin viſæ nunquam formæ ſe ſiſtit imago,
Menti neſcio qua picta ſubinde manu.
Blandior illa tamen, veroque potentior ore,
Hei mihi! plus etiam, quod timeatur, habet.
Sollicitus vafræ mentem ſubducere larvæ
Ut ſtudeam, mentem fortior illa ſubit.
Quid faciam? Precibus, lacrymiſque ſequacibus utor,
Sæpius et flagris; auxiliumque voco.
Auxilium, tumuli Cineres, meditataque fertis
Vos mihi tunc, ſtygio Crimina nigra rogo.
Hos cineres pius, hos menti Deus injicit ignes;
Jamque fugit Cypris, nec placuiſſe poteſt.
Hinc mihi læta quies, hinc ſanctæ gaudia pacis.
At quàm pax brevis eſt, quàm mihi vana quies!
Protinus eſt alios pugnandum rurſus in hoſtes,
Bellaque jam laſsâ rurſus agenda manu.
Laudis amor victo Veneris ſuccedit amori.
Alter amor, victo Laudis amore, venit.

Ipſi

Digitized by Google

Ipſi jam redeunt hoſtes in prælia victi,
Victori rurſus turba timenda ſuo.
Me miſerum! Jam pulſa Venus nunc fortior inſtat.
Ira modò domita eſt: Ira domanda modò eſt.
Hoc quoque jam timeo, ne me victoria perdat;
Seu minùs inde vigil, ſive ſuperbus eam.
Haud ſemel hoc dolui; ſpoljis ceu victor opimis
Degener, et præda captus ab ipſe ſua.
Uſque adeo facilè eſt vinci tot ab hoſtibus unum.
Quælibet exitio cauſa ſit apta meo.
Quid miſero ſupereſt? Tanti victoria conſtat
Una, nec a multis pax tamen ulla venit.
Militiæ par vita mea eſt: mihi militis inſtar
Triſtia perpetui tempora Martis eunt.
Sed tamen et caſtris ludit ſecurus in ipſis;
Sed ſua poſt pugnas otia miles agit.
Nec ſemper rigidâ tractat fera ſpicula dextrâ;
Nec ſemper, cum quo congrediatur, habet.
At mihi nulla dies tutam ſinit eſſe quietem.
Ambiguo certus ſemper ab hoſte metus.
Ecquando, Superi, longis jam debita votis
Pax mihi tot curas, duraque bella levet?
Jam minor eſt animus, novaque in certamina virtus.
Jam feſſum toties dimicuiſſe piget.
Aut Pax certa ferat longi mihi præmia Martis;
Aut Mors militiæ meta ſit ipſa meæ.

Digitized by Google

ELEGIA QUARTA.

Pax eſt electis ejus. *Sap.* 3.

IN SOLO DEO PACEM ESSE.

Ex perſona viri ſancti, abſolutæque virtutis.

Plaudite: Jam totum fruſtra quæſita per Orbem,
  Huc ades in ſolo, Pax mihi cara, Deo.
Ut tandem dubitata venis, vultuque beato
  Sollicitæ penſas tædia longa moræ!
Cur malè quæſivi te nugas inter inanes?
  Ah! non hoc fueras invenienda loco.
In ſolo Pax vera Deo eſt: quid quæritur extrà?
  In ſolo certè Pax mihi vera Deo eſt.
Quid mihi ſpondebas pacis, veſana Voluptas?
  Pax inter flores non fuit ulla tuos.
Quis mihi congeſto pacem promiſit in auro?
  Ah! miſer, et pacis neſcius ille fuit.
Quid vanâ toties me luſit imagine pacis
  Gloria? Nil veræ Gloria pacis habet.
Ite leves Riſus, et falſo Gaudia vultu:
  Ah! toties votis Gaudia falſa meis.
Ite leves, domino labor improbus, anxia mentis
  Curaque, dum fugitis, dumque venitis, Opes.
Nulla fides poſthac titulis, et inanibus auris;
  Quas patulo laudum Tantalus ore bibit.
Pax mihi divitiæ, Pax eſt mea ſola voluptas;
  Inque ſinu Pacis gloria tota mea eſt.

Hæc

Digitized by Google

Hæc opportuno venientes nectare curas
    Oblinit, hæc triſtes non ſinit ire dies.
Sive tegat Cœlum nubes obſcura ſerenum;
    Clara dies animo, quæ fuit antè, manet.
Seu rigidi Boreæ, ſeu nubilis aura Favonî eſt;
    Nulla ſtatu mentem dimovet aura ſuo.
Sive nocens æſtu, ſeu frigore ſæviat annus;
    Perpetui lætus tempora veris ago.
Scilicet æquali reſpondent omnia menti;
    Nec vitiis animus pugnat, ut antè, ſuis.
Bellorum cauſas animo Deus expulit omnes,
    Ipſe regens animum; nec prior hoſtis adeſt.
Nec me læva premit, nec me ſors dextera tollit;
    Dextera nam ſors eſt, lævaque nulla mihi.
Ipſe meum fingo, Cœlo, et me judice, fatum;
    Et ſum fortunæ Dædalus ipſe meæ.
Nec vexant aliena mihi jam prælia pacem;
    Alterius fio nec mihi clade miſer.
Seu Rutulus, ſeu Tros adverſo Marte laboret;
    Nec Rutuli ſubeo, nec mala Trois ego.
Ac, velut aereo quà vertice ſurgit Olympus,
    Nube minax æther inferiore tonat;
Sic ictus in me rerum mittuntur inanes:
    Omnibus his extant pectora tuta malis.
Fòrs aliquis, cui ſancta quies, ignotaque mentis
    Gaudia, me miſerum, dum videt, eſſe putet.
Ipſe tamen felix meliores exigo Soles;
    Atque uni tantùm ſors mea nota mihi eſt.
Quin etiam facili ſpecto de littore præſens,
    Quos mare per medium ventus, et unda trahit.
Ut me naufragii tantùm miſeratio tangit,
    Nec turbæ ſum pars ulla ferentis idem!

Et

Digitized by Google

Et quibus eripior Cœli, pelagique ruinis!
Quas extra poſſum currere liber aquas!
Ipſe etiam quondam ventis jactabar, et undis,
Expertus medio publica fata mari.
Nunc mihi tuta facit littus ſpectacula. Nullam
Spem mihi fert; nullum ventus, et unda metum.
Hoc opus eſt Pacis: Deus omnia præſtat in illa.
Pax votis ſatis eſt omnibus una meis.
Nec mihi Mors tollet, tollat licèt omnia, pacem;
Quin auctor longæ Mors mihi pacis erit.
Hanc patrio, Pax ipſe, dabit Deus æthere tandem.
O quæ pax illic, quæ bona pacis erunt!
Hanc avidus toto ſuſpiro pectore pacem;
Summaque ſit voti nigrior hora mei.
Ergo veni, Mors cara mihi, per tela, per ignes;
Et quocunque ſoles ſævior eſſe modo.
Optantem feriet mundo devota ſecuris,
Nec fati trepidum, degeneremque mori.
Ut Phœnix it vivaces ſecurus in ignes;
Ut vicina canit funera lætus Olor:
Æternæ ſic pacis amor mihi prævia mulcet
Funera, cur cantu præveniamque, facit.

Digitized by Google

SACRUM VIRTUTUM OMNIUM VIRIDARIUM,

*FARNESIANIS

PARMENSIS NOBILIUM COLLEGII

APIBUS

IIS IN COELITIBUS EXHIBITUM,

QUIBUS EST NOMEN A FLORIBUS;

Cùm Auctor in eodem Collegio humaniores literas doceret.

FLOS NAZARENUS, CULTOR FLORUM;

SIVE

CHRISTUS DOMINUS

Omnium nobis Exemplar, ac Magiſter Virtutum.

IDYLLIUM ALLEGORICUM.

TE primum,(nam quem celebrent mea carmina primũ?)
Flos idem, atque idem Cultor pulcherrime Florum,
CHRISTE, canam. Tu ver Mundo Flos efficis unus:
Tu curâ pigram in flores operoſus amanti
Tellurem exerces: tibi ſanctior undique ſurgit
Hortus, & inſcripti referunt tua nomina Flores.

Jam

*Inſigne Collegii ALVEARE cum APIBUS: ejuſdemque Patronus, Sereniſſimus Dux FARNESIUS.

Digitized by Google

Jam ſterili dudum Tellus damnata veterno
Agricolæ primi pœnas dabat, undique ſolas
Fertilis in ſpinas, et acutis horrida dumis;
Cùm Pater omnipotens fatum miſeratus iniquum
Terrarum, quas in tales haud condidit uſus
Ipſe priùs: miſeris, inquit, ſatis uſque malorum eſt.
Tempus adeſt, longis tandem ſpes anxia votis,
Quo primæ felix iterum Telluris imago
Floreat, et ſæclis ætas haud invida priſcis.
Jamque adeo, fido dudum promiſſus Abramo,
Jeſsiade e virga Flos, et de virgine terra
Tandem mortales erumpat notus in auras.
Hæc Pater; et magno ſatis eſt dixiſſe Parenti.
Ergo, Sithoniæ quamvis hyberna pruinæ
Arva tegant, ſæva et Boreas conſpiret ab Arcto
Floribus infenſus, primiſque nocentior herbis;
Pulcher inoffenſo Flos eſt de caulice viſus
Erupiſſe tamen, magni primordia veris.
Primùm Bethlemii Florem agnov[illegible] coloni
Nazareum: tali Flos eſt agnomine [illegible]ictus.
Nomen ſi quæras, cunctorum nomina Florum
Solus habet; nam ſolus habet decora omnia Florum.
Quos non inde, licèt nebulis vexatus, et Euris,
Vitales circùm exhalans immiſit odores
Judæa in magna, et campis Samaritidos oræ;
Atque ubi Davidicæ pulcherrimus imminet Urbi
Collis Olivarum, ſacroque ubi vertice Thabor
Erigitur Cœlo, Cœlo gratiſſimus idem:
Quaquè fluit præceps Ciſſon; quà purus amaras
Jordanis, quas ingreditur, præterfluit undas,
Et loca deſignat factis memoranda vetuſtis.
Huc verò inſuetuſque odor, & vis integra Floris
Flo-

Florigeras longè gentes trahit. Illius ergo
Et patriam, et dulces natos, caroſque labores
Deſeruiſſe juvat: veteres quoque viſere ſaltus,
Et variis pridem celebratos floribus hortos
Cura fugit; nam, dum tanti data copia Floris,
Lilia cum Violis ſordent, triſteſque Hyacinthi,
Et Thymus, et Crocus, et Smilax, et lutea Caltha;
Narciſsique, Roſæque, atque omnis copia naris.
Tantus amor, tanta eſt divini gratia Floris.
At vos biſſenæ, quid non ſuxiſtis in illo,
Felix agmen; Apes? Quàm dulcis ſemina mellis
Haud licuit, quas aut ceras libare futuras?
Vos adeo cunctas cœleſtis dona tuliſtis
Nectaris in terras; et veſtra luce minores
Errorum, Scelerumque procul fugere tenebræ.
Vos homines, cæca pridem in regione vagantes,
Et curvum in terras animum, vultumque trahentes,
Nempe Deo dignos docuiſtis judice mores,
Et nota optantes ad ſydera tollere vultus.
Hæc Apibus Flos, mortali jam vividus ævo,
Poſſe dedit. Ferro at poſtquam ſucciſus iniquo eſt,
Et vitâ ſimul exutus, formaque priori:
Dum dolet amiſſum, mutato Flore, recepit
Cultorem florum tellus; nec funere Floris
Jam doluit, quo facta ſibi tot Copia florum.
Certa fides facto eſt; nam, cùm Bethanides illum
Lugerent Nymphæ formâque, animâque carentem,
Præcipua e Sociis, & Floris amantior una,
Magdalis agnovit redivivum e funere Florem;
Ipſe alius quamvis, nec jam Flos ampliùs idem,
Sed poſſet, qualis, cui florum eſt cura, videri.
Sic vultus, ſic ille manus, habitumque ferebat

Agricolæ; totuſque, niſi formoſior eſſet,
Florum cultor erat, floriquе ſimillimus idem.
Scilicet ex illo jam tempore ſedulus hortos
Excolit, atque omnem impendit mentemque, manumque,
Exemplumque ſui: quæ Florum gloria prima eſt.
Ergo nec incertum verno quoque tempore frigus,
Nec ventis, pluvjiſque nocens, aut Solibus Æther,
Non ipſum ſæpe ingenium telluris iniquæ,
Aut quidquid teneris infeſtius advenit hortis,
Irrita divini fruſtratur vota Coloni.
Nil opis alterius timet indigus: ipſe, quod obſit
Floribus, avertit; quod proſit, Floribus addit.
Mollia pro tepidis ſuſpiria ſufficit auris;
Et lacrymas oculis quondam mortalibus ortas,
Sudoreſque ſuos, (quid enim fœcundius illis?)
Roris habet, pluviæque loco, creberque miniſtrat
Floribus. Adde alios, quos illis ſegregat, imbres,
Ignotos vulgo, et miſſos ſine nubibus imbres.
Eſt certo pro Sole, ſacri lux aurea vultus;
Pluribus inque locis fuſus, pro murice, ſanguis.
Diſsimilem præſtant quovis pro Flore colorem
Virtutes; nam quæ virtus haud floret in illo?
Inde virens latè populus conſurgit in hortis
Herbarum, Florumque, et in omni germine creſcit
Parva quidem, ſed pulchra, ſui Cultoris imago.
Jam non Heſperidum Sylvæ, non Theſſala Tempe
Deliciis formoſa ſuis, non regia tellus
Alcinoi; nec jam Patribus celebrata Latinis
Jugera Thelegoni, vel Tyburis arva ſupini,
Nomen habent. Jam quæ tellus gaudebat aratro
Conſulis agricolæ, dum lætos curia campis
Reddebat Patres, et Dictatore colono,

Ultro,

Ultro, Chriſte, tuis victam ſe præbeat Hortis.
Tantò maior honos, quantò præſtantior ipſis
Cultor adeſt; quantò melius, quod floret in ipſis.
Quos non inſignes datur illic cernere Flores?
At nullus tamen eſt, qui non ſit FRUCTUS HONORIS;
Nullus, HONESTATIS qui non ſit FRUCTUS, in illis.
Ut ſanctis defenſa rubis, ſpinaque fideli,
Læta verecundo gaudet ROSA verticis oſtro!
Ut ROSA diſſimilis, cui par tamen uſque venuſtas,
Pallet amans! Ut dulcè virent et caſtus ADONIS,
Et nivei NARCISSI, et purpurei HYAÇINTHI;
Quoſquè referre mora eſt alios ſine nomine Flores!
O Florum decor! O Patriæ cœleſtis imago;
In terris ſiqua eſt Patriæ cœleſtis imago!
Vos adeo quid non hortos properatis in iſtos
Sollicitæ; quid non iſtos exugere Flores,
FARNESIÆ, certatis, APES; quibus alta parandi
Cura ſedet ceræ, divinaque munera mellis?
Ite leves; neque enim pecus eſtis inutile, fuci,
Quos procul a campis, procul ille a Floribus arcet.
Ite leves: en ipſe ſuos vos Cultor in hortos
Invitat bonus, atque ultro ſua germina donat.

Digitized by Google

* D. NARCISSUS MARTYR,

UNA' CUM FRATRIBUS

ARGÆO, ET MARCELLINO,

Chriſtianæ Caritatis, ac Fortitudinis Exemplar.

ELEGIA PRIMA.

ET ſacris etiam ſuus eſt Narciſſus in hortis;
Et Flos nunc idem eſt, qui puer antè fuit.
Sed non imbellis, ſed non ſibi blandior uni;
Inſanoque ſui captus amore puer.
Quid mentis fuerit, quid magni pectoris olli,
Qualicunque memor carmine, Muſa, refer.
Ipſa quidem culto meret, ut res ore canatur;
Ipſa tamen culto non eget ore cani.
Tres fuerant Fratres. Pueri, juveneſque vocari
Poſſent: ſic ætas inter utrumque fuit.
Nec minimus Narciſſus erat, nec maximus; illo
Alter nam major, nam minor alter erat.
Par illis pietas, et amor virtutis; et ingens
Ardor pro cara Relligione mori.
Hoc inter ſeſe crebro ſimul ore loquuntur;
Hoc ſimul a Superis ſæpe precantur idem.
Quiſque ſuo calet igne. Sed, ut ſolet igne propinquo
Alterius prunæ pruna calere magis:

Ut

* *Vide eorum Vitas apud Bolland. tom. 1. die 20. Januarii.*

Digitized by Google

Ut magis exurgit longæ vis addita flammæ,
Quam tumido vehemens incitat ore Notus;
Fraternis ſic quiſque magis ſermonibus ardet:
Majorem alterius ſentit ab igne ſuum.
Sed rata vota priùs tua, Marcelline, fuerunt:
(Hoc Fratrum minimus nomine dictus erat.)
Ille truces Licinj turmas, inimicaque Chriſto
Caſtra ſequi juſſus, fortiùs ire negat.
Inſtat agens judex puero blanduſque, minaxque;
Ipſe minas ridet, blanditiaſque puer.
Cæditur ergo flagris, et, nî mea caſtra ſequaris,
Plura tibi, Judex, plura parantur, ait.
Ille autem: priùs hæc, et plura en ferre paratum,
Quàm prodam Domini ſigna relicta mei.
Clauditur inde, lacer totos crudeliter artus,
Carcere: curta ſpecus, cæcaque, carcer erat.
Vix hoc Narciſſi, atque Argæi venit ad aures;
(Nominis id, natu maxime Frater, habes)
Haud mora, conveniunt Fratrem, cuſtodibus emptis:
Sponte patent viſo carceris ære fores.
Dum peragunt ſecum, quidquid pro reque, locoque
Sanguinis, et morum præcipiebat amor:
(a) Unanimes inter nata eſt diſcordia Fratres,
Pulchraque lis tenuit pectora juncta diu.
Tu litem, Narciſſe, moves: ſive æmulus ardor
Pœnarum, pietas ſeu magis illa fuit.
Scilicet hic Fratrem damnatum carcere, ab ipſo
Carcere mutatis veſtibus ire jubet.

 Ipſe

(a) *Argæus, et Narciſſus fratrem Marcellinum convenerunt jam carcere detentum. Certamen Fratrum, quo quiſque pro Chriſto prior mori contendebat, additum eſt a Poeta.*

Ipſe vicem Fratris (neque enim res ardua) præſtans,
Hoc amat, hoc gaudet poſſe manere loco.
Et vultus ſimiles, et par propè convenit ætas.
Nil, quod cuſtodes fallere poſſit, abeſt.
Addit ad hæc titulos. Pro Chriſto plura tuliſti,
Nil ego; nec Frater ſum tamen ipſe minor.
Nec tua cauſa meâ eſt melior. Veneramur uterque
Numen idem; hinc meritum carceris omne tuum eſt.
Siquid adhuc pœnæ (pœnam hanc pro munere poſco)
Te manet, ipſe feram: tu modò carpe fugam.
Hæc Narciſſus; et his ſimul addere plura parabat.
At non Argæus longiùs ire ſinit.
Ipſe ſibi palmam deberi certat eamdem,
Ætatis referens jura priora ſuæ.
Impatiens pugna ſed Marcellinus in illa,
Penè ſubiraſci viſus utrique fuit.
Et, quid in hoc juris vobis eſt carcere, Fratres;
Quave huc ad Fratrem mente venitis, ait?
Hunc egomet, ſuadente Deo, et damnante Tyranno,
Jam ſubii, nulla ſubdolus arte, locum.
Me pariter juvat hic tandem mea fata morari:
Sive mori, atque utinam; vivere ſive velint.
Nil juvat hic ætas. Cœlum non computat annos.
Hoc ipſo poſſum, quòd minor, eſſe prior.
Quid lacrymas, et verba datis? Gratiſſima, Fratres,
Veſtra quidem eſt pietas; ſed minùs apta tamen.
Quæ jurata fides a me tibi, Chriſte, probare
Mors mea ſola poteſt: morte probanda mea eſt.
Et vos, ſpero equidem, tandem manet exitus idem;
Et noſcam Fratres hac quoque parte meos.
Has voces dabat ille; at neuter vocibus illis
Flectitur, et cauſæ pugnat uterquæ ſuæ.

Hoc

Digitized by Google

Hoc tantùm excipias: reliquis cor in omnibus unum,
Menſque fuit ſemper Fratribus una tribus.
Nunc quoque, ne triſtis mors dividat impare fato,
Quos genus, et virtus, ſed mage junxit amor;
Nulli, Chriſte, ſacri differs decora alta triumphi.
Pulchra cadit Fidei victima quiſque tuæ.
Qui colerent eadem, Fratres, ſacra, nempe Tyrannus
Vix Marcellino noverat eſſe duos:
Protinus hunc alto vinctum jubet æquore mergi;
Illis intrepidum demetit enſe caput.
Felices nimiùm, quos terris pulchrior Æther
Abſtulit, inque hortis maluit eſſe ſuis!
Nunc quoque Terra tamen, magno nil invida Cœlo,
Neſcio quid veſtri ſervat odoris adhuc.
Vos Chriſti bonus eſtis odor. Fœcundior illo
Quæ non Virtutum germina reddat humus?
Siquid grata tamen ſacri vis præſtat odoris,
Siquid purpureus ſanguinis imbre decor:
Narciſſos tibi diſſimiles, Narciſſe, tuiſque
Fratribus, in mores fac, precor, ire tuos.

D. HYACINTHUS POLONUS,

Pietatis, ac Fiduciæ ſacram in Eucbariſtiam, ac D. Virginem ſingularis, Exemplar.

ELEGIA SECUNDA.

Œbaliden ſileant Hyacinthum carmina Vatum.
Cui non hæc puero fabula nota ſatis?
Lætus amor Phœbi, Phœbi dolor anxius idem,
Nominis in florem tranſiit ille ſui.

Nunc mihi Sarmaticis vernans Hyacinthus in hortis,
Nullo jam dictus carmine, carmen erit.
Partheniæ ſelectus amor fuit iſte Parenti;
Et tibi, quo nato eſt Parthenis ipſa parens.
Hos ſimul ipſe ſui (quæ gloria major) amantes
Arſit amans ſimili, ſin minùs igne pari.
Cætera quid referam? Factum vix eloquar unum.
Hinc ſatis, ut noſcas cætera, lector, habes.
Auguſtâ quà diva Ceres ſervatur in ara,
Et coleris, doctâ Partheni ſculpta manu:
Mos erat et vigiles Hyacintho ducere noctes;
Mors erat et ſolidos ducere ſæpe dies.
Corpora pronus humi, vectus ſuper æthera mentem,
Nunc tibi, Chriſte, dabat, nunc tibi, Virgo, preces.
Myſta ſimul vobis, et victima gratior idem,
Addebat precibus ſe ſupèr ipſe ſuis.
Plura tamen, (tales quis vincere poſſit amantes?)
Quæ tunc a vobis ipſe ferebat, erant.
Ah! quoties nunc, Diva, tuos, pulcherrima, vultus;
Nunc meruit vultus, Chriſte, videre tuos!
Ignotaſque aljis excepit pectore voces,
Verbaque mortali non referenda ſono!
Ah! quoties, explere ſuum quò poſſet amorem,
Aut quò, Chriſte, tuo poſſet amore frui;
Tela per, et medjos voluit pius ire per ignes,
Vicinique fero Biſtonis enſe mori!
Talis eras Hyacinthe; tuas cùm venit ad aures
Armatos, ingens agmen, adeſſe Getas.
Obvius actutum venientibus ire parabas;
Quàque enſem exciperes, pectora nudus eras.
At metuis, ne diva Ceres, ne Virginis icon,
Præda ſit inſani, ludibriumquæ Getæ.

Hic

Hic metus et grandes animos, et ſtrenua vincit
Pectora, nec tamen eſt ſtrenuus ipſe minùs.
Ergo ſacram properans Hyacinthus Pyxida dextrâ,
Et lævâ ſculptæ Virginis ora rapit;
Dumque rapit: non aram, inquit, ſed linquitis hoſtem.
Ara ego, dum vobis tutior adſit, ero.
Tum manibus geminis Sacra, et Sacra altera ſecum
Fert, dubiæ cauſam, præſidiumque viæ.
Dum fugit, auget amor curam, minuitque laborem;
Corque premit, ſed non, Sarcina grata, manum.
Scilicet armorum ſtrepitus, gemituſque cadentum,
Auditur propiùs; nec ferus hoſtis abeſt.
Jamque iter emenſus medium pervenerat illuc,
(a) Grandior amnis ubi longiùs ire vetat.
Heu! quid agat? Plures a tergo Biſtones inſtant:
Antè minax fluvius, nullaque puppis adeſt.
Nil trepidat. Geminam manibus fert ille carinam;
Et nautas ſecum, ſi petat amnis, habet.
Sed non aut nautis opus eſt, aut puppibus ullis;
Humana nec trans amnis eundus ope.
Hæc timidi quærant. Quæ mecum Numina porto,
Hæc, inquit, terris, hæc dominantur aquis.
Lætus ad hæc undas ſicco pede tranſilit: undæ
Sub pedibus ſtantes marmoris inſtar erant.
Interea, certo relegens veſtigia greſſu,
Venerat ad flumen barbarus hoſtis idem.
Sed tibi nil actum eſt. Tenet altera ripa receptum,
Quem ſequeris; nec, quà progrediaris, habes.
Tela jacis fruſtra. Telis ereptus, et undis,
Non ſibi, non oneri jam timet ille ſuo.

Uſque

(a) *Boriſtenes.*

Uſque adeo ſervat Superos, ſervatus ab illis;
Et ponit tuto pignora ſacra loco.
Tu quoque, cui vivum caſto ſtat pectore templum,
Quo fruitur Virgo, virgineuſque Puer:
Ah! tibi cum Puero Matrem ſervare memento.
Hos malè qui rapiat, nî fugis, hoſtis adeſt.
Cœtus neſcio quos, belli mala grata recentis;
Et comptas facies, & loca blanda fuge.
Illic, ut non ſint, ſævos tamen eſſe Gelonos;
Et ſævos illic Biſtonas eſſe puta.
Quò raperis, Clio? Siquis formoſior adſit,
Væ tibi: jam magni criminis acta rea es.

D. ROSALIA PANORMITANA,

Generoſi rerum Omnium propter Deum contemptus Exemplar.

ELEGIA TERTIA.

INdue de Jeſu vultu, Roſalia, pudorem.
Nominis, & formæ ſit color iſte tuæ.
Quin age degeneres frontis ſimul exue frondes;
Solas in frondes ne decor omnis eat.
Nec vepre jam pigeat formam cuſtode tueri.
Non facit ad mores gratia nuda tuos.
Nec ſpeculum deſit: ſpeculum, pulcherrimus ipſe,
Pulchrior ut fias, formaque Chriſtus erit.
Audior. Hanc Jeſus dignam cœleſtibus hortis,
Nunc referam, quanam fecerit arte Roſam.

Vos

Digitized by Google

Vos comptæ, gaudete, nurus; et comptior illis
    Tu quoque, ſiquis ades, nunc mihi, Niſe, fave.
Non adytis Roſalia ſacris, nec triſtibus antris:
    Ad ſpeculum facta eſt ſanctior ipſa ſuum.
Pectendos en ut præbet de more capillos;
    Pectendos quos non rurſus, ut antè, dabit.
Inde ſibi fingit pexos, et lege ſevera
    Ponit captivas in ſtatione comas.
Nec mora, nec requies; ſed in omni crine laborat,
    Utque ſibi placeat, diſplicet uſque ſibi.
Forſitan et longi nimiùm pertæſa laboris,
    Ferro moroſam devovet illa comam;
Feliceſque vocat, quibus unam comere mentem
    Cura ſedet, nudum velo obeunte caput.
Ergo diu totam ſolers impenderat artem,
    Quæquè comas, poſſet, quæquè decere genas;
Seque putans, quod erat, (quid enim, niſi pulchrior eſſet,
    Conſpiceret vultus, jam ſibi nota, ſuos?)
Rurſus amat Virgo ſimul omnem expendere formam
    Judicio ſpeculi, judicioque ſuo.
Qualis at e ſpeculo ſpecies, Roſalia, redivit,
    Nec tibi jam ſimilis, nec tibi viſa priùs?
E cruce pendentis Jeſu (quis credat?) imago
    Aut fuit, aut viſa eſt; ſed, puto, utrumque fuit.
Olli concretos expreſſo ſanguine crines
    Circumſtant texti, ſæva corona, rubi.
Tum laceri flagris ſqualent immanibus artus;
    Et cruor, et totum vulnera corpus habent.
Talis erat; taliſque tibi, Roſalia, capillos
    Ad ſpeculum, et pœnas exprobrat ipſe ſuas.
Neſcio quid vultu tamen arridebat in ipſo;
    Totus et extremi pallor Amantis erat.

Quis

Digitized by Google

Quid tibi, Virgo, fuit ſpeciem tunc mentis ad illam.
Quis tibi tunc vultus, mentis imago, fuit?
Hæſit in objecta nil moto lumine forma;
Et ſteterunt comptæ, voce ſilente, comæ.
Nec promptos habuit gemitus de corde, nec ipſas
Ex oculis lacrymas; vellet utrumque licèt.
Erubuit tantùm vultus dejecta modeſtos,
Illo ſe trepidam faſſa pudore ream.
Inde furens animo (ſed enim furor iſte decebat,
Et nunquam in vultu pulchrior ira fuit)
Attonitos, ut erant, ſine lege, ſine ordine, crines;
Præcipuè comptos, qui meruere magis,
Undique ſuccidit. Nec tam ſibi viſa placere eſt,
Dum malè dilectas, fingeret antè comas.
Hinc viduos relegens crines, ſpeculumque reviſens,
Ingemit; atque illis imputat eſſe nocens.
Cur mihi plùs æquo crines placuiſtis inanes,
Et ſtudium, et ſtultæ grande fuiſtis opus?
Cur tua, me miſeram! fallax, mendacia, Vitrum.
Ah! toties oculis impoſuere meis?
Ipſa tamen, magis ipſa nocens; ſpeculique, comæque
Debita culpa mihi, debita pœna mihi eſt.
Ipſa vitrum feci mendax, crineſque nocentes;
Inque leves nugas ingenioſa fui.
Ergo ſimul læſi pœnas ſolvamus Jeſu:
Vos ſemel, id ſatis eſt; aſt ego, donec ero.
Haſque, ait, exuvias capitis tibi, Chriſte, rebellis;
Has malè formoſas, diſſimileſque tuis,
Accipe, Chriſte, comas. Nudo tibi vertice ſiſtor.
Sic tibi Captivam, ſic decet ire Ream.
Ut meliùs, quæ te vexant nil tale merentem,
Conveniant capiti ſpinea ſerta meo!

Ut

Digitized by Google

Ut meliùs . . ! Sed jam, ſpeculo quam reddis ab iſto,
Hæc niſi forma mea eſt, forma futura mea eſt.
Non alia fingam poſthac ab imagine vultum:
Non alius ſpeculum jam mihi vultus erit.
Dixerat; et, quas in tales non compſerat uſus,
Cum vitreo ſectas projicit orbe comas;
Cæteraque abjiciens pompæ inſtrumenta profanæ,
Et formæ quod pars, auxiliumque fuit:
Ite, inquit, vanæ labor, et ſpes anxia mentis.
Mens nova nil, poſthac tale quod optet, habet.
Sanguine nunc melior decor eſt, lacrymiſque parandus.
Jam mihi nunc lacrymæ, jam mihi ſanguis eat.
Vix ea fata, lares patrios, thalamoſque paratos,
Et curas, et opes, exul honeſta, fugit.
Hinc nemorum latebras, ſyluaſque petit deſertas.
Virgineis locus eſt aptior ille Roſis.
Tanti a te, Jeſu, cerni, te cernere tanti eſt
Pendentem e dura, ſemianimemque trabe.
Conſuleret tales ſi nunc quoque comptior ætas,
Chriſte, tuos vultus, dum parat ipſa ſuos:
Ut minùs ipſa ſibi; meliùs ſibi nota, placeret;
Pulchraque judicio fingeret ora tuo!

D. RO-

Digitized by Google

D. ROSA VITERBIENSIS,

Magnæ vel teneris ab annis erga Deum Caritatis Exemplar.

ELEGIA QUARTA.

ALtera nunc adſit Roſa; quam non mater Amoris,
Ipſe ſed ardenti murice pinxit Amor.
Pinxit Amor, divinus Amor; Cœloque magiſtro
Primus adhuc teneræ ludus amare fuit.
Jam culto gaudet, jam mœret Numine læſo.
Has adhibet cauſas ad ſua vota duas.
Ah! quoties, dum tota Deo ſuſpirat in uno,
Eſt Matri nugas credita flere ſuas!
Neſcia quem Genitrix puerilibus imputat annis,
Non erat ætatis fletus, amoris erat.
Ah! quoties, parvas dum ſedula conſtruit aras,
Non intellecto Numine viſa frui eſt!
Plus tamen illa videt, quàm quod demonſtret imago;
Et vanæ non eſt, quod parat, artis opus.
Forma cor eſt operis: priùs illic ſtruxerat aram;
Ipſaque ſtructa manu cor ſimul ara refert.
Quin etiam ſimiles annis, animiſque puellas,
Parva Dei vates, ad ſua ſacra vocat;
Cœlicolûmque docens varia ſub imagine vultus;
Et modò, Chriſte, tuos, et modò, Virgo, tuos:
Utri devoveam caſtos, ſcitatur, amores;
Num mage, Chriſte, tibi; num tibi, Virgo, magis.
Illa meos dudum rapuit pulcherrima, dicit:
Antè tamen rapuit pulchrior ille meos.

Inde

Digitized by Google

Inde manus fingit, vultuſque precantibus aptat;
Quaſquè canant reliquæ, præcinit ipſa preces.
At, veras Templi ſiquando accedit ad aras,
Spectet ubi, niveo qui latet orbe, Deum;
Quas tunc illa preces, ægrique vicaria cordis,
Mittit amans Sponſo dulcia tela ſuo!
Ipſa faces auget votis, ipſa ardet in omni
Lumine: majoris cor facis inſtar habet.
At viſo, magis ipſa calens, tamen invidet igni;
Et cordis flammas increpat uſque ſui.
Dumque, ſacro, ſpectat, quòd thus exardet ab auro,
Plenaque odoratum præbet acerra nemus:
Felices, dicit, qui ſic ardetis, odores;
Quoſquè licet propiùs Numinis ore frui!
Me miſeram! Tantæ non ſunt mihi pabula flammæ,
Nec pius ex noſtro ſic ſalit igne vapor.
Tu mihi, Chriſte, fave. Non ſunt mihi thurea dona:
Sint tibi, Chriſte, preces thurea dona meæ.
Non mihi Panchæo lacrymata e cortice myrrha eſt:
Pro myrrhæ lacrymis accipe, Chriſte, meas.
Non rudis eſt auri, non auri copia facti,
Gemmea non aris dona ferenda tuis.
Sed gemmis, ſed noſter amor tibi pulchrior auro eſt.
O utinam meus hic ſit tibi talis amor!
Hei mihi! cur lentâ torpent mea pectora flammâ;
Quaquè flagrent alii, non ego flamma feror?
Talia ſuſpirat ſecum; ſed plurimus ardor
Haud patitur teneri clauſtra minora ſinus.
Fortior erumpit; laribuſque extracta paternis,
Per medias, Virgo, te jubet ire vias.
Inventi, quò Numen agit, de vertice ſaxi,
Numinis ipſa ſui Rhetora major agit.

Quid

Digitized by Google

Quid Cœlo, clamat, ſegnes ardemus amantes?
Longa quid in noſtro pectore durat hyems?
Cætera cuncta ſuum Superis profitentur amorem;
Inque ſuo tellus ardet, et unda Deo.
Inque Deum tot habet flammas, quot ſydera, Cœlum;
Totque Deum, quot aves ſunt, canit aura modis.
Et flores, et amant illum ſylvæque, feræque;
Diſcit et in gelido piſcis amare mari.
Et montes flammas, et habent quoque ſaxa favillas;
Et paſcunt ignes ipſa ſepulchra ſuos.
Ingenium res quæque ſui ſimul explicat ignis;
Et, qualis noſter debeat eſſe, docet.
Inſurgit Cœlo ramis felicibus arbor:
Illo quàm vellet poſſe virere loco!
Fòrs, ut munifico referant ſua gaudia Cœlo,
Oſtendunt riſum florida prata ſuum.
Sunt virides herbæ: color eſt ſperantis in illis.
Alba Liguſtra: Fides, te decet ille color.
Pallet amor Violæ: tuus, o Roſa prima, rubeſcit;
Hei! mihi, cui ſterilis nomen inane Roſæ.
Et nubes lacrymas, et habent ſuſpiria venti.
Lenè dolent auræ, lenè queruntur aquæ.
Uſque adeo ſua ſunt cunctis incendia rebus,
Auctoremque docet Mundus amare ſuum.
At riget in nobis; et, quò plùs cordis in illo eſt,
Hoc minor in noſtro pectore flagrat amor,
Cùmque Deo gratas oſtendant cætera flammas;
Nos homines tantùm frigida turba ſumus.
Sed non in levibus pariter mortalia nugis,
Hei mihi! tam durum pectora frigus habet.
Vix oculos fugiens aut auri fulgor inanis
Obruit, aut ævi lubrica forma brevis:

Hic

Digitized by Google

Hìc ſtipulæ fumus, et molles ad lumina ceræ;
  Et quidquid piceo fortiùs igne calet.
Ditior at quantò, quantò formoſior ipſe es,
  O nunquam exhauſti cauſaque, fonſque boni!
Et tamen, heu! quantus friget præcordia circum
  Caucaſus! Ut noſtro marmora corde rigent!
Sic ait, et lacrymis voces commendat obortis;
  Et mores aljis, quos habet ipſa, facit.
O utinam tales ſaltem narraret amores,
  Qua populos longè ſcena canente trahit!
Me miſerum! Vanos canit, et ſimul excitat ignes;
  Inde nec auditor, qui fuit antè, redit.
Si ſapis, has ſurdus fugias Sirenas Ulyſſes.
  Hinc procul occurret, quem Roſa dixit, Amor.

D. ROSA LIMENSIS,

Virginalis Integritatis, ac voluntariæ corporis afflictationis Exemplar.

ELEGIA QUINTA.

TU quoque præ reliquis, quos nobis India mittit,
  Floribus, alba tuas huc Roſa confer opes.
Alba quidem, dixi; ſed et oſtro tincta rubenti:
  Qualia purpureis lilia mixta roſis.
Non hæc forma tui eſt, quam malim dicere, vultus;
  Quamvis hæc vultus ſit quoque forma tui.
Negligis hanc; et, cùm poſſit neglecta placere,
  Ne placeat vel ſic, ipſa latere jubes.

Digitized by Google

Altera forma tibi, quam malim dicere, cordi eſt:
Grataque Cœlitibus, grataque forma Deo.
Candorem facit Integritas, Metanœa ruborem.
Hinc rubra jure mihi, nec minùs alba Roſa es.
Ut tibi mens, longè major puerilibus annis,
Injicit attonitos ad ſcelus omne metus!
Ut niveos ſervat mores, et neſcia labis
Pectora, vix noto certa placere Deo!
Vos, equidem credo, teneram docuiſtis alumnam,
Aligerûm patrio miſſa caterva polo.
Ipſe ſuis, docuit, toties qui viſus ab aſtris
Ludere cum parva Virgine, parvus Amor.
Nam cur non idem, QUI LILIA PASCITUR INTER,
Sponſus cum ſimili gaudeat eſſe Roſa?
Ipſe manu flores gerit, et flos pulchrior idem eſt.
Candidus eſt olli, purpureuſque color.
Hunc amat, huic gaudet caſto Roſa fœdere jungi.
Jungitur; et ſponſo concolor inde ſuo eſt.
Scilicet ille Roſæ ſpinarum inſpirat amorem;
Ipſa ſibi ſpinas invenit, ipſa facit.
Jam didicit ſcabrum capiti ſupponere ſaxum,
Feſſaque vix nudo ponere membra ſolo.
Jam nivei livent artus tortore flagello;
Jam vexat tenerum dura catena latus.
Nec ſua crux illi deêſt: hanc fert nocte ſilenti,
Nuda pedes, altâ per loca tecta nive.
Quin et claviculis argentea lamina denſis,
In morem ſerti lamina ducta, riget.
Hanc velo tegit illa quidem, ſed et inſerit aptè
Temporibus, ceu ſit digna corona, ſuis.
Mox adigit clavos toties in vertice, donec
Vivus ab impreſſo vulnere ſanguis eat.

Ah!

Digitized by Google

Ah! quoties vultu pallens, et viribus impar,
Dicitur ad pœnas ſuccubuiſſe ſuas!
Ah! quoties ægram præſens ſolatus amantem eſt,
Et pretium ſimul, et cauſa doloris, Amor!
Sæpe etiam in ſe crudelem, et nil tale putantem,
Increpuit miſerans, indoluitque Parens:
Quis demens in te ſævi furor arma doloris
Sufficit? Ah! membris, ferrea, parce tuis.
Quodnam plectendum tam largo ſanguine crimen?
Quænam tot pœnis culpa luenda tibi eſt?
Imbelles deceant hæc inſtrumenta puellas,
Vana quibus nimiùm cura placere fuit.
Quid tibi peccavere comæ, quibus undique ſectis
Plectant, heu! nudum tam mala ſerta caput?
Cur latus innocuum, cur plenum numine pectus
Crudeles nodos, duraque vincla ferat?
Me miſeram! Quàm non eadem mihi, nata, videris;
Nec vultus cerno mater, ut antè, tuos!
Quò teneræ decor abſceſſit, ſuccuſque juventæ;
Et roſeus, niveo qui fuit ore, color?
Ah! ne plùs nimio tua te jejunia lædant.
Ah! ne plùs nimio barbara flagra necent.
Crede mihi, ſcelus eſt illos immanibus artus,
Tale nihil meritos, dilacerare modis.
Ipſam, crede mihi, ſcelus eſt ſic temnere Matrem;
Quam tibi nempe ſui vult Deus eſſe loco.
Nec voces, nec tu lacrymas tractabilis audis.
Hei mihi! cur toties hæc ego vana loquor?
Supplicis, et miſeræ ſaltem miſerere Parentis;
Sitque mei pietas, quam tibi ſæva negas.
Ergo duas anima perdes crudelis in una;
Nullaque cura tui, nullaque matris erit?

Digitized by Google

Hæc et plura Parens. Placidas tamen obſtruit aures
Virginis, et majus pectora numen agit.
Ergo, oculos ut Virgo, diu tellure moratos,
Suſtulit, accenſo plenior ora Deo;
Eduxitque ſinu parvam morientis Jeſu
Icona, quam ſemper fert memor illa ſinu:
Jamdudum pœnis, Genitrix, majoribus, inquit,
Debueram ſponſo dignior eſse meo.
Scilicet ipſa geram pictos in vertice flores:
Implicitas hirtis vepribus ille comas?
Ipſa ſinu gemmas, et textum penſile collo:
Ille ferat ſævis terga cruenta flagris?
Molliùs ipſa cubem, dura trabe pendeat ille?
Veſtibus ipſa nitens, veſtibus ille carens?
Larga Ceres, dulciſque liquor mihi ſuppetat: olli
Vix ſit in extrema myrrhaque, felque ſiti?
Ah! per ſiqua tibi eſt pietas, quæ plurima certè eſt,
Fida Parens, miſeræ, quam potes, affer opem:
Affer opem pro re memor, et mea vota ſecunda.
Ut referam Sponſum, ſunt mea vota, meum.
Aſpicis hunc, Genitrix. Iterum, precor, aſpice; meque
Argue de nimia nunc feritate ream.
Heu! quàm illi diſpar; quantò, heu! ſum mollior illo!
Me miſeram! cur non, quæ tulit ipſe, fero?
Cur non, ſi Natæ tangunt pia vota Parentem,
Ipſa manus in me, notaque flagra moves?
Cur dulces prohibes (quid enim mihi dulcius illis?)
Optanti pœnas; pœnaque major ades?
Quo potero ſqualore tuos imitata dolores,
Exemplo pergam vivere, Chriſte, tuo.
Sit roſa; ſint ſpinæ, plantis audacibus ibo,
Quà mihi cunque tuo ſemita facta pede eſt.

Di-

Digitized by Google

Dixit; et in tepidas, ſed quas amor exprimit unus,
Continuò lacrymas ora loquentis eunt.
Victa Parens, nec, quid lacrymis, dictiſve reponat,
Invenit; et flentem, flens ſimul ipſa, dolet.
At Vos, qui florem Cypridos decerpitis omnem,
Cingitis et tenerâ tempora vana roſâ:
Quas datis, heu! memori pœnas, lacrymaſque Tonanti,
Crimina quem toties veſtra dedere neci?
Quàm vereor, ne vos, longum lacrymanda per ævum,
Amiſſis maneat ſpina relicta roſis! &c.

Ad Illuſtriſſimum, atque Excellentiſſimum

D. ANTONIUM BARBADICUM,

Haud multò poſt mortem Fratris,

Eminentiſſimi, ac Reverendiſsimi

*GREGORII S. R. E. CARDINALIS BARBADICI EPISCOPI PATAVINI,

Electum D. Marci Procuratorem ex Merito.

E L E G I A.

ET memori pius ardet amor, ſupereſtque ſepulchro;
    Et ſequitur manes priſtina cura ſuos.
Quin etiam, ſiqua eſt meritis, ea gratia Cœlo eſt;
    Regnat ubi melior, nec periturus amor.
Huc ades, ANTONI; neque enim nova purpura vultus,
    Aut mores, illam qui meruere, tulit.
Vera cano: tu me verum, precor, aſſere vatem:
    Adde fidem citharæ, carminibuſque meis.
Quid dubitas? Tibi viſa recèns, tibi cognita dicam.
    Nil mihi cum Muſis, Aonioque Deo.

Nuper

* *Nunc ob inſignia Sanctitatis teſtimonia gaudet titulo VENERABILIS.*

Digitized by Google

Nuper eras de Fratre dolens, quo Præſule felix
Urbs Patavî, et reliquis invidioſa fuit.
Hærebant animo ſurdæ nova vulnera mortis.
Ipſe morâ luctus, curaque major erat.
Nulla tamen magno ſuberat, niſi digna, dolori
Cauſa: tuas lacrymas nil, niſi Frater, habet.
Non Latiæ quòd ſpes fallens, et vota Thiaræ,
Haud tulit in patrios grandia fata lares:
Nec quòd nil, præter virtutum exempla, reliquit;
Solaque de tanto eſt gloria Fratre tibi.
Talia vix animum tangunt, et pectus honeſtum.
In luctu virtus, nobilitaſque tua eſt.
Quòd tibi, qua totum poſſes oſtendere fratrem,
Mors nullam dederit, duráque fata moram:
Quòd non ille tuis avidos explêrit amores
Vultibus, aut ægro dixerit ore, Vale:
Quòd non fraternis animam exhalârit in ulnis;
Unica magnanimi cauſa doloris ea eſt.
Talia mœrebas tacitus; cùm lumina vertens
Fraternos vultus, oraque nota vides.
Adfuit e Cœlo, (nunc illi Patria Cœlum)
Et fuerant ipſo cætera digna loco.
Solis erant oculi, facieſque ſimillima Soli;
Purpureus chlamydi, qui fuit antè, color.
Inde levi riſu, qualem priùs ore gerebat,
Hæc dedit, aut viſus verba dediſſe fuit.
Quid longum vultuque foves, animoque dolorem,
O mihi quem Genitor, ſed mage junxit amor?
Mitte pios gemitus, neque enim tibi cauſa dolendi eſt;
Nec, quid in hac triſtis veſte queraris, habes.
Triſtitiæ ſatis eſt, ſiquid natura popoſcit,
Aut Ratio: Ratio nunc tibi plura vetat.

Ergo aljis aliam cum vultibus indue pallam.
Læta ſit, et chlamydi concolor illa meæ.
Jam te certa manet vicino Purpura fato,
Emeritos decorat qua tua Roma Patres.
Ut non conveniat meritis, queis debita dudum eſt,
Illa tuis; meritis convenit illa meis.
Dixerat. Ex oculis tenues ſublatus in auras
Invisâ repetit protinus aſtra viâ.
Hìc merito gaudet Cœlo; ſed gaudia creſcunt,
Dum Fratris mores, lætaque fata videt.
Tu quoque fortunâ Fratris lætare, tuâque.
Inſtant lætitiæ nomina bina tuæ.
Quod tibi promiſit Cœlum, dat, judice Cœlo,
Adria: GREGORII ſunt rata dicta tui.
Perge novo Patriæ toti ſpectabilis oſtro;
Et Fratrem nobis hac quoque laude refer.
Uſque adeo veſtræ ſtat debita purpura Genti:
Altera, vix una deficiente, (a) redit.

DEI-

(a) Ex clariſſima BARBADICORUM Familia plures fuere D. Marci Procuratores.

DEIPARA VIRGO,

Venetæ Reipublicæ Patrona, et quodammodo Exemplar.

ELEGIA.

VIdimus Adriacas Cœlo teſtantia laudes
  Sydera: quis Cœli Sydera falſa putet?
Noctis erat medium: [a] lucem nox illa præibat,
  Qua tu digna Deo es, Partheni, facta Parens:
Qua ſimul auſpiciis et tu fundata ſecundis
  Parthenidos, medjis, [b] Adria, ſurgis aquis.
Noctis erat medium; ſed nondum pectora curis,
  Nondum nox oculos clauſerat ulla meos.
Mordax per venas calor ibat: ſive juventæ,
  Seu veris (ſed erat forſan uterque) calor.
Quin etiam ſtudji veſtigia longa diurni
  Obſtabant, poſſet nequa venire quies.
Quid facerem? Lecto vigilem jacuiſſe pigebat;
  Et ſuberat ſomni triſtior ira loco.
Scilicet exilui ſtratis, ſævamque reliqui
  Impatiens noctem, degeneremque torum.
Inde petens, qua nempe domûs mihi parte licebat
  Proſpectu Cœli liberiore frui,
Sydereo cepi vultumque, animumque theatro
  Paſcere; nec ſomni jam mihi cura fuit.

Ecce

(a) *Diem ſcilicet Virginis ab Angelo ſalutatæ.*

(b) *Urbis nomen, unde Adriaticum Mare dictum eſt, Urbis illius ſit proprium, quæ nunc Adriatico dominatur.*

Ecce autem, pictis dum totus figor in aſtris,
Quà Sol Eois purior exit aquis;
Aut Dea viſa mihi, aut certè Dea viſa videri eſt,
Grandior, et toti conſpicienda polo.
Illam regali circùm Sol lumine veſtit;
Plus tamen ex illa luminis ipſe refert.
Par honor eſt Aſtris: olli biſsena coronant,
Aſt ipſis longè pulchrius, Aſtra caput.
Nec minùs officio lætatur Luna ſuperbo,
Auguſtos lambens ſubdita Luna pedes.
Talis erat Cœlo ſpecies mihi viſa ſereno,
Reginæ vultus, oraque nota ferens.
Nam cui non ſpecie jam ſint cœleſtis in illa
Reginæ vultus, oraque nota ſatis?
Jamque genu poſito Dominam, Matremque colebam,
Jamque preces illi, votaque ſponte dabam;
Cum Juvenis Cœlo pulcherrimus adfuit: urbis
Seu Venetæ Genius, ſeu fuit ille meus.
Et, bene viſa refert magnam tibi forma Parentem;
Quodquè roges, illinc, quod venereris, habes:
Non tamen hæc tantùm divinæ Matris imago;
Hæc ſimul eſt (a) Patriæ, dixit, imago tuæ.
Ut ſibi ſacra tenet Veneti primordia regni
Parthenis, et ſimili gaudet in Urbe coli;
Illius auſpiciis, quæ culpæ ſubdita nulli,
Adría fert nulli ſubdita colla jugo:
Illius auſpiciis, eadem quæ Virgo, Parenſque
Numinis, ipſa etiam Virgo, virûmque Parens.
Aſpice Cœleſti reliquas in imagine dotes,
Et Patriæ diſcas grandia fata tuæ.

Quem

(a) Elegiam hanc adoleſcens Venetus Venetiis recitavit.

Quem circùm fulgere vides pro cyclade Solem,
  Juſtitiæ Solem, ſi lubet, eſſe puta.
Hic illi clypeum, nec inanem fingit amictum
  Aureus: hic decoris, præſidjique loco eſt.
Inde refert pretium merito, pœnamque nocenti
  Fortior, et ſolis legibus ipſa minor.
Nec ſua jam vitiis pugnat fortuna; nec ullum
  Culpa patrocinium, quo foveatur, habet.
Quid quòd et in dubjis, illo de lumine prudens,
  Quid teneat potiùs, quid caveatque, videt?
Hinc neque civiles metuit ſecura ruinas,
  Nec patitur vires in ſua damna ſuas.
Hinc vocat infenſos in mutua fœdera Reges,
  Et partes animos conciliantis agit.
Nec minor auguſtæ regnat Clementia fronti;
  Idque coronati verticis aſtra docent.
Hæc tua præcipuè, regnatrix Adria, virtus:
  Moribus, et populis convenit iſta tuis.
Illa frequens gentes tua ſub juga ſponte ſubactas
  Miſit, et in medja pace trophæa tulit.
Illa facit, quòd te populi venerentur, et ingens
  Supplicium reputent diſplicuiſſe tibi.
Et meritò; neque enim quiſquam moderatiùs unquam
  Imperii viſus fræna tenere ſui.
Tu, tibi quos Virtus, et Cœlum ſubdit, in illos
  Reginæ vultum, pectora matris habes.
Sæpius emendas veniâ, et terrore coerces;
  Invitâque jacis fulmina rara manu:
Utque domas vinci indociles; ſic parcere victis
  Fortunæ credis munera prima tuæ.
Sed quid in Adriaca teſtatur Amazone triſtis
  Luna, triumphales lambere juſſa pedes?

Odry-

Digitized by Google

Odryſiæ agnoſco vultus, et cornua Lunæ.
Proh quantus miſeræ pallor in ore ſedet!
Fruſtra ſe tremulis extendit ſplendida ſignis,
Impiaque innumeros duxit in arma Getas.
Fruſtra collectâ diverſo e littore prorâ
Helleſpontiacas horrida texit aquas.
Proh! quoties verſas acies, claſſeſque fugatas
Senſit ab auſpiciis, Partheni magna, tuis!
Proh! quoties pallens, et ſanguine fœda ſuorum,
Devovit turmas, Adria læta, tuas!
Hinc (a) pacem vultu minor, imperioque precatur;
Victaque, ne vinci pergat, ut antè, timet.
O nimiùm dilecta Deo, divæque Parenti
Adria; cui terrâ, cui favet illa mari!
Cui nova fatidico nunc mittit ſydera Cœlo,
Atque ſuas laudes efficit eſſe tuas!
Talia narrabat viſi ſuper æthera ſigni
Interpres fidus; nec mihi ſomnus erat.
At ſubitò nox attonitum, Geniuſque reliquit;
Et ſolito citiùs tunc fuit orta dies.
Felix illa dies, et quæ mihi ſemper habenda eſt,
Virginis, et Patriæ nomine, feſta dies.

ELE-

(a) Pacem ſcilicet, paucis antè annis Carlovitii, ut vulgò dicitur, in Pannonia fœderatos inter Chriſtianos Principes ac Turcas conſtitutam.

Digitized by Google

ELEGIARUM LIBER ALTER.

AD SOMNUM.

ELEGIA.

SOmne, veni. Quid adhuc, dulciſſime Somne, moraris?
Tempora noctis eunt: nunc age, Somne, veni.
Ut venias, iterum, atque iterum tibi lumina claudo;
Nec tamen, ut claudam lumina, Somne, venis.
Aut, ſi fortè venis, nec fers mihi munera Somni;
Nec, quem te cupio, Somne, venire, venis.
Vix oculos circum pennis humentibus erras,
Cùm ſubitò penna præpete falſus abis.
Me miſerum! Sic poma famem fruſtrantur hiantem,
Vanaque Tantaleam deſerit unda ſitim.
Quod ſcelus admiſi, cur me, dulciſſime, plectas;
Et pergas oculos fallere, Somne, meos?
Blanda quies Cœlo eſt, circùm ſilet humidus aer;
Et ſuus in terris omnia Somnus habet.
Et Volucres ſylvis, ſtabulis armenta quieſcunt;
Et ſtabuli cuſtos, & canis ipſe tacet.
Garrula vix mecum, de te puto, murmurat unda.
Vix mecum de te flebilis aura dolet.

Debue-

Digitized by Google

Debuerant tamen hæc (neque enim non tangeris illis)
    Officium nobis conciliare tuum.
Nil tamen ingenuam mihi præſtat, ut antè, quietem;
    Nil partes Somnum conciliantis agit.
Sis aljis equidem placidiſſima mortis imago.
    Dum fugis, ah! quænam mortis imago mihi es?
Cur, idem placidus cunctis, mihi degener uni
    Deficis, et ſævi nominis omen habes?
Peccavi, fateor; nam, cùm mihi luce venires,
    Tunc operam libris, carminibuſque dedi.
Quæ mea culpa tamen; niſi ſi mea culpa vocanda eſt,
    Officio feci quòd ſatis ipſe meo?
Nunc age, Somne, veni. Cur nolis, Somne, venire,
    Nulla tibi cauſa eſt. Nunc age, Somne, veni.
Te propter vacuo poſui de pectore curas;
    Curaque ſiqua mihi eſt, hanc mihi, Somne, facis.
Te dextro lateri, te lævo innixus, et omni
    Anxius exquiro, ſollicituſque toro.
Jam ſolito plures noctis numeravimus horas;
    Longior et ſolito quælibet hora fuit.
Nec tamen irriguam vultuque, aut pectore noctem
    Senſimus, et nondum, perfide Somne, venis.
Ipſe, equidem credo, dormis, Somne improbe, dormis;
    Quodquè aljis debes, nunc tibi, Somne, facis.
Hæc forſan cauſa eſt, cur nobis ſæpe diurna
    Luce venis: ſomno nox data tota tuo eſt:
Tunc ades ingratus meritò; tunc debita Soli
    Lethæâ fruſtra lumina ſpargis aquâ.
Si tamen incautis ſubrepas blandus ocellis;
    Quid tibi tunc lucri, quid tibi laudis habes?
An non ſæpe merès riſum, dum lumina furtim
    Vincis, ubi ſacro Rhetore templa ſonant?

Digitized by Google

An non, diſcipulos quoties in gymnade fallis,
Plecteris; et turpem corripis inde fugam?
Si neſcis, lux eſt, qua non tibi ſævior hoſtis.
Hæc nos præcipuè non ſinit eſſe tuos.
Illa vovet Phœbo mentem, ſtudjiſque Minervæ;
Illa vocat vigiles ad ſua penſa manus.
At tu nocte veni: noctem tibi, Somne, dicamus.
Aptior officiis convenit iſta tuis.
Nocte ſumus, tu nocte veni, dormire parati.
Ipſe die dormi, ſi tibi ſomnus ades.
Me miſerum! Quamvis videar mihi dignior illis,
Nocte venis aljis; nec mihi nocte venis.
Et geminam pinguis Damaſippus dormit in aurem,
Et pingues rhonchos ebria turba trahit.
Stulte, quid indignos, et non tua dona merentes,
Nocte ſinis placida, teque favente frui?
Ah! noſco. Similes tibi ſunt: tu pinguior illis,
Tu quoque plùs illis ebrius eſſe ſoles.
Cur mihi non venias, cur me, ſæviſſime, plectas,
In promptu cauſa eſt: ſobrius ipſe fui.
Sum macer: hæc cauſa eſt. Sed, ſi mihi, Somne, venires;
Vel pinguis poſſem; vel minùs eſſe macer.
Ergo, Somne, veni. Quid adhuc, ignave, moraris?
Non alio poteris gratior eſſe loco.
Ibis ad Excubjas, quæ tota nocte vagantur;
Ibis et ad Steropes, quos grave torquet opus.
Quid facis infelix? Non eſt locus ille ſoporis.
Nullus honos illis, nullaque cura tui.
Quin etiam Somnos abigunt aljiſque, ſibique;
Bellaque luce tibi, bellaque nocte gerunt.
Caſtra petes; et ibi certas dabis, improbe, pœnas:
Dignus eris pœnâ, ſi pia Clauſtra petas.

Digitized by Google

Mars jubet in Caſtris vigiles vel nocte phalangas:
Nocte Deo vigiles dant pia Clauſtra preces.
Quid facis imprudens? Somno loca noxia quæris;
Et, quæ, Somne, tibi ſunt loca tuta, fugis.
Nauta vafer cantu, cantu te durus arator,
(Verte retro pennas) fallere, Somne, parant.
Fallere, Somne, parant Citharæque, et Carmina noctu;
Unde fores vigiles, et via læta ſonat.
Et Somno fraus eſt, et ibi fraus ſæpe Pudori eſt.
Verte retro pennas, et mihi, Somne, veni.
Hinc dolus omnis abeſt; huc vera voce vocaris.
Hìc tibi, Somne, preces, hìc tibi vota fero.
At tu, dure, preces, at tu vota, improbe, temnis.
Hei mihi! cui ſupplex vota, preceſque feram?
Nulla mihi, nî tu venias, dormire facultas.
Ferre poteſt præter te mihi nullus opem.
Totis (me miſerum!) vigilo, ſcis ipſe, diebus.
Cur totis merear noctibus eſſe vigil?
Non ego longa mihi maturæ dona quietis;
Nec precor in multam ſomnia blanda diem.
Quod ſupereſt noctis, Somnus mihi quilibet adſis.
Quid minus orari per mea vota potes?
Ergo pauliſper bonus adſis. Ire licebit,
Cùm primùm fuerit Memnonis orta Parens.
Vix aliis tunc nox, et primo debita Somno
Tempora: nunc vigiles mos malè blandus habet.
Scis bene, diſpoſitis ut lucent atria tædis;
Et domus innumeras continet una domos.
Ut compti juvenes, forſan quoque grandior ætas
Spectat ibi comptas, alloquiturque nurus.
Quin ludo, choreiſque vacant. Hac ſcilicet una
In re mollities, et labor omnis abeſt.

Quiſ-

Quiſnam illic tibi, Somne, locus; niſi fortè remoto
Sicui clàm famulo lumina feſsa premas?
Quamvis, exemplo Domini, tenet alea pernox;
Aut vigiles famulos ira, fameſve facit.
Ergo adſis nunc, Somne, mihi bonus. Ibis ad illos,
Cùm fuerit madidis Lucifer ortus equis.
Audimur. Jam Somnus adeſt, blanduſque vocanti
Annuit, et ſecum molle papaver habet.
Jam mihi Lethæâ ſparguntur lumina lymphâ,
Laſſaque neſcio quæ ſerpit in oſſa quies.
At quis nunc trepidas ſonus, heu! mihi perculit aures?
Quis ſtrepitum paſſu nunc faciente venit?
Me miſerum! Jam nox abjit, ſubitòque relictis
Ænea de ſtratis ſurgere nola jubet.
Jam properat, primo reſerat qui manè feneſtras
Impiger, et largo nuntiat ore diem.
Quid faciam? Dum Somnus abeſt, datur hora quietis:
Eſſe vigil jubeor, dum mihi Somnus adeſt.
Surgere nulla mora eſt. Sed cur, ſi ſola morantis
Culpa fuit Somni, pœna luenda mihi eſt?
Hæc quoque, Somne, tamen mecum tibi pœna luenda eſt,
Intempeſtivæ debita pœna moræ.
Tempora noctis erant: renuiſti, Somne, venire.
Tempora lucis eunt: nunc age, Somne, fuge.

Digitized by Google

IN ILLUD DIVÆ TERESIÆ:

Aut Pati, aut Mori.

ARS CHRISTIANÆ PATIENTIÆ,

Chriſti Domini Cruci affixi Amore magiſtro.

ILLUSTRISSIMO VIRO

MARCHIONI FRANCISCO ZAMBECCARIO.

ELEGIA PRIMA.

SUnt etiam (quis enim dubitet?) ſua gaudia pœnis;
    Nec mors pœna homini eſt, ſi velit ipſe mori.
Hæc doceas, Cœlo TERESIA docta magiſtro:
    Exemplo doceas ipſa magiſtra tuo.
Nam quis terrigenas inter ſatis explicet artem,
    Qua tibi dulce pati eſt, qua tibi dulce mori?
Vera mihi tu Muſa, rudem, precor, inſtrue: Pindus,
    Nunc age, Carmelus ſit mihi, Diva, tuus.
Audior. Ipſe audi mecum, FRANCISCE, docentem.
    Et magnas deceat, quod docet illa, Domos.
Ipſa quidem tua te mens recti certa, tuoque
    Par generi pietas ſat docuiſſe poteſt.
Quis tamen affectus ſatis eſt ſibi doctus in omnes,
    Quoſquè opus eſt ſubigat, quoſquè opus ipſe regat?
Quis ſatis adverſus caſus inſtructus iniquos
    Sola virtutis ſe tueatur ope?

Adde,

Digitized by Google

Adde, quòd exemplo meliùs præeunte docemur;
Ardua nec, magno quæ pede trita, via eſt.
Ergo ades, atque artem ſub tanta diſce Magiſtra,
Qua, tibi quæ veniat pœna ferenda, feras.
Jam terras Virgo, curaſque oblita minores,
Nunc animo tacitas, nunc dabat ore preces:
Seque Deo dignam fieri, ſimilemque petebat;
Quamvis digna Deo, quodquè petebat, erat.
Præcipuè, cùm de triſti meditatur Jeſum
Pendentem trunco, pallidaque ora videt;
Ardet amans, neſcitque tamen, quid amantior optet.
Et rogat, et dubitat; ſed magis illa rogat.
Hinc dolor, et mors arridet, dum ſpectat Jeſum:
Hinc dolor eſt vultu, morſque timenda ſuo.
Nunc animo ruit in pœnas, nunc corpore pœnas
Reſpuit: in dubio eſt, hinc timet, inde cupit.
Sic, gemino dum jactatur ratis anxia vento,
Neſcit, utri cedat: cedit utrique tamen.
Excutit illa, Deo quidquid mortale repugnat;
Et, quæ mente probat, vult meliora ſequi.
Terreni ſed ſunt artus, moribundaque membra.
Ut poſſit, jam non eſt voluiſſe ſatis.
Hanc ſpectator amat pugnam Deus, et prece vinci
Vult crebra: crebra vincitur ille prece.
Jamque Deum, gaude, potuiſti vincere, Virgo.
En venit, et votis annuit uſque tuis.
Sumit Amor telum, laterique immergit Jeſu;
Et rubri totum nectaris imbre linit.
Tum miſcet ſacros illo de fonte dolores;
Terque manu mollit, nec ſinit eſſe ferum.
Virginis inde ſinum petit: (et quis nolit ab iſto
Hoſte peti?) facilem præbuit illa ſinum;

Accepitque libens, et amanti pectore telum.
Non alio telum maluit eſſe loco.
Vulneris hæc forma eſt, Chriſti patientis imago:
Impreſſam referunt ſaucia corda crucem.
Nec jam Virgo dolet, ſed amat, quæritque dolere;
Inque ſinu vulnus, vulnus habente, cupit.
Hinc ſtupet, et ſecum jucundo gaudet amaro;
Et ſancto tepidas irrigat imbre genas.
Tunc didicit voluiſſe mori TERESIA. Quidquid
Ex illo cupjit tempore, pœna fuit.

ELEGIA SECUNDA.

ERgo duas tantùm Superos res anxia poſcit.
Altera poſse pati eſt, altera poſſe mori.
Et dum nulla ſibi pœna eſt, ea maxima pœna eſt;
Cùmque mori nequeat, ſe putat uſque mori.
Nec ſanctas ſua vota ſagax celare Sorores,
Ut cupiat, vultu diſſimulante poteſt.
Fingit amor vultum; cordiſque vicarius ægri,
Exit ab invito Virginis ore, ſonus.
Siqua dolens lecto jacet, aut extincta pheretro;
Jam non illius, ſed ſua fata dolet.
Invidiâque calens: aljis exaudior, inquit.
En fruitur votis altera Virgo meis.
O utinam, quod et hanc torquet, quod et enecat illam,
Dicere jam poſſem: pœnaque, morſque mea eſt!
Seu ſpectet nitido labentia ſydera Cœlo,
Et reputet, qua ſint aſtra petenda via:
Pulchra quidem vos, Aſtra, probo; ſed parcite, dicit,
Ad vos quæ ducit, pulchrior illa via eſt.

Vel

Digitized by Google

Vel niſi pulchra mihi promitteret aſtrâ, placeret
Ipſa ſatis, pulchrâ ſtrata ſubinde cruce.
Ingreditur plenos ſiquando frugibus agros,
Aut ubi vere novo picta renidet humus:
Hæc minùs arva probat; neque ſic, ait, arva placetis.
Cur non dat juſſos impia terra rubos?
Cur bene reſpondet culpæ, nec ſemina reddit?
Cultori ſimilis debuit eſſe ſuo.
Gaudet, ſi teneras lædant mala gramina plantas;
Et placet offenſo ſpina reperta pedi.
Gaudet, ubi ſtratum foljis paliurus acutis;
Herbaque jucundas præſtet amara dapes.
Nec tamen ingenuis nihil eſt, quod diſcat, in hortis:
Hìc quoque pro voto, quod meditetur, habet.
Ipſi etiam flores fiunt documenta dolendi:
Signa refert mortis flos quoque, Chriſte, tuæ.
Hunc legit admirans, oculoque interprete clamat:
O Sponſi, Flos, et cordis imago mei!
Sic ſpinas, ſic ille crucem, clavoſque trabales
Pertulit: hæc in me ſingula ſculpſit Amor.
Seu videat poſitis ſurgentia tecta columnis,
Et loca divitiis ambitioſa ſuis:
At naſci Jeſus voluit ſub paupere tecto;
Sub dio voluit, tunc ait illa, mori.
Obvia ſeu veniat regali fœmina curru,
Cui decor, et cultus, pompaque digna Deâ:
Non hæc forma mihi, non hæc mihi pompa neceſſe eſt.
Quæſitæ veniant, hæc mea pompa, cruces.
Vixdum ſera cubat, cùm mors in imagine mortis
Jam ſubit; et pheretrum lectulus ipſe refert.
Hìc, veluti moritura, jacet; vultuſque, manuſque
Congruit, et ſolito pallidus ore color.

Digitized by Google

Ergo oculos claudens, mentemque in ſydera tollens,
Sive mori viſa eſt, ſeu voluiſſe mori.
Mox damnat ſua vota, et inertia fata recuſat;
Et, vix imbelles ſic moriantur, ait.
Non hoc grata loco, non hoc placitura paratu,
Mors, ades: ut placeas, Mors, mihi, ſæva veni.
Sæva veni; qualemque tulit, cui debita morti,
Heu! duræ pretium, cauſaque mortis ego.
Vix tenui claudit curas, et lumina ſomno:
Ecce ferunt curas ſomnia grata novas.
Occurrunt animo meditati vincula Mauri;
Et dat captivas in fera vincla manus.
Sæpe minas, ferrumque gerens, et vulnera, tortor
Vult faciat, fiat ne ſcelerata, ſcelus.
Illa ferox negat uſque, et aperto in pectore dignum
Aptat amans ferro, vulneribuſque locum.
Sæpe etiam audita eſt: quid, tortor lente, moraris?
En tibi, quam poſſis uſque ferire, feri.
Nunc Chriſto comes ire putat; crudeliaque inter
Vulgi probra ſuam ſe quoque ferre crucem.
Jam properat, jam læta tenet feralia montis
Culmina, jam clavis præbet utramque manum.
Mox vigil excutitur; circùmque fugacia luſtrat
Somnia, cum pœnis ſomnia grata ſuis.
Ah! quoties viſi quæſivit ſigna cruoris;
Nullaque quæſiti ſigna cruoris erant!
Ah! quoties eluſa manus extendit inanes;
Invenit et ſolam, quam facit ipſa, crucem!
Quid faciat? Pœnis inhiat noctesque, dieſque;
Nullaque pœna die, falſaque nocte venit.
Ergo, quod ſupereſt, ingentis imagine pœnæ
Et ſpes ſollicitas, et ſua vota fovet.

Lau-

Laudatas priſcis annalibus Heroinas,
Illarumque frequens fortia facta legit.
Has magnæ largas animæ ferus abſtulit enſis,
Digna quidem Cœlo pectora, digna Deo.
Induit inde pares animos TERESIA, nec ſe
Ipſa capit: votis vincitur ipſa ſuis.
Hìc ſectas Agathæ crudeli forfice mammas
Invidet: hìc oculos, Virgo Sicana, tuos.
Et modò Thecla cupit fieri, modò Filia Coſti;
Altera quòd flammas, altera paſſa rotas.
Nec ſatis hoc illi eſt; ſed in omni Martyre Martyr,
Unanimes pœnas in ſua fata vocat.
Nec Decios, nec ſat ſævos putat eſſe Nerones.
Plus Amor ingenii, plus feritatis habet.
Ipſe Nero, Deciuſque, et ſiquis ſævior illis,
Supplicia haud illis invenienda parat.
Suppliciis tamen antè animum, pretiumque paravit:
Plus hinc ingenii, nil feritatis habet.
Quidnî Virgo pati quærat? Sat cauſa ferendi,
Cur pœnas optet, cur ſibi poſcat, habet.
Inde tuam quò, Chriſte, Crucem vel tollere victrix,
Quòve crucem poſſit victa ſubire ſuam;
Ah! quoties vellet patriâ tentare relictâ
Littora, virgineo non adeunda pede!
Nec velis opus eſt: celeres amor adderet alas.
Sed pudor, et pietas, et Deus ipſe vetat.
Ah! quoties vellet, Bacchantis more, per urbes
Spectantum riſu, verberibuſque peti;
Et pœnas inſons alieni ferre furoris,
Et non admiſſi criminis eſſe ream!
At votis, qui vota movet, contrarius obſtat;
Nec feciſſe Deus, ſed voluiſſe, probat.

ELEGIA TERTIA.

QUod licet, oblatas hilaris TERESIA pœnas
Excipit, et numerum ponderis inſtar habet.
Nil dolet illa unquam, niſi dum putat eſſe nocentem;
Et, cùm viſa queri eſt, ipſa querela fuit.
Seu Boreas fremat hirſutus, ſeu languidus Auſter;
Nec ſervent certas tempora fida vices:
Ipſa vices Cœli varias, frigusque, caloremque,
Ipſa probat ventos, temporibuſque favet.
Sive latens triſti Sponſus ſub nube recedit;
Nec menti fulget, quæ fuit antè, dies:
Ipſa gemit; (quis enim viduæ vetet iſtud amanti?)
At gemitum ratio, non ſua pœna facit.
Quin tenor idem animo manet, et conſtantia menti:
Credas divino nunc quoque Sole frui.
Nec Cœli, nec virtutis ſolatia quærit;
Proque Deo gaudet vel caruiſſe Deo.
Quid quòd ſponte novas tunc fert quoque corpore pœnas:
Uſque adeo eſt animi tædia ferre parum.
Nec contenta ſuis, veluti miſerata Sororum,
Illarum curas, juſſaque penſa ſubit.
Ah! quoties viſa eſt ad magnos apta labores;
Nec tamen, ut verum dicere vellet, erat!
Ah! quoties ægram læta ſe fronte negavit;
Et tamen, ut verum dicere vellet, erat!
Sic quoque vera fuit; quid enim ſe diceret ægram,
Dum gaudens animo, quod magis optet, habet?
Quod ſi juſsa febri cedat, ſtudioque Sororum,
Nec ſolo poſſit ſola dolore frui;
Ipſa novas medicæ, qua morbo ferre levamen
Cogitur, ad pœnas utitur artis ope.

Quæ

Digitized by Google

Quæ minùs arrident, trahit hauſtu pharmaca lento;
Ceu Sponſi manibus pharmaca mixta ſui.
Siquid dulce ſapit, captans faſtidia morbi
Reſpuit: hac gratum eſt, quod placet, arte minùs.
Ne noceant febri, quibus interdicitur undis,
Ne diram recreent, abſtinet ipſa, ſitim.
Tunc etiam fellis liquor, et crudelis aceti,
Aucta ſitis, moriens, quo tua, Chriſte, ſubit.
Sed levia hæc, et vix magnis præludia pœnis;
Quas parat ipſa ſuâ, cùm minus ægra, manu.
Dilecta Jeſu quoties in imagine vultum
Conjicit, atque animum; nec memor uſque ſui eſt:
Inſtat Amor telo, vulnuſque in pectore figit
Altius. Hæc viſa eſt ſæpius illa loqui:
Ten' ego, Nate Deo, pro me videoque, feroque,
Heu! toto lacerum corpore, ſponte mori?
Nec morior pro te; nec, quos fers ipſe dolores,
Ipſa fero; nec par eſt mea pœna tuæ?
Cur ſimilem tibi me poſcis, ſimilemque recuſas;
Nec mea te tandem, nec tua vota movent?
Hac trabe cur pendes, ſi non ego figor eidem;
Exempli nec ſum gloria parva tui?
Crux mea ſi titulo minùs apta videbitur iſti;
Apta cruci, tibi ſunt nomina plura, meæ.
Siquid ego merui, pœnam pro munere poſco.
Si quid demervi, debita pœna mihi eſt.
Diſſimiles tecum video pendere latrones.
Hinc bonus, hinc malus eſt: dignus uterque cruce eſt.
Aut hoc ergo crucem, aut illo mihi nomine debes.
Alterutrâ tibi ſum parte futura comes.
Hìc alios a te mores, tibi proxima, diſcam,
In cruce ſi latro, fors tibi fidus ero.

Sed

Sed quid ego pœnas e Cœlo vindice poſco?
Sunt mihi, quæ plectant impia facta, manus.
Eſt mihi; quod mereat, quod amet tua, corpus, Jeſu,
Vulnera: non iſto vulnera digna loco.
Quid dubitamus adhuc? Non hìc, TERESIA, votis
Eſt opus: armatam res petit ipſa manum.
Dixit; et arreptis, nil tale merentia, cædit
Membra flagris: ictus grandinis inſtar eunt.
Hei mihi! Vix ullus ſine vulnere decidit ictus;
Et largo circùm proſilit imbre cruor.
Nulla tamen dextræ pietas: in vulnera ſævit
Fortior, heu! nimiò. Sic tamen illa pia eſt.
Me miſerum! Quid me deceat feciſſe nocentem?
Et tamen ad pœnas horreo, Virgo, tuas.
O utinam, mea tot ſaltem poſt crimina, veras
Ipſe darem lacrymas, conſimileſque tuis!
Nempe dabas tunc et lacrymas, pia Virgo; nec illæ
Pondus habent lacrymæ, quàm cruor ipſe, minus.
Jamque novis ultro vellet ſævire flagellis;
Nec ſatis, ut poſſit jam doluiſſe, dolet.
At lacero deſunt exhauſtæ corpore vires;
Nec par eſt animo ſenſus, ut antè fuit.
Ipſa manu languens, buxoque ſimillima vultum,
Deſeritur genibus, ſemianimiſque cadit.
Neſcio quid tamen ex oculis micat: ardet in illis,
Interpres animi plura loquentis, amor.
Ergo nunc Cœlo, nunc ſancto lumina ligno
Vertit; et hæc tenuì voce ſubinde refert:
O ego ſic tecum merear, dulciſſime Jeſu,
Vel patiente pati, vel moriente mori!

CON-

CONSILIA MORTIS.

O Mors, bonum eſt conſilium tuum.
Eccleſiaſtic. 41.

ELEGIA PRIMA.

Ubique, et ex rebus omnibus nos mori docemur.

Illuſtriſſimo, et Excellentiſſimo

MARCO FOSCARENO.

QUod pridem extincto promiſi munus Amico,
Mitto tibi, Domino terque, quaterque meo.
Exiguum eſt, fateor; ſed, præter dantis amorem,
Non uno gratum nomine munus erit.
Materies ſacra eſt: pietas tua gaudeat illâ.
Gaudeat ingenium carmine: carmen habes.
Siqua leges, vates quæ ſcribere poſſit amico,
Non domino; hæc illi, non tibi, ſcripta putes.
Hæc tamen ipſe tibi, tua nunc fortuna requirit,
Ut ſcribam: virtus hæc tua, MARCE, jubet.
Uſque adeo gratum eſt tibi, quod doctumque, piumque eſt;
Et generi mores convenienter eunt.
Ergo vive diu. Sed nos tamen omnia mortem
Cùm doceant; doctus vivere, diſce mori.
Obvia Mors cunctis; ſunt omnia mortis imago.
Aut picta, aut vera eſt quolibet illa loco.
Tendit in occaſum, ſi Cœlum cernis, ab ortu.
An non hæc vitæ ſemita certa tuæ?

Si

Si Solem prudens, Lunamque, et cœtera ſpectes
Sydera, et alternos noctibus ire dies;
Quid non inde tibi diſces, ſine crimine vates,
Et fati verè præſcius ipſe tui?
Quàm bene luce mori me qualibet, Aſtra, docetis;
Ultima ceu mihi ſit quæque futura dies!
Fata tamen quantùm diſtant communia; quantùm
Veſtræ diſſimilis vitaque, morſque mea eſt!
Vobis, Aſtra, mori; vobis licet, Aſtra, renaſci.
At ſemel, heu! miſero mors obeunda mihi.
Hæc Cœlo poteris nulla non luce magiſtro
Diſcere, ſi Cœlo lumina docta feras.
Nec te Terra minùs mortem docet: adſpice terram.
At nimiùm vultus ne trahat illa tuos.
Hìc ſplendent Flores, hìc paſſim gramina rident;
Sed brevis hic riſus, ſed brevis ille nitor.
Flos etiam vita eſt, et (a) *carnis gloria fœnum*.
Una dies nobis exhibet, una rapit.
Hìc flavæ ſurgunt meſſes: falx imminet illis.
Imminet at ſemper Mors tibi falce ſua.
Quid quòd maturas expectat meſſor ariſtas;
Nec ferrum, nondum plenior, herba timet?
Mors etiam virides cædit crudeliter annos;
Mors et vere novo tempora meſſis agit.
Hìc patria ſiccæ labuntur ab arbore frondes
Sponte ſua: ſiccas ipſa ſenecta facit.
An non ad manes, ut ferrum deſit, et ignis,
Tandem homines folii more cadentis eunt?
Hìc valido ſurgunt duratæ robore quercus.
An duri corpus roboris inſtar habes?

Ven-

(a) *Iſaiæ* 40.

Ventus, et unda tamen validas ſcit ſternere quercus.
Mors erit in robur ventus, et unda tuum.
Siquando celeri videas labentia curſu
Flumina, ſeu rivi prætereuntis aquam:
Et nos, inſtar [a] *aquæ*, repetas, *dilabimur*; et nos
Unda rapit veteri non reditura viâ.
Ut fluctum fluctus, trudit lux altera lucem.
Ipſa hæc, me miſerum! dum loquor, hora fugit.
Seu mare conſpicias ſulcatum mille carinis:
Sulcandum nobis hæc quoque vita mare eſt.
Pars totum velis metitur euntibus æquor.
Pars perit in medio, naufragiumque facit.
Felix, ſperatum cui Cœli tangere littus
Seriùs, aut citiùs numina læta dabunt!
Non me pulchra vehat ſpatioſa per æquora puppis.
Si teneam portus, eſt mihi cymba ſatis.
Nec longùm vagus ire velim, pelagoque morari.
Stultus amet dubiæ tædia longa viæ.
Me Patriæ vicina juvat cœleſtis imago.
Hoc mors neſcio quid nomine dulcis habet.
Tu tamen invenies mortis ſimulacra propinquæ
Ipſo, dulcior eſt quo tibi vita, loco.
Quæ nunc ipſe colis; qua tandem ſede morentur,
Qui coluere priùs, patria tecta roges.
Dic, ubi ſint Atavi, Proavique, et longa tuorum
Majorum ſeries, nobilitaſque domûs?
Illuſtres monſtrant, ſed inanes, atria vultus.
Vix ullo invenias corpora vera loco.
Dic ubi ſint, quorum verſas monumenta frequenti
Docta manu, celebres, nomina magna, viri?
Fune-

(a) 2. *Reg. cap.* 13.

Funera certa ſolent, et inexpugnabile fatum,
Forſitan in ſcriptis ſæpe docere ſuis.
Nunc meliùs pergunt non expugnabile fatum,
Funeraque exemplo certa docere ſuo.
Nec miſeris, cantu Mors blandè victa pepercit
Vatibus: in cantus ſurdior illa fuit.
Nec pietas aliis, ſua nec facundia Mortem
Lenivit: nulla eſt lenior illa prece.
Hæc diſces, et plura, vacans Auctoribus illis.
Optima pars ſtudii eſt iſta futura tui.
Vel memori locus eſt inter convivia Morti.
Hìc etiam, cineres, quos mediteris, habes.
Jeſſiades tali conſperſit pulvere lances;
Et cyathis lacrymas miſcuit ipſe ſuas.
At qua, me miſerum! ſpectacula talia mensâ,
Ut quæras, nunc ſint invenienda tamen?
Scilicet invenies illic riſuſque, jocoſque;
Et quidquid memorem, Mors, vetat eſſe tui.
At ſimul invenies inter riſuſque, jocoſque,
Illic convivam ſæpe fuiſſe Necem.
Ipſa ſibi vitæ cauſas in tela paravit,
Ingenio noſtræ callida facta gulæ.
Neç jam mixta loquor tacitis aconita Falernis,
Aut blandas inter toxica cæca dapes.
Ah! quoties miſeros innoxia menſa peremit.
Et victrix prædas Mors tulit inde ſuas!
Nec minùs admittent meditatam ſtragula mortem,
Dum tumuli tenebras nox tibi muta refert.
Adde, quòd et frater, quòd Mortis Somnus imago eſt:
Pluribus, heu! Somnus Mors ſimul ipſa fuit.
Sed memori meliùs reputes tua funera lecto,
Dum nondum placidus lumina ſomnus habet.

Hìc

Digitized by Google

Hìc oculos claudens, junctiſque ad pectora palmis,
Te functum terris, exanimemque puta;
Et tecum: Fòrs quamprimùm ſic ipſe jacebo,
Extentus rigidis calcibus ante fores,
Ante fores hoc non uni miſerabile fiet
Corpus iners, quo nunc fòrs mihi pulcher eo.
Hujus ab aſpectu triſtem meditabitur horam.
Hujus ab aſpectu: ſic ego, dicet, ero.
Hinc me conſpecto multi ſua fata timebunt;
Et diſcent animæ conſuluiſse ſuæ.
Plura loqui tecum poteris, quæ ſuggeret illo
Tempore mens ſapiens, et Deus ipſe tibi.
O quantò tunc vita minùs, Munduſque placebit;
Et quidquid Mundus, vitaque mellis habet!
Iſta juvent, quos tunc mors rectè vivere tantùm,
Ultima cùm vitæ venerit hora, docet.
Sæpe mori tu diſce. Frequens cui Mortis imago eſt,
Extendet notam mitior ipſa manum.

AD EUMDEM.

Ex perſona viri cujuſdam Religioſi,

ELEGIA SECUNDA.

Cui reditus in Patriam mortis memoriam ubique excitaverat.

SIC eſt, quis dubitet? Mortis meminiſſe neceſſe eſt,
Quà minùs ipſe putes, cùm minùs ipſe velis.
Experto credas. Patriam modò vectus in urbem
Contigeram reduci mænia nota pede.

Quæ

Digitized by Google

Quæ nova tunc rerum facies, inopinaque prodit!
    Quæ veniunt oculis plurima monſtra meis!
Hic non viſa priùs Cœlo palatia ſurgunt;
    Quòque domus fuerant, larga ruina loco eſt.
Hìc habitus aliis, et vultus gentibus apti:
    Vix quidquam ante oculos rurſus, ut antè, venit.
Nec ſatis accipio patrio ſermone loquentes;
    Nec patrio videor jam ſatis ore loqui.
Fòrs aliquis: cujas ego ſim; quam denotet urbem
    Sermo, peregrinum quem putat ipſe, rogat.
Tunc alibi, aut alia me natum ætate putavi.
    Tunc mihi ſum primùm creditus eſſe ſenex.
Attonitus circùm mentemque, et lumina verto;
    Et Patriæ recolo compita nota meæ.
Sed jam me poſcunt ad limina nota Parentes.
    Ad notam jubeor protinus ire domum.
Jam Pater occurrit; ſed quàm diverſus ab illo,
    Qui luſtris fuerat, plùs minùs, antè tribus!
Nec viſus Pater eſt: ſic eſt mutatus ab annis.
    Quem vidi nunquam, ſed mage viſus avus.
Illum contemplor: caneſcunt tempora raris
    Crinibus, et vultus ruga ſenilis arat.
Ille autem: quid, ait, canos circumſpicis iſtos?
    Vicinæ ſunt hæc prævia ſigna necis.
Adſpice nunc Fratrem: toto tibi vertice ſupra eſt;
    Et, nos cùm fugeres, ipſe novenis erat.
Si neſcis, pater eſt fœcunda conjuge felix.
    Hæc me non uno pignore fecit avum.
Tum mihi tres natum puerum non ampliùs annos
    Oſtendens: (reliquos et puer inter erat)
Ille nepos tuus eſt, dixit; puerumque vocavit
    Nomine: nomen erat, quod fuit antè meum.

Venit

Digitized by Google

Venit, et erubuit: Patruum ſenſiſſe putares.
Cognati vox eſt ſanguinis ille pudor.
Me puer hinc oculis metitur amantibus omnem;
Tum ſilet, et noto lumina vertit avo.
Doctus ab hoc noſtræ ſed mox dedit oſcula dextræ;
Pluraque facturus, ſi modò ſciret, erat.
Interiora domûs ſubeo, ſedeſque reviſo
Antiquas, oculis jam loca nota meis.
Multa peto vetera oblitus, nova plurima diſco.
Singula ſolliciti voce, manuque docent.
Sepoſitus locus eſt, memini, quo ſæpe ſolebam
Ducere tranquillos, otia plena, dies.
Struxerat hìc, natos cùm traderet ille Magiſtro,
Tecta ſagax aljis non adeunda Pater.
Hìc mihi Pindus erat, quoties ſtuduiſſe juvabat;
Nec deerant Phœbus, Pierideſque Deæ.
Nec deerant magni, doctiſſima turba, Poetæ,
Quoſquè recens ætas, quoſquè vetuſta tulit.
Hos mihi ſæpe loqui dulcis labor: hi mihi ſæpe
Exemplum ſtudji, parſque fuere mei.
Hi comites, magnique inſtar mihi ſæpe theatri,
Lætum ſecreta detinuere domo.
Ergo, cùm primùm dilectam inviſere ſedem
Quæsîſſem, veteris captus amore loci;
Fecerat, heu! vitium, propiorque erat uſque ruinæ.
Multiplici ſtabat vix malè fulta trabe.
Miror ad hæc, ſcitorque ſimul, cur nulla jacenti
Penè loco facilem cura tuliſſet opem?
At Genitor: nullum vitio mihi crimen in iſto;
Tota, ait, hæc culpa eſt temporis, atque loci.
Crede mihi, bis hæc juſſi tua tecta novari:
Bis manus artificis, curaque vana fuit.

Digitized by Google

Tunc egomet tacitus: quis, dixi, credere poſſet;
Nî facerent certam lumina noſtra fidem?
Tempore nata meo eſt domus hæc, me junior ipſa eſt;
Et tamen eſt veteri jam prope lapſa ſitu.
Quid mihi, molle lutum cui fingit membra, futurum eſt;
(a) Ætatis ſi ſunt putrida ſaxa meæ?
Jam ſedeo, dulceſque tero ſermonibus horas.
Scitatur Frater plurima, plura Pater.
Plura tamen Genitrix rogat anxia. Nil ſatis illi
Eſt ſemel, atque aliter ſæpe recurrit idem.
Et ſtupet ad voces, et pendet ab ore loquentis;
Et probat, et gaudet, neſciaque ipſa ſui eſt.
Inde ſuos caſus, et fata domeſtica narrat:
Ut Soror, ut Frater tertius æger obit.
Ut Marulo (ſenior famulus ſic nomine dictus)
Clauſerit extremam mors inopina diem.
Ut ſimili fato vix paucis antè diebus
Occiderit, nutrix quæ mihi Martha fuit.
Ipſa etiam haud pridem ut fuerit jam proxima letho;
Sitque tuæ, Ignati, quod modò vivat, opis.
Hæc Genitrix. At mox, ut reſque, locuſque ferebant,
Et Pater, et Frater talia multa docent.
Quot veteres caſus rapuit non unus amicos;
Et comites quondam, nomina nota, meos.
Hunc mors Pannonico tulit, illum Marte Sabaudo:
Privata rixans concidit iſte manu.
Alter vix biduo febri correptus acuta;
Alter tabe miſer languidiore perit.
Quot labor extinxit, pejorque labore voluptas;
Cùm tegeret primas ver juvenile genas!

Tali-

(a) *Ex Seneca, Epiſt.* 12.

Digitized by Google

Talibus alloqujis celeres dum fallimus horas,
Curvus adeſt baculo prævenıente ſenex.
Subridens Genitrix: quà Simon prodjit, inquit;
Biſque novem dorſo fert propè luſtra ſuo?
Nil ego noſcebam, ſi demas nomen, in illo;
Et tamen ille mihi eſt cognitus antè ſenex.
Ipſe autem ſubitò agnoſcens: Ut grandior illo,
Quem puerum memini, nunc mihi, dixit, ades!
Ah! quoties, tibi dum madidis dolor iret ocellis,
Sediſti gremio ſarcina grata meo!
Ah! quoties tibi ludus erat mihi vellere canos,
Et barbam tenera perfricuiſſe manu!
Omnibus intentis aliò, memorabat anili
Hæc, et plura bonus garrulitate ſenex.
Sed jam veſper adeſt; et me lex certa propinquâ
Imperat ad ſacros nocte redire lares.
Illi obſtant, et adhuc multum ſupereſſe diei;
Et ſacros, repetunt, haud procul eſſe lares.
Ergo in ſpem reditûs; cùm vellent uſque morari,
Et Genitrix cauſas quæreret uſque novas,
Digredior tandem, longiſque amplexibus ægrè
Divellor. Frater fit comes ipſe viæ.
Ecce autem vixdum egreſſis ex æde paterna
Occurrit mediâ flebilis ordo viâ.
Sublatum feretro juvenem contemplor eunti:
Fòrs mihi jam puero eſt cognitus ipſe puer.
Id mecum ſub corde, domique audita revolvens,
Vix Fratri voces, juſsaque verba dabam.
Scilicet ipſe etiam triſtis narratio fiam;
Si tamen, heu! de me qui roget, ullus erit.
Ipſe etiam e medio fiam ſpectacula templo;
Si tamen hoc condi mors ſinet æqua loco.

Hæc vel ego, vel ſub tacito mihi pectore majus
Verba dabat Numen; ſed, puto, Numen erat.
Hoc poſthac titulo Patriæ meminiſſe juvabit;
Quam tamen ex animo deſeruiſſe juvat.
Illa nempe die, quod debuit eſſe voluptas,
Diſciplina mihi, conſiliumque fuit.
Plus certè Patriæ jam debeo: vivere pridem
Quæ dederat, meliùs nunc docet illa mori.

ENTHUSIASMUS.

Ut Amicum vanis ab amoribus revocet, Auctor cum ipſo nobilis fœminæ nuper extinctæ ſepulchrum ingreditur.

ELEGIA TERTIA.

HUC te pauliſper comitem volo. Tollite ſaxum,
Quà latet effoſsâ pulchra Lycoris humo.
Et decor, et Veneres, et quidquid Mundus adorat,
Aut hìc, aut nuſquam, quàm ſit inane, patet.
Dimotus lapis eſt. Geminam nunc ducite tædam,
Quæ regat incertos, nox ubi cæca, gradus.
Interea mecum tutus veſtigia figas;
Junge manum comiti, meque ſequare ducem.
Alternos metire gradus: loca ſacra ſubimus.
Hæc nobis quondam certa futura domus.
Sed jam adſunt tædæ. Cedas mihi, Dave, ſiniſtram;
Altera eat manibus prævia tæda tuis.
Exiget hæc tumuli craſſas, animique tenebras;
Hæc geminum nobis afferet una diem.

Quid

Quid trepidas, gelidaque minor formidine torvos
    Avertis vultus, oraque mœſta tegis?
Si neſcis, hìc illa tibi pulcherrima rerum;
    Hìc, tibi nota ſatis, magna Lycoris adeſt.
Hæc toti nuper fuerat ſpectabilis Urbi.
    Hanc ut ſpectares, quid tibi vile fuit?
Jam notis oculos, ac mentem vultibus imple;
    Dumque licet, prudens utere ſorte tua.
At quæ (me miſerum!) pallet feralis imago!
    Heu! quàm non eadem, diſſimiliſque ſibi eſt!
Hic, Charitum ſedes, et Amoris gloria, vultus,
    Ut ſubitæ venit lurida præda necis!
Stant vacuæ, fuerant ubi ſydera bina, lacunæ;
    Deformique patet naris hiulca loco.
Quære genas primis certantes floribus, et quæ
    Vincebant teneras mollia labra roſas.
Aurea vincla tibi, nunc crines quære ſolutos;
    Aurea, nunc vinctas, ſic quoque vincla, comas.
Et vultûs flores, et verticis excidit aurum;
    Et referunt turpem tempora nuda ſenem.
Dic age nunc reliquæ titulos, et nomina formæ;
    Cùm Dea, vel certè par tibi viſa Deæ.
Ah miſer, et nimiùm ſtultè miſer! Adſpice, quali
    Colla fluant ſanie, pectora tabe fluant.
Ut circùm ſcateant gentiles undique vermes;
    Ut natet in tabo ſordida turba ſuo.
Exitio pars nulla vacat; ſævamque mephitim
    Exhalant omni putrida membra loco.
Hæc homini, quiſquis fuerit, ſors debita. Quidnam,
    Inſpicis, ex illa, quæ fuit antè, manet.
Illa tamen, ceu Numen, et ipſo Numine coram,
    Nuper Amatorum eſt a grege viſa coli.

Digitized by Google

Illius in cultus ſtudio patiente locavit
Auxiliatrices ſedula turba manus.
Illius in cultus, et quidquid Gallia fingit,
Adfuit; et quidquid Belgica texit acus.
Quidquid gemmarum fert India, quidquid odorum
Mittit Arabs, vivas corporis auxit opes:
Ah! quoties ſpeculi vanos ab imagine faſtus
Sumpſit, et a vultu facta ſuperba ſuo eſt!
Imbelle, ah! quoties Paridum, ſua tela putavit,
Obſequium; et viſa eſt pulchrior inde ſibi!
Et potuit tot ſpes fieri, votumque procorum;
Et potuit curas promeruiſse tuas.
An non, invectæ curru quò gratior eſſes,
Dulce fuit mediâ turpiter ire viâ?
An non ſæpe tibi magni inſtar muneris, illam
Poſse ſequi propiùs, poſſe videre, fuit?
Plus aliquid jam poſſe datum eſt tibi. Forſan et iſtud,
Hei mihi! jam voti pars fuit una tui.
Tange manu toties laudatam carmine formam.
Æmula ne timeas lumina: ſolus ades.
Collige formoſos cineres, caraſque ruinas;
Et pleno referas ad tua tecta ſinu.
Hic noctes gratare tibi patienter amaras;
Et toties ſurdis tradita vota notis:
Et capiti nocuos æſtivo tempore Soles;
Et vento mixtas, axe rigente, nives.
Quid dubitas? En, quod dudum tua vota petebant,
Huc tandem præſens ad tua vota venit.
Accipe, (jam prohibet pudor hæc mihi tangere nullus)
Accipe de noſtra corpora nota manu:
Me miſerum! Ad tactas animuſque, et dextera ſordes
Excidit; et verbis ſum minor ipſe meis.

Jam

Digitized by Google

Jam tua conſpectum referunt pallore cadaver;
Jam mea nil vultûs ora prioris habent.
Cedamus tumulo. Tumulo vos reddite ſaxum
Longior hìc nobis perniciosa mora eſt.
Tu tamen, ah! ne te rapiat fòrs altera, qualis
Hæc fuit, huc memori mente ſubinde redi:
Qualis et in tumulo, repetas tibi ſæpe, Lycoris
Viſa mihi; quævis altera talis erit.

AMICUM EUMDEM,

Jam mortis oblitum, a profana militia dehortatur.

ELEGIA QUARTA.

FAllimur in vitium faciles; pravique tenaces,
Turba ſumus noſtris ingenioſa malis.
Nobis neſcio quam, quæ vincat funera, Famam
Fingimus: ex illâ gloria noſtra venit.
Laudatum ſæclis tranſmittere nomen ituris.
Credimus, et vita nobiliore frui.
Hæc magnum tibi pondus habent. Hinc ultima ſanctos,
Quos habuit nuper, non habet urna metus.
Nec mortis timor eſt, nec vitæ ſanior uſus.
Mutata mores ſunt tibi mente tui.
Me miſerum! Jam te vultûs, animique putâram
Degenerem Mundo, diſſimilemque tibi.
Pallor ubi, et viſo facies cognata ſepulcro;
Et nive frigidior tunc mihi juncta manus?
Mens ubi ſe major, nec rebus amica caducis;
Quæquè Deo mecum vota ſubinde dabas?

 Scili-

Scilicet eſt clauſus tumulo timor omnis in illo;
Et cineres inter vota ſepulta jacent?
Nec meminiſſe potes, quæ nuper viſa probâſti;
Nec tibi mens melior, ſi meminiſſe potes?
Abſtulerant tibi te blandæ mendacia formæ.
At nunc cæcus honor, famaque vana rapit.
Sic quoque, (crede mihi) quamvis ſpecioſiùs, erras;
Et veræ noctis lux tibi falſa loco eſt.
Nunc, ais, in mediis mihi gloria quæritur armis:
Gloria non ullâ conficienda die.
Nec te mille feri terrent diſcrimina Martis;
Nec tibi mors quidquam, quod timeatur, habet?
Prodigus es vitæ, poſſis ut vivere famæ.
Hæc placet, hæc votis ultima meta tuis.
Sed faciles adhibe veteri, caroque ſodali
Huc animos: iterum pauca docendus eris.
Non ego, quòd folio levior, quòd inanior aurâ
Fama ſit, et bello gloria parta, canam.
Ut ſaperent alii, non ultra ferrer; at, ipſe
Ut ſapias, aliâ me juvat ire viâ.
Hoc quiſnam folium, quiſnam hanc tibi ſpondeat auram,
Gloria cui nomen, famaque veſtra facit.
Dic age, quot rapuit teneros mors aſpera Martes;
Quos tamen, et quorum nomina fama ſilet?
Quot Cœlo malè trunca Ducum jacuere ſereno
Corpora, diverſis invenienda locis?
Inde canes paſti, et convivia præbita corvis;
Et tetro pinguis ſanguine crevit humus.
Tu quoque vulturibus peregrinis viſcera ſervas
Forſitan, et canibus bella cruenta paras.
Nil trepidas: ſtimulos famæ, titulique cupido
Addit, et invictum Gloria calcar habet.

Sic-

Siccine plebejas inter, ſine nomine, cædes
Ignota jaceas ſemiſepultus humo?
Et quiſnam turba medium te noſcat in illa;
Nominis aut poſſit certior eſſe tui?
Quiſnam, quòd meliùs pugnâris, dicere poſſit;
Aut ipſo laudet vulnera pulchra loco?
Fòrs aliquis (quod ſæpe venit) pertranſeat illac,
Triſtis ubi nudis oſſibus albet humus;
Horridaque inſpiciens ſævi ſpectacula Martis,
Debeat iratus, quæret, an eſſe pius.
Inter utrumque tamen: Quæ vos dementia cœpit,
O miſeri, quos ſic mors tulit ante diem!
Quid tanti, dicet, vobis fuit; ut cadere ultro
Juverit indignâ ſæva per arma manu?
Hæc meritò, ſed et his, vel ſecum, plura loquetur,
Vel comiti; ſicui fòrs erit ille comes.
Tu quoque cum reliquis fies miſerabilis illi:
Illi cum reliquis tu quoque ſtultus eris.
Ipſe autem, Martem ſecum execratus iniquum,
Diſcet ab exemplo ſanior eſſe tuo.
Diſcet mercari fato ſibi præcoce Cœlum;
Et vitæ meliùs prodigus eſſe ſuæ.
Tu tamen arma tenes, et adhuc ſuperabilis obſtas.
Hic movet extremam Gloria veſtra manum.
Cui non magnanimo vilis jactura ſepulchri,
Si longum populi ſperet in ore locum?
Si ſit in hiſtoria, verſuque legendus in omni,
Perpetuus Phœbi, Pieridumque labor?
Fòrs et Poſteritas quæret cognata cadaver,
Oſſaque honorato condet amica rogo:
Aut magnum ſtatuet, tumuli vice, grata trophæum;
Inque mea famæ conſulet ipſa ſuæ.

Mar-

Marmoreum emerito ponet pro corpore ſignum,
Addet et inſcriptis bellica facta notis.
Et leget, et noſtrum mirabitur advena nomen;
Et ſecum in patriam nomina lecta feret.
Infelix nimiùm, cui ſpes hæc ultima reſtat;
Cui ſævi merces funeris iſta ſat eſt!
Scilicet immemores nullus (mihi crede) Nepotes
Tanget amor laudis, curaque nulla tuæ.
Vix aliquis, (ſed et has quis poſſit credere laudes?)
Qui biduum de te pauca loquatur, erit:
Vix lacrymas (ſed et has quiſnam promittere poſſit?)
Qui tibi perſolvant, unus et alter erunt.
Plura tibi fruſtra ſpondes: alia omnia mentem,
Illorumque oculos poſt tua fata tenent.
Si tamen aut ſculpto vivas poſt funera ſaxo,
Aut memori rurſus carmine victor eas:
Quis ſculpto, ſi te non novit, marmore noſcat;
Quaſquè leget laudes, has putet ipſe tuas?
Quis non et laudes credat mendacia Vatum;
Cognatique pium, marmor, amoris opus?
Adde, quòd excelſis ſua ſunt quoque fata ſepulchris;
Et ſua mors libris, carminibuſque venit.
Nec ſolo pereunt Heroes corpore: tandem
Illorum nomen, totaque fama perit.
Ergo animæ tibi ſit pluris contemptus honeſtæ;
Et cauſa malis nobiliore mori.
Sunt tibi, quos vincas, propriis in moribus hoſtes;
Sunt tibi de vitiis bella gerenda tuis.
Hinc tibi verus honos, hinc gloria vera paranda eſt.
Hinc animum, nedum nomen, in aſtra feras.
Ipſe Deus ſpectator adeſt, et præmia monſtrat,
Et læto palmas ſpondet ab axe ſuas.

Digitized by Google

Ipſe animos facit, ipſe habiles in prælia vires
Sufficit, et facili tela vibranda manu.
Quid dubitas? Agedum, melioribus utere caſtris;
Et Cœlo felix auſpice miles eas.
Ipſe tibi dux, ipſe probo comes omina tanta;
Et mea, ſi tamen hæc ſunt mea, verba ſequor.

ELEGIA QUINTA.

Religioſi hominis letho jam proximi

PRESOPOPEJA.

HÆC erat extremæ mihi meta noviſſima vitæ,
Quæ præſens animo ſæpius antè fuit.
Ipſa tamen, proh quàm differt ab imagine mortis,
Mors mihi jam vultu conſpicienda ſuo!
Summa dies abigit, quas inter vivimus, umbras.
Hæc oculos aperit, quæ teget, hora meos.
Jam mihi præteritos recolo ſapientiùs annos;
Et quanti mundus, totaque vita fuit.
Heu! quæ res votis mortalia pectora vexant;
Et magnum, ſenſu judice, pondus habent;
Quid, niſi, ſunt, vanæ ſpecioſo nomine curæ;
Et vapor, & fumus, prætereaque nihil?
Virtus una manet, morituros cætera linquunt.
Huc bona naturæ, donaque ſortis eunt.
Ipſi etiam, qui ſe memores poſt fata ſodales,
Et fore ſe jactant tempus in omne tuos:
Aut ægrum ingrati vicina in morte relinquunt,
Aut nil ſingultu proficiente dolent.

Hei

Digitized by Google

Hei mihi! Quos habui plures ego nuper amicos,
Turba fuit vitæ, non mea turba fuit.
Tu ſuperes de tot, Jeſu, mihi ſolus Amicis;
Ingeniumque tibi, quod fuit antè, manet.
De cruce ſemianimes, morientis in oſcula, vultus
Sufficis; inque tua eſt hæc mea pœna minor.
Quin et communis præſtas ſolatia fati;
Et jucunda mihi mors mea morte tua eſt.
Ut bene reſpondes, primis dilectus ab annis,
Officiis (et erant hæc tua dona) meis!
Tu me vicini rapuiſti e faucibus Orci,
Incauto peterem cùm loca trita pede.
Tu me jam dubium docuiſti luce magiſtra,
Quæquè tenenda homini, quæquè cavenda via eſt.
Et Scyllam potui, et potui vitare Charybdim;
Et quæ naufragiis ſunt loca nota ſuis.
Quodquè datum paucis eſt, te duce, transfuga Mundi
Militiæ duxi caſtra ſequenda tuæ.
Siqua mihi fuerant, (utinam mihi plura fuiſſent!)
Projeci facili, pondus inane, manu.
Nulla Pater, nulla eſt Genitrix mora: pugnat uterque
Nequidquam; hæc lacrymis fortior, ille minis.
Non Fratres, non me veteres tenuere Sodales:
Heu! tamen exemplo turba timenda magis.
Hæc ego dum facerem primæ præludia mortis,
Altera mors oculos tunc erat ante meos.
Et quoties, quod me blandè revocaret euntem,
Neſcio quid tenero in pectore Matris erat;
Vultus erat tuus hic magni mihi roboris inſtar:
Aſpectu poteram fortior eſſe tui.
Forſan et hæc olim, dixi, meminiſſe juvabit;
Nec jam falſus eram: nunc meminiſſe juvat.

Hæc

Hæc certè ſpecies, et mortis imago futuræ,
Proh quantùm rectis moribus apta fuit!
Seu me cura ſubit vitæ jucunda prioris,
Tædet et inceptam longiùs ire viam:
Sive modos Erebus tentat mihi mille nocendi,
Hinc vafer, inde ferus; ſed vafer ille magis:
Sive mihi pro te, quam non meruiſſe putavi,
Sed tamen et merui, pœna ferenda venit:
Nil unquam longum, nil non leve duximus unquam;
Cujus mors finis, cauſaque Chriſtus erat.
Sic ego ſuſtinui juſſos (ſcis ipſe) labores;
Ut plures idem ſuſtinuiſſe velim.
Nam quis honos, nam quæ ſine te jucunda voluptas?
Quid carum mihi, te præter amare, fuit?
Ergo memor famulo mercedem ſolve paratam,
Si mea commiſsum dextra peregit opus.
Si divina bonus pugnavi prælia miles,
Accedat capiti ſponſa corona meo.
Cur expectati nondum vocor incola Cœli;
Inque diu Cedar finibus exul ago?
Denique quid moror hìc? Cœlum eſt, quò tendere pergo;
Terra relinquenda eſt: utraque longa mora eſt.
Sed quid ego ſequor inſanæ deliria mentis;
Nec mihi vita prior, nec mea culpa ſubit?
Me miſerum! Quid non pœnæ meruiſſe fatebor?
Ætatis quæ pars uſque probanda meæ?
Quid referam virides annos, et lubrica falli
Tempora, vix ulli non lacrymanda ſeni?
Quid lenti pugnas (quæ major cauſa dolendi eſt)
Cordis, et ingratas ad tua juſſa moras?
Quid referam, quæ multa..? Comes tibi nomine tantùm:
Cætera diverſus, diſſimiliſque fui.

Ah!

Ah! memini, nimioque mihi meminiſſe pudori eſt;
Spargitur et toto flebilis ore dolor.
Cur nugas ſum plùs æquo ſectatus inanes,
Et plauſu levior raptus ab ipſe levi?
Annè fuit tanti pars mundi parva relicti,
Et breve neſcio quid, quod placuiſse pudet;
Ut vel caſta levi fœdarem pectora noxa,
Nec magno fierem victima digna Deo?
O mihi præteritæ redeant ſi tempora vitæ,
Et lapſam liceat rurſus inire viam;
Quàm vellem..! Sed jam lucis mihi terminus inſtat,
Et vitæ ratio ſontis agenda mihi eſt.
Jam video ſolium non exorabile magni
Judicis, ac teſtes in mea facta duos.
Lævam hoſtis Stygius, dextrâm cœleſtis Achates
Obtinet; at medio quis ferus ore ſedet?
Fallor? An iratum mihi te contemplor, Jeſu;
Et terrent vultus, gaudia noſtra, tui?
Ergo in me, toties dignatum nomine Fratris,
Judex, abjecto Fratre, timendus eris?
Ergo tot collata mihi tua munera perdas,
Oblitus famuli, cum famuloque tui?
Ergo ſuſtineas me perdere, dulcis Jeſu;
Si, dum me ſerves, eſt tibi vile mori?
Hæc per ego, quæ nunc lacero quoque corpore monſtras,
Vulnera, præſidji pignora certa mei:
Hoc ego præcipuè per apertum Pectus amanti,
Spes ubi non ullo ſtat mea victa metu,
Parce, precor; tituloſque bonus depone ſeveros.
Te mihi Patronum, te decet eſſe Patrem.
Ipſe quidem gnati nomen, juſque omne clientis
Amiſi toties: (heu! ſubit ora pudor)

Ipſe

Ipſe ego te læſi ferus, ingratuſque reliqui;
 Nec veniam lapſus pro meruere mei.
Sed repetas animo, quòd ego tibi cauſa laborum;
 Quòd tanti pretium ſanguinis ipſe fui.
Quæsîſti, bone Paſtor, ovem, inventamque tuliſti
 Supra humeros (et erat ſarcina grata) tuos.
Ah! miſeram ne nunc, et adhuc Paſtoris egentem,
 Suſtineas Stygio deſeruiſſe lupo.
Hei mihi! Jam-patulis-jam faucibus imminet ille.
 Ah! trepidam noto protinus abde ſinu.
Ipſa etiam pro me, rerum tibi maxima, Virgo
 Accedat, meritis altera cauſa tuis.
Quid non illa, licèt ſontem, ſperare jubebit?
 Hac, ſi non causâ, judice tutus ero.
O mihi ſpes, Jeſu, prior; o ſpes altera, Virgo:
 O votis gratum nomen, uterque, meis:
Vos precor, hos primùm veteres cùm deſerat artus,
 In veſtras veniat ſpiritus iſte manus.

Dum * Auctor Venetiis Conſtantinopolim verſus navigaret;

AD AMICOS VENETOS.

ELEGIA PRIMA.

CArmina cui toties (ipſi vos noſtis, Amici)
Currebant facili qualiacunque manu:
Vix lenti mihi nunc verſus ducuntur, et ipſis
Nunc brevior, nunc pes longior alter adeſt.
Hinc etiam tenues Elegos vix ſcribere poſſum,
Et veniunt claudo carmina noſtra gradu.
Forſan et ipſa decet triſtes Elegeia caſus
Flebilis, et ſenſus apta referre meos.
Talis erat pelago vates Pelignus in iſto,
Exul ab Auſonia dum procul urbe fugit.
Cauſa mihi melior, ſed non mihi mitior unda eſt;
Nec minor in noſtram perſtrepit aura ratem.
Illi etiam comites, et eadem puppe ſequutæ,
Pierides ſociis indoluere malis.
Et potuit lacrymas, Latiis miſerandus amicis,
Dulcè canens lacrymis elicuiſſe ſuis.
Et potuit, cantu doctus lenire procellas,
Fallere ſollicitæ tædia longa viæ:

Nec

* *Eum, Venetiis Rhetoricam tunc docentem, ſacris a cõfeſſionibus adſcivit Illuſtriſſimus, atque Excellentiſſimus Eques (nunc etiam D. Marci Procurator ex merito) CAROLUS RUZINUS, pro Sereniſſima Republica Veneta ad ACHMETUM Tertium, Turcarum Imperatorem, Legatus Extraordinarius.*

Digitized by Google

At me crudeles nimiùm, ingratæque Camœnæ,
Heu! vatem poſſunt deſeruiſſe ſuum.
Nec jam triſtè ſilens animo lyra ſubvenit ægro;
Nec promptum facilem fert mihi carmen opem.
Quin, ceu cauſa mali, Muſis incuſor ab ipſis:
Hæc mihi præ reliquis pœna dolenda magis.
Ipſæ me profugum, deſertoremque queruntur
Sponte mea Pindo terga dediſſe ſuo:
Et, quòd habes, dicunt, ventos, fluctuſque ſiniſtros,
Solus es in cauſa, totaque culpa tua eſt.
Quæ mea culpa tamen, niſi ſi, parere volentis
Numinis imperio, culpa vocanda mea eſt?
Culpa vocanda mea eſt niſi ſi, cariſſima pridem
Tecta mihi, Venetos deſeruiſſe lares:
Et vos, antiqui, mihi pectora fida, Sodales;
Et vos Diſcipuli, cura ſecunda, mei.
Quid memorem ante alios, quorum complexibus hærens
Quærebam tardas ad vada juſſa moras:
Quoſquè alto impreſſos, quamvis mare ſeparet ingens,
Mecum animo comites, quò feror, uſque fero?
Siquis, amicitiæ quid poſſint vincula, novit;
Noverit, hæc miſero quàm mihi dura via eſt.
Hæc mihi plùs ipſis tangit precordia ventis;
Hæc mihi plùs ipſis pectora vexat aquis.
Et tamen, ah! quænam faciunt mihi prælia venti;
Quot mihi ſunt ipſis, quæ timeantur, aquis?
Nunc lævum Boreas, nunc dextrum perfurit Auſter
In latus: ambiguæ ſævus uterque rati.
Attamen, Adriacæ furioſior arbiter undæ,
Pugnat in eoum ſæpius Auſter iter.
Quid quòd et adverſo proram ferit Eurus ab ortu?
Rarior in puppim, quæ juvet, aura venit.

Digitized by Google

Viribus ipſe ferox pontus ventique, ſuiſque,
Fortunam miſeræ, fataque puppis agit.
Nunc illam tumido tollit prope ſydera fluctu,
Ad Styga nunc fluctu deſiliente premit.
Nunc hanc ille diu partem, nunc jactat in illam.
Lentior eſt motus, ſævior iſte tamen.
Tunc vertigo caput, ſtomachum mala nauſea lædit;
Corpus neſcio quis ſerpit in omne tremor.
Nec tunc ſtare loco, nec tunc tamen ire facultas.
Ut ſedeas; idem te quoque motus habet.
Nec caput, ut lecto jaceas, ſtomachuſve quieſcit:
Utque nihil comedas, ſic tamen uſque vomes.
Bis talem tulimus puppiſque, mariſque procellam.
At non iſta tamen ſola ferenda fuit.
Sæva quies pelagi, triſtiſque ſilentia Cœli,
Eheu! quàm nobis tædia longa ferunt!
Tunc mœſtùm languent homines, et carbaſa: nullam
Ars ad iter, quamvis ſedula, præſtat opem.
Quodſi vela bonus majora Favonius implet,
Et Tethys facilem ſternit amica viam;
Tardiùs incedens, noſtræ comes addita, puppis
Sæpe jubet noſtram tardiùs ire ratem.
Hinc nova cauſa moræ eſt. Sic, quod ventuſque, fretumque
Dant iter, heu! noſtræ juncta carina vetat.
Quodquè magis doleam, dum ventus vela ſecundus
Non habet, hinc totam quaſſat, et inde ratem.
Et ſtomacho, capitique, ratis concuſſa, moleſti
Cauſa fit, ut nuper dicta procella, mali
Plura quidem ſunt hæc; ſed adhuc mihi plura ſuperſunt.
Hæc etiam vobis ſcribere dulce mihi eſt.
Quantus ſæpe timor nautarum pallet in ore!
Quantus habet miſeros nocte, dieque labor!

Me

Me quoque major habet terror; ſtomachique tumultus,
    Atque animi, pelago convenienter eunt.
Sunt animi majora tamen, quàm tædia ponti.
    Hæc mea continuum, credite, vita mare eſt.
Ipſe etiam experior diverſos pectore ventos.
    Turbatum pelagus mentis imago meæ eſt.
Africus, et Boreas, et ſiquis ſævior illis
    Ventus adeſt, animo fert nova bella meo.
Solus abeſt Zephyrus; nec, quæ ſolet eſſe ſubinde
    Fluctibus, et ventis, eſt mihi læta quies.
Aſpicio quoties puppim, contemplor in illa
    Me quoque: vexatam fert ratis ægra ratem.
Unda ſequax undam trudit; geminæque carinæ
    Vela ferunt ſimiles, vanaque vota Noti.
Hìc tamen (idque aliàs etiam monuiſtis, Amici)
    Audio, quid veſtrum forſitan alter ait.
Æolus ipſe mihi ventos, pluviaſque, procellaſque,
    Et quidquid torquet pectora noſtra, creo.
Mens mihi cauſa mali eſt. Nimiùm dum cogitat æquor,
    Tempeſtas illi, qua caret æquor, adeſt.
Ipſa ſibi, dum plura timet, fit cauſa timendi.
    Ipſa negat, dum non provida quærit, opem.
Hæc vos prudentes, et plura monetis, Amici;
    Nec tamen, ut proſint, hæc puto dicta ſatis.
Mens equidem ad pœnas, fateor, doleoque, puſilla eſt;
    Militat et virtus pectore curta meo.
Sed ſua ſunt vero non vana pericula ponto;
    Nec, qua vos hilares, hac ego puppe vehor.
Hìc ego vos vellem, quorum prudentia major;
    Sed ſtabilis domus eſt, et bene tuta quies.
Hìc grandes animos, firmumque oſtendere pectus,
    Eſt labor, et magnæ nobile mentis opus.

Eſſe alacrem facile eſt, ubi, quod vetat eſſe, remotum eſt;
Lætaquæ fortunæ mens habet ora ſuæ.
Ipſe etiam intrepidus, dubiam de littore pinum
Proſpiciens, potui dicere: nauta cave.
Velorum nunc pande ſinus, nunc collige; Cœlum
Conſule: conſulto eſt tuta carina Polo.
Ipſe etiam, lætum quæ monſtrat Pagina pontum,
Sæpe legens oculis, navita mente fui;
Nec metuens ſcopulos, quorum mihi dulcis imago,
Vela dedi pictis, cæcaque corda Notis.
At, poſtquam veram juſſus conſcendere puppim,
Quid venti, ſenſi, quid minitentur aquæ:
Ad terras oculos memor, ac ſuſpiria mitto;
Quamquè dedī, revoco, fluctibus antè fidem.
Felices, quibus in ſolis noviſſe Poetis
Contigit incerti crebra perîcla freti!
Vos nunquam viſum meliùs deſcribitis æquor;
Veſtraque ſunt placidæ carmina mentis opus.
Nec minùs, unde fluunt, curſu tranquilla quieto eſt,
Venaque turbati nil habet illa maris.
Quid quòd dulce nemus lætas cantantibus umbras
Exhibet, et rivus lenè ſonantis aquæ?
Quid quòd amor cantûs vobis, plaudente theatro,
Creſcit, et ingenium conſcia turba facit?
At mihi (quod paucis plena conceditur alno)
Sit proprius quamvis, conſpicuuſque locus;
(a) Vix pro Pierio triſtis patet angulus antro,
Nox ubi vel media creditur eſſe die.
Vix eſt, quà ſedeam; vix eſt, quâ ſcribere poſſim.
Omne loci ſpatium lectulus unus habet.

Alte-

(a) *Hìc, & alibi, nonnulla Auctor amplificat per licentiam poeticam.*

Altera quin etiam lectum bombarda ſuperſtat;
Altera poſt ipſum, qui minor inde mihi eſt.
Quæ ruit e Cœlo, qua tergit navita puppim,
Flebilis in noſtrum decidit unda caput.
Mille patent vento rimæ: furit undique ventus;
Nec partem, quà non ingrediatur, habet.
Excubat aſſiduè multus prope limina miles:
Et noctu ſomnos, et vetat ille diu.
Scilicet hiſtorias nunc ridens narrat ineptas,
Miſcet et obſcœnis impia verba jocis:
Nunc improviſas ludendo ſurgit in iras;
Inque vicem comiti probra, minaſque jacit.
Nunc ſe fraudatum ſolito dolet ære, ſuoque
Haud ſemel implorat triſtia fata duci.
Sæpe aliquis; cui diſſimiles tamen inter amicos
Mitis in humano pectore ſenſus erat,
Clamanti nimiùm comiti: dic mitiùs, inquit;
Nam quid opus vanis aſtra ferire probris?
Excubat hìc *Frater*, forſan dormire paratus.
Væ tibi, ſi voces audiat ille tuas.
Scilicet audieram; ſed adhuc tamen ille procaci
Invictus perſtat non minùs ore loqui:
Et, quiſquis ſit, ſeu *Frater*, ſeu *Presbyter*, inquit,
Audiat; aut aures obſtruat ille ſuas.
Sæpe tamen, dum blaſphemus mihi verberat aures,
Et tota miles jurgia nocte trahit;
Impatiens ſtrato exilui, et nil tale putantem
Increpui: voces plura minantis erant.
Ille ſilet trepidus: dum me tamen ille ſopori
Indulgere putat, rurſus, ut antè, fremit.
Haud procul hinc vigiles alios tenet alea pernox;
Parſque jacit talos, pars digitiſque micat.

 Con-

Digitized by Google

Concinit agreſtes inſani Thyrſidis ignes
    Ardens ille ſimul; concinit iſte ſuos.
Eſt etiam lepido ridendus Puſio vultu:
    Hic quoque pars aulæ eſt, deliciumque ratis.
Ut volucrum lætum trahit ad ſe Noctua vulgus;
    Aſpectu reliquos ſic tenet ille ſuo.
Excitat egregios manibus, vultuque cachinnos,
    Simius ingenio, Simius arte ſua.
Ah! quoties, illi nautæ, famulique minores
    Dum plaudunt, triſtis nox mihi tota fuit!
Ipſe quoque invitos ſolviſſem pectora forſan
    In riſus; riſûs ſed fuit ira loco.
Sævior at multò (proh quantùm ſæva carinis
    Hæc regnat peſtis!) Mus mihi bella gerit.
Neſcio, quas noſtri cæcas catus ille latebras
    Luce colat tugurî: nocte timendus adeſt.
Nocte metu liber partes excurrit in omnes;
    Fòrs fugit et comitem, perſequiturque ſuum.
Sæpe mihi lectum peragravit mobile pondus;
    Sæpe mihi juſſo culcita mota loco eſt.
Quid mihi in audacem crepidas jeciſſe ſonantes
    Profuit, aut plauſas exagitâſſe manus?
Siſtit ad hæc timidus paulum, tacituſque quieſcit.
    Si ceſſent ſtrepitus, protinus ipſe facit.
Quod caput eſt, miſeras clamor mihi nauticus aures
    Verberat aſſiduè, nec finit eſſe meum.
Mutatur quoties ventus, vox plurima terret.
    Vix tantus capta clamor in urbe ſonat.
Undique concurrunt Nautæ, Lixæque, Caloneſque,
    Extremaque latens ſordida turba rate.
Ipſi augent ſtrepitum, ſeque exhortantur ab illo:
    Adjuvat ille manus, diminuitque metum.

Car-

Carbaſa jam vento ſtrident, et mille rudentum
    Nomina, quos trahit hinc grandis, et inde manus.
Quis mihi, ſi totus tunc adſit pectore Phœbus,
    Scilicet e miſero pectore verſus eat?
Et timor, et clamor, ſtrepituſque, et ventus, et unda,
    Accedenſque aljis ira, dolorque malis,
Impediunt vocem, nedum mihi carmen; et ipſum
    Penè valere mihi, vivere penè vetant.
Ipſe etiam, ut nollet, mecum hic, puto, Naſo taceret:
    Ipſe etiam, quamvis hìc moreretur, Olor.
Quòd mihi proveniant hæc, quamvis languida, miror,
    Carmina, et auctori penè pudenda ſuo.
Qualeſcunque mihi magnum nunc ſcribere verſus
    Eſt opus: ingenio ſum minor uſque meo.
Parcite, ſi vobis (quid enim celentur amici?)
    Noſtra libens fidâ vulnera pando manu.
Eſt aliquid caris avidos aperire dolores
    Pectoribus: miſero fit minor inde dolor.
Et mihi nunc (animum teſtor veſtrumque, meumque)
    Neſcio quid teneri carmina noſtra ferunt.
Fòrs et, dum legit hæc, dum veſtrum quilibet audit,
    Molle cor, et vultum commiſerantis habet:
Meque vocat pelago dignum meliore; meumque,
    Quale ſibi votis fingeret, optat iter.
Ne tamen ah! me dejectum quis pectore credat;
    Aut deploratas res putet eſſe meas.
Inſueto, quamvis æger, mihi numine ſurgit
    Spiritus; et ſenſu mens mihi major adeſt.
Sunt grandes animi, neque ego mihi noſcor in illis:
    Eſt Deus; hinc poſſum fortiùs eſſe miſer.
Id quoque fas veſtris precibus, meritiſque referre eſt,
    O quorum ante alios jam mihi notus amor.

Veſtra mihi Superos exorant vota faventes.
A vobis virtus hæc quotacunque mea eſt.
Hinc mihi præſentes vel nunc in amore ſodales,
Deque meo veſtrum cor mihi corde probo.
Pergite; neu memori vobis de pectore cedat,
Vos quoque qui memori pectore ſemper habet:
Utque redux citiùs veteres amplectar amicos,
Expugnate Deum; ſi velit ipſe tamen.
Hæc erit ambiguæ mihi tutior anchora puppis;
Poſt longum felix hic mihi portus iter.

SUB ALLEGORIA NAUTÆ,

Suam Auctor in Aula vitam deſcribit.

AD AMICOS EOSDEM

ELEGIA SECUNDA.

JAM mihi dicta Maris mala ſunt; nunc dicimus Aulæ.
Aula mari ſimilis, nec minus ipſa mare eſt.
Illa ſuas etiam ſemper mutabilis undas,
Et patitur ventos ſæpius illa ſuos.
Et ſcopulos, et habet Syrtes, Stellaſque nocentes;
Quæquè ſuos faciant, ſubdola monſtra, metus.
Hei mihi! Nauta rudis virides horreſco procellas:
Ducitur ignoto nunc mihi cymba mari.
Prudentes alji, veteres et in æquore nautæ,
Vix aliquid, timeat quod ſua puppis, habent.
Et captare ſciunt ventos, et ludere fluctus;
Et ferri obliquâ, fertur ut unda, rate.
Quin etiam ſyrtes, et ſaxa latentia norunt:
Quid pelagi facies, quid levis aura notet.
Hinc

Hinc nunquam adverſo cauti torrente feruntur;
Et jacitur tutis anchora certa locis.
At mihi prima novi nunc experientia ponti;
Et mea vix placido flumine puppis iit.
Quid quòd et invitus ſpumantia marmora ſulco;
Nec juvat ingenium ventus, et unda meum?
Officio tantùm regitur mihi credita Pinus.
Nullus amor laudis, curaque nulla lucri eſt.
Inde mihi ſterilis facies crudelior undæ:
Inde mihi placido ſæpe procella mari.
Majus ab alterius nec jam mihi robore robur;
Nec metus eſt, alio nil metuente, minor.
Quod miſero proſit, reſpectum conſulo Cœlum.
Stella mihi curſus dirigit æqua meos.
Æqua mihi (quid diſſimulem?) tu, Partheni, ſtella es;
Nec minor eſt Jeſus altera ſtella tuus.
Hinc mea tutelam domina de Virgine puppis
Jactat, et a Jeſu nomine nomen habet.
Ergo, ſeu perflet Boreas, ſeu plumbeus Auſter;
Seu triſtis Nereus, ſeu mihi lætus eat;
Pendet iter Cœlo. Notam ſpectamus ad Arcton:
Hæc me, quid faciam, quid caveamque, docet.
Candida panduntur poſcenti lintea vento;
Quæque mihi teritur, non niſi recta via eſt.
Nec mea, quam Tacitus præfert, dubiæve peritus
Alter aquæ, fallax Pagina vela regit.
Nec faciles blandus Zephyros mihi portat Ulyſſes;
Nec, quæ Neptunum leniat, ulla Dea eſt.
Si tamen hæc aliquid poſſint, ubi cælibe prudens
Neptunus pelago, nullaque Tethys adeſt:
Hæc placeant aljis; quorum vel ſedula quærit,
Vel timidas defert anxia puppis opes.

Nul-

Nullam cymba petit, nulla mihi merce laborat:
Siqua tamen merces, nil gravat illa ratem.
Nil timet hæc ſcopulos, pelago nil debet avaro.
Cœleſti tantùm littore pondus habet.
Sæpe quidem ventis doleo jactatus, et undis;
Cauſaque, cur doleam, eſt altera ſæpe timor.
Quàm vereor, ne vaſta levem premat unda carinam;
Neu cedant rabidis vela minora Notis?
Et ſibi mens, et adeſt puppi: manus altera clavum
Dirigit, et Superos altera poſcit opem.
Sæpe labor, quamvis validum mihi duret ad illum
Corpus, obeſt animo, tædiaque ægra facit.
Idque magis, terræ memini ſiquando relictæ,
(Et quando poſſum non meminiſse?) dolet.
Abſentes, hilaris quondam mihi turba, Sodales
Sunt modò triſtitiæ cauſaque, parſque meæ.
Vixdum illis miſer amplexus, hæſuraque longè
Verba dedi; cùm me longiùs unda tulit.
Hoc ego præcipuè crudelibus imputo ventis:
Hoc, primùm de te quod querar, unda, mihi eſt.
Ah! nimiùm faciles me diſcedente: morantes
Forſitan in reditum ventus, et unda meum!
Sed tamen hoc ipſum, reliquis licèt ægriùs, æqua
Mente fero: ſenſum mens levat æqua mali.
Et dabit, ipſe mihi repeto, Deus his quoque finem:
Forſan et hæc olim me meminiſſe juvet.
Hoc ego dum ſulco pelagus, diverſus ab ipſis,
Libera judicio vela regente meo;
Fòrs alii rident nautæ, mirantur et artem
Inſuetamque ſibi, diſſimilemque ſuæ.
Ipſe tamen de me ridentes rideo mecum,
Et partes meliùs diſſimulantis ago.

Fòrs et nota mihi eſt, cujus vocor inſcius artis;
Sed non hæc puppi convenit apta meæ.
Quid quòd et hæc aljis, quibus idem pontus aratur,
Nota ſatis, ſed non ars ſatis apta placet?
Parva quidem; nam tres, aut vix tribus additus alter,
Turba tamen concors, et ſine lite ſumus.
Hi me ſæpe rogant, quid agendum; ſæpius illos
Conſulo: ſic ſocia quiſque juvatur ope.
Vos me jam tales animos docuiſtis, Amici.
Veſtra mihi tutum Pagina monſtrat iter.
Atque utinam vel nunc cymbâ veherèmur eâdem;
Sed non hoc, jactor quo miſer ipſe, mari.
Quo ſiſtam emeritam, dnbium eſt, in littore puppim.
Sunt mihi adhuc pelagi multa perîcla ſuper.
Spero equidem portum. Si non mihi gratior iſte
Contingat reduci, gratus et alter erit.
Deſeruiſſe mihi ſatis eſt mare: littora cymbam
Excipiant tandem qualiacunque meam.

Digitized by Google

EX URBE CONSTANTINOPOLI

AD AMICOS EOSDEM

Urbis ipſius Deſcriptio;

Et quot ibidem commiſerationis, ac doloris cauſæ Auctori ſuppeterent.

ELEGIA TERTIA.

En iterum vobis, (jam vel ſine nomine dextram
Noſcitis) a vobis exul, Amicus adeſt.
Hei mihi! quòd tantùm votis, ac verſibus adſum;
Dum procul abſentem barbara terra tenet.
Quàm fieri, vobis quam mitto, Litera mallem!
Invidus ut cogor verſibus eſſe meis!
Felices illi, ſibi ſi noviſſe faventem
Fortunam poſſint, degeneremquæ meæ!
Et venient, quò dura vetant mihi fata venire;
Et Veneta poterunt, quà licet, urbe frui.
Me quoque non minor Urbs, ſed ubi tam vivere amara eſt,
Illic quàm vita eſt vivere dulcis, habet.
Hæc olim, cùm res meliùs Romana vigeret,
Invida nil primæ Roma ſecunda fuit.
Europam, atque Aſiam, nimioque a Sole calentem,
Sceptra tenens longo tempore, rexit humum.

Nunc

Digitized by Google

Nunc quoque, Threycio dum ſubditur ipſa Tyranno,
Quot regit imperio ſubdita regna ſuo!
Et, quamvis illi terrâ ſit gloria major,
Imperio gemini eſt ambitioſa maris.
Euxinum Boreas, Ægæum ſufficit Auſter:
Albus hic Oceanus dicitur, ille Niger.
Diſtat ab Euxino Urbs ſpatio ſejuncta minori:
Thracius id ſpatii Boſphorus omnis habet.
Longiùs Ægæum eſt: jacet interjecta Propontis,
Quoquè ſoror Phryxi eſt naufraga facta, fretum.
Urbs ferme triquetra eſt. Geminum latus alluit æquor:
Quod ſupereſt, ſolida continuatur humo.
Ipſa triumphalis pulcherrima more theatri
Eminet, et longè conſpicienda venit.
Quid quòd clementis jucundior indole Cœli,
Fertiliorque ſui eſt commoditate loci?
Credite: quæ reliquas, quamvis diviſa, beatas
Efficiunt Urbes, Urbs ſimul una tenet.
Præſidjis certâſſe ſuis elementa videntur,
Dignior ut fieret Cæſare Roma ſuo.
Frugibus eſt tellus, fœcundum piſcibus æquor:
Aer omnigenas ducit amicus aves.
Penè Urbes totidem, numeroſa Suburbia mitto;
Nomina vix quorum dicere longa mora eſt.
Centum una, atque ultrà ſtadjis ampliſſima circùm
Urbs patet; et populum vix capit ipſa ſuum.
Quid quòd et hic quævis terrarum natio ſedem
Invenit, et magna eſt orbis in urbe minor?
Littus ad hoc veniunt quovis a littore puppes:
Qualibet externæ puppe feruntur opes.
Ipſe juvat Portus; quo non ſecurior alter
Navibus, aut nautis pulchrior alter adeſt.

Hæc

Hæc bona ſunt Urbis; ſed non ita lætus ab illis,
Pluribus ut non ſim triſtior uſque malis.
Urbe frequens, Peſtis (quis crederet?) hoſpes in iſta eſt.
Inde ſuas clades quilibet annus habet.
Illa tamen toti ſolitò fuit acrior Urbi,
Adventum binis menſibus ante meum.
Jamque mihi, nondum extincti vis lubrica morbi,
Prudens ſolliciti cauſa timoris erat.
Nunc, licèt Urbs aliqua tantùm vix parte laboret,
Et minor a longa ſit mihi peſte metus;
Major in urbe tamen peſtis: ſuus accola, peſtis
Major adeſt urbi, nec metuenda minùs.
Hei mihi! (a) Quàm ſævos vultus, torvùmque minantes;
Quos Odium, et Terror, quos amet Ira ſuos!
Marmorei tales iſtic finguntur Atlantes,
In magnæ ſpeciem, ſubſidiumque domus.
Non tamen ex vero Mentor ſatis exprimit illos:
Plus hi terroris, plus feritatis habent.
Tales Tiſiphone, dum torquet verbere ſontes:
Tales, bis nulli viſa, Meduſa gerit.
Par animus formæ, ſi non crudelior ipsâ;
Vultibus et mores convenienter eunt.
Non intellectam quid opus mihi dicere linguam?
Convenit ingenio barbara lingua ſuo.
Rugitus, voces hominum, fremituſque videntur:
Sic ſonat Urſus atrox, ſic ſonat hirtus Aper.
Prolixus præfert aliquid gravitatis amictus:
Faſtus ineſt illi, barbarieſque tamen.

Bar-

(a) *Hæc dicta per hyperbolem; cùm Turcarum plerique inertes potiùs ſint, & quieti, quàm terribiles, ac permoleſti.*

Barba vel intonſo cadit illis horrida mento;
Linea vel torvo prominet ampla labro.
Tale quid et tunicæ nobis, barbæque gerendum eſt,
Dum ſumns hìc: iſtud moſque, locuſque jubent.
Jam mihi ſylua hirti dudum eſt incædua menti:
Hæc me nec juvenem, nec probat eſſe ſenem.
Quin et barbaricâ, qualem gerit Armenus iſtic,
Plena peto populo dum loca, veſte tegor.
Nec minus Illyrico tunc tempora claudo galero,
Diverſus Turcis, conſimiliſque tamen.
Utque minùs timeam, cuſtos datur, ipſe timendus:
Nempe mihi dubiæ duxque, comeſque viæ.
(a) *Janniſarum* Franci, ſimili quoque nomine Turcæ,
Altera ſi fiat ſyllaba longa, vocant.
Ille mihi, nequis ſiſtat, vel lædat euntem,
Et facit, et tutum præſtat amicus iter.
Ipſe tamen, fateor, comes it mihi ſemper eunti,
Quamvis ille vetet me timuiſse, timor.
Incedit trepido talis Judæus apella
Lumine, dum veſtras nix tegit alta vias.
Sæpe jocos de me, metuendos ſæpe cachinnos
Audio; ſed patiens, ſed propè ſurdus eo.
Quin lapides metuo; vel ne nucibuſve, lutove,
Quæquè odjum pueris ſuggerit arma, petar.
Saxa ſemel jecit puer improbus: inde, videntem
Janniſarum metuens, dat ſua terga fugæ.

Hic

(a) JANIZZARUM. Quò tutiores per urbem Conſtantinopolim incedere poſſint, comitem, ac ducem adſciſcunt nonnulli, alterum e Janizzaris, quorum plures ad Domos Chriſtianorum Oratorum excubare ſolent. Francorum nomine vocantur ibidem Chriſtiani omnes Latini.

Hic tamen inſequitur; ſed ego deſertus ab ipſo,
Hei mihi! plùs timui, cauſaque major erat.
Scilicet, ut plebis mos eſt in caſibus iſtis,
Me circum ſubitò plurima turba fuit.
Nullus erat, turba quiſ pro me ſtaret in illa:
Tota favens puero eſt, commiſeranſque ſuo.
Me miſerum! Nec me poteram ſatis ipſe tueri,
Et vindex iêrat longiùs uſque meus.
Ut rediit tandem, rediit mihi ſpiritus, et mens;
Et melior turbæ tunc mea cauſa fuit.
Sic mihi vel tuto metus eſt; ſemperque videtur
Quælibet in media longior urbe mora.
Inde domum repeto; comiti ſua ſtrena paratur:
Hoc etiam pretio triſtis emenda via eſt.
Siquis, præ reliquis quidnam ſpectabile rebus,
Quærat, in hac oculos impleat urbe meos:
Non ego Threycii miror magna atria Regis,
Aut loca ſecuro non adeunda pede.
Nec me Templa tenent centum ſuffulta columnis,
Cultoris vitio Templa profana ſui.
Bizantî memores, quamvis periere vel ipſæ,
Cernere relliquias, hæc mihi cura prior.
Perdidit, heu! veterum monumenta quot inclyta Regum
Tempus edax, nec edax tempore Turca minùs!
Vix aliquid trunci corroſo nomine ſaxi;
Eſt aliquid facti vix ſuper æris adhuc.
Magnorum, laceros, teſtes hinc inde Penatum,
Cernere nunc muros, ruderaque ægra licet:
Et ſteriles paſſim ſurgunt per lata cupreſſi
Compita, quo fuerant marmora ſculpta loco.
Divinæ ſtat adhuc ædes jam ſacra Sophiæ,
Parte licèt magnâ diruta, magna tamen.

Verſa

Digitized by Google

Verſa ſed inſanæ jam Relligionis in uſum,
Plus miſeræ, quàm ſi tota jaceret, habet.
Hic ſtatus, heu! lætæ quondam, triſtiſſimus Urbis
Spectari madido cui minùs ore queat?
Cætera quid memorem, quæ noſtrum viſa dolorem
Augent, et lacrymas ſæpius ire jubent?
Viſa mihi nuper captivæ ergaſtula turbæ.
Eheu! ſub duro quàm gemit illa jugo!
Neſcio quis turba viſum me novit in illa.
Ah miſer! Ipſe tamen nil mihi notus erat.
Oſtenditque ſuas manibus, vultuque catenas;
Quaquè ſilens potuit voce, rogavit opem.
Mota mihi tenero tunc ſunt præcordia ſenſu,
Hoc quoque, quòd juſſam ferre vetabar opem.
Ergo, mihi tantùm quod reſque locuſque ſinebant,
Auxilium vultu commiſerante tuli.
Ille tamen nudum vultûs, mihi gratus, amici
Officium ſenſit; ceu minùs inde miſer.
Forſan et, hæc, reputans, quàm ſit mihi diſſona tellus,
Indoluit caſus, triſtior ipſe, meos.
Cui non hæc, et plura, mihi quæ dicere longum eſt,
Scilicet hoc, faciant, vita ſit ægra loco?
Hoc ipſi, fateor, comites pelagique, viæque,
Sæpe dolent mecum, ſæpe queruntur idem.
Ut ſit quiſque tamen terrâ miſerabilis iſtâ,
Ipſe mihi videor quolibet eſſe magis.
Cætera proſpicio, mea me infortunia tangunt;
Forſan et hæc aliquid, quod magis angat, habent.
Detinet hìc alios laudis, lucrive cupido.
Nulla mihi laudis, nulla cupido lucri eſt.
Quid quòd nullus honos hìc noſtris, nullaque merces
Artibus? Ars uni vix mihi nota mea eſt.

 Inco-

Digitized by Google

Incolumes animo plerique, aut corpore gaudent.
Aſt animi, nedum corporis, æger ego.
Hìc, quid agat, certus ſua quiſque negotia tractat.
Nil ego, ſi, quid agam, diſcere vultis, ago.
Ut tamen inviſi (nam mens gravioribus impar
Eſt ſtudjis) fallam tædia longa loci;
Carmina nunc Latio, nunc Tuſco carmina plectro,
Præcipuum triſtis ſunt mihi mentis opus.
De re materies eſt verſibus obvia quavis;
Sors mea materies ſed tamen apta magis.
Nunc caſus deſcribo meos, cauſamque gemendi,
Ipſe gemens, metro conveniente cano.
Nunc meditor Volucrem: (captiva auditur in aula,
Deque ſuo volucris carcere læta canit.)
Me miſerum! Quàm non dulcis mihi carcer, ut illi, eſt;
Inque meo ſolus concinit ore dolor!
Nunc Italos comites reputo, ſanctoſque Penates.
Hìc mens, hìc animus, totaque Muſa mea eſt.
Sæpe mihi veteres amor eſt evolvere vates;
Ut nunc iſte magis, nunc magis ille placet.
Mox tamen et verſus, et ſunt mihi tædia vates;
Quodquè modò juvit, poſtmodò lædit idem.
Optatas ſic antè, dapes moroſior æger
Reſpuit; eſtque famis neſcius ipſe ſuæ.
Sæpe etiam caſus reputans Urbiſque, meoſque,
Triſtia Bizantî comparo fata meis:
Nec melior, (ſi parva datur componere magnis)
Sæpe Urbi repeto, ſors mea ſorte tua eſt.
Credo equidem, noſtri forſan miſeratio tanget,
Siquem ſors Urbis, duraque fata movent.
Illa jugo dudum Turcarum invita tenetur:
Invitus teneor mœnibus Urbis ego.

Illa

Illa ſui perfert domini jam barbara mores:
    Urbis ego mores, barbariemque fero.
Quàm velit illa ſacris reddi, dominiſque Latinis!
    Ad te quàm, Tellus nota, redire velim!
Eſt aliquod mihi, cùm doleo, ſolamen ab illa:
    Et mihi fòrs debet, quòd dolet illa minùs.
Talis apud ſtratæ Marius Carthaginis arces
    Dum trahit ignotos, exul ab Urbe, dies:
Illa videns Marium, Marius Carthagine viſa,
    Solamen fati ſenſit uterque ſui.
Nos etiam pariter miſeri, pariterque jacentes,
    Parcimus ambobus Numina læva queri.
Noſco equidem (noſtri eſt nec tanta ſuperbia fati)
    Nil, Urbi, & Mario ut conferar, eſſe mihi.
Hoc ipſum tamen eſt, tam magnos ipſe dolentes
    Reſpiciens, meritò cur doluiſſe veter.
Sic mihi conſpicuis, nulla medicabilis arte,
    Luditur exemplis, decipiturque dolor.
Atque utinam hac vafrum poſſem ſopire dolorem
    Arte memor, quoties reſque locuſque petunt!
Sæpe levant aljis triſtes convivia curas,
    Quiquè frequens aulæ nobilis hoſpes adeſt.
Ipſe, dolens quamvis, alios tunc induo vultus,
    Diſſimiles animo, conſimileſque loco.
Sed, licèt hoc unum ſimulem, ſimulare negatur
    Hoc unum: vultu prodor ab ipſe meo.
Dumque rogor, quid agam; fruſtra, quæ pectora celent,
    Reddo ſagax voces, oraque læta gero.
Neſcio quas animi voces legit Aulicus ægri;
    Quoſquè videt vultus, hos negat eſſe meos.
Quid quòd nunc unus, nunc alter carior, (omni
    Ex aula tales ſunt duo, treſve mihi)

Digitized by Google

Sæpe meum conclave petit, me ſæpe reviſit;
Et fido gaudet triſtior ore frui.
Tum mihi mœſta ſui reſerat penetralia cordis;
Quidve magis doleat, quid timeatve magis.
Quà licet, ipſe juvo miſerum miſerabilis: ægro
Ipſe fero, quamvis ſim magis æger, opem.
Virtutis meritum in duris, finemque malorum
Felicem; atque aliter talia multa loquor.
Hei mihi! quòd proſint, nil proficientia noſtro,
Alterius morbo pharmaca noſtra, puto.
Cùm doleo, ipſe mihi hæc repeto, mecum ipſe revolvo;
Ipſe tamen mecum perſtat, ut antè, dolor.
Ille autem facilis rationi ſæpe medenti
Annuit, et noſtra lætus ab arte valet.
Nî juvet et ratio, (nam quando ſola dolorem
Vincit?) ab exemplo vincitur ipſe meo:
Dumque magis miſerum diſcit, minùs ipſe videtur;
Nec dolet, expendit dum mala noſtra, ſuis.
At mihi, ne doleam, medico majore neceſſe eſt.
Me miſerum! monitis ſum minor uſque meis.
Ah! quoties (hæc apta meo medicina dolori eſt)
Vos mihi præſentes, conſpicuoſque puto;
Et, tanquam, quid ego valeam, quid agamve, rogetis,
Effuſis recreo pectora laſſa malis:
Nec vereor tutis deponere cordibus, et quæ
Nunc aljis prudens explicuiſſe vetor.
Hæc ego dum narro; nunc admiratio veſtros,
Nunc pietas vultus, iraque dulcis habet.
Nunc alios tacitè, nunc accuſatis amicè
Me quoque; ceu fati ſim reus ipſe mei.
Mollia prudentes miſcetis dicta ſubinde,
Triſtia narrantis fit minor unde dolor.

Ah!

Ah! quoties et vos videor mihi cernere, noſtro
De reditu certos non patienter agi.
Anchora vix jacta eſt, vix ſtat bene littore puppis:
Præſentes ſiſtit vos mihi cymba minor.
Affectus quis tunc numeret veſtroſque, meoſque?
Promptius eſt veſtros, quàm numerare meos.
Metiri me circùm avidis obtutibus omnem
Pergitis; atque oculi pondera vocis habent.
Vix, adſim fidis quanquam ſat notus amicis,
Sunt tamen hi vultus, oraque nota ſatis.
Attonitos vobis oculos, animoſque morantur
Et macies, et qui pallor in ore mihi eſt:
Præcipuè nec viſa priùs, nec credita forſan,
Hæc mea par annis, annua barba, decem.
Hinc, quod iter mihi, qui terræ, pelagique labores;
Vitaque quo fuerit, quæritis, acta modo:
Qui Turcis mores, qui ſit vultuſque, colorque:
Quid mihi in hac meritò grandius Urbe fuit?
Ipſe loquar numquid Getico ſermone: Tyrannus
Turcarum viſus ſæpius annè mihi?
Contrà poſcenti mihi plura reponitis ipſi;
Et veſtra, primùm, quid ſit in urbe novi.
Ut reliqui, vos ut primi valeatis amici,
Exilio ſemper nomina grata meo.
Ecquid agant, fòrs ipſe rogem poſt cætera, noſtri
Ignaros quos nunc, immemoreſque puto.
Jam bene, quos dicam, tacito vel nomine ſcitis.
Hei mihi! diſſimiles quàm reor eſſe ſui!
Proh quàm ſic notas audire, et reddere voces,
Abſentis penſet tædia longa moræ!
Ne tamen, ah! claudo veniat Spes anxia greſſu,
Vos etiam votis addite veſtra meis.

Digitized by Google

Quàm vereor, ne, ſi reditum mihi fata morantur,
Credar, agens quartum poſt tria luſtra, ſenex!
Forſan et hæc vobis jam nunc, ut cætera deſint,
Carmina me referunt, vix ſene digna, ſenem.

SER-

Digitized by Google

SERMONUM

LIBER UNUS.

Digitized by Google

Digitized by Google

SERMONUM LIBER UNUS.

AD AMICUM,

Qui Poetam fruſtra hortabatur, Sacerdotio propediem initiandum, ut Satyras ſcriberet.

SERMO PRIMUS.

UT Satyras ſcribam, fruſtra poppiſinate crebro
Mollius hortaris; fruſtra majoribus urges
Obſtantem ſtimulis. *Amic.* Facilis tibi ridet Apollo
Obliquis ſalibus, nec vafri parcus aceti.
Præterea vel nolenti nunc plurima falci
Occurrit ſeges, et trivjis innaſcitur ipſis.
Non opus, ut quondam, Venuſinâ intrare lucernâ
Atria Trojugenûm, ac timidæ penetralia culpæ
Scrutari. Vitjis facies, et gratia major
Mollibus acceſſit. Priſcum irridentia morem
Italiæ, gaudent jam Sole, et nomine honeſto;
Ex quo Tyrrhenos infregit Gallia mores
Comptior, et totum corrupit Sequana Tybrim.
Quanquam plùs æquo culpatur Gallia. Non eſt,

Digitized by Google

Non eſt illa nocens morum, quos fecimus ipſi.
Suggerit illa viros plures galeâque, togâque,
Et plures Phœbo inſignes, et Pallade. Sed quid
Illinc avectum Auſonidæ flagrantiùs optant;
Quàm leges cultûs varji, criniſque parandi:
Quàm pictos Parides, ſimileſque Heroidas ipſis,
Inde futura viris, nuribuſque exempla Latinis?
Annè ignavus ad hæc lento tibi ſtertat Apollo,
Pierideſque canant hortos, et prata puellæ?
At nonnulla togâ prohiberis dicere nigrâ,
Quæ [a] *Roſa*, quæ nitido [a] *Sectanus* pingere verſu
Nil timeat: Tua jurato deſponſa Pudori
Calliope, obducto vix quædam oſtendere velo
Fas habet, ac timido cautè perſtringere verſu.
Ingenium Muſæ probo, conſiliumque ſeveræ.
Atque utinam tales eſſent, qui, molle videri,
Sæpe docent alios vitium; dum pingere nudum,
Ridendumque ſuis monſtrare coloribus audent!
Eſt quædam Satyræ reverentia. Nomine ſolo
Plura nocent, verbis vix execranda Latinis.
At quiſnam timor eſt, quæ non eſt gloria caſtæ
Calliopes, dignam vitiis, quæ dicere ſalvâ
Fronte queat, ſatyram, ſanctumquè indicere riſum?
Felices nimiùm, nî carmina noſtra timerent,
Cùm metuant aliunde nihil, qui prædia jactant,
Surgenteſque lares Cœlo, turbamque ſequentem,
Et rident miſeros; poſtquam clauſere tabernam
Emeritam, ſoboles ipſi nuperrima terræ,
Munere Fortunæ quamprimùm ex arbore Julî!
Qui, pleni quamvis madeant ſudore theatri,

Exi-

(aa) Satyrici inſignes ; prior Etruſco verſu, alter Latino.

Exiguâque duos numerent pro ſede Philippos:
Pluris ſemiviri vocem, citharamve Bathylli,
Et longè pluris tenerùm Sirena canentem;
Quam ſacri eloquium faciunt Demoſthenis, etſi
Hic ſcamna expectent nulli metuenda crumenæ.
Quid memorem doctos intra ſuſpiria vatum,
Et ſcriptas Tuſco hiſtorias ſermone, loquentes
Dogmata Aquinati vix extricanda Magiſtro?
Quid, cum fœminea ſolitos conſidere turba,
Regum Cenſores, et flavo crine Catones?
Hæc facient vati laudem, ſi vindice plectro
Excutiat, vitiiſque ferat ridendo pudorem.
Poet. Hæc, et plura ſimul ſurdo importunus amico
Sæpius inculcas. Nunc paucis accipe, quæ me
Deterrent. Primùm ſtudjis gravioriobus omnis
Addicenda mihi nunc mens; jamque occiput amplâ
Quamprimùm mihi conſpicies albere coronâ.
Nec jam tam præceps ſanctas operabor ad aras;
Quàm bonus ille tui nimirum Myſta ſacelli,
Qui peragit quadrante ſacrum, ſi longius, uno:
Nec mora, cum reliquis, quid rerum Hollandia, quidve
Aut Rhenus ferat, aut Tameſis, ſcitatur, et audit.
Quippe horæ integrum ſemiſſem impendere ſacro
Stat certum mihi: tantundem propè temporis ibit,
Aut paulò plus, dum ſe ſe mens colligit antè,
Dumque eadem grates, ſacris operata, rependit.
Adde, quòd (appendix hæc tunc operoſior urget)
Sæpius et Titii noxas, et crimina Caji,
(Namque aljis Cajas ultro, Bertaſque relinquo,
Quarum debetur gerris prudentia major)
Juſſus ero, ut minimùm, feſtis audire diebus;
Atque illis tacitas ſapiens indicere pœnas.

Hinc

Digitized by Google

Hinc mihi, quid deceat, quid non, quid lege vetetur;
Quid pravum ex ſe ſit, quanto diſcrimine pugnent
Penè pares vultu noxæ, didiciſſe neceſſe eſt,
Tamquam ungues, digitoſque meos: hinc ſæpe vetuſta
Nomina conſulere, et grandes evoluere libros.
Nî faciam, (haud uni quod contigit antè ſodali)
Judicium poſſim meritò timuiſſe ſecundum;
Indictumque mihi ſtudium Septembribus horis,
Dum ridere aljis vacat, & per prata vagari.
Finge tamen reliquas curis majoribus horas,
Pieriis cupiam ludens impendere nugis:
Nolo meo quemquam monſtrari carmine; nolo
Muſa graves doleat ſcapulas, baculoque rependat,
Quidquid peccavit calamo. Satis erudit illam,
Quanquam et ſint alji, longo tibi cognitus uſu,
Admonituſque diu vates; cui ſævior æquo
Urbanæ nuper merces eſt reddita linguæ,
Vulneribus ſurdis nil illius enſe decoro,
Nil obſtante coma, quamvis de crine Britanno.
Amic. Sed tibi (quis porrò dubitet?) nil tale timendũ.
Id caſtigati ſpondet prudentia plectri,
Cui datur ingenuo culpas defigere ludo.
Nam quis legitimo vitiis pugnare cachinno
Jure vetet? Tacito peccantum nomine, quidnî
Criminibus meritam infligant tua carmina pœnam?
At ſe carminibus forſan cognoſcet in illis
Conſcius, atque olli ſubitus pudor ora notabit.
Hoc Satyræ pretium eſt. Utinam, quod provida morum
Regula, quod nequeunt divina oracula, contra
Mollem Aſiam totâ longè, latèque vagantem
Europâ; metuendum opponere carmina vallum
Poſſent, et riſu creſcentem avertere peſtem!

Poet.

Poet. Ardua res hæc eſt, et quam nec magnus Apollo,
Nec junctæ præſtent decima cum Pallade Muſæ.
Quid quòd, carminibus mores terrere ſiniſtros
Ut poſſim, vel me leviora pericula terrent;
Et centum malim Sciolis ignarus haberi,
Quàm mordax uni, pravèque facetus amico.
Euryalus nuper, nullo unquam carmine læſus,
Iram inter, lacrymaſque mihi exprobravit amicè,
Quòd ſocjis per me ſit jam ipſe ſubinde cachinnus:
Tum timidis pulcher votis, blandaque coegit
Me prece, ne flavam Venuſino verbere poſthac
Cæſariem, et vultus nimiùm de matre ferentes
Inſequerer. Noſtro ſatis ipſum carmine notum,
Damnavi quoties indignum fronte virili
Conſilium ſpeculi, ſtudiumque imbelle placendi.
Quin etiam Morpheus, ſi vera loquuntur amici,
Morpheus Bœotos inter Coryphæus onagros,
Multa mihi fremit indignans, torvùmque minatur;
Therſiten ſi fòrs, iterum dum pingere verſu
Stat mihi, Bœotum appellem, vacuumque medullâ
Sinciput, & vanum Muſis, Phœboque laborem.
Inſulſi phaleras rides, iraſque Thraſonis?
At bilis mihi nulla magis metuenda videtur;
Quàm, quorum fatuæ facilis manus annuit iræ.
Ergo vafer valeat (a) Calaber, ridenſque Neronem
(b) Tuſcus, & imbellis Criſpini irriſor (c) Aquinas;
Et ſiquis naſi eſt ſimilis. Me nemo Poetâ
Cauſidicus vafræ timeat myſteria linguæ;
Aut Judex dictum jus, exorante Moneta,
Et ſuadente Auro. Nullus, me vate, Machaon
For-

(a) *Horatius*. (b) *Perſius*. (c) *Juvenalis*.

Formidet riſum, dum terque, quaterque micantem
Explorat venam, ſectumque in gnomata fatur
Hippocratem, et morbi præſagit fata puſilli,
Inde refert ſtragem Batavi, pugnamque recentem
Victoris Galli, et narrantem ſingula chartam
Extrahit e loculis: miſero febris additur ægro
Interea, curaque animus majore laborat;
Germanis namque ipſe favet, ſociiſque Batavis.
Excuſſo pergant alji ſuſpendere naſo,
Quos geminum facit inſignes epigramma poetas,
Uno ceu natos, et adultos veſpere fungos;
Quanquam illis, nil ut dicturum epigramma laborent
Incude aſſidua, vix eſt ſatis hebdomas una.
Irridere aljis juvet, aut quos ſplendida magni
Umbra patrocinii tumidos facit, atque potentes:
Aut quibus infelix, eſt gloria macra, Parentum
Nobilitas, unoque venit de ſtemmate virtus,
Ingenium, doctrina, et quod prætendere poſſint
Objectis meritò vitiis, humilique ſodali,
Sed docto, ſed qui ſic nobilis eſſe recuſet;
Nam quænam laus eſt majorum incumbere laudi,
Et picta tantùm ſe nobilitate tueri?
Non ea me vexat ſcabies, nec pectore lævo
Inſanum cacoethes habet. Quin carmine falſo
(Quod plerique ſolent hodierno tempore vates)
Verus adulator potiùs ſuper æthera tollam,
Quos Fortuna jubet magnos Heroas haberi;
Quamvis et famuli, et mores, et facta reclament.
Dicam Muſarum Patres, miſeræque Patronos
Virtutis, qui dilapidant patrimonia curtos
Inter cantores; et, tanquam Sole calenti
Cera, liqueſiunt ad Lillæ carmina toti.

Digitized by Google

Dicam Pellæos Martes, belloque potentes
Hunniadas, quibus ad lætas ſæpe ebria menſas
Aſſidet, et ſicco ridet Victoria ferro
Fortibus in lepores frixos, toſtaſque palumbes,
Elixoſque ſimul rhombos, atque oſtrea cruda,
Auxilio veteris Chii, invictique Falerni.
Dicam, quæ ſexûs conſurgit flamma minoris
Longo ex alloquio, dulcique per otia vultu,
Ardoris, fumique expertem; et lumine puro
Conſpicuam tantùm: Qualem ſub ſydere Lunæ
Magnus Alexandri præceptor credidit ignem;
Aut qualem, non corde ſatum, ſed virgine tantùm
Mente, Plato noſtro huic ævo tranſmiſit amorem.
Quid plura his? Per me, quidquid jam temporis acti
Laudator, noſtro prudens avus exprobrat ævo,
Et fragrante roſa, et molli ſpargetur oliva.
Ingentes animas, invictaque pectora Marti,
Et Veneri, læves Niſos: exempla vocabo
Italidum poſthac Matrum, Latioque canendas
Penelopas, quæ ſpectatum, et ſpectentur ut ipſæ,
Procedunt patulis et manè, et veſpere bigis;
Vixque domo ſomnique horas, ſpeculique, cibique
Impendunt, niſi tunc alibi ſpectacula poſcant.
Ingenuos, ſi vis etiam, et nil turpe loquentes,
Impatiens vel dum madidis calet ira, fatebor
Aurigas, Nautas, Caupones, atque Gnatones,
Et Mediaſtinos; ac tandem nomine docti
Donabo, quiſquis Doctoris nomine gaudet.
Uſque adeo nullum Satyrâ mihi lædere certum eſt.

ITA-

Digitized by Google

ITALIA,

Magna ex parte, externos in mores degenerans.

Ex perſona eruditi cujuſdam

EQUITIS ROMANI.

SERMO SECUNDUS.

Illuſtriſſimo Viro, Marchioni

UBERTINO LANDI.

EUropâ longè Cyprium tranſire relictâ
Oceanum mens eſt; et vivere moribus illic
Antiquis, ubi Bethlemium naſcentis adorat
Numinis hoſpitium, memoris reus advena voti.
Id mihi jam certum eſt; niſi fortè occurrat avitæ
Angulus Auſoniæ, et veteris pars maſcula Romæ,
Quæ populis mores dedit olim, juraque victis,
Nunc dominis: quæ ſervet adhuc veſtigia priſci
Pectoris, et meritum fortunæ, animumque prioris.
At quota nunc eſt Italiæ pars Itala tandem?
Scilicet, adverſo quantumvis Marte ſubactæ,
Antiquum tamen ingenium, moreſque manebant
Romani. Nunc ipſa, ſuis jam ſponte relictis,
Externos abit in mores. Hac parte catenas

Induit

Digitized by Google

Induit ingenio, vel quæ jam libera collo eſt.
Quædam olim, fateor, forſan pejora fuerunt;
Sed ſecreta tamen. Levior, ſed publica nunc res;
Si tamen hæc levior. Teneros defendis honeſtis
Nominibus fruſtra mores, et falleris ultro;
Romanis nec jam vitiis, gens noſtra, laboras.
Nos utinam falſi! Sed equi, famulique loquuntur,
Ingenteſque domus, nunc feſti more theatri,
Plenæ urbe, et cantu, et ſtrepitu: nunc noctibus altis
Deſertæ, ac pueris tantùm, ancilliſque relictæ,
Atque illis, quos admittunt tunc temporis ipſæ.
Hæc tamen, et graviora, ſacri vel tempore macro
Rhetores exagitent, vel quovis veriùs anni
Tempore; nam toto paſſim ſic vivitur anno.
Vix quædam attingam ipſe obiter magis obvia; ſed quæ
Democrito bilem poſſint, riſumque movere
Vel tibi, cui cauſas præſtabant omnia flendi.
An non hæc veniam, ſi non, te judice, laudem,
UBERTINE, ſibi poſſint mea dicta mereri?
Dic age; nam viridi ſapientia fortior ævo,
Et generi par ingenium, cognataque virtus,
Nec tibi judicium dictant de rebus ineptum,
Et blando illudi prohibent tua lumina falſo.
Quin etiam; (quæ paucorum nunc gloria) quamvis
Te Zephyris pelago in magno ſatis ampla ſecundis
Vela ferant, ſyrtes longè, ſcopuloſque latentes
Proſpicis; exemplo nec paſſim duceris, at te
Exemplum ipſe facis. Sed jam rem perſequor. Audi.
Et primò, dum Germanos, Galloſque loquuntur,
Non poſſum Romanus homo perferre patronos
Unius partis tantùm: hinc laudare paratos
Vel quod cauſidicus nollet defendere Coſſus;

Inde, ubi res etiam pateant, et ab hoſte probentur,
Figere theta nigrum, atque in ſcirpo quærere nodum.
Quis nunc intrepidis felicia ſydera Gallis
Abnuat, et vero Lodoicum nomine magnum:
Aut ſpectet dextram, aut mentem, et par pectus utrique:
Aut grandes belli numeret, paciſque triumphos;
Unde minor laceris it crinibus Hæreſis, et ſe
Relligio dominam regno circumſpicit omni?
Hæc hoſtis, quamvis doleat, tamen ipſe fatetur.
Haud tamen id multis laudum ſatis. Omnia Francis,
Nil aljis cedunt. Reliquum eſt Bœotia, quidquid
Europæ eſt; niſi quantùm externas Gallia quercus
Dedolat, inque ſuos fingit ſaxa aſpera vultus.
Ergo illis ſemper dulci Rex unus in ore:
Hunc et ſolliciti celebrant ſermone diurno;
Interſunt vel dum ſacro, et contrarius alter
Poſt tergum ſilet, ac narranda ſodalibus audit.
Hunc ipſis noctes, et amantia ſomnia reddunt
Victorem. Sed nullam oculis, aut pectore noctem
Accipiunt miſeri; ſiquid metuenda ſiniſtri
Fama refert, nec ſors Gallis de more ſecunda eſt.
Tunc iræ faciles, tunc muti, aut vocis avari;
Seria frons illis, omniſque ingrata voluptas.
Quanquam alji, Auſtriacis ſi fractos Vaſconas armis
Rumor eat, claſsemve Anglo victore fugatam;
Uſque negare fidem, et vanam ridere Chimeram.
Quî fieri id poſſit? Levis hæc vox improba vulgi.
Expectanda dies, dum pinguis luceat error.
Scilicet aut nulla eſt terrâ commiſſa, marique;
Aut, ſi pugna fuit, fuit et victoria Gallis.
Inde tamen, quamvis nolint timuiſſe videri,
Uſque timent; ſed rem, comitum de mente, ſuâque,
Decer-

Decernunt vero abſimilem, falluntque timorem.
Ut patula contrà aure bibunt, dubitandaque nulli
Affirmant, quæ fòrs incerti Allobrogis error
Nuntiat, et nondum famâ narrata ſecundâ,
Prælia Germanis, et junctis læva Batavis!
Tunc Marti finis longo imminet: Auſtria pacem
Quamlibet expoſcet: fiet prior ipſe Batavus
Exemplum. Reducem, Lodoix jubet, Anglia Regem
Quamprimùm accipiet.... Sic bella, et fœdera tractant
Europæ: mox aut laſſum cocolate parato
Ingenium recreant, aut crinem, enſemque venuſti
Componunt; namque hora nurus inviſere comptas
Jam monet, et fortaſſe alii inviſere priores.
An non magnanimus Lodoix, et Gallia prudens
Rideat hìc meritò, et ſapientiùs optet amari?
At parte ex alia plures pro Cæſare pugnant.
Diſſimilis cauſa eſt; ſed idem quoque fervet in ipſis
Ingenium, ſtudiumque inimico cedere vero
Indocile, ac flecti haud patiens ratione magiſtra.
Laudo quidem, plenis tollant quòd in æthera buccis
Ingentem Leopoldum, et cætera dicere pergant:
Ut ſua fortunet pietate, atque auſpice Cœlo,
Regna, nec alterius malit creviſſe ruinâ:
Ut Thracas toties, et junctos Thracibus ipſos
Pannonidas, causâ potior, quàm milite, latè
Fuderit: ut laudis, fortunam expertus utramque,
Plus tulerit. Vox hæc de Cæſare publica clamat.
At quis tam patiens, tam ſaxeus, ut teneat ſe;
Grandia dum tetro Lodoici facta veneno
Diſtingui, inque illis mentem plerunque ſecundam
Culpari videat? Dum ſolos Teutonas armis
Invictos, primo validos tantùm impete Gallos

Audiat: his ſolam fortunam, artemque relinqui;
Nudum illis Martem adſcribi, atque in prælia vires?
Adde, quòd hìc etiam, ſi fòrs victricia Rheno
Lilia, vel captæ prope Scaldin mœnibus arcis,
Fama refert; certo invenies incredula vero
Pectora, vel nulli factum adſcribentia laudi,
Quamvis id fieri poſſe haud ſemel antè negâſſent.
At contrà, ſiquem referat transîſse citatis
Villicus, aut caupo calcaribus, et pede in uno
Stantem obiter pugnas Aquilæ narrâſſe ſecundas:
Ut plaudunt, ut nil dubitant, properiſque triumphum
Literulis jam ſolliciti teſtantur amicis!
Hi referunt aljis, aljis hi protinus, omnes
Secretò, inque aurem. Sed plura per ora vagatur
Secretum, totamque implet ſermonibus urbem.
Fit major ſtrages, victoria creſcit eundo
Parte alia; aſt aliâ hæc eadem victoria nulla eſt.
Quis retulit? Quo miſſa loco fert Litera? Quiſnam
Id credat, niſi brachatus femoralibus amplis?
Hæc, et plura alter; ſimul alter plura reponit.
Tum remis iterum, ac velis certatur utrinque;
Jamque fluit feſſis ſudor; vultuſque rubeſcunt
Acriùs: exſurgunt voces, et jurgia raucis
Mixta ſonant probris. Tollit quoque ſæpe paratas
Ira manus, et eunt pugni, veniuntque viciſſim;
Veraque de falſa fervent certamina pugna.

Quid porrò infelix faciam, aut qua providus aures
Occludam cera; ne tales nocte, dieque
Accipiam rixas, et euntia bella per omnes
Italiæ jam diſcordes Urbeſque, domoſque,
Cognatos etiam, et ſinceros inter adelphos,
Inter heram famulamque, inter ſocrumque nurumque,
Uxorem-

Digitized by Google

Uxoremque Virumque, atque ipſos inter amicos?
Ah! leviùs, rhonchos tumida de nare ſonantes
Quintilli, miſeræ mihi quondam exordia noctis,
Dulciaque Auroræ rumpentem ſomnia Brontem,
Et tonitru maſſæ alternum a piſtore ſubactæ,
Ferre queam; et longo recitantem manè Cotinum,
Et Marii citharam, et rudentis carmina Mævî.
Mens mihi adhuc recta eſt, et neutra parte laborat.
Nil ego Germanis Italus, nil debeo Gallis;
Nil itidem exprobro. Mea me infortunia tangunt,
Italiæque meæ. Cur demens plura requiram?
Addictus nulli, nullique infenſior idem,
Partibus adverſis facio communia, nec quæ
Audiri metuant, aut ſint mihi vota pudori.
Iratum neutri Cœlum fortunet utramque;
Italiam tantùm ſervet, nullique relinquat
Materiem belli, et Martem procul arceat omnem.
Si tamen, hic etiam vincat pars una, neceſſe eſt:
Vincat, quam Ratio præfert; cui, judice Cœlo,
Cauſa favet melior, nec adhuc ſat cognita Mundo;
Quandoquidem hæc plures, plures habet illa patronos.
Nobis, quos turbam voluerunt fata minorem,
Aut pacem, aut ſaltem externa inter bella quietum
Dent animum. Quid me vanis innectere quæram
Vexandum curis, ſomnumque ſubinde, famemque,
Et veteres etiam amittam maleſanus amicos,
Germanis, Galliſque ignotus homuncio; ſi fòrs
Aut hos, aut anceps Victoria præferat illos?
Aſt aliud ſimul, ad Siculum quà longior æquor
Alpibus a Grajis extenditur, occupat omnem
Italiam commune malum. Vitium antè vocari
Jam poterat: lex nunc, et mos civilis habetur.
 Quiſ-

Quiſnam ferre queat, quibus omnia Gallica conſtant,
Et pudor eſt Italos habitu, vultuque videri?
Jam crinis piget Auſonii, jam ſordet amictus,
Calceus, et petaſus; ſi non cenſura probavit
Lutetiæ, ſi non advectos credimus illinc.
Inde Latina nurus ſpernit, noletque minoris,
Quod Venetus ferat, aut patrio mercator ab Arno.
Pluris emet, merces vendat ſi Gallus eaſdem.
Tanta fides rebus Francis. OEnotria tellus
Nil habet infelix tandem, quod blandiùs intret
Lumina; quod Niſus probet, aut Lavinia laudet.
Omnia vileſcunt, niſi mittat Gallia. Quodſi
Hæc jubeat: quod heri Priamumque, Hecubamque decebat,
Cras Helenam faciet, cras fiet Adonide dignum.
Sin jubeat rurſum: quod nunc ſimul excitat ignes,
Et plauſus, cras aut ſtomachum, riſumve movebit.
Ipſæ jam putent epulæ, ſordentque palato,
Si noſtras coquus eſt. Si natus fortè putetur
Trans Alpes; quamvis illotâ fœdior ollâ
Et manibus totam, et totam gerat ore culinam,
Omnes jam ſapiunt, potiores nectare, lances.
Quid quòd, turpe magis cùm ſit neſcire Latino,
Aut Tuſco ſermone loqui; jam nubilis ætas
Paulatim blæſo diſcit mollire palato
Semeſas voces; mixtiſque audire ſubinde eſt
Vocibus Inſubriæ, aut Latii, Æmiliæve ferocis,
Gallica verba, diu gaudet quæ virgo doceri
Sic placitura proco: namque hæc pars altera formæ eſt;
Forſitan et dotis, niſi ſint a dote ſagittæ.
Donandum tamen hoc veniâ. Quis perferat unquam,
Quòd plures, quibus eſt ſtudii laus, atque ſagacis
Ingenji, ſitui ac tineis Cicerone relicto,

Et

Digitized by Google

Et Flacco, et priſcis Annalibus, atque Poetis,
Contemnant ætas quidquid tulit aurea; tanquam
De trivio, ac pueris tantùm majoribus aptum,
Frænat adhuc, ſi non ferulâ, quos voce Polæmon?
Res eſt digna viro, manibus verſare magiſtris,
Mirarique diu, atque aljis oſtendere, ſiquid
Fortè novi, ſive a Rhodano, Ligerive, libelli
Adveniat vel de nucibus, lanâve caprinâ;
Tale aliquid majora inter namque advenit illinc,
Et placet hoc magis, et veræ plus artis in illo eſt.
O pulchrum! O nitidum! Ut blandè ſapit! Ut facilè intrat!
At cui non moveat tenui faſtidia dulci
Mollior, et nullo robuſtus Rhetor aceto?
Quem ſcalpat, quod pygmeæ concinna Thaliæ
Fiſtula dilutum crepat, et delumbe ſonorum?
Si mihi tam parvò Phœbus daret eſſe Poetam;
Una dies ſatis eſt. Myrtum, laurumque parate:
Cras ego magnus ero vates. Quæ vilia nunc ſunt,
Quamprimùm magni vendam mea carmina. Quidnî?
Edam Pariſiis, aut illic edita fingam,
Nomine ſuppoſito. Quis non ea protinus optet,
Si ſciat, et mitti ſibi poſcat, miſſaque tollat
In Cœlum, et vates Italos contemnat in illis?
Uſque adeo, ut reliquis felix in mercibus, addit
Et decus, et pretium Regio nunc verſibus illa;
Unde novas ſapiens expectat Livia criſtas,
Et putat Euganeum Criſpus veniſſe galerum.
Quis porrò ſtupeat? Jam blandæ gratia linguæ,
Et Lepor, et Charites, Graiiſque Poeſis ab oris,
(Nuper neſcio quis tumido ſic ore canebat)
Exul, et Auſoniis, ſequitur victricia Franci
Cæſaris auſpicia; et Pindus felicior illuc

Pieridas, Phœbumque tulit. (a) Jam barbarus audit,
Nec ſatis humanus, cui non aut axe ſub illo
Naſcier, aut mores licuit, linguamque doceri.
Me miſerum ſanè! Viſus mihi Sequana nunquam;
Et natale ſolum Latium, et mihi patria Roma eſt.
Rideor; at miſſo repetamus ſeria riſu.
Non ea de nobis ſentire, aut dicere totam
Gentem illam, bello inſignem, ſtudiiſque Minervæ,
Crediderim. Plures laudent ibi, do, ſua tantùm,
Extera contemnant: at longè pluribus ipſo
Doctrina, ingenium, virtus, vel in hoſte probantur;
Nec tamen aut illis ſumus, aut nos dicimur hoſtes.
Quin ipſe, ut de me fatear, quæ Gallicus ad nos
Mittit Permeſſus, magnorum carmina vatum,
Præcipuè ſi ſint numeris digeſta Latinis,
Voluo libens, eademque fruor: ſimul improbo, ſiquis
Noſtratum fortè aut vanus legiſſe recuſet
Contemptor; nimiùm aut lector moroſus iniquam
Ad trutinam vocet, et naſo ſuſpendat adunco.
Et ſanè plura huc veniunt e partibus illis
Digna ſupercilio, curâque exacta ſagaci
Pectinis, et ſpeculi: quis enim neget? Invidus ille,
Aut certè rudis eſt; qui *Cornelios*, *Racinos*que,
Et vos, *Coſſartî*, et culto vos ore, *Rapini*;
Multiplices et *Comirios*, grandeſque *Ruæos*:
Et te pingentem cultiſſima Prædia verſu
Conſimili, ac Pindo, *Vanieri*, plura parantem:
Et te, *Santoli* (ſed enim, quo judice Phœbo,
Quo

(a) Huc (*.s. in Galliam*) tanquam in veram humanitatis Scholam, mittitur quotannis ex omnibus terræ partibus ſelecta nobilitas, ut cum lingua civilem vivendi modum, poſita barbarie, addiſcat *Petrus Bertius* in Breviario tot. Orb. terrarum.

Digitized by Google

Quo vatum tandem jam decernente Senatu,
Ipſe *Poetarum Princeps* inſcriberis, etſi
Forſitan invitus tua jam poſt funera, plures
Auſonidûm ignorant, et pergunt quærere) priſci
Ore canens Latii, et veri doctiſſime plectri:
Atque alia haud celebret, gemino quæ Gallia jactat
Nomina Permeſſo vatum celebranda ſuorum.
Mitto Oratores magnos; nam Gallia tales
Et Latio parit, et patrio ſermone diſertos
Quamplures: roſtris alios civilibus aptos,
Suggeſtis alios ſacris. Nos ſæpe loquentes
Etruſcè audimus cinerali tempore apud nos.
Noſtrorum hinc etiam tam bellè dicere quoſdam
Miramur, quibus eſt doctrinæ curta ſupellex,
Et ſtudium Fabji nullum. Sed Gallia præſtat
Auxilium, et nobis meritò laudatur in illis.
Tunc aut bile uror præcordia ſæva virili,
Aut malè compreſſo rumpor penè ilia riſu,
Compti neſcio qui quoties ſuper aſtra Catones
Extollunt libros; quorum pars optima margo
Latior, et corium lævi de pumice mundum,
Aut aliquid blandi ſpectandum in fronte *Lebruni*,
*Bazini*ve, aut alterius de gente recenti
Protogenum; namque hoc aliqui de nomine libros
Pluris habent, tanquam dignos pictoribus illis:
Ipſi jam Celtæ, quibus eſt ſapientia major,
Rident, et nobis (plures *nobis* ſed in illo
Excipe) mirantur tanti quoſdam eſſe ſuorum;
Dum veteres noſtros, quos ipſi habuere magiſtros,
Spernimus, et rivos neglecto fonte ſitimus.
Quanquam poſt veteres, et poſteriora tulerunt
Conſimiles illis plures, hodiernaque plures

Tem-

Tempora. Quid (a) geminos referam, quos Gallia citra
Alpes noſtra dedit, Grajo, Latioque Maroni
Haud multùm abſimiles, nullique exinde ſecundos?
Quid geminos, quos (b) luget adhuc Inſubria, Flaccos,
Lemenium, *Madium*que; quibus *Filicaja* paſſu
It comes æquali, præeuntem ponè *Petrarcam?*
Quid referam, ſua carminibus quos monſtrat in ipſis
Nobilitas, quanquam hæc laudum pars altera tantùm,
(c) *Maphæos*que, (d) *Urſos*que; et te, Muſiſque, Sophiſque
Note ſatis, ſolidique ſciens, (e) *Hieronyme*, veri?
Quid reliquos, quos Benacus jam dulcè canentes,
Quos Italus Rhenus, quos et Padus audit, et Arnus
Nunc quoque? Quid contrà modulantes carmina plectro
(f) *Parthenium*, *Cevam*que, et te *Ravaſine*, Latino:
Voſque, o Romanì notiſſima nomina Pindi,
(g) *Carole*, quem proprio cognomine donat, *Aquinum*,
Atque expectati vates, (h) *Carrara*, Columbi;
Et te, cui Latium, Tuſcumque lyrâ exit eadem
(i) *Paſtorine*, melos; teque, o *Spinelle*, canentem
Fœcundæ teneros, quibus ardes, Virginis ignes:
Et vos, (namque inopem reddit me copia) quorum
Verſibus, ipſa legat ſi miſſos Gallia, plaudat?
Nec minùs ingenti fœcundum Rhetore Cœlum eſt
Auſo-

(a) Areoſtum, & Taſſum. (b) *Haud ita pridem extinctos*. (c) *March.* Scipionem Maphæi: (d) *March.* Joannem Joſephum Urſi: (e) *Com.* Hieronymum Frigimelica Roberti, *Equites Poeſeos, doctrinaque laude, et editis libris inſignes*. (f) Nicolaum Parthenium Giannettaſium, & P. Thomam Cevam *S.J. ac* Thomam Ravaſinum *Nob. Parmenſ., Latinos Poetas illuſtres*. (g) P. Carolus de Aquino S.J. (h) P Ubertinus Carrara, *cujus celebratur, & jamdiu expectatur, inſigne Poema de Criſtophoro Columbo*. (i) P. Joannes Baptiſta Paſtorinus; P. Bartholomæus Spinelli *S.J.*

Auſonium; quamvis plures abduxerit antè
Tramite, quo magnus veſtigia tuta reliquit
Arpinas, decor imbellis, ſtudiumque placendi.
Atque utinam ſtimulis majoribus alta foveret
Plurimus hìc etiam (quot tales jactat [a] in uno
Gallia!) Mæcenas ſtudia; æqualiſque teneret
Materies validas mentes, et fortia quædam
Ingenia Æneadûm; nec ſoli ſæpius eſſent
Verſiculi, Mundique minor doctrina minuti,
Fertilis ingenii laus, aſſiduique laboris!
Sed quò me longè tulit importunius œſtrum
Pieridas veteres inter, notoſque Poetas?
Noſtrum ergo properemus iter; nam plura ſuperſunt,
Triſtior unde mihi eſt Cœlo mora longa Latino.
Quid pulchros Parides inter, moriſque recentis
Euryalos faciam? Quî poſſim oſtendere memet
Cœtibus in medjis, ubi ſexus uterque diſertum
Poſtulat, et comptum, Pariſinoque ore loquentem?
Vix Tuſco rectè loquor, et ſermone Latino.
Sum rudis ad cultum, nec quidquam præfero blandi
Aut habitu, aut vultu. Nunquam mihi pulvere crinis,
Aut toga conſperſa eſt; niſi quem nil tale volenti
Injicit aut Eurus præceps, aut ocyor axis.
Ut medicum, ſpeculum vix conſulo, cùm mihi pectus
Languet iners, et eunt vires per membra minores:
Suppoſita vitreæ ſpeculum dant veſte feneſtræ
Promptius, aut plena facilis cryſtallus in urna.
Nec ſcio, nec molles ſtudeo miſcere choreas,
Ad numerumque pedes, et brachia docta movere.
Sola mihi ratio paſſus, tempuſque, locuſque
Dirigit,

(a) *Rege ſuo, Ludovico Magno.*

Dirigit, et plantas naturâ ſigo magiſtrâ.
Si mihi vir princeps, ſi conveniendus amicus;
Ingenuas phaleris humanus promo relictis,
Et quales veniunt vero de pectore, voces.
Aſt Ledam, aut Helenen inviſere manè tepenti,
Dum ſedet ad ſpeculum, totumque a crinibus imis
Ædificat caput; et ceruſſæ pyxidas illi
Nunc præbere, ſedens contrà; nunc dicere magnum
Crimen inæqualis nimiùm, ſimiliſque cadenti
Cincinni, aut criſtam paulò laudare minorem,
Nec volo, nec poſſum, nec debeo. Pluribus hic mos
Jampridem ut placeat, mediam pedes ire per urbem
Innixo ad bigas cubito, et ſimul ore retorto
Læves in vultus: ſi mecum, quæ ſedet intùs,
Rideat obliquè, nec ſemper vertice recto
Garriat, indigni pretium duxiſſe laboris,
Et didici nunquam, et nullo pòſt tempore diſcam.
Non ego tam parvi mihi ſum, nec fœmina tanti
Ulla mihi eſt; quando nondum Puer improbus arcum
Fortiùs adduxit, telumve in pectore fixit
Hæſurum, vacuo nunquam, et ſine mente relicto.
Id quoque nunc caveo, dulci ne vulnere mentem
Auferat, et verſis mutet ſua nomina rebus.
Præterea me ſancta pii miſeratio ſexûs
Jamdudum tangit; quem, longè imbellior ipſo,
Turba virûm, vel penè virûm, plerunque ſuperbum
Efficit, inſontem licèt, et nil tale merentem.
Nam cur incedunt quædam jactantiùs, et ſe
Credunt eſſe Deas? Criſtas non erigit illas
Aut decor, aut ſpeculum; (quid enim meditentur in ipſo,
Quod non artis opem poſcat?) ſed amica ſequentum
Obſequia, et circùm admiratio blanda procorum.

Nec

Hæc abſint, animuſque viris ſit in ore virilis:
Nec Dea, nec Divæ ſimilis, nurus ulla videtur
Ipſa ſibi; pueriſque domi, pictiſque vacabit
Staminibus, placitura Deo, placitura marito.
Nulla igitur,(ſervent,precor,hanc mihi Numina mentem)
Nulla queri de me poterit, quòd penè coacta eſt
Eſſe verecundam minùs, et magis eſſe ſuperbam,
Me nimiùm ſpectante: colo, calathiſque Minervæ
Quòd caſtas aſſueta manus, jam talia dudum
Dedidicit, veniente domum me ſæpius; aut quòd,
Me ſtimulante, ducemque ſibi, famulumque gerente,
Ipſa domo et capiti infeſtis exire diebus
Nunc amet, atque omnem, quà major turba, per urbem
Spectari, feſtumque adeo ſub veſperis ortum
(Namque aliquid dandum et pietati) inviſere templum:
Inque domum mox inde aliam divertere, feſſas
Solis ubi curas relevant, ſævoſque labores
Aut ludo inſonti, aut doctis ſermonibus, uſque
Ad galli cantum, Dominæ, Dominique ſecundum.
An non, hæc peccet levior ſi fœmina, culpa eſt
Tota viri; quando exemplo frænare volentem
Imperioque poteſt vel contrà obſtare parantem?
Quid quòd plura mihi, quæ præſens rideat uſus,
Arrident magis, et noſtræ ſunt commoda vitæ?
Quidquid culta novi inducat jam Gallia moris;
Immutanda mihi tantùm pro tempore veſtis,
Quæ tegat, et deceat: luxum, ſpeciemque relinquo,
Cui plus argenti, cui major cura placendi.
Nolo, mihi Germana nurus, Judæave mater
Veſtiat illepidum detonſo ſinciput auro.
Ah! tanti non eſt Criſpum, Phœbumque videri;
Si malè diſſimiles accuſet barba capillos,

Quam-

Quamvis alternis minor a tonſore diebus:
Si tam crinitus dicar, quàm doctus habetur,
Dum nunquam lectos oſtendit Scævola libros.
Malo viri, quales exornant atria, vultum,
Et nudum, totumque caput: vel ſiqua capillos
Poſcat hyems, aut mos patriæ, exemplumque virorum;
Haud timidos præſtat crines mihi pectere, quales
Sponte ſua veniunt; Latiamve adſciſcere ſaltem
Cæſariem, et quæ annos deceat, moreſque viriles.
Nolo galericulum, qui partem obliquus in unam,
Extensâque comâ brevior, vix protegat ipſam
Dimidiam, atque omni facilis rapiatur ab Euro.
Oblongum, latumque, et nulla parte minorem,
Qualem Ignatiadæ debent pictoribus, orbem
Prætulerim; quo ſit mihi tuta cucurbita quavis
A nebula, et pluvia, ſoleſque avertat iniquos.
Hæc ego ſi faciam, et paucis me adjungere quæram,
Quos rapidum contra torrentem maſcula virtus
Dirigit, et duro cataphractos Socrate, vani
Stare jubet nugas contra, et dicteria vulgi:
Quò me cunque feram, ſalſo noter indice, tanquam
Diogenes aliquis; vel quem, Timone relicto,
Attonitæ Μισάνθρωπον dixiſtis, Athenæ.
Quid quòd tota domus, cognataque, fortior illâ,
Turba ſimul, nec non ipſi mihi longa ſodales
Bella ferent? Quò me vertam? Pugnare moleſtum,
Vincere difficile eſt; neque enim mihi pectus ahenum
Vel natura dedit, vel nondum interrita virtus.
Sin autem patiar vinci, et ferar amne ſecundo;
Me miſerum! longus mos, ingeniumque repugnat,
Secretique amor innocui, ſtudiumque Minervæ;
Et Ratio ſimul, et ſtimulis Deus intùs amaris
Incre-

Increpitans. Quid iam miſero mihi denique reſtat?
Ire libet procul hinc, aliamque exquirere ſedem,
Quâ noſtræ vigeant animi, vultuſque priores
Auſoniæ; et nullo Tybriſve, Arnuſve, Paduſve,
Aut Rhodano fluat, aut Tameſi, aut corruptus ab Iſtro.
Talem, ſpero equidem, aut hìc, aut felicior illic,
Partem aliquam inveniam Italiæ; præſentia quando
Æneadûm haud pauci ſanis inimica queruntur
Moribus, et domibus fatalia tempora magnis.
Interea, Numen donec mihi certius urbem
Oſtendat, longos præſtet quæ tuta Penates;
Dulce Palæſtinas votum eſt inviſere terras,
Et loca plena Deo quondam; quàque arbiter idem,
Atque hominum vindex, hominemque indutus, et auras
Mortales hauſit naſcens, morienſque reliquit.
Hoc mecum, jam certus, iter meditatur Achates
Impiger, invenitque ratem. Sed fortior Auſter
Jamdudum fremit Adriaco; et, qui ducat in Ortum,
Aut Zephyrus nobis, aut expectandus Japyx.
Nunc mihi ſarcinulas, et cætera comparo, tanquam
Littoribus noſtris abiturus menſe futuro;
Nî mihi dent aliam Deus, et Prudentia mentem.

SUOS

SUOS AD AUDITORES

Suprema abeuntis Præceptoris Monita:

Cùm Auctor autumnalium Vacationum tempore

EX PARMENSI NOBILIUM COLLEGIO,

Ubi literas humaniores docuerat, propediem diſceſſurus eſſet.

SERMO TERTIUS.

UT mihi nunc, lepores ultro, ſocioſque relinquens,
Huc ades, o Theodore! Animum flaventibus annis
Majorem, et patria dignos ſimul indole mores
Agnoſco; certique mihi data pignora cordis
Accipio, ampleċtorque libens. Quis talia præſtet
(Unus te præter vix excipiatur, et alter)
Diſcipulus veteri, diſceſſuroque Magiſtro;
Dum novus advenit, ſpeſque, et timor omnis in illo eſt?
Quanquam a te, verum ut loquar, id non ſpem mihi præter,
Inſuetumque venit. Gemino ſat doctus ab anno
Jam didici, mens ut moneat te provida ſemper
Officii, doceatque adhibendi horamque, modumque;
Quamquè tibi gratos memori ſub pectore ſenſus
Impreſſit natura, et virtus fortior illâ.
Sed jam age, nunc mecum ſedeas, quando ultima poſcis,
Quæ bonus excipias, atque alta mente reponas,
Jam non doctoris monita, at ſenioris amici;
Namque unum hoc de te nomen mihi denique reſtat.

Ergo

Ergo, tuis quanquam ſiquid minùs ipſe probavi
In ſtudiis, ſi quid culpandum in moribus ipſis
Adverti; monitor ſatis opportunus amicè
Corripui; neque me vitium unquam offendit in illis
Rurſus idem: (cura hæc animi tibi pectore ſedit)
Plura tamen, rarò ex alta mihi dicta cathedra,
Hic ego privatus paucis, adverte, docebo.
Nec temnenda putes: ſeu rurſus (a) *Candida Luna*,
Seu te (b) *Immaturæ* maneant, Inſignia, *Fruges*:
Sive Stagiræo ſtudeas, ſeu Juſtiniano;
Emerito quanquam e læva tibi pendeat (c) *aurêum*
Alvêare, et (c) *lecti* pars ſis veneranda *Senatus*,
Cui reliqui aſſurgunt venienti, adſtantque minores.
Et primò, ſtudium quamvis felicius, et par
Ingenium, inter aves reliquas te oſtendere poſſint
Aut Aquilam, aut alio devectam ex orbe volucrem;
Magnum crede nefas roſtrum jactare magiſtro,
Et vetito audaces pennas extollere Cœlo.
Eſto favens emendanti, auſcultanſque docenti;
Neu fronte obducta, aut naſo criſpante cachinnos
Indecores, unquam abſcedas, tacituſve ſuſurres.
Vel quo majorem ſperas a themate laudem,
Majores longè ille poteſt expoſcere pœnas.
Nam, ſi fortè oculis tua carmina limet acutis,
Inveniet Vallî multum, multumque Becani:

(a) *In Claſſe Humanitatis Academia* Candidatorum, *cujus emblema* Luna nova.

(b) *In Claſſe Rhetorices Academia* Immaturorum, *cujus emblema* Fruges adhuc virides.

(c) *Totius verò* Collegii *Academia princeps eſt* Selectorum, *cujus inſigne* ALVEARE *cum* APIBUS; *quod et ipſi Academici numiſmate aureo inſculptum deferunt.*

Digitized by Google

Hæc tibi Sarbivius dedit, hæc debes Venuſino;
Sed malè detorta, atque loco tantùm apta relicto.
Hæc autem (quæ tanta tuo fiducia furto eſt?)
Integra de Danae auctorem tria diſtica clamant
Naſonem: nihil uſque tui eſt, puer improbe, in illis,
Nî dolus, et vetiti temeraria lectio libri.
Hinc triſtis pudor, et riſus Cornicis ineptæ
Te maneat, malè conſutum centona, coactum
Exuere, ac nitidi pœnas expendere furti.
Rides alludens monitum. Sed quidquid in illo
Occurrit, tibi ſit monitum præſentius illo.
Sin autem morum cenſor, læſuſve Magiſter
Aut ſcuticam, (ſcuticam caudati ſæpe Magiſtri,
Quamvis Æacides, et proles unica Divæ,
Ipſe etiam expertus, ſiquid peccaret, Achilles)
Aut illi ſimilem merito pro crimine pœnam
Intendat; palmam exhibeas plectendus utramque,
Et lacrymis ſcelus excuſes, ſoloque pudore.
Maxima debetur ferulæ reverentia, quamvis
Clementi in dextra. Nullo me verbere; nullo,
Quidquid agam, ſtudio certa ultra tempora plectet,
Sat bonus in mores qui nunc inquirit ineptos,
Æacus, et cauſas parcendi mitior optat:
Hæc inter reliquos jactabat ſæpe ſodales
Ille tibi notus quondam comes. Et tamen idem
Coram aljis pejora timens, veniamque rogavit,
Et ferulam, et quidquid potuit meruiſſe videri.
Hinc pœnam, riſumque tulit cerebroſus amarum;
Et meruit miſer eſſe, et non miſerabilis ulli.
Quid verò hic Curios referam, Fabioſque ſecundos
Ante diem, bullis nondum, nucibuſque relictis?
Sive graves vultus recitatus Cinna, theatro

Plau-

Digitized by Google

Plaudente, inſpiret; Latiove inſignis in oſtro
Patruus: aut feſtis tantùm ſpectanda diebus,
Quam Genitrix miſit, moris coma longa recentis;
Præcipuè ſiquid ſpeculi, Cyprique minutæ
Accedat, vel tale aliquid, quod fœmina præſtat
Nunc pueri ſtudioſa, ſuis nunc ipſa capillis.
Ergo alji fronte obducta ſpectare videntur
Præceptorem ipſum, et vultu punire ſevero;
Siquando læſi officii, aut pietatis omiſſæ
Admonuitve palam, aut pœnas exegit ab illis.
Sunt alji, qui vix aliquando prætereunti
Aſſurgunt ægrè; nec quidquam, plura rogati,
Reſpondent, niſi quod vix affirmantve, negantve
Verbo uno, vix ulla minùs quo ſyllaba curta eſt.
Inde ſolum ſpectant, tacitiſque obtutibus hærent,
Iratis ſimiles. Vix, diſcedente Magiſtro,
Quattuor, aut tria dant reddentia verba ſalutem;
Ne videantur inhumani, atque rudes Galatæi.
Cur iræ tantum, aut tantum gravitatis in illis?
Cauſa latet; ſed enim cauſam ſcrutare latentem.
Scilicet hæc miſeri eſt apud illos culpa docentis:
Quòd non aut ventis ingentia vela ſecundis
Impleat; ignaramque maris, Cœlique carinam,
Littora deſerere, atque altum vetet ire per æquor:
Seu quòd nec crebro mulcet poppyſmate molles
Auriculas; nec jam precibus, lacrymiſque decoris
Dat veniam, quoties aljis par culpa pianda eſt.
At gravitas aljis eadem, et par vultus in omnes,
Quidquid agant: dubites, vtrum dixiſſe modeſtos,
An tumidos, præſtet; ſed dicere præſtat utroſque.
Talis erat, quem præterito ſpectavimus anno,
Spectandum verè ante alios, digitoque notandum.
 Ille
Digitized by Google

Ille ſalutabat rectus, rectuſque bibebat,
Scribebat rectus, faciebat cætera rectus,
Ipſas vel nugas: tanta olli cura Catonis.
Sed mihi nec promptas, inquis, natura miniſtrat
Verborum phaleras, nec inanis dulcè ſonantes
Officii voces: tum ſcitè compta venuſti
Corporis obſequia, et varias vultûſque, manûſque
Blanditias nondum didici, et didiciſſe moleſtum eſt.
Falleris hìc, Scyllamque petis, Theodore, Charybdin
Dum vitare cupis: via tutior inter utramque eſt.
Eſt medium in rebus: locus hic virtutis habetur,
Extra quem vitium eſt, partem in quamcunque recedas.
Dum tumidos nimiùm minùs approbo; non ego molles
Laudo tibi vultus; nec, noſtris Cantaber oris
Si minùs arrides, te mox Allobroga poſcam.
Quid deceat, quid non, (quando præcordia finxit
De meliore tibi limo, multumque ſaporis
Miſcuit, et lucis) prudens natura docebit;
Si comitum accedant præſertim exempla tuorum.
Sunt tibi in his plures, quorum intractabile nulli
Ingenium, moreſque, et vultus cuique faventes;
Nec jam naturæ, aut fortunæ ingentia dona
Grande ſupercilium, ſed ſola modeſtia laudat.
Ergo, tibi quamvis nulli fortaſſe ſecundum
Ingenium; quanquam e priſco tibi ſanguine ſurgat
Nobilitas, ſint et dotalia prædia Matris,
Et grandes tituli, tibi quos ex aſſe relinquet
Patruus hæredi; et quidquid ſuperaddere majus
Hinc fortuna poteſt, hinc verſo Copia cornu:
Nunquam ſublimi majores vertice criſtæ
Inſurgant; nec te gallinâ progenitum albâ,
Nec reliquos vulgus natum infelicibus ovis,

Eſſe

Digitized by Google

Eſſe putes. Tibi quam faciant hæc omnia laudem;
Si non mens ſapiens, ſi non Deus adſit in illis
Providus, et ſanum fortunæ indulgeat uſum?
Ut tibi, quod dubium tamen eſt, ſit vita ſuperſtes,
Majorum hæc fieri poſſunt tibi cauſa malorum.
Adde, quòd, ut vincas plures, longèque relinquas,
Invenies, qui nil tibi cedant, quiquè minorem
Deſpiciant. Sed enim quænam inter mille carinas
Conſimiles; portu dum vix incerta relicto
Carbaſa dant ventis, pelagoque impune feruntur,
Uſque adeo velis, animiſque inflata ſecundis
Puppis eat, dici ut meritò Victoria poſcat?
Quod ſequitur, parvũ eſt; et mens mihi fluctuat anceps,
Eloquar, an ſileam. Sed et hoc tamen eloquar, at non
Ut moneam; mixto ut placeant ſed ſeria riſu.
Grandes neſcio quæ voces, et pondera dictis
Addita firmandis, magnique vicaria cordis,
Barbatos deceant equites, rerumque peritos.
Quis ferat infantes jurare viriliter, et ſe,
Tanquam homines falli ignaros, ac fallere, teſtes
Addere, perque ſuam rebus dare pondera dextram?
Septenes vixdum pueri, dum prælia ſecum
De lana miſcent caprina, de nuce caſſa,
Sæpe Equitem jurant. Poterant jurare puellum,
Tantumdem eſt: eques eſt puer ipſe in arundine longa,
Cui nondum vivo fas eſt equitare caballo.
Forſitan, ut credam, Stygiam jurare paludem
Præſtet idem; quando nobis mera fabula Styx eſt.
Paucorum tamen hæc res eſt; neque plectere talem
Audeam ego morem. Ad ſummum prudentior ille
Audiet, emeritos quando expectaverit annos.
Quanquã, Eques, atque Equitem mulier ſortita parentem,

An ſint (quod plures jactant) certiſſima ſidæ
Nomina virtutis, nullique obnoxia labi,
Nec ſcio, nec tibi nunc, ſi ſcirem, dicere vellem.
Hoc unum ſanè, quorum ſapientia major,
Exclamant paſſim; nec quidquam dicere contra eſt:
Ipſi Trojugenæ argillâ formantur eadem,
Iliadeſque nurus, qua Tityrus, atque Philemon,
Qua Glycere, et Baucis. Quin multò mollior illis
Forſitan, humorem nondum decocta tenacem:
Forſitan et nullis durata laboribus unquam,
Fingitur in vitium facilis; ſtimuloſque repellit
Ægriùs, et blandum Pueri penetrabilis arcum.
Multa quidem decoris ratio, et reſpectus honeſti
Gentilis prohibet; ſed longè fortior, intûs
Arcanos etiam, Virtus, quæ pugnet in hoſtes.
Hæc tamen, atque alia id generis majoribus annis
Conveniant, aljiſque locis. Hinc, auſpice Cœlo,
Hinc procul eſt, monitis quidquid reprênditur illis.
Quin etiam, quo ſe vitiorum adverſus iniquas
Exinde illecebras tueatur grandior ætas,
Gratior hìc teneræ virtus, animuſque paratur.
Atque adeo quantùm plures hoc nomine vincis
Cognatos equites! Quantum, Theodore, ſecundis
Cœlitibus debes, cui molles contigit annos
Exigere, Herculei ad laudem quà dextera ducit
Pars bivii; nec jam mora blandior obſtat eunti,
Deliciis Fortuna ſuis; nec tramite recto
Lubrica ſejungunt magnorum exempla Penatum!
At noſtrum repetamus iter; pars maxima quamvis
Jam nobis exacta viæ eſt, ac terminus inſtet.
    Sæpius obliquè mihi, comptulus unus, et alter,
Perſtrictus, (nec te latet) aut dum ſuggerit ipſa
Lectio

Lectio tale aliquid, prompta aut occaſio poſcit,
Erubuit fortaſſe, aljis ridentibus; at vix
Inde minùs crines compſit, ſpeculumque reviſit.
Nunc autem, quæ de noſtris Ganymedibus, et de
Narciſſis mihi ſit, miſſo, ſententia, riſu,
Scire velis. Paucis rem protinus accipe; quamvis
Id noſtræ præter ſtadium, officiumque Minervæ eſt.
Hìc quoque crediderim extremum tibi utrumq; cavendum.
Nam quiſnam ingenuos, Urbiſque exempla futuros,
Diſcipulos amet incomptos, ſimileſque Cyclopi;
Quales Diogenes mallet, vel Stoïcus alter,
Cui pulchræ ſordes, cui tantùm gloria barbæ?
Aut quales etiam veniunt ad Palladis artes,
Extimulante fame, ac fati majoris amore,
Heu! nimiò plures: alji de montibus altis,
Gentili dignum referentes vomere vultum
Nimirum, atque habiles Cereri, Martique lacertos:
Ignotis alji e laribus, curtaque taberna,
Queis toga ſordidula eſt, tonſi, erective capilli,
Et pexi nunquam, niſi feſtis fortè diebus;
Aut pleno recitant ſeptem cùm verba theatro,
Commodat atque illis veſtemque, enſemque, galerumque,
Et thecas, manibus ridendum tegmen in iſtis,
Mæcenas aliquis, vel dives Patris amicus,
Aut Dominus; namque hi de nato magna Parenti
Promittunt faciles, miſeroque ſubinde Magiſtro
Bœotum invitâ commendant uſque Minervâ.
Adde, quod hic ipſum pœna majore docentem
Afficit auditor; dum ſcriptum corrigit uncto
Thema in codiculo, productos ſordidus ungues,
Illotaſque manus: dum tota ſedentis in ora
Aut porrum, aut cæpam, aut peſti metuenda, ſed ipſa

 Majo-

Majorem, haud raró eructat ſimul allia, peſtem.
Sæpe etiam, rauco dum pendet ſtiria naſo;
In versâve manu abſtergit, digitiſve duobus
Exprimit in lævam, et ſolea terit inde ſonanti.
Id tamen optandum potiùs; ne pinguior ultro
Decidat, et picto maneat pituita Magiſtro.
Nil, equidem fateor, vel longè hìc tale timendum;
Quippe loci ratio vetat, et civilis honeſtas,
Et juvenum genus egregium, patriique penates.
Curandum potiùs, ne quis contrarius erret:
(a) Sive frequens nondum natam ſibi fingere barbam,
Inque diem raſis majorem oſtendere frontem
Crinibus ediſcat: manicaſve indutus odoras,
Vel dum adſtat ſacro, luſtralemque accipit undam,
Pyxidulas Tuſco ex ebore, argentove Britanno,
Sæpius offenſo quæſita piacula naſo,
Extrahat: aut crebris tonſorem Allobroga vexet
Queſtibus, et miſeros ſutores in cruce figat.
Hæc, haud inficior, levia, et quæ comptior ætas
Excuſet; ſi non aliquid mihi majus in illa
Significent. Sed enim ſtudium mentiſque, comæque,
Ardua res; nec rara minùs facundia culto
In vultu, et mores muliebri in fronte viriles.
Conſule manſuras facies in fronte Librorum:
Invenies calvum Ciceronem, acriſque minorem
Cæſariem Taciti: fuſco ſimul ore Maronem
Aſpicies, atque ora tuo pallentia Taſſo.
Ipſe etiam, quo ſe Ganymedes teſte tuentur,
Scilicet ingenio, vultuque inſignis Apollo,

Pulvere

(a) Nonnulla hìc, et in Sermone reliquo, perſtringit Poeta, quæ vix in uno, aut altero Convictorum obſervaverat, cæterique omnes irriſerant.

Digitized by Google

Pulvere nec Paphio ſincerum verticis aurum
Polluit, et nunquam ſe compſit more Sororis.
Virtutis quod opus fuerat, non artis, in anno
Vix Xanto lavit bis, aut ſemel amne capillos:
Hìc olli ingenua trepidans cryſtallus in unda
Pro ſpeculo, et breve conſilium vultuſque, comæque.
Momentum tamen ut majus rationibus addam,
Dic age: Præceptor dum feſtis antè diebus
Lethalem procul ex animo depellere noxam
Admonet, et penſum nulla non luce diurnum
Virgineæ Matri perſolvere: dum docet arctos
In Cœlum, et latos patefacta in Tartara calles;
Atque adeo hærendum paucis, turbamque cavendam:
Quis ſtertit, quis dormitat, gratique moratur
Impatiens æris ſonitum? Vix unus, et alter
Bellulus; et cui mens longè, latèque vagatur,
Inque ſuis tantùm longa eſt patientia nugis.
Tanti cura comæ eſt, et formæ grata voluptas.
Sed quid ego, ad mores quidquid conducat honeſtos,
Ingenuaſque artes, fruſtra dixiſſe laborem?
Expediam citiùs, quoties latrantibus Umbris
(a) Salenſes per agros, profugos erraverit ignis
Miſſilis in Lepores; et notas ſæpe myricas,
Aut ſalices, aut innocuas offenderit ulmos:
Quin ipſos quandoque Canes nil tale timentes;
Nam quis tam luſcus, Lepores ut crederet illos?
Promptiùs enumerem, quoties, diſploſa ſonantem
Fiſtula dum fumum emiſit, mortemque paratam
Aut Turdis, aut conſpectis Perdicibus, inde
Inſontes viduæ pulli cecidere Columbæ:

Aut

(a) Sala, *Villa inſignis, ac venationibus celebris; ubi Parmenſis Collegii Convictores autumnales ferias agunt.*

Aut dubio quoties Auroræ a lumine primæ
Jam medium ad Solem venantes uſque ſodales
Per nemora, et ſylvas, et inhoſpita luſtra ferarum,
Viribus exhauſtis tandem, vacuâqua lagenâ
Pulveris, et madidos crines poſt terga revincti,
Incluſi vel poſt humeros pendente crumena,
Nil præter magnum ſudorem in tecta tulerunt.
Uſque adeo in multis tot ſunt, quæ carpere ſolers
Cenſor jure queat. Sed pleraque corriget ætas,
Et ſapiens locus, inque loco mora longior ipſo.
Tu porrò, quod agis, magnis inſiſtere cœptis
Perge libens. Sed mens curâ non ampliùs unâ
Anxia, præcipuum, morum, ſtudiumque Minervæ,
Credat opus; nec ſit quidquam præſtantius illo.
Ego cave, ſis ardelio; curæque ſecundæ
Sint cithara, et [a] *Corvi* gladius, ſaltuſque [a] *Mieggj*,
Ludicra vexilla, et ſecto de robore Xanthus;
Et quidquid ſani tantùm poſt ſeria diſcunt.
Jamque vale; et, noſtra eſt unquam tibi ſiquid opella,
Quò me cunque feram, memor utere. Perbreve vocis
Inſtar epiſtolium, credas, præſentis habebo.

ADO-

(a) *Digladiandi Magiſter*. (a) *Magiſter ſaltandi*.

ADOLESCENTIBUS POETICES STUDIOSIS

Plurium ſimul Poetarum lectionem obeſſe plerunque; ab iiſque legendis cavendum maximè, qui amatoria, ac minùs honeſta pertractant.

SERMO QUARTUS.

FInge tibi, qualem Auſonio Cleopatra marito
Inſtruxit, quæſitam elementa per omnia cœnam:
Aut qualem oſtentat noſtro quoque tempore laudis
Ambitioſa fames; quoties celebrans hymenæos
Jamdudum optatos, uni patrimonia menſæ,
Speratasque impendit opes, dotemque futuram.
Ergo ibi, quæ noſtris naſcuntur fercula terris,
Ut ſileam: quidquid vehitur pelagique, ſolique
Rarius externi, laſſamque invitat orexin,
Concipias. Non jam ſyluæ Calydonidos Apri,
Non volucres, Medea, tuæ; Lucrinave deſint
Oſtrea, et ingentes Rhombi, Mullique trilibres:
Quemquè ſibi deſcripta ſuper convivia ſemper
Ponebat Rhetor Picens, avis unica Mundo
Phœnix, attonitæ ſpatium admirabile menſæ.
Adde novam cœnæ faciem, luxumque ſecundum,
Ignotos fructus, alioque ex orbe petitum
Autumnum, et gelidam æſtatem, viridemque decembrem.
Adde merum, cujus pretium metuenda ſenectus
Augeat: adde cados, et Bacchi nomina centum,
Indice quorum opus eſt miſcenti pocula longo:
Et quidquid lento ſorbendum molliùs hauſtu

Advenit

Digitized by Google

Advenit in cyathis, menſæ ultima cauda, puſillis.
Quæ maleſuada fames, ventriſque inſana voluptas;
Accumbens ſiquis patina ſe ingurgitet omni
Anxius, et nullum impatiens neſcire ſaporem?
Pallidus inſurget cœnâ, crudumque ſilurum,
Pavonemque gravem, pugnantiaque oſtrea mixtis
Boletis ſtomacho eructans nebulone, priorem
Malit habere famem, vacuæ ſimul invidus alvo.
Ut ſano potiora forent convivia ventri,
Ingenuâ dapibus præmiſsâ pulte futuris,
Elixum vitulæ pectus lactentis, et aſſum
More Italo par pullorum; quos villica miſit
Selectos toto criſtatæ de grege chortis.
Inde aliquid menſæ, ſtomacho ſera grata, ſecundæ:
Quattuor, hæc inter, mordentis pocula Bacchi,
Et veteris; quamvis noſtris in collibus orti!
Cætera turba dapum picturâ paſcat inani.

Doctorum ſcripta, et veterum quoque carmina vatum,
Quis non ingenuæ ducat convivia menti?
Magnum operæ tamen eſt pretium cognoſcere, quantùm
Librorum farrago ingens diſcentibus obſtet.
Non ego, qui notas exercent Palladis artes
Jamdudum experti, moneo; robuſtior illis
Quippe vigor mentis, par et majoribus eſcis,
Digerat apta ſibi plures in pabula libros.
Vobiſcum nunc ſermo mihi eſt, mea maxima cura,
O Juvenes; quos grammatico vix pulvere nuper
Deterſos parte ex omni, et ſermone Latino
Inſtructos, bifidum ad collem nunc lætus Apollo
Excipit, ac teneros Muſis commendat alumnos.
Gratum porrò mihi eſt, quòd non ignota Poeſis,
Quòd placeant verſus; quòd vobis nomina vatum

Dicere

Dicere jam promptum eſt, quos et longinquior ætas,
Quos ætas et noſtra tulit. Sed, protinus omnes
Evolvat ſiquis nullo diſcrimine, nec, qui
Præcipuè expediant, diſcat ratione magiſtra;
Olli diverſæ rudis, indigeſtaque venæ
Sorbitio nec jam validas in carmine vires
Sufficiat, nec de tot præſtet vatibus unum,
Quem referat verſu ſimilis, fingatque canendo.
At pulchrum eſt juveni quemvis dixiſſe Poetam
Extemplo, et partem Taſſi, partemque Marini,
Atque aliquid [(a)] Bevilaquæ, aliquid recitare [(a)] Pradoni;
Si jubeat Pater, aut Præceptor notior illo,
Cognatis circùm mirantibus, et plaudentum
Longo equitum feſtam ad menſam, et ſimul ordine matrum.
Sit pulchrum id ſanè; quando tam pulchra fatetur
Turba, atque accumbens menſæ Præceptor eidem.
Nil ego reclamo, quamvis fortaſſe mereri
Pſittacus hanc poſſet, vel Pica domeſtica laudem;
Par illi quando doctor, ſtudiumque fuiſſet.
Adde, quòd hinc puero jam grandes vertice criſtæ
Altiùs exſurgunt; quid enim non credere de ſe
Audeat, ignotum cui nil putat eſſe, quod uſquam eſt,
Quandoquidem rerum titulos, et nomina novit?
Nec tamen Etruſcè eſt olli, certuſve Latinè
Dicendi ſtylus: et, ſiquid ſcripſiſſe jubetur
Aut vincto interdum, aut etiam ſermone ſoluto;
Plurima materies, ſed nec pes, nec caput ulli
Reddetur formæ; pingueſque ſubinde ſolœci
Occurrent, phaleris circùm, phraſibuſque nitentes
Invitis. Qualis, mavortia ferreus ora,

Nudus

(a)(a) Boileau, Pradon, *Poetæ Gallici;*
ille Satiricus, hic Tragicus.

Nudus villoſum pectus, ſævoſque lacertos,
Et reliquo grandes indutus corpore brachas,
Pannonides miles nobis ſpectacula nuper
Pulchra dedit; dites poſtquam bacchatus in ædes
Et manibus ſpeculum, et muliebres vertice criſtas,
Suggeſtumque comæ, vittaſque exinde fluentes,
Haud tali aſſueta, heu! capiti ornamenta, gerebat.
Hoc illud pulchrum eſt, propter quod publica gymnas
Spernitur, et multo conducitur ære magiſter
Comptulus, urbanoque tenus tantùm ore diſertus.
Ergo, ad propoſitum ut redeam, ſi tramite recto
Ire juvat doctæ paulatim ad culmina rupis;
Nunc vobis, Juvenes, (id magnus ſuadet Apollo)
Qui monſtrent iter, et veſtigia tuta relinquant,
Binos, et veteres tantùm, concedo Poetas.
Qui magis expediant, (neque enim fòrs omnibus ijdem
Expediunt) veſtrum quemvis exinde docebo.
Chriſtiada interea Vidæ, Stellaſque vagantes
Pontani, atque alios illo pòſt tempore Vates,
Et quidquid mittit laudatis Gallica chartis
Ad nos Melpomene, paulùm ſeponite. Siquid
Illorum hinc, atque hinc ſelectum agnoſcere fas eſt,
Ipſe legam; et, ſi res poſcat, tempuſve, locuſve,
Tradam ultro, ex illis veſtrum quid cuique legendum.
Aſt alios venæ inſulſæ, Marſique nepotes,
Et Volusî, quorum nunc dicere nomina nolo,
Quamprimùm aut unctæ, famulo mandate, tabernæ
Deferat, aut (a) luſco det dono Pharmacopolæ;
Hæc quid enim ſperent, niſi ſcombros carmina, vel thus?
Audio ſed, veſtrum quid ſecum muſſitet alter.

Sunt

(a) *Pharmacopola Parmenſis Nobilium Collegii.*

Sunt mihi neſcio qui Latii, Etruſcique libelli
Verſibus inſignes: ipſorum in fronte videtur
Forma Deæ, ſive illa Venus, ſive illa Diana eſt;
Atque faces pueri circùm jaculantur Amores.
Hos ego fortè domi vetera inter ſcripta repertos,
Laudatoſque mihi, patria huc ex urbe libellis
Cum reliquis mecum ipſe tuli; jamque unus, et alter,
Quanquam obiter tantùm, et vix hìc mihi lectus, et illic,
Mirum eſt, quàm placuit. Sanè et mihi dulcior ipſo
Virgilio, et magis ingrediens, faciliſque videtur.
Quis veſtrum nunc hæc, et talia plura loquatur,
Dicere non poſſum. Quis veſtrum dixerit olim,
Nec volo, nec prudens poſſum, ſed dicere poſſem.
Ergo, quiſquis is eſt, illos ſi fortè Poetas
Servat adhuc, nec ſat notos, nondumque nocentes:
Ilicet aut ſancto ſtudii, morumque Catoni
Deferat; aut rapidis ipſe ultro, ſævior illo,
Addicat flammis. Pœnâ nil pulchrius iſtâ
Hinc læto ſpectet Pudor, inde Modeſtia vultu.
At Vates cur in teneros, et amare docentes
Durus ego vates? Id lubrica ſcilicet ætas
Imperat, et nimiùm pueris, heu! dulce venenum;
Siquod in argento præſertim, aut ſplendet in auro.
Unde, rogo, ſæpe hæc ætas, virtute relicta,
Vertit iter? Primæ veniunt in carmine flammæ.
Inde novus venis calor, ignotumque medullis
Serpit neſcio quid, longæ præludia febris.
Cedit laudis amor, diſcendique æmulus ardor
Languet iners: jam deſipiunt et Palladis artes,
Et pietas, et cura Deo, divæque placendi
Parthenidi. Vultus alios, alia ora tueri
Jam placet; et, formas dum mens jejuna revolvit

Carmi-

Digitized by Google

Carminibus pictas, amor eſt jam cernere veras.
(a) Voſque mei quondam comites, o terque, quaterque
Felices; tota fas eſt quibus urbe vagari,
Quandocunque libet! Primi nunc veſperis ortu,
Mollia quà lentis captantur frigora bigis:
Nunc qua feſtum implet templum peregrinus Arion,
Aut tacitum Siren longè conducta theatrum:
Nunc compti quà conveniunt equiteſque, nuruſque,
Ut choreis, ludoque vacent; aut noctis amicæ
Innocuas lætis ducant ſermonibus horas.
Ecquando longas liceat rupiſſe catenas
Et mihi; quamquè miſer jam nunc intelligo, cara
Libertate frui? O ſævi mihi carceris inſtar
Triſte Sodalitium! O durus Pater! Ergo manendum eſt
Hìc mihi tres propè adhuc annos? Juriſne peritum
Eſſe Equitem juvet; aut Logicen, Phyſicenque, aliaſque
Patritium hìc deceat juvenem nunc diſcere nugas?
Sed jam cæca loquor pleriſque ænigmata. Quidnî?
Non hæc hiſtoria eſt, aliquid ſed verius ipsâ;
Id vobis tamen eſt Sphingis, quod gratulor, inſtar.
Ergo, ne morbo quiſquam, votoque laboret
Conſimili, vatem prudens procul arceat omnem;
Unde novum tenui pectus pice lubricus ardor
Molliat, et vafro ſenſim præludat amori.
Quin veteres quoſdam haud tutum evolviſſe Poetas,
Eunuchi niſi ſint, atque hinc, atque inde minores;
Quippe illic Jovis inſidias, et Apollinis ignes,
Pluraque de genere hoc, vittis quæ Naſo ſolutis
Concinit, inverſis dum narrat corpora formis,

Inve-

(a) Verba Adoleſcentis cujuſdam, qui in Collegium redierat; poſtquam autumnalium vacationum tempore major, quàm par eſt, agendi, vagandique libertas a Parentibus permiſſa ipſi fuerat.

Digitized by Google

Inveniat ſimplex puer, et magis hæreat illis.
At quid in hoc vitii eſt? Ficti narrantur amores
Scilicet, et toto nihil eſt, niſi fabula, libro.
O magnum ſanè Sophon! An non ſæpe theatro
Das lacrymas, nec habent quidquam infortunia veri?
An non, ſi pudor eſt, velo pictura jubetur
Obduci, qua vel Danaes, vel fabula Ledæ
Cernitur, aut libro deſumptum crimen ab illo?
Uſquè adeo mentemque, animumque immiſſa per aures,
Perque oculos, pulchri ſpecies, et amica voluptas,
Ingreditur blandè; neque enim, licèt addita falſo,
Ipſa ſimul falſa eſt: aliter nec falleret illud.
Sed magis Etruſcos quoſdam exhorreſcere vates,
(Vix notos famâ tantùm mihi, credite, vates)
Siquis amor, ſiqua eſt vitrei tutela pudoris,
Diſcite nunc, Animæ inſontes. Præſentius illis
Virus ineſt, et dira lues; quippe illico mentem
Vel ſine Farnabio, et præcordia molliùs intrant.
Quid quòd et (o noſtri labes, et dedecus ingens
Permeſſi!) haud raro bacchantur fronte minori,
Quàm veteres; quod enim non implet Cynthia carmen,
Aut quæ non oculos, aut crines pagina Cœlo
Evehit, et lenam locat inter numina formam?
Cùmque ſuos, eademque ſui pulcherrima Nati,
Parthenis exhibeat, nova Cœli gaudia, vultus,
Chriſtiadæ cauſam vati, pretiumque canendi:
Cùm ſimul ipſa ſuos vati promittat amores,
Quodquè magis mirum, vatis cùm poſcat amores;
Ah! malè ſecreta læves de pyxide vultus,
Imbelleſque genæ, cognataque vermibus ora,
Eripiunt vati mentem, ingeniumque profanant
Mollius, et vetitis inceſtant carmina votis.

Digitized by Google

Nec jam ſecretus pudor, aut reverentia famæ
Hæc alios celare jubet. Jam publica fiunt,
Verſarique manu miſeræ placet uſque juventæ;
Et memor hinc læto ſperatur gloria vati.
O pudor! O, caſtæ quondam, ſors impia Divæ!
Hoc prodeſſe tuum eſt, hoc delectare, Poeſis?
Cauſa tamen jam nunc longum levat una dolorem:
Nempe legit, laudatque eadem, quæ protulit, ætas
Lemenios, *Madios*que, et [a] quem Florentia jactat
Patritios inter vates; Patreſque togatos.
His quippe, atque aljis tam magna exempla ſequutis
Ingenuum debes cultum, tutamque pudori
Virgineo formam; nec jam minùs ore modeſto
Pulchra places, nec pulchra minùs tibi gratia morum eſt.
Ergo, tibi quondam, atque aljis gratiſſima, Vatum
Turba minor, (ſive id mores, ſeu cæca ferebant
Tempora) cui Paphio fractùm, atque imbellè ſonabat
Uncta chelys lardo: dignum melos æthere puro,
Ignotumque ſibi, nec jam ſperabile carmen,
Attonita bibit aure procul; vocemque, lyramque
Ipſa ſuam premit ultro, omnique ex parte relinquit
Vatibus Etruſcam venientibus Hippocrenen.
Diffugiunt latè turpis Lepor, oraque picti
Fœda Sales, junctique dolis Riſuſque, Metuſque;
Atque omnis falſæ Cypridos, Puerique procacis
Turba ſequax. Feſto ſuccedunt agmine contrà
Virgineo Charites vultu, Pietaſque, Pudorque,
Et ſanctus Dolor; et quidquid Jordanis ad undas
Triſtia Jeſſæo deduxit carmina plectro.
O noſtri nova nunc facies, et gloria Pindi!

Atque

(*a*) Vicentium Filicaja, *Senatorem Florentinum, eumdemque præſtantiſſimum Poetam.*

Atque utinam .... At num, quæ videor mihi pulchra tueri,
Proſpiciunt alji; an me ludit amabilis error?
Vos ergo, hic pueris morum Deus eſſe Magiſtros
Quos dedit, ac ſtudio Patres, et amore ſecundos:
Pergite damnatos procul hinc avertere Vates;
Quippe, licèt profugi, mentita fronte vagantur
Huc, illuc; et adhuc miſeris vis ſæva nocendi eſt.
Præcipuum vobis ſit, ut eſt, inquirere, nequis,
Tuta velut captans mus tempora, tramite cæco
Subrepat furtim, curamque eludat inanem.
Tum juvenum (ſani nimirum id ſponte Parentes
Concedunt) nec vos intrò ſuſpecta tueri
Scrinia; nec pigeat ſecretâ evolvere dextrâ,
Quos etiam exponunt ipſi longo ordine, libros.
Forſan in his a tergo aliquis ſit nomine ſancti
Inſcriptus falſo auctoris; ſed aperta docebit
Frons libri, quàm non idem, ac diverſus ab illo eſt.
Intererat Sacro, meus olim auditor, Alexis,
Egregii puer ingenii; ſed mobilis idem,
Nec patiens ſtudii. Quid quòd, malus hoſtis utrique,
Obſtabat genus, et ſpecies: nimiùmque Parenti
Dilectus, moroſus erat, graviorque Magiſtro?
Ergo inter reliquos Sacro ſemel ille ſodales
Cùm, matutino jam ludo egreſſus, adeſſet;
Sæpe obſervantì (pars hæc quoque magna Magiſtri eſt)
Longè alium mihi tunc ſpectare videbar Alexin.
Quippe gravis, tacituſque, et vultu immotus eodem,
Neſcio quid, ſacro meditantis more, legebat:
Virginea aut credi poſſet Pſalmodia, pœnas
Aut Enchiridion monſtrans poſt fata timendas.
Hæc mihi jure tamen potuit ſuſpecta videri
Tunc pietas, et jure fuit; nam tempore Sacri

Lædere nunc pedibus, cubitoque urgere ſodalem,
Nunc oculos circùm, mentemque aſſuetus euntem;
Vertere, cur ſubitò tantùm mutatus ab illo?
Inde ego poſticus, ne quid deprendere poſſet,
Paulatim accedo muto pede, jamque legenti
Adſum improviſus: nec me veniſſe putavit
Ille tamen; niſi dum, ſubito ceu fulmine tactus,
Senſit ſublatum e manibus, ſtupuitque libellum.
Sed quid in hoc metui poſſet fraudiſve, dolive;
Cui geminam nigro piſcis de tergore frontem
Jungebat duplex, niveo perfecta metallo,
Anſula: quod frontem extantem medium inter utramq; eſt,
Vivaci obductum fulgebat læviùs aùro?
An non hæc deceant ſacrum, oſtendantque libellum?
Hæc erat ipſa tamen potior mihi cauſa timendi.
Inſpicio titulum, tituloque exterritus hæſi:
Hei mihi! *Paſtor* erat, ſed falſo nomine, *Fidus*:
Qui tot oves, qui tot per mollia ſubdolus agnos
Paſcua ſeductos Cypriis immiſerit agris;
Unde capræ rediere, hædique ſubinde petulci.
An non ſub tanti pius, atque modeſtior idem,
Paſtoris curâ noſter ſimul eſſet Alexis?
Nempe preces, aptoſque Sacro tunc, doctus ab illo,
Volvebat Pſalmos, ſanctumque bibebat amorem.

IN

IN IMAGINES

Minùs modeſtas, ac liberiores,

Quæ venalibus in Chartis præſertim viſuntur.

SERMO QUINTUS.

AD THEODORUM,

Suum olim diſcipulum.

NUnc age, jam molles cautus legiſſe Poetas,
Cognatos cave Pictores; quibus æqua poteſtas
Quidlibet audendi ſemper fuit. At mihi torvæ
Rumpantur buccæ, vitreuſque exardeat acri
Felle dolor; ſi cuncta oculis metuenda pudicis
Irato feriam Pictorum crimina plectro.
Ergo alji ſævum tragico bacchentur hiatu
Carmen, et inceſtas poſcant ab judice morum
Ad flammam tabulas; nec pœnam vitet Apelles.
Parrhaſios agitet tantùm mea muſa minores.
Quanquam et in his dubius labor, et res plena perîcli eſt.
Jamque novus caſtæ, ut video, ſubit ora Camænæ
Pallor, et inſuetus totos tremor occupat artus;
Quippe, utrinque tenàx ne ſit, timet anxia, limus,
Lubricaque in medio via, nec pede latior uno.
An non præſtet iter Muſæ differre timendum,
Dum paret aut ocreas, aut altos illa cothurnos,
Atque animum; ne quid via, vel metus obſtet eunti?
Id porrò expediat, ni tu tamen uſque repugnas.

 Ipſe

Ipſe datam cras deinde fidem, promiſſaque verus
Exequar; aut certè, ſi non cras, luce ſequenti.
Interea, de propoſita tibi ſcilicet ut re
Dicam aliquid, lepido dignam nunc accipe riſu
Hiſtoriam; lapſo nuper quæ contigit anno.
Sub medium Martis menſem, cùm Sole tepenti
Sepibus excurrunt propiùs, foſſiſque lacertæ,
Et noſtro apricas Progne quatit aere pennas;
Perque cruor venas teneris ſalit acrior annis,
Nec potis eſt illos raucus frænare Magiſter:
Venerat et doctis noſtræ Ganymedibus urbis,
Ipſis et nuribus, quibus eſt ſapientia major,
(Scis bene, quas multis ſapientes dicere mos ſit)
Jamdudum nullam non expectatus in horam,
Gallus homo. Gentis communi nomine notum
Sic illum dicunt: proprio tibi nomine notus
Fòrs erit: ipſe unum id memini, quod deſinit in *Tet.*
Jam verò, Auſonium patriæ poſtquam intulit aurum,
Inde redux capſas librorum quattuor, et tres
Attulerat pictis confertas undique chartis,
In quibus inſignes ſpectes equiteſque, nuruſque,
Præcipuèque nurus; namque harum copia major
Venditur, atque illas jam paſſim fingere mos eſt
Nunc ludo intentas: nunc quales excipit aula,
Comptas, atque graves: nunc quales pulchriùs ipſæ
Excipiunt venientem equitem: nunc denique quales
(Mitto alias formas) moroſum fingere ſe ſe
Ad ſpeculum, Niſumque ſolent audire videntem.
Ergo hominis poſt adventum Sol tertius ibat:
Ipſe domo, atque alter mecum collega laboris
Palladii, ſimul egredimur. Pomœria propter,
Undantis procul a ſtrepitu, populique tumultu,
Mens

Digitized by Google

Mens erat ire; frui Cœlo quà poſſet aperto
Feſſus uterque graves poſt longæ gymnadis horas.
At, ſeu nos tulerit ſors, ſeu mens prævia Coſſi,
(Collegæ id fuerat nomen) tranſivimus illac,
Quà nitidam Galli, notiſſima ſigna, tabernam
Monſtrant expoſitæ longa cum caſſide Nymphæ.
Tum Coſſus, paulò Gallis addictior, et quem
Scire juvat, quidquid librorum Gallia mittit:
Mecum adſis paulifper, ait, quando ipſa taberna
Nos ultro invitat. Nova ſecum, dignaque lectu
Plura tuliſſe ferunt hominem; mihique unus, et alter
Eſt opus, haud aliàs inventus, Gallicus auctor.
Ingredimur, quando per me mora nulla volenti eſt.
Ille hominem amplexus, veterem compellat amicum;
Et quid agat, cur hoc tam ſerus venerit anno?
Ecquid Racini ſecum ferat? Anne Pradoni
Exierit quidquam melius? Nuribuſne diſertis,
Contra Ignatiadas, Iprenſis turba legendum
Ediderit quidquam probrive, ſaliſve recentis?
Annè legi tandem facundia ſacra Ruæi
Poſſit; et [a] alterius, cui Gallia tota loquenti
Plaudit, et invictus Lodoix? Tum plura requirit
Impatiens diverſa, neque illum verba parantem
Reſpondere ſinit: diſcendi tanta cupido eſt.
Interea varias circùm tunc ipſe figuras
Intentus meditor, ſi fòrs ea tædia fallam;
Namque hìc, ut video, nobis mora longa futura eſt,
Speratas captare licet nec jam ampliùs auras.
Mutatas hominum datur illic viſere formas,
Quas tener, heu! nimiùm cecinit Sulmonis alumnus.

(a) P. Bourdalove.

Hìc et Cyrrhæus fugientem Daphnida vates
Inſequitur: vaccas idem paviſſe Pheræas
Cernitur, ignota turpis mercede bubulcus.
Hìc miſerum totæ diſcerpunt Orphea Bacchæ;
Fatalique ſuum Meleagron ſtipite damnat
Theſtias, et victrix ſoror eſt genitricis in illa.
Hìc laceras veſtes meditatur, falſaque Thisbes
Funera deplorans, perimit ſe vulnere vero
Pyramus. Adveniens ferrum in ſua viſcera Thisbe
Vertit idem, neque adhuc gelidum complexa cadaver
Procumbit: ſola, heu! miſeros mors jungit amantes.
Hæc argumento peccant; ſed imagine nullos
Offendunt oculos: amor eſt miſerabilis illic,
Et furor. Et cui tam carò inſanire voluptas?
Plura tamen poſt hæc tenero nocitura pudori
Proſtabant, flammaſque dabant, flammaſque merebant.
Nam cui ſpectetur currens Schæneia Virgo;
Aut monſtro, evinctis manibus, devota marino
Filia Caſſiopes; aut quales vidit in undis
Inſcius Actæon Dryadas, Phœbique Sororem?
Inde Jovis falſi vultus, et cætera Divûm
Furta ſequebantur, quibus olim fabula Cœlum.
Tunc læſo trepidos averti lumine vultus:
Forſitan et ſubitæ mihi torva vicarius iræ
Ora pudor ſubiit; quis enim prohibere pudorem,
Aut juſtam poſſit, dum talia conſpicit, iram?
Senſerat id prudens Gallus, digitoque videndas
Oſtendens alia diverſas parte figuras:
Hæc ſacra Hiſtoria eſt; nil non ſanctum, inquit, in illa.
At calidam fugiens vivos elabor in ignes.
Primam conſpicio longis cum crinibus Evam;
Qualis erat nondum fatalis conſcia pomi,

Et

Et poterat ſalva tunc ſolùm fronte videri.
Inde eadem textas ſonti cum conjuge frondes
Induit, et trepido ſimul hæc, ſimul ille pudori
Conſulit ; at neuter ſat conſulit inde pudori.
Plura dein timidæ veniunt innoxia fronti,
Quæquè metum faciant ſceleri, et virtutis amorem.
Aſt aliquid tamen haud raro ſe ſe inſerit illis,
Cujus ab aſpectu trepidet Pudor anxius, et quod
Narratum cautè patiens vix audiat idem.
Nam cujus, quæſo, vultus (ut cætera mittam)
Haud procul Hethæi conjux incauta mariti
Avertat; qualem ſpecula proſpectat ab alta
Jeſſiades, cæcumque avidis obtutibus ignem
Ebibit imprudens? Cui, quamvis caſta, probetur,
Qualis ſe nulli credit Suſanna videndam;
Viſa tamen vafræ ferit anxia corda ſenectæ?
Quod tamen irati major mihi cauſa doloris,
Et te, Pictorum crimen commune, videre eſt,
Magdalis: ah! quàm non eadem, quàm degener illi,
Quæ læſi veniam meruit, laudemque Magiſtri!
Hei mihi! Qualis eras? Vix audeo dicere: ſtantes
Nuda ſinus, ſtudioque comas neglecta fluentes,
Gemmarumque loco, quas vani projicis uſus
Damnatas, lacrymis inſtructa decentiùs ipſis;
Et tota ad ſpeculum meditato compta dolori.
Quis talem credat vultum ſua crimina tangant?
Quem tali doctum vultu ſua crimina tangant?
Ah! non illa dolet, ſed amat, ſed quærit amari
In luctu tam culta; neque eſt ea forma dolori.
Heu! nimiùm vel poſt lacrymas, mélioraque fata
Infelix! Vix talis erat, dum lubrica cerni
Mortales traheret, quorum nunc tædet, amantes.

Et

Digitized by Google

Et nunc, credo equîdem, mutato nomine fiet
Hæc eadem, Phryne; vel quam, patriæque, ſibique
Exitium, Phrygius rapuit Lacedæmone paſtor.
Hæc oculos in humum dejectus, pluraque mecum
Effabar tacitus. Sed, ne moroſior eſſem
Spectanti Gallo, bilem, ſtomachumque tenebam.
Quin, age, tunc dixi, divinæ ſiqua Parentis
Eſt tibi, ſive alium vultus gravioris Imago
Cœlicolûm referens; mihi quam ſpectare ſubinde
Componat mores, mentemque in ſydera tollat,
Exere. Continuò plena depromit ab arca
Plures ille: Deas veterum, ſimileſve putabam
Ipſe nurus, vultu nitidas, comptoque capillo;
Quales eſſe ſtudent noſtræ, gaudentque videri.
Falleris at longè: nihil hìc damnare profani,
Nil potes haud ſancti: ſubjectum conſpice nomen
Cuique ſuum, tunc Gallus ait, propriamque triumphi
Materiem. Hæc Agatha eſt; illa immaturior, Agnes.
Quæ tenet, hæc, citharam, digitiſque intendit eburnis,
Cæcilia eſt. Quis non lætis cum floribus illam,
Dorotheam agnoſcat? Plures ſimul addit; at idem
Vultus erat pleriſque, et cultus corporis idem:
Omnes Lutetiæ credas hoc tempore natas;
Aut ubi nunc ſanctam Solymen conjungere comptæ
Lutetiæ, vultuque utramque oſtendere eodem,
Sæpe ſolent quædam, ſi vera eſt fama, Sibyllæ.
Ergo mihi hærenti dudum, et nihil uſque probanti,
Acriùs obliquo ſubridens lumine Francus:
Næ tu, inquit, timidus nimiùm, imbelliſque pudoris
Relligioſus homo es: vultu quem terreat ipſa
Fœmineo Pietas, et pulchro in corpore Virtus.
Hoc ipſo magis arrident, et pluris emuntur
Sanctæ

Sanctæ Parthenides, ſi neſcis, pluribus. Hinc nos
Illas, hinc tales Belgæ pinxere priores,
Vos Itali quoque; nam quantò culpantur apud nos
Prothogenes veſtri tabulis pejoribus? At, ſi
Mavis ipſe nigra vultus in veſte viriles,
Et mœſta Patrum venerandam fronte ſenectam;
En tibi non tot, quin plures. Simul explicat ipſas
Cœlicolûm effigies; inter quas altera magni
Lojolæ; Mauros circùm erudientis, et Indos,
Altera Xaverii fuerat. Ne longior eſſem,
Nève homini labor eſſet inutilis; utraque Imago
Empta mihi. Quanti? Juſto dedit ille minoris,
At duplo pluris, quàm ſi foret edita Romæ:
Pariſiis ſiquidem pretium veniſſe ſecundum eſt.
Tum Coſſo tandem, (neque enim jam exire parabat,
Neſcio quid ſacri poſtrema in parte tabernæ
Dramatis evolvens: (a) *Ataliam* nomine dicunt)
Ohe! jam ſerus latè creſcentibus umbris
Veſper adeſt, dixi: quid adhuc impune moramur?
Ille, velut longo ſomno excitus: O mihi magni
Racinum, exclamat, Senecæ inſtar! Blandus ut intrat
Pectora, ſeque fibras verſat ſinuoſus in omnes!
Hinc laudata mihi lecturus carmina ſurgit,
Innectitque moras. At, cùm non ſegnior illum
Urgerem, quantum noſtras repetentibus ædes
Reſtet iter, primaſque invitet ut hora lucernas,
Pluribus inculcans; Gallo committit in aurem,
Plurima, mox eadem rurſus commendat eidem.
Inde domum tandem obſcura jam nocte redimus.

Ad

(a) Racini *Tragædia ſacra, quæ inſcribitur* Atalia.

Digitized by Google

AD EUMDEM,

IN IDEM ARGUMENTUM.

Et quàm incommoda Pietati, ac Sapientiæ ſit hodierna Seculi Mollities.

SERMO SEXTUS.

EN tibi me, Theodore, heſternis ſtare paratum
Promiſſis. Sed adhuc, dum certus ſcribere tento
Nec puero, et cauto venturum carmen amico,
Anxia ſcribentem nigris circumſtrepit alis
Suſpicio; et centum Pudor ipſe ante ora Timores
Ire jubet miſero, calamumque ſubinde moratur.
Et, tibi agenda quidem eſt totis mea cauſa lacertis,
Exclamat; quid enim miſero non uſque Pudori
Damnorum tulit, heu! pejor Pictura Poeſi?
At, ne quid noceas, dum vis prodeſſe, cavendum eſt,
Nève ſit exemplum nimio (a)*Roſa* percitus œſtro;
Nam nec ſæpe loqui tutum, quod turpe videre eſt,
Nec pictum quod damnatur, fas carmine pingi.
Hæc, et plura monet; tum ſingula verba canentis
Ad trutinam dubius vocat, adſtanteſque Timores
Conſulit: hoc nimium eſt, hoc eſt audacius, illud
Prætermittendum, dicendum obſcuriùs iſtud.
Me miſerum! Tuſco ſimilis nunc eſſe Philæto
Ipſe mihi videor, dum tentat, nec tamen audet
Effari, quod dudum agitat. Primò anxius hæret,
Mox idem ambages, et longa exordia lentus
Premit-

(a) Salvator Roſa, *Etruſcus Poeta, cujus extat liberiores in Picturas liberior fortaſſe Satyra.*

Præmittit; tum rem aggreditur, paulùmque moratur,
Et timet, et dubitat; gaudetque interprete mentis
Auditore ſuæ, ſic ut ſciat iſte, quod ipſe
Dicere vult, neque vult tamen id dixiſſe videri.
Ergo, quidquid habes hìc, tu bonus accipe, quanquam
Aut truncum, aut curtos exuccum forſitan artus;
Quandoquidem rigidi exactum ad præcepta Pudoris;
Effugit niſi ſiqua ipſum vox fortè Pudorem.
Unde, putas, tanti fiunt, quas Gallia mittit,
Illius et noſter quas pingit ſimius Orbis,
Venales Chartæ; quid enim raræ artis in illis,
(Excipio paucas, ut opus majoris Apellis)
Fingere cùm ſimiles tentet, qui limina pingit
(a) Crine ruber, roriſque emendat ſigna canini?
Imbelles, quamvis invito nomine, vultus
Nempe gerunt: fòrs inde placent, et pluris emuntur.
Credere quid dubites? Res jam notiſſima clamat.
Aſpice, mutatis jam nunc Elementa figuris,
Fluminaque, et Fontes, et Tempora quattuor anni,
Quattuor et Mundi Partes, tum ſingula Regna,
Virtutes, Vitia, et res demum quælibet, (unos
Deme viros, quanquam multum quoque fœminæ in illis)
Ore Deas, humeriſque Deas, frontemque, comaſque,
Et veſtes referunt, et cætera more Dearum.
At quales illic tu Divas, aut quibus aris
Dignas invenias? Quales vidiſſe ſeverus
Nimirum fugiat Pudor, et procul arceat; ut ſe
Ipſe Deo dignum fingat, precibuſque paratum.
Id tamen, ut dictum eſt alio mihi carmine, longè
Intolerabilius, quòd tales ſæpe videmus

Pictorum

(a) *Tapinographus quidam in Parmenſi Nobilium Collegio frequens.*

Pictorum vitio veras Heroidas; et quas,
Emeritis dignas aris, Cœloque receptas,
Parthenidas colimus: Nam quis tam frigidus, et tam
Bilis inops, cui non acrem Deus excitet ignem;
Cui non impatiens ſancto jecur ardeat œſtro?
Jam luxu circùm indecori, cultuque profano
Diſtinctæ; ac variis digeſtum, et ſtare coactum
Ordinibus crinem comptæ; truncoque patentem
Expreſsæ thorace ſinum, (quidnam audeat effrons
Ultra Parrhaſius?) paſſim ſpectacula ſiunt:
Quæ crines olim inſontes, floremque juventæ
Virgineum, tunica in vili, et ſub paupere velo,
Devovere tibi, tuaque, o Pulcherrime rerum,
Connubia optârunt tantùm: tædaſque minores,
Mortaleſque procos, promiſſaque vana Parentum
Exoſæ, caſtumque decus vel morte feroces
Contempta ſervare, animamque dediſſe pudori.
Me miſerum! quænam chartis ſe noſcat in illis
Parthenis, aut animi vultumque, habitumque pudici
Inveniat; nec ſe potiùs, ſuaque abneget ora,
Heu! nimiùm diverſa ſuis, inſcriptaque radat
Nomina diſſimiles longè poſcentia vultus?
Admiror tamen ingenium Pictoris avari,
Execrorque ſimul; neque enim pinxiſſe patellas
Quæret inops poſthac, ſupremaque tigna domorum,
Quando Cœlitibus vultus appingere nôrit,
Quales nunc multi per templa, viaſque, feneſtraſque
Explorant oculo circùm, et venantur eunti.
Sic veteri (ſi parva datur componere magnis)
Crediderim Mundo priſcos placuiſſe Poetas,
Dum vitiis augent animos, demuntque pudorem
Grandibus exemplis: dum molli voce, lyrâque
Nunc

Nunc Cypriis actos ſtimulis in prælia mittunt
Heroas; nunc igne pari vexata relicto
Numina deducunt Cœlo, placidumque Tonantem,
At nuribus tantò metuendum impenſiùs albis.
Sed jam omnem potuit paulatim auferre timorem
Picturæ, poſitus rigor, et mos cautus agendi;
Qualis erat Generis quondam, Nuribuſque Latinis.
Nec jam illa inſcripto Pietatis nomine lenas
Commendat tabulas, et crimina blanda tuetur.
Simpliciùs res nunc agitur: pinguntur eodem,
Quo teneri latè mores candore triumphant.
Præter Cœlicolas, mos olim exponere paſſim
Aut pictâ expreſſos telâ, impreſſoſve papyro,
Præcipuos terræ dominos, belloque potentes
Induperatores; tum ſiquem publica virtus,
Sive ſupercilio dignum quid in æthera ferret.
Privatis tantùm laribus ſpectare licebat
Uxoremque, nurumque; et ſiquid lævius ipſis
Depictum vel ſanctus Hymen, vel pravus amaret.
At nunc, ſint quamvis, imbellibus ora, animumque,
Et nuribus plenæ, et plenæ Ganymedibus urbes;
Quæ non illarum, quis non ſe conſpicit horum,
Tanquam aliquid ſpectandum aljis, oculiſque nepotum
Diſcendum attonitis, venales iconas inter?
Cui non exemplar, cui non occurrat imago
Vel lecti Paridis, vel lectæ Heroidos ex his,
Quas circum properat, quas circum plaudit euntes
Flagrantum hinc, atque hinc turba anxia Cirratorum:
Quales aut lacerum Crabrones agmine denſo
Feſtinant avidi circum volitare caballum;
Aut fatuos moto fingentem vertice ludos,
Cognatam Bubonis avem, caramque Minervæ,
Spectant

Spectant attonitæ circùm, exultantque volucres?
Quid quòd pyxidulis etiam pinguntur eburnis,
Atque hinc æſtivis ſpectandæ, atque inde flabellis,
Clorides, atque Helenæ? Nimirum, pulvere flavo
Quod paſcit nares, oculos ſimul icone blanda
Recreat Euryalis: et eodem ſæpe flabello
Ipſi nempe ſibi ancipites friguſque, caloremque
Efficiunt. O quot dicenda, tacendaque in hanc rem
Occurrunt, Theodore! Quot o mihi maſcula verus
Suggerit, atque acri rorantia Phœbus aceto
Carmina! Sed prudens ultrà vetat eſſe diſertum
Hìc Pudor, et ſævo gelidam bonus injicit œſtro.
Quod ſupereſt; quiſnam teneris, Theodore, ruinam
Moribus, atque annis inſontibus inde timendam
Explicet? An non et calido ſub pectore nutrit
Accenſum, et nondum tepido primum excitat ignem,
Blandior, et vafræ haud raró lenæ inſtar Imago?
Adde, quòd hoc etiam Pictura nocentior ipſo eſt,
Quòd nunc emendat, nunc celat crimina vultûs,
Nedum animi; atque novum formæ adjicit ipſa decorem,
Et nunquam vero Charites in corpore viſas.
Quàm multæ hinc vellent, aliquis Corregius ipſas,
Aut Raphael, leges doctus, moremque Poeſis,
Exprimeret; neque enim ſperet ſe fingere talem
Ad ſpeculum Venus ulla, diu ut, multùmque laboret,
Qualis apud Vates, aut Zeuxidas ipſa videtur.
Ergo, ſi duram paulatim inflectere mentem,
Propoſitique tenax pectus mollire videndo
Vera poteſt facies; quamvis et nævus in illa
Plurimus, et vitiis animus majoribus obſtet
Officio: quid non fictæ mendacia formæ,
Qualem vota proci, et ſtudium vix exigat artis,
Poſſe

Poſſe putes rudis in fibras, primumque calorem
Ætatis; neque adhuc, quanto ſpargatur amaro,
Edoctæ, pictum potuit quod dulce videri?
Nec jam opus exemplis; quamvis nec plurima deſint
Exempla. Ipſa hominum Ratio, et natura magiſtra,
Siquid corde ſalit, ſatis erudit; ipſaque morum,
Et juvenum, documentum eſt, experientia, majus
Omnibus exemplis. Nam cur, Theodore, Philandro,
Ut reliquos ſileam, nunc molles ore venuſto
Icones arrident; dum mollior ipſe ſeveros
Jam poſuit mores; dùm cœtus uſque frequentat
Inviſos ſibi jam, et placituros tempore nullo?
Et tamen idem annis hinc ab tribus, æmulus Hector
Dum tibi, virtutis ſtudio, Phœbique vacaret;
Seu veras fixo, ſeu pictas, ore tueri
Qualeſcunque nurus, ut noxia monſtra, timebat.
Aſt audi, ſuper hac apud ipſum nempe Philandrum
Haud pridem mihi re quod contigit. Illius ædes
Ipſe (ſalutatum nam me convenerat antè
Humanus) causà officii vix integrum adivi
Poſt biduum. Excepit venientem humanior, et me,
Poſt habitos unà variis de rebus, ut eſt mos,
Sermones, ſibi nimirum haud multò antè paratum
Idem in Muſæum duxit: ſic ipſe vocabat.
Hoc mihi ſed, verum ut fatear, Theodore, vocari
Grande Gynæceum potuiſſet: in icone multa
Pendebant parte ex omni criſtæque, comæque
Fœmineæ, ſtanteſque ſinus, molleſque lacerti,
Et facti ad ſpeculum vultus. Veniſſe putares
Lutetiam huc omnem; vel quidquid comptius illi eſt,
Et pictum noſtras ſpes lucri mittit in oras:
Nì tamen id noſtris natum mentitur in oris

Lutetiam, namque hinc merces jam pluris habetur
Quælibet: Auſoniæ tanta eſt prudentia gentis.
Illic et, triplici diſtinctos ordine, plures
Conſpicio corio tenui, croceoque libellos
Indutos. Et Narciſſis, et vultibus illis,
Quos ibi cernere erat, bene dignos dicere poſſes;
Sequanici plerique etenim, Etruſcique Poetæ,
Rhetores ex aula blandi, Hiſtoricique minuti,
Alter erat ſcriptor nugarum, atque alter amorum.
Hæc contemplabar tacitus ſimul omnia; cùm me,
Ecquid ſentirem, blando rogat ore Philander.
Omnia concinnè, (quis enim neget?) omnia bellè,
Tunc ego. Sed, veteri ſi das mihi poſſe magiſtro
Hìc uti, quando hoc nunc me quoque nomine donas:
Hoſce libros, vultuſque inter quid, quæſo, Philander,
Palladis addiſcat prudens, aut Martis alumnus;
Qualem te nobis jactas, gaudeſque vocari?
Quàm mallem hìc, fateor, vates ſpectare viriles,
Et magni vultus animi; qui mentis amicam
Segnitiem excuterent, et fortia facta docerent!
At non picta Helene, aut mendacis gratia formæ
Expreſſit Cajo lacrymas, ſanumque pudorem:
Nempe id Pellæi potuere in Cæſare vultus.
Nec lævem, cùm ſe formaret Rhetora, frontem
Spectavit demens, quem poſtea libera dixit
Roma Patrem Patriæ, ſellâ dignata curuli.
Nocturno macrum ſtudio, fumoque lucernæ
Pallentem ante oculos habuit Demoſthena prudens
Tullius: ex illo venit facundia vultu
Terribilis Catilinæ, atque hoſte potentior omni.
Annè aliquid molleſque genæ, ſimileſque libelli
Promittant tibi tale? Sed eſt quoque major in illis
Perni-

Digitized by Google

Pernicies ; quippe ingenuis et blandiùs obſunt
Moribus , heu ! faciles, et miſſum cœlitus ignem
Sæpius extinguunt. Ipſum te conſule, nec te
Forſitan invenies ; nec quæ fuit antè pudoris
Cura tibi , nec qui pallens ad criminis umbram
Vultus erat, trepidique pio ſub corde timores.
Ille autem (ſed mutato tamen ore rubebat)
Impiger: ingenui paſſim, reſpondit, Ephœbi
Scilicet id faciunt ; quod enim, cedo , crimen in ipſo eſt ?
Adde, quòd et dandum eſt aliquid juvenilibus annis,
Et ſtudjis. Plura et decus, et natalis origo,
Et, magnæ vim legis habens, mos ipſe requirit.
Nec mihi, quod patrios, vitæ genus, inter agendum eſt
Nunc equites, tetricum Brunonis ferre cucullum ;
Parîetibuſve ſinit nigras ſuſpendere mortes.
At non hæc, (tunc rurſus ego) nec talia quiſquam
Exigat a vobis ; quis enim, quod triſtis eremi
Cultor agit , juvenes prudens, equiteſque repoſcat
Urbanos ? Vitæ ratio ſua cuique, Philander,
Conveniat, Deus ut jubet, et Prudentia ; ſed non
Idcirco vitiis Deus, aut Prudentia quemquam
Imbellem probet. An Cypriis Carthuſia flammis,
Urbe procul, lubriciſque a vultibus, horridaque inter
Temporis extremi, et vitæ ſimulacra futuræ,
Sola patet ; ſtimuliſque ſuis Puer improbus urget,
Quos aljis dura exercet Metanœa flagellis,
Jamdudum emeritos rigidæ Pietatis alumnos ?
Vos contrà, quibus et nondum decoctior ætas,
Et curare cutem labor eſt , genioque vacare
Præcipuus, ſoluſque dolor minùs apta voluptas :
Nunc veras inter, nunc inter ludere pictas
(Quamvis quandonam liceat non cernere pictas

Digitized by Google

Et veras?) juvat Euryali, Niſique ſorores?
Nec tamen infelix audet tela ulla Cupido
Mittere; nec, quo jam piceum miſer excitet ignem,
Ullus adeſt fomes. Quodſi tamen excitet, et jam
Extendat latè, voto fruſtratur inani;
Quippe omnis prorſus vobis innoxius ignis:
Ceu Pueris, quos Aſsyriæ reverentia flammæ
Lætantes ſtupuit circùm, atque impune canentes.
Me miſerum! cui vel magni ſcintilla perîcli eſt,
Nî celer excutiam; quamvis nec vultibus illis
Lumina defigam, et ſacras operatus ad aras
Quotidie, precibus reliquum, doctiſque diei
Impendam chartis, niſi quantùm intervenit ipſis
Vix aliquid menſæ, ac ſomni, et ſermonis amici.
Aſt Parides, molleſque nurus præcordia jactant
(Siqua fides vobis, ſi nobis vera refertis)
De meliore luto, nimirum inſontis Adami
Progenies: nos, heu! ſoboles infauſta nocentis.
Talia fatus eram; nec me jam credere talem
Poſſe tamen, quales alios pleroſque videmus,
Uſu exploratum longo mihi nempe Philandrum,
Mitior adjeci. Ne tu, Pater, ille reponit,
Hìc ſacri nil eſſe putes, quod ſæpe videri,
Sæpe legi ſoleat. Parvam ſimul icona magnæ
Virginis, (hæc oculos mihi quippe effugerat antè)
Quæſitumque diu, atque alios, jam pulvere multo
Undique ſordentem, poſt libros fortè repertum,
Gerſonem oſtendit: notum ſcis ipſe libellum.
Ergo nihil ſuper hoc addens, cùm pulvis in ipſo
Jam ſatis argueret, ſubitoque pudore Philandrum
Nequicquam invitum afficeret: Pulcherrima, dixi,
Hæc ſanè mihi præ reliquis arridet imago.

Jamque

Digitized by Google

Jamque tibi hinc, alto dudum ſub corde calentem,
Extinctum nondum divinæ Matris amorem
Agnoſco, gratorque libens; nec pignus ineptæ
Hoc, licèt exíguum, tamen eſt pietatis in illam.
Aſt iterum, ſi das veniam bonus, utar amici
Libertate: tot hìc me terrent undique vultus,
Quos aulæ parat, aut feſto nova nupta theatro.
Fruſtra diva Parens digito monſtretur in illis,
Et minor, et vultu vix conſpicienda puſillo.
Quid faciat nempe illa tuas Heroidas inter,
Nec pictas veſtes, nec fictos compta capillos,
Nec quidquam ore gerens ſpeculi, moriſque recentis?
Proh! quanto has ipſi comites reor eſſe pudori
Diſſimiles! Quàm neglecto ſe mallet in antro
Nunc iterum, quo læta nurus excepit agreſtes,
Paſtoreſque bonos; quanquam vultuſque, comæque
Incultæ, atque animus tantùm ſpectandus in illis!
Quid quòd vix poſſit, nuribus commixta profanis,
Virgo tuo ſub corde locum ſperare ſecundum?
Ipſa equidem caſtos animis inſpirat amores,
Sola pudore ſuo, ſolo pulcherrima Nato,
Quem gremio, vultuque gerit; ſed vincit in illis
Fortior humanos, forma altera, fallere ſenſus:
Idque ultro, ne diſſimules, potes ipſe fateri.
Ut tamen hinc certi deſit tibi cauſa perîcli;
Virginea cur imprudens de Matre recentes
Conſceleras oculos, et vanis vultibus imples?
Ah! ne fòrs alias oculis, aut pectore flammas
Accipias, vult ſola coli, vult ſola videri;
Ni prudens alias adſit tibi cauſa videndi.
Hanc ſancto legem Regina indicit amanti.
    Hæc, ut Virgo mihi dabat ipſa, et plura Philandro

 Fortiùs

Fortiùs inculcans, placido mox ore rogavi,
(Namque cadens jam Sol, et erat mihi tempus eundi)
Reſpiceret famulo priſcum in præſente Magiſtrum,
Inque locum obſequii veterem excuſaret amorem.
Ille autem (nempe et cauſa inferiore laborans,
Atque idem, cùm res poſcit, tempuſve, locuſve,
Dexter, et humanus) priſcis hæc addere dixit
Officiis; quibus uſque adeo ſe jure teneri,
Ut meritas nunquam par ſit mihi reddere grates.
Inde, extrema domûs abeuntem ad limina dum me,
Obſtantem fruſtra, deducere comiter inſtat,
Comptiùs hæc eadem phraſibus repetebat honeſtis;
Orabatque ſimul, ſi non foret uſque moleſtum,
Ut ſibi me poſthac inviſere ſæpe liceret,
Atque animi certum, vitæque adhibere magiſtrum.
Hæc ille. At nec me quarto pòſt menſe reviſit
Vel ſemel; et bis occurrens mihi fortè per urbem
Vertit iter callem in lævum, erubuitque videri.

Digitized by Google

CARMEN
Suis, exteriſque Auditoribus
AB AUCTORE DICTUM;
Cùm, poſt exactum docendi literas humaniores quinquennium, ad ſtudium Theologiæ jam pararet.

Optimam eſſe Vitæ magiſtram, frequentem Mortis meditationem.

SERMO SEPTIMUS.

EXtremum, ſiquid merui, mihi, Phœbe, laborem,
Et vos cum Phœbo faciles concedite, Muſæ.
At non antiquas leges, certumque paciſcor
Judicium. Feſſo liceat cantare Poetæ,
Quod venit in buccam; dum ne bacchetur ineptè,
Aut vitio faveat. Solis mihi Pegaſus alis
Præſtò ſit, et nullo lentus captiva lupato
Ora gerat; ſed libertas ſit vatis in illo.
Nil tamen haud ſanctum mihi, nil haud moribus aptum
Excidet. Et calvi poſſunt audire Catones;
Cirrati audirent, mallem licèt ipſe, Nepotes.
Annuitis Muſæ? Si non, tamen eloquar ultro,
Quod libet, et venient invitis carmina Muſis:
Qualiacunque mihi verus furor, iraque dictet
Fortior, et qualem imbellis facit ultio ſexûs.
Jam nil, Caſtaliæ (ſit fas dixiſſe) Puellæ,
Nil, opus eſt veſtro poſthac mihi numine; nec, ſi

 Ambas

Ambas iratus mihi buccas inflet Apollo,
Idcirco ſacri lateant arcana Lycei.
Sæpe meos (ipſi vobis teſtentur) alumnos
Edocui, ſceleris puros, formidine lethi,
Exegiſſe dies, vitamque impendere morti.
Atque utinam non vana illis Caſſandra fuiſſem!
Namque, ut Zacharides ſurdæ clamabat eremo
Nequicquam raucus, ſolaque auditus ab Echo:
Sic ego, vel pueris metuendam funeris horam,
Inſidaſque moras fati, falcemque paratam,
Parîetibus nudis inculco, aut auribus illis;
Quas vigili cera fallax armavit Ulyſſes,
Dum tacita Siculas vitavit puppe Camœnas.
Quis crebræ fructus, longæque Parænefeos? Vix,
Claudite jam libros, dixi, jam debita ſacris
Imminet hora: ſacris debentur ſabbata: nullum
Sit vobis tanti ſtudium. Pars protinus omnes
Obnubit vultus, extenſaque pallia jactat
In lævam: (ſed rara tamen ſunt pallia, nam nunc
Idem enſis brumæ, idem æſtatis pallia ſupplet:
Remque ultro laudo; nam pallia ſæpe teruntur
Tantùm uno, at plures idem enſis durat in annos:
Nec ferrugo nocet, nec tempore Scanderbechi
Quòd fuerit: ſatis eſt oculis, laterique quieto,
Si quidquam vaginam implet, capuloque relucet.)
At res quæque mihi remora eſt: rem perſequor ipſam.
Sollicitos tunc componit pars altera libros,
Compoſitoſque loco removet, rurſuſque reponit.
Pars calamos tergens atramentaria claudit,
Et ſtrepit: hæc eadem, ſtrepitu majore, ſecundo
Includit mox doliolo: (ſic nomine dicunt
Ex fago bifidam, nectit quam cochlea, pixîn.)
(a) Vix

(a) Vix tantùm reſonant fora primo veſpere, quando
Fixa catenatas claudit compago tabernas.
Demiſſo hic frontem petaſo tegit, atque minori
Seria promittit vultu, triſtiſque minatur.
Implicitis curvus ſcamnum premit iſte lacertis;
Suſtinet erecto mentum cubito alter, inerti,
Et laſſo ſimilis: placido præludere Morpheo
Haud poſſet meliùs. Vel apertis ſæpe feneſtris
Somnus ſponte venit, cùm ſævus verba Magiſter
Criminibus factura moram, ſegneſque medullas
Intratura parat. Sed quadrans effluit, et vix
Expectata diu venere ſilentia tandem.
Excreat antè tamen certatim, omnemque ſonanti
Gymnada quiſque replet tuſſi. Jam tunc ego ſacrum
Triſtior effatum pulla voce intono, ſanctos
Incuſſiſſe metus ardens, animæque tumultus.
Illud mox patrio repeto ſermone, ſubinde
Inculcans, parteſque ſecans induſtrius omnes
Pluribus expono: tum, diſcere quidquid ab illis
Expediat, clara doceo, facilique Minerva.
Utque magis faciant aliena pericula cautos,
Horrendos Juvenum interitus, inopinaque ſubdo
Funera: nec me de libro dixiſſe pudebit
Hæc eadem; neque enim tales mihi ſingere caſus
Aut libet, aut promptum eſt, ut, nobis tempore macro
Auditus, bonus ille Orator ſæpe ſolebat.
    At, dum ſollicitus toto me pectore vexo,
Pallenteſque metus quærens, lacrymaſque paratas,
Intellecturum duco circùm undique vultum;

Me

(a) *Plura hic, et infrà per hyperbolem dicta, et tantùm poeticè.*

Me miſerum ! cubito urgentem premit ille ſodalem
Callidus, atque oculo doctorem reſpicit uno.
Juglandes parte ex alia, vel ſicca Bathyllus
Semina corrodit peponis; metuenſque videri
Protegit ora manu, et crebrùm ſine rheumate tuſſit.
Pars blandè ſtertit, pars e regione ſedentem
Nutibus alloquitur certis, digitoſque loquaces
Explicat; et ſimiles reddit pars altera voces.
Grandior haud quiſquam deerit, qui fronte Catonis
Caſtaneas, aliaſque nuces, nugaſque minores
Ruminet; atque utinam nugas tantùm. Unus, et alter;
Quattuor ad ſummum bibulo tunc pectore, vel ſex,
Excipient avidi, quæ poſſint ſcalpere fibras
In melius; ſtertentque minùs cervice ſolutâ.
Ut tamen id faciant, quidnam ſperemus ab illis?
Ut mulier, puer eſt: eadem mutatur in horam,
Et vultu, et capitis nunquam ſpectabilis uno
Suggeſtu; niſi ſi mens ſit, pietaſque virilis.
    Sed poſtquam crebri tinnitus æris acuti
Indicunt ludo finem, atque exire jubentur
Inviſis tandem loculis, et carcere ſævo
Diſcipuli: jam nil memores poſt terga relinquunt,
Quidquid Præceptor crepuit, mortemque, minaſque
Judicis, et Stygio Lemures in gurgite nigros.
Hoc opus, hic labor eſt cunctis exire priorem:
Jam clamant, jam feſtinant, ſe ſeque viciſſim
Urgent ſolliciti. Temerè properantibus obſtat,
Qui præit; hunc cubito feriunt illi: Ciceronem
Hic jacit iratus, facit hic ſua tela Maronem;
Nec ſcriptis illis parcit, quibus uſque parandis
Præceptor cœnam, ſomnumque reliquerat. Ille
Pallia ſciſſa dolet, raptum petit iſte galerum;
Amiſ-

Amiſſum hic quærit caliendrum, et vertice nudo
Jam minor eſt. Pleno feſtiva cucurbita riſu
Spectantum excipitur; mox caſum imitantur ineptum
Hinc, atque hinc alji, raptâque ignobile ſyluâ
Sinciput oſtendunt, colaphiſque ſonantibus olli
Dant plauſum. Pugnat circùm pro crinibus emptis
Pars fugiens, comitumque manus eludit inanes.
Cætera quid memorem? Sed in hoc plerunque Parentes
Culpandi, aut pueros cuſtodi tradere nulli,
Aut nunquam mores ipſorum ex ore docentis
Diſcere ſolliciti; nam prolis maxima cura eſt,
Quòd minimi conſtet, quòd nulla moleſtia fiat.
Hæc miſerum plerunque manet fortuna Magiſtrum
Poſt bilem, laſſamque animam, vocemque minorem.
Seria vix intrant pueros, niſi numine dextro
Inſinuet ſeſe Deus, et præcordia tangat.
Hic bonus adſpiret: nugis, mora nulla, relictis
Exuit Euryalus mores, vultumque priorem,
Et ſolo Muſas, Phœbumque in carmine jactat.
Cura prior placuiſſe Deo, parere Magiſtro
Altera: nil ultra leges, nutuſque docentis
Excurrit; niſi ſi plùs æquo fortè laboret,
Impiger æquales dum vincere certat Achilles.
Primum Gymnas habet; ſed poſtquam Virginis aram
Inviſit pius, et Muſæ cœleſtis amicam
Imploravit opem. Feſtis celebrata diebus
Primum Templa vident, neglecto ſæpe capillo;
Dum ſtertunt molles cara in lodice ſodales,
Nec rumpit pingues vox Palladis ænea ſomnos.
Solus abit plerunque, aut uni junctus Achati
Moribus, et ſtudjis ſimili; nec triſtè facetos
Narciſſos metuit, patienſque, Beatulus, audit.

Sed

Sed niger hic cycnus, corvoque ſimillimus albo,
Semiviroque pio, fortunatoque Poetæ.
In rectos flecti quantumvis cerea mores,
Ætas impreſſum referat juvenilis amorem;
Mollior hæc eadem vitio ſe præbet amico:
Nec tantum Alcidis tenero ſub pectore ſervat,
Laudatos ut amet dumos, floreſque ſiniſtros
Deſpiciat, Samios ubi pandit [a] Litera ramos.
Aſt alji hæc eadem meliori nota carina
Æquora ſulcabunt, et me mea fata ſequentur.
Jam propè donatus merita rude, libera triſti
Exuo colla jugo; poſtquam ævo longius omnì
Exegi luſtrum juſsâ gladiator arenâ.
Jam pulchræ valeant nugæ, ſterileſque Camœnæ:
Majoris breviora petam ſubſellia ludi
Auditor jam barbatus, ſoloque Magiſter
Nomine; quod commune tamen mala ſyncopa fabris
Efficit, et par Vulcano pede claudicat uno.
Tunc tamen et brevior labor eſt, nunquamque timendum
Manè Jovis menſe hyberno, nec lectio quarta.
Tunc nec ſcitari dubias, nec quærere cauſas
Nugarum; nec vocis opus, ferulæque minacis,
Nec ſpeculatorum. Mihi tunc duo lumina tantùm
Sufficient; corioque meo duntaxat amarum
Flagrum unum, poſtquam a cœna commiſſa diei
Expendi, atque meos, me teſte, et judice, mores.
Sed quò propoſito rapior de tramite, mortis
Immemor; et, nondum Chironis menſe propinquo,
Prudentes rixas, et prælia docta Sophorum
Præcipio, atque animum pictura paſcor inani?

Ad

(a) *Ideſt Y.*

Ad vos, o Juvenes, redeunt mea Carmina. Vitæ
Securum monſtrabit iter, meminiſſe ſepulchri.
Hos vobis monitus, extremaque verba relinquo.
Sed vereor, ne mox rimosâ defluat aure
Vox gravior, raptamque levis ferat Auſter in altum.
O mihi ſi toto pectus nunc bulliat œſtro;
Quo plenos ſtupuit Solyme, quos ſpreverat antè,
Mira loqui, atque alias populis inducere mentes!
Si par lingua ſonet, ſimiliſque in vocibus ignis;
Quàm vellem hæc altis monita infixiſſe medullis!
Vos chorus Aonidum, et Cyrrhæ procul eſte profanæ:
Reddo libens macras lauros, et inanè ſonantem
Barbiton appendo deſerti ex abîete Pindi.
Nunc opus eſt majore Deo, Mundique Poeta.
Tuque adeo felix adſis, Sanctiſſime rerum:
Tu mea victrici venias in carmina flamma,
Muſarum, Phœbique loco. Tibi præbeat aures
Ad mea dicta puer, nec me cognoſcat in illis.
Quid nobis ſperare vetes? Tibi certa poteſtas
Fortiùs obſtantis Cœlo perrumpere murum
Pectoris, et blandùm ſinuoſo irrepere cordi,
Et parvas Veneres, et curvas vellere fibras.
Ergo mihi facilis, mea cura noviſſima, Pubes,
Nunc animos adhibe, ac totam, precor, adjice mentem.
Quidquid agas, quidquid reputes, præſentia mortis
Adſit, et admoto dictet meliora pheretro.
Nos ultra longæ tantùm ſpatia ultima vitæ
Proſpicimus Libitinam, et nunquam adſtare putamus:
Jntret ceu tumulum vix octogeſimus annus,
Atque aliquam exoret veniam vel curva Senectus.
Fallimur hìc craſsùm: digitis a funere ſeptem
Abſumus, et fortaſſe minùs; nec ſubdola cuiquam
Monſtra-

Digitized by Google

Monſtravit Lacheſis, quantum de ſtamine reſtet.
Sed color, et denſi crines, validique lacerti
Neſtora promittunt, et longæ Vatis arenam.
Quid quòd ver primum eſt, et adhuc in floribus ætas?
Nonne vides virides, et vivaces Amaranthos?
Exhauſtas olim quercus, carioſaque tantùm
Secula ſylvarum truncabat ſæva bipennis:
Nunc etiam Salices, et nondum caudice firmo
Surgentes Ceraſos, et paſſim gramina cædit.
Nulla mora eſt ferro lætus florum decor, et ſpes
Fertilis Autumni: patet omni tempore Meſſis.
Non Phaetontæas lacrymata electra Sorores,
Non pulchra OEbaliden puerum ſuſpiria ſervant;
Narciſſique, Roſæque manu carpuntur eadem.
An non propoſito veteri jam themate: *Nulli
Mors parcit*, vos hæc eadem cantare ſoletis?
Cur, ſi non aliis, vobis non creditis ipſi;
Et juvat ignaras imitari carmine Picas,
Aut rubras volucres, quas nobis India mittit?
Ut tamen hæc animo ſedeant impreſſa fideli,
Nunc habitu juvat, atque novo producere vultu.
Mortem, nec pravè, vetulam finxere Poetæ,
Pictores etiam: at non qualem altaria circum
Baucida conſpicimus, quæ mente, anniſque laborans
(a) Bajulat incurvo centum propè frigora dorſo;
Quæquè in ſpem veniæ patientes inſpuit aures,
Dum plura extanti mento balbuit ineptè,
Et ſteriles gerras gingiva mandit inermi.
Cruda Neci, viridiſque, et formidanda ſenectus;
Et vino ſimilis, cui vires addidit ætas.

Tardior

(a) Alludit Poeta ad piam quamdam Vetulam ſatis in Templo frequentem, ubi Miſſæ ſacrificio diſcipuli intererant.

Digitized by Google

Tardior illa quidem fuerat, quo tempore ſimplex,
Et melior natura fuit; nondumque ſagaci
Fallebat vitium ſpecie virtutis, et umbrâ:
Nondum tot molles parvis in curribus irent
Heroes; nec tot turrita fronte Cybellæ
De trivio, quas conductus præit aſſecla paſſim
Tempore feſtivo: nec adhuc imbellè canentis
Sirenis, vel ſemimaris, vox lubrica gentes
Attonitas traheret; quamvis priùs exigat aurum,
Quod famulus, quod mercator ſibi jure repoſcat.
Tunc equidem fuerat Mors tardior, et pedibus ſe
Ipſa ſuis tulerat, dextram ſubeunte bacillo.
Nunc eques incedit, curruve invecta volucri
Ipſa etiam exultat: turbam præmittit euntem,
Curſoreſque ſuos; nam quid non militat illi?
Et Bella, et Caſus, laudiſque, aurique Cupido,
Et Venus, et Bacchus, Morbi, Medicique viciſſim:
Ipſe amor, ipſa etiam vitæ Cura. Omnia Morti
Decertant: jam poſſe mori, ut moriamur, abundè eſt.
Quid quòd zelotypa eſt, et acerbo pollice carpit,
Quod placuiſſe videt? Siquis grandem Hectora matri
Spondeat Aſtyanax, animæque Polixena magnæ
Contemptrix uno ſe prodat fœmina vultu:
Siqua domi Charis eſt, ſi parvus ludit Alexis;
Hos citiùs rapit, et crudo Mors funere mergit.
Hinc ſtupor, et lacrymæ, et vitæ documenta futuræ,
Funeris ad famam. Ludiſne, an vera reponis?
Formoſus periit, periit formoſus Alexis?
Quo tandem morbo? Quantum, cedo, temporis æger
Decubuit? Tria vix explêrat luſtra, valebat
Strenuus haud pridem: paucis fuit antè diebus
Obvius, et longo tenuit ſermone morantem.

Digitized by Google

Illâ nulla unquam fugit mihi dulcior horâ.
Vix totum febri octiduum correptus acutâ,
Jam gelidus putet. Nil vox, nil dêxtra Medentum
Profuit, aut flavos olli ſecuiſſe capillos
Artis in auxilium: madidis altaria votis
Nulla carent; ſed nulla favent altaria votis.
Mors aderat victrix. Mœſto ſonat undique luctu
Tota domus: vixdum hoc audito funere, Mater
Semianimis cecidit, gelidoque ſimillima nato.
Quin etiam Brennus (ſcis, quantum Brennus Alexin
Dilexit) cari fatum miſeratus amici eſt
Deliquio; et jam nunc parcit ſomnoque, ciboque,
Et loquitur ſolum, et ſolo nutritur Alexi,
Iratus Morti, quòd ſe non antè tuliſſet.
Mira refers, et quæ videantur ſomnia. Vah! quis
Crederet hæc unquam? Proh quantum in rebus inane eſt!
Vitæ nulla fides. Sed nos imponimus ipſi,
Et montes ſtulti nobis promittimus aurêos;
Cùm malè nota dies, et inexorabile fatum
Disiicit aerias inopino turbine moles.
At quonam accepit venientem pectore falcem?
Quis ſenſus morientis erat; quis vultus, et ora?
Principio nimiùm de fato viſus avaro
Penè queri; ſed mox totus mutatus ab illo.
Vota dabant, et ſpes vitæ, lacrymaſque Propinqui:
Ipſe tamen plenuſque Deo, divæque Parentis,
Securuſque ſui, lacrymas prohibebat amantes,
Optabatque mori, terraſque impendere Cœlo:
Triſtior hoc uno, quòd non priùs illud amâſſet
Fortior, et laudi forſan ſtuduiſſet inani.
Quàm tibi maturum invideo, puer optime, Cœlum!
Felix, heu! nimiùm felix, ſi me quoque tali
Funere

Funere donarent Superi! Sed, ſiqua ſuperſit
Longa dies, certum eſt Mundo dare terga relicto,
Et vitæ requiem, et ſolatia quærere morti.
Hæc hominis prima, hæc res ultima: cætera frondes.
Hæc effatur, et his quamplura ſimillima, tanquam
Cecropiis nuper veniſſet doctus Athenis
Socratis auditor; vel magnæ transfuga Romæ
Ducere Bethlemio vitam ſtatuiſſet in antro,
Extincti Niſus de funere mœſtus amici.
Sed, poſtquam lacrymas poſuit dolor, et malè junctâ
Incluſum pinu celat domus atra cadaver
Ex oculis, animoque; ſolo conduntur eodem
Et Mors, et Mortis ſenſus, doctique timores;
Et redeunt veteres poſt grandia gnomata nugæ.
Interea toto creſcentem corpore mortem
Accipit infoſſus Juvenis, ſævamque mephitim
Evomit, averſo vultu, ſtrictiſque videndus
Naribus. Aſt eadem Mors noſtri ſedula fati
Ferrum acuit, ſimilemque parat jam proxima cædem;
Atque aliquem cœtu forſan ſignavit in iſto.
Ah! nimiùm fidens annis, et mobilis ætas,
Quid tantùm formæ inſudas, nimiùmque beatæ
Pelliculæ indulges? Ornatur victima Morti.
Expectant avidi de te convivia vermes.
Semina vicinæ putredinis abdita nutris
Vel pulchro in vultu, et citò fies alter Alexis.
Heſternas ſed fòrs epulas, crambemque recoctam
Appono, et nimio patinæ vitiantur aceto.
Ultima quin dulces meliùs dat Menſa placentas?
Et pueros, quamvis grandes, bellaria vincunt.
Jam mihi neſcio quis naſo Criſpinus adunco
Exprobrat hæc: Quid funeſto malus omine Corvus

Triſtè canis, ſolaſque neces, et funera portas?
An non hæc triduo nimiùm diſcuſſimus illo,
Quæſitis clauſi tenebris, et nocte diurna;
Quod capite obſtipo, et vultu trutinare ſilenti
Venturi docuit pœnas, et præmia Mundi?
An non hæc anno toties audivimus uno,
Ut vel Lucillo jam ſint moroſa beato?
Seu Turnum ferus Æneas ſub Tartara mittat,
Seu Clodî cædem deſcribat Tullius, aut Mors
Occurrat quocunque libro vel nomine ſolo:
Fit mora lectori, Mors hìc ſua tempora poſcit.
Litera Parmenſis ſeu funus narret alumni,
Hanc legit extemplo, præfatus multa Magiſter:
Fòrs etiam, feralis epiſtola terreat ut nos,
Multa ſubinde legit, quæ nemo ſcripſit in illa.
Hæc deîn, Filioli, vobis præludit imago:
Fato maturi, nullam ſperate ſenectam.
Fòrs veſtrum ſimilis referet mihi pagina buſtum.
Sic omnem arripiens anſam per faſque, nefaſque,
Ingerit hos monitus, et terret morte propinquâ
Menſe vel Auguſto, et propè jam Septembribus horis.
Quis pius, et patiens adeo, cui vitrea bilis
Haud tumeat, quamvis alia ſit natus in Urbe?
Hæc ſcimus dudum, et nimiùm meminiſſe neceſſe eſt.
Audiſtis quàm multa? Papæ! dabit hic Ciceronem
Criſpinus, ſi bruma ſinat. Quo pondere rerum,
Quo ſale, quàm vivo dicentem tangit aceto!
Hæc ſcimus dudum, et nimiùm meminiſſe neceſſe eſt?
Hæc ſcitis; nec vos lacrymæ, nec pectora ſanus
Mœror habet, nec jam inſtantis lux nigra pheretri,
Nec cinerum putris mores emendat imago?
Hæc ſcitis; et vos Soles impune ſerenos

Exigitis

Digitized by Google

Exigitis tamen, et Siculo pendentia filo
Funera ridetis; nec vel ſemel ægra voluptas
Permittit tremulo vultus attollere fato?
Hæc ſcitis: et vix tunc, cùm ſcheda poſcitur, aut cùm
Nomina, ſorte duce, exigua ducuntur ab urna
Saturni luce, ad tacitas acceditis aures?
Quid quòd, feſta dies cùm feria poſcit ad aras
Otia, Campus habet longas ſat cognitus horas:
(Atque utinam tantùm campo ludatur in illo,
Non etiam pejore loco) Quòd Inertia ſæpe
Ingenioſa febrim fingit, ſemperque paratum
Fida patrocinium nugis mendacia præſtant?
Quòd nî ſpectandus ſpectet, Minoſsaque vultu
Induat, atque oculos gerat in ſtatione Magiſter
Sollicitos; ridere juvat, vultuque jocari,
Et manibus, vel dum trepidos Myſteria vultus,
Atque animos poſcunt, et, Cœlo teſte, litatur
Ipſe Deus, læſo rurſus data victima Patri;
Et pavet attonitis hæc ad ſpectacula pennis
Aligerûm chorus omnis, et obtutu hæret in illo?
Non ego vos facere hæc, Juvenes, tamen aſſero; ſed, qui
Hæc faciat, necis oblitum, fatique minantis
Immemorem propè jurem, adſcribendumque Poetis,
Aut pueris, dignumque manus ſupponere tauro,
Aut caput Antyciræ, et mortis meminiſſe dolendo.
Sed jam contractis repetamus littora velis.
Ultrà, quàm ſatis eſt, excurrimus; et video vos
Penè ſubiratos, ac triſti fronte modeſtos
Splendentem falſo bilem defendere riſu.
Nil mihi vobiſcum eſt, Juvenes. Bona verba: Magiſter
Vos monet extremùm; fortunatumque precatur
Autumnum, atque omni (quæ vobis prima voluptas)

Immunem libro, ſævique timore docentis.
Hoc tantùm haud pigeat ruri feciſſe ſubinde;
Vel cùm manè novo, vel cùm jam Sole cadente
Captandas huc, atque illuc vos fertis ad auras;
Perque viam matura manus invitat euntes
Arbor, et alternos carpit gula languida botros:
Non alias (tunc quiſque ſibi) decerpere ficus,
Non alios forſan dabitur libare racemos.
Auguſto fòrs me carpet Mors atra futuro,
Inque meo putres pingueſcent corpore blattæ.
Sed nimis id longum eſt: September proximus aut me
Forſitan, aut aliquem veſtrum lugubrè jacentem
Spectabit pheretro. Quiſnam, cedo, ſe neget illum?

ODA-

Digitized by Google

ODARUM,

ET

EPIGRAMMATUM

LIBER UNUS.

Digitized by Google

Digitized by Google

ODARUM, ET EPIGRAMMATUM LIBER UNUS.

IN POETAS MALEDICOS, ET IMPUDICOS, APOLLINIS EDICTUM.

Apollo ipſe coram Muſis loquitur.

ODE.

ERgo, quod venit in buccam, ſub judice Phœbo
Mævj canant, et Zoili;
Idque impune ferant? Nec tantum avertere Pindo
Pugnent Camœnæ dedecus.
Nec pudeat pingues Lernæo carmine chartas;
Quas horreant thus, et piper,
Quas ſcombri tunicas, quas nolint pabula blattæ,
Violis coronari, ac roſis?

Nunc agite, o Muſæ, ſonteſque ediſcite Vates,
Certamque pœnam ſontibus.
Quod canat hic pravè mordax, e fæcibus urbis
Colligere pergit anxius.
At non pannoſo ſignari gaudet aceto
Plebeja tantùm Pallia.
Inficit et nigra pice Prætextaſque, Togaſque,
Idem Catoni, ac Troſſulo.
Quid veniæ ſancti poſſint ſperare Cuculli,
Vittæque Parthenidum ſacræ?
Nil illi vetitum eſt. Intrat penetralia verſu,
Regum ferox, ac Præſulum
Æacus; expectat ſenior dum filia dotem,
Aut ægra conjux eſurit.
Quin et, dum gnatos queritur Præceptor inertes
Abeſſe ludo ſæpius,
Cudit amans pater in bardos Epigramma Magiſtros:
Ipſoſque morum Tullios
Eloquii vocat ad trutinam; atque expendit in ipſis,
Quid roſtra peccent publica,
Quis vultus, quæ vox potior, quid vellicet aures,
Quoties decenter expuant.
An laurum hic meritò poſcat, collemque diſertum?
Non ille dignior tamen,
Cui mores, œſtrumque facit Cytherea phreneſis,
Communior Vatum lues.
Audiat hunc ſanus; nec naſo rideat unco,
Nec bile tumeat maſcula.
Zelotypis Phrynes oculos nunc exprobrat aſtris,
Solique præfert invido.
Lilia nupta roſis, et mixto pulchrius oſtro
Vix exprimit genas ebur.

Vix

Digitized by Google

Vix aureî vinctam funes, vix aureus amnis
Comam referret liberam.
Nunc tenero vivos commendat in ore pyropos,
Nunc lubricas colli nives:
Nunc, quæ cæcus amor ſibi plurima fingit in una,
Ac ſuſpicit muliercula.
Hinc votis, ac mente minor ſuſpirat ineptè; et,
Plorantis inſtar Mænados,
Laudatæ vultum ſupplex, nomenque Puellæ,
Ceu numen, invocat, ſuum.
Fòrs etiam priſcos, ut nomine peccet honeſto
Securus, infamat Deos;
Nigraque furtivæ referens mendacia tædæ
Auctore Cœlo conſecrat.
Huccine nugarum venit divina Poeſis,
Scelerumque; nos et ſtertimus?
Nec veſtro, Divæ, tandem, Cœlique pudori
Vindicta ſuccurrit memor?
Ah! lenæ pereant Citharæ, Veneriſque maritus
Inceſta perdat carmina:
Nullaque ſit flammis placituri gratia naſi,
Satyræquæ pietas impiæ.
At, vetitos poſthac quiſquis canat ebrius ignes,
Narive Cynicæ indulgeat:
(Hoc mihi jam certum ſtat, et immutabile) textâ
Præcinctus aures braſſicâ,
Piceno inſideat (ſit Pegaſus iſte) caballo,
Spectanda Pindo fabula;
Mox ulmos dorſo frangat, largâque (a) cerebrum
Purgetur Antycirâ diu.

POE-

(a) *Ideſt* ſecundum cerebrum, *juxta illud Horatii*: qui purgor bilem &c.

POESIS,

Pietatis operâ utilior, et jucundior.

Ad R. P. JACOBUM VANIERIUM Soc. JESU,

Poetam celeberrimum.

ODE.

QUod ipſe narro nunc tibi verſu rudi,
Tu cultiori carmine
Aljis renarres; ſiquis hìc erit, tuus
Nec laudis, aut frugis bonæ
Labor ibit expers: Gallico uſque adeo canis,
Pindoque gratus Italo.
Quanquam quis unquam, quod canit vates minor,
Ceciniſſe ſit labor tibi,
Cui ſponte de re qualibet verſus eunt
Torrentis inſtar nectaris?
Excluſa Cœlo, inviſa Cœlitibus, ſibi
Irata, Mundo ignobilis,
Errabat olim mentis in vultu ferens
Curas, Poeſis, anxiæ.
Fruſtra Puer pharetratus, et Jocus levis,
Et Lepos, et obſcœni Sales
Solantur ægram; tacita quin ipſis ſui
Cauſas doloris imputat.
Jam nulla doctæ templa Sireni patent,
Omniſque clauſa eſt Curia.
Scholis Platones amovent illam ſuis,
Suis Lycurgi mœnibus.

Qui-

Quicunque mores curat, ac menti ſtudet,
Si fortè videat obviam:
Qualis Sicanum cautus effugit melos
Surdis Ulyſſes puppibus;
Prætendit oculis dexteram, ceram auribus,
Metuitque, ne placeat ſibi.
Vix ſola eunti luſtra dant Muſæ locum,
Scenæque plauſum ſordidæ.
Unum, alterumve Theſea, aut Paridem trahit,
Vilemque Ganymedum gregem;
Similes et ipſis, ore formoſo inclytas,
Ac fronte trita, Lesbias.
Sed his amari grande ducit dedecus;
His et placere jam pudet.
Ergo procis irata, nec minùs ſibi,
Turpes amores devovet;
Cœlumque longa vincit, ac Superos prece,
Meliora fata poſtulans.
Certam Poeſi quæ ferat præſens opem,
Pietas ab aſtris deſilit.
Olli minorum turba Virtutum comes,
Parata certatim obſequi,
Decoris adeſt, eademque præſidii loco,
Nullâque ſterni vi potens.
Favens precanti, Diva princeps ilicet
Longè jubet faceſſere,
Quidquid Jocorum, quidquid et Cupidinum
Adſtabat, atque Amantium
Vulgus profanum. Tum Poeſin arguit,
Ut blanda ſoletur tamen.
Formoſa fuco, dixit, et vitio placens,
Quid ſontis ærumnas doles?

Si

Digitized by Google

Si pergis ultrà talis, heu! quantò imminet
Fatum merenti triſtius!
Age jam, pudica fronte Jeſſæum refer,
Sanctoque vatem barbito.
Quid ore fractum tinnit imbelli melos,
Vultumque Cypris inquinat?
Et Terra flores, ſydera et Cœlum exhibet,
Et facta Semidei ſua:
Deus ipſe formæ veniet in pretium tuæ,
Poeta rerum maximus.
Cernin? Volenti nulla non Virtus erit
Et decus, et auxilium tibi.
Speculum Pudor præſtabit, et Modeſtia
Impendet ornatrix manus.
Turba reliqua, ornamenta certatim afferet,
Et mille formæ nomina.
Quantò placebis tunc tibi, ac Mundo magis,
Aris, et aſtris dignior!
Aberunt Amores improbi, atque animæ leves,
Devota Cypro pectora.
Alios amores excitabis, et canes;
Alios trahes felix procos.
Merces Poeſis fiet Heroum; Sophus,
Poeta, ſolus audiet.
Hæc fatur: omnis interim Virtus comes,
Virtutis in vultus nurum,
Moreſque fingit; ipſa quin vultus libens,
Mores et induit novos.
Poeſis inde prodit (id, Pietas, tuum eſt)
Utilior, et jucundior.

IN

Digitized by Google

IN FUNERE

Eminentiſſimi, ac Reverendiſſimi

*GREGORII S. R. E. CARDINALIS BARBADICI, EPISCOPI PATAVINI.

ODE.

Illuſtriſſimo Viro, Comiti

JOANNI BAPTISTÆ TRENTO.

EUganeo, nec vana fides, de Præſule nuper
Certamen in Cœlo fuit.
Pugnârunt utroque pares a cardine Stellæ,
Herois in ſpem ſingulæ.
Quælibet hoſpitium jactat ſe dignius illo,
Tituloſque prætendit ſuos.
Hìc *Libra* incoctum conſtanti pectus honeſto,
Vitioque inacceſſum exprimit.
Illic *Ara* ſacros teſtatur Præſulis ignes:
Myſtes ut idem, et victima
Arſerit: ut populum vindex ſervârit amantem,
Animæque magnæ prodigus.
Ipſa refert fuci expertes *Via lactea* mores,
Cordiſque parthenias nives:

Lucifer

* *Nunc temporis etiam VENERABILIS.*

Digitized by Google

Lucifer exemplum vitæ, jejunia *Piſces*,
Piaſque lacrymas *Plejades*.
Et *Geminis* ſuus ardor ineſt; gerit ille Galerum,
Oſtendit alter Infulas.
Quin et tergeminam præferrent ambo Thiaram,
Si peteret aſtra ſeriùs.
Sed tamen oblatæ, ſi famæ credimus, olli eſt
Majus, nec acceptæ, decus.
At *Virgo*, cui ſpica manu numeroſa faventem
Promittit annum frugibus:
Talis erat, dixit: ſaturos quoque præſtitit annos,
Quos ipſa ſteriles dixeram,
Providus uſque Parens inopi. Pretioſa ſupellex
Ut Præſulis abeſſet domo,
Horrea plena patent miſeris, Cereriſque paratæ
Pretium eſt egentium fames.
Uſque adeo ſpes docta novo ſuper hoſpite cunctis
Syderibus ingenium facit.
Præ reliquis tamen hanc laudem ſibi vindicat aſtris
Adriacus in Cœlo *Leo*;
Quippe [(a)] vetus, nedum Patriæ, ſimul ipſe paternæ eſt,
Gentiſque maternæ decus.
Jamque Cleonæas, cauſâque, et robore princeps,
Erexerat collo minas.
Tunc ardens gladium ingentem nudavit *Orion*,
Tunc extulit clavam *Hercules*.
Ergo alias pugnas, majoraque bella parabant,
Utrinque cedere neſcii;

Cùm

(a) *LEO, quod Inſigne eſt* VENETÆ REIPUBLICÆ, *locum habet in Stemmate inſignium Familiarum* BARBADICÆ, *&* LEONI; *ex qua poſteriori Mater Eminentiſſimi Præſulis.*

Cùm Pater omnipotens nutu vocat Aſtra ſevero,
Et pulcra diſſidia increpat:
Quæ vos inſueti ſpecioſa ſuperbia voti
In mutuas pugnas agit?
Parcite. Non unum ſatis eſt Heroibus Aſtrum:
Majora Virtus exigit.
Singula quid faciant, ſi vix ſatis omnia dignum
Dant Aſtra GREGORIO locum?
Hæc dudum me cura manet: cur tenditis ultra?
Sat cuique laus imaginis
Sit veſtrum: quovis niteant in Sydere dotes
Herois, et Cœlum impleant.
Ipſe autem, poſt ſe Stellas, Cœlumque relinquens,
Huc propior accedat Deo.
Sollicitæ magni de funere Præſulis Urbi
Id nuncies, precor, meo
Nomine, clare COMES. Sed tu, cui grandis Avorum,
Cui mentis, atque animi haud minor
Nobilitas, Phœbuſque favens, et dulcius œſtrum:
Decora alta GREGORII tuâ
Perge lyrâ ceciniſſe, ac ſurdum carmine fauſto
Lenire luctum Patriæ.
Dic, ſibi adhuc vigilem ſperet, Cœloque potentem;
Quin ipſe, quamprimùm fore,
Ut caræ ingentem, nec deceſſore minorem,
Exoret Urbi Præſulem.
An non talem habeat; ſi, (a) quem prædixerat, olli
Nunc impetret GEORGIUM?

Cum

(a) Communi fama vulgatum eſt Venerabilem CARDINALEM BARBADICUM *prædixiſſe, ſucceſſorem ſibi in Epiſcopatu futurum* GEORGIUM CORNELIUM, CARDINALEM *nunc ampliſſimum, illiuſque de facto Succeſſorem in Epiſcopatu digniſſimum.*

Cùm primùm prodiret in lucem
LAURETUM LYRICUM,
Poſthumum opus
P. JACOBI FRANCISCI VIÆ PLACENTINI S. J.,
Sub auſpiciis
SERENISSIMI
FRANCISCI PRIMI,
PARMÆ, AC PLACENTIÆ DUCIS:

Poeta idem erectas moles adverſus Padum, unde magnum Placentiæ periculum imminebat, Sereniſſimo eidem Principi e Superis gratulatur.

O D *E*.

ET nos, emeritis Vatum chorus additus aſtris,
Terras ſubinde priſtinas
Reſpicimus; neque amor Patriæ, aut fortuna ſecundæ
Curam prioris abſtulit.
Quin et cognatæ quondam pia gaudia gentis,
Mentemque Regum providam,
Et quidquid majus terris, ac Numine dignum
Huc vera Virtus evehit,
Excipimus plauſu, et plectro laudamus amico,
Adhuc Poetæ Syderum.

Hic

Digitized by Google

Hìc, largo pleni majoris Apollinis hauſtu,
Spiramus æternum melos
Dulciùs, et pulchro fœcundi pectora vero
Nil indigemus fabulis.
Tu quoque, Cœlicolûm citharâque, et voce canendus,
Huc voce vectus publica
Virtutum, morumque venis FRANCISCE, tuorum;
Et gaudium Cœlo facis.
Sed tua præcipuo decora, et merita inclyta cantu
Referre, muneris mei eſt.
Hoc amor, hoc Patriæ, quæ te nunc Principe gaudet,
Mihi cura dulcis imperat.
Haud potui terris, tuus audiar æthere Vates;
Urbiſque adhuc civis tuæ.
Illa ſuum nuper pallens exhorruit amnem,
Pretium antè, nunc periculum.
Aggeris impatiens, et ripæ neſcius ibat;
Urbique propiùs in dies
Vicinæ minitans, quod fecerat antè Cremonæ,
Et major exlegi alveo
Terrebat cives, ſolitus terrere colonos,
Inſtans agris, et mœnibus.
Ah! ſævum optavi quoties avertere fatum,
Caræ imminens Placentiæ;
Atque adeo votis, et, quas ſinit inſcia fletûs
Sedes, diſertus lacrymis
Oravi Patriæ cauſam, dulcique Tonantem
Certans querela vincere:
Eridani fluctus, petii, frænaret iniquos,
Et legis indocilem impetum;
Quiquè Mari quondam, Fluvio nunc arbiter idem
Imponeret ripæ modum.

Nî faciat, lentum exitium, certamque parari
Tandem ruinam Patriæ,
Pro dolor! Et quas infelix tunc adderet amni
Inauſpicato lacrymas!
Ut medjis ignota ſuos in fluctibus agros,
Seque minor ipſa quæreret!
Hæc ego ſollicitus: ſed amico parce timori,
Repoſuit adridens Pater.
FARNESIO PRINCEPS, quo non mihi carior alter,
Jam debitus REGNO imminet,
Degeneris trepidam Fluvii qui ſoſpitet urbem,
Suoque reddat nomini.
Hanc illi mentem injiciam, curamque potentem, et
Manum laboranti dabo.
Ergo, nulli antè auſpiciis felicibus orſum,
Abſolvet immortale opus
Ipſe brevi, et magnis frænabit Molibus amnem,
Certoque ſiſtet littore.
Hinc Urbi Padus, et campis innoxius ibit,
Et qualis in Cœlo fluit.
Hæc me ſæpe Deus Patriæ ſperare jubebat.
At gaudium jam ſpem expulit,
Ex quo tu factis oracula grandibus imples,
Urbique, Fluvioque imperas,
Expulſo, FRANCISCE, metu; ſolumque relinquis
Culpæ timorem Subdito.
Jam veteri minor Eridanus ſe colligit alvêo,
DEOque paret, et TIBI.

AD

Digitized by Google

AD AUGUSTISSIMUM
JESU NOMEN,

De quo dictum eſt ab Iſaia c. 9.

Vocabitur Nomen ejus Conſiliarius, Princeps Pacis;

Cùm diuturno inter ſe bello Chriſtiani Principes laborarent.

ODE.

JAM penè rauco languida claſſico
Ferale bellum Tiſiphone canit;
Belloque flammas jam decenni
Tartareæ adjiciunt Sorores.
Quæ regna, vel quæ mœnia flebilis
Ignara cladis? Quos malè liberæ
Campos phalanges; quæ nocentes
Littora non tetigere claſſes?
Ullusne mixto ſanguine decolor
Haud fluxit amnis? Te Moſa, te (a) Nicer,
Scaldinque, Rhenumque, atque Iberum,
Danubiumque, Atheſimque noſtrum,

 Padum-

(a) *Sic dictus apud veteres fluvius; qui hodie* Neccarus.

Digitized by Google

Padumque teſtor; quem Pelagus ſtupens
Multa rubentem cæde: quis hic, ait,
Germanus audet, Gallicuſve
Adriacum petere amnis æquor?
Hìc terra fœdo corpore pinguior,
Ferax in herbas ſqualet inutiles:
Hìc tibiis, nudiſque equorum,
Atque hominum lapidoſa coſtis.
Deſerta muris oppida dirutis
Spectantur illic; tectaque pervia
Ubique ventis, jamque ſoli
Noctis avi domus, ac lacertæ.
Ut pauperum gens crevit, et exulum
Latè vagantum! Quot profugæ virum
Nurus, quot ablatum pudorem
Indomito referunt Gradivo;
Parvoſque gnatos, patribus exteris
Nunquam videndos, uberibus gerunt,
Colloque pendentes, et uni
Matris opi miſeræ relictos!
Ecquando tantis exitus, aut modus
Tandem ruinis adſit, et ebrium
Tot cladibus Mundi nocentis
Laſſa Themis gladium recondat?
Hæc auſpicato gloria Nomini
Servatur uni debita, cui ſtatim
Adſtat vocanti Pax, tremenſque
Mars poſitis famulatur armis.
Tu bella, magni conſilii ſciens,
Bellique cauſas funditus erue:
Tu, pacis haud fallax ſequeſter,
Necte manus, animoſque Regum,

Heu!

Digitized by Google

Heu! vana poſt tot fœdera ſæviùs
Depræliantum. Te lacrymæ rogant,
Te vota, ſqualenteſque ſupplex
Relligio populorum ad aras.
Felix relictas, auſpice Te, Fides
Reviſat, et Fas, et bona Fauſtitas
Terras; per et cognata feſto
Fertilitas eat arua curru.
Damnata præter littora Japonum
Cedant inermes, et Furiæ, et Minæ,
Iræque, Fraudeſque, auctorque Mavors
Innumerabilium malorum.
Tunc tota clauſum carmine publico
Europa Janum, ac thure pio canet;
Et Pacis auctorem innocenti
Pace colet, precibuſque pacis.

Digitized by Google

AUGUSTISSIMUM
JESU NOMEN,
ETHNICIS GENTIBUS TERRORIS,
CHRISTIANIS PRINCIPIBUS
AUGURIUM VICTORIÆ,

Ex illo Malachiæ cap. 1.

Nomen meum horribile eſt in gentibus;

Et ex illo Iſaiæ cap. 8.

Voca Nomen ejus: Accelera ſpolia detrahere &c.

ODE.

QUalis, Palæſtinæ et decor, et pudor,
Contaminatis nobilis Urbs roſis,
Clangore Jeſsæo tubarum,
Et ſtrepitu lituorum acuto
Excuſſa muros undique territos;
Verſiſque propugnacula turribus
Disjecta circumquaque, latam
Per medias ſubitò ruinas
Fecere magno Nuniadæ viam,
Cæde expiaturo immiſerabili
Terram execrandam, unoque gentis
Excidio ſcelus omne iniquæ:

Tales

Digitized by Google

Tales tui vis horrida Nominis,
Invicte JESU, (ſtrata ſatellitum
Quam turba retrorſum, diuque
Vocis inops, animique ſenſit;
Sudore quamvis ſanguineo madens,
Ultroque flagris aptus, et obviis
Tunc ipſe vinclis, irruentes
Exciperes moriturus hoſtes)
Nunc ominoſo frigore pallidos,
Ægro et trementes poplite, concutit
Scythaſque, regnatoſque latè
Odryſio populos Tyranno.
Edona conjux, cùm furit acrior,
JESU maritum devovet ebrium;
JESUMque Comagena mater
Flebilibus pueris minatur.
Inſcripta tanto Nomine Biſtoni
Vexilla priſcas omine lugubri
Clades renarrant, et recentis
Vulnus adhuc refricant Gradivi.
Teſtem mearum Pannoniam voco
Sententiarum; teque, Pelops dedit
Cui nomen, et laudata Grajis
Vatibus, et Regio Latinis.
Cæſas quot illic, quot malè perditas
Thracum phalangas, capta quot oppida,
Excepimus læti frequenter,
Hinc Aquilæ ſimul, hinc Leoni
Plaudente Mundo! Cur modò Turcicos
Pax regnat intra florida limites;
Interque te, JESU, vocantes
Bella flagrant lacrymanda gentes?

Digitized by Google

Cur non in hoſtes Relligio ſuos
Tot ſigna ducit; nec ſacra Martias
Commendat iras, nec triumphos
Cauſa meret Latio canendos,
Nullique triſtes? Vertite Thracii
Pulchrum furorem, magnanimi Duces,
Junctaſque turmas in Neronis
Excidium, Hæreſeoſque diræ.
Illuc, Gradivi cura quibus ſedet
Navalis, et vos tendite carbaſa;
Totoque regnent fœderatæ
Jonio, Cyprioque puppes.
Invicta ſacri gratia Nominis
Præſtabit Euris, ac pelago fidem;
Victâque frondentes Idume
In patriam revehet carinas.

DD. PE-

Digitized by Google

DD. PETRUS MARTYR,

E T

THOMAS AQUINAS,

Chriſtianæ Religionis Propugnatores clariſſimi.

O D E.

Reverendiſſimo Patri

JORDANO VIGNALI

Ordinis Prædicatorum, Inquiſitori Bononiæ.

SEmina Chriſtiadûm jacit inconſulta Tyrannis,
Dum Martyras ferro metit.
Ac veluti, juſſos terra Bœotide dentes
Dum Tyrius hoſpes obruit,
Continuò ſeges erupit clypeata virorum,
Terribilis agricolæ ſuo:
Haud ſecus emerito Pugilum de ſanguine creſcunt
Jurata Chriſto pectora.
Stant plures uno avulſo, et numeroſior ultro
Exſurgit Heroum ſeges.
Non tamen, ut quondam ferro Cadmeia proles
Alterna miſcens funera,
Diſcordes certant; niſi fòrs in mutua ſancti
Ruant amoris prælia.

Quin

Digitized by Google

Quin Erebo potiùs, quaquè utitur ipſe miniſtrâ,
Tyrannidi bellum movent.
Quis dubitet? Largo redivivum fœnore PETRUM
Irata ſentit Hæreſis.
Quot parit Heroes exemplum mortis honeſtæ,
Et pectoris vis maſcula,
Haud timidos animam pro Relligione paciſci
Caſti cruoris prodigam!
Adde, quòd intrepido comes it Sapientia Bello,
Magnoque mens animo haud minor.
Nempe, auges ut, PETRE, animos in prælia; mentem
Dextramque THOMAS inſtruit.
Ipſe novas pugnandi, ignotaſque hoſtibus artes,
Vireſque, et ingenium parat.
Hinc Fidei Pugiles clypeoſque, et ſpicula Veri,
Hinc omne telorum genus
Accipiunt; ultroque vocant in bella ſagaci
Addicta Falſo pectora.
Prælia defixis fauſtùm pugnata trophæis
Relligio teſtatur memor.
Exanimes videas, ingentia monſtra, Gigantas,
Truces Arios, ac vafros
Pelagios; teque, o Lutere, immanior, et te,
Calvine, terrarum lues:
Atque alios Romæ innumeros, Cœloque rebelles,
Scelerumque, et Errorum duces.
Victa catenato ſuſpirant Schiſmata collo,
Triſteſque pendent Hæreſes.
Cæca Superſtitio minor eſt, Cultuſque profanus,
Truncis jacentes artubus.
Plena triumphatis ſed quis Capitolia ſignis
Referre vates audeat?

Expri-

Digitized by Google

Exprimit Heroum toti par nobile Mundo, et
Virtus Nepotum prædicat:
Tuque adeo in primis, ſimilem quem ſpectat utrique,
Fideique Cuſtodem ſuæ
Felſina nunc fruitur, VIGNALI. Improvida ſed quò,
Thalia, tendis? Deſine
Invitum laudare, tua hæc niſi carmina luci
Vetet ille, mavis, publicæ.

D. THOMAS AQUINAS,

VEL E CONVIVIO DEBELLATOR HÆRESEOS.

Alluditur ad illud, quod, cùm menſæ aſſideret

D. LUDOVICI GALLIARUM REGIS,

EXTEMPLO PROTULIT:

Concluſum eſt contra Manichæos.

O D E.

ET Mars feſta petit convivia, crebraque multo
Bellona nubit Libero.
Claſſica prima canunt cyathi, mox tela volantes
Parata lances ſuggerunt.
Ah! quoties rixas, bellique exordia cœnat
Solemnis ingenium gulæ!
Dant animos epulæ, madido præſentior ira eſt:
Majora ſurgunt omnia,

Dum

Dum caput, et tectum vertigine nutat eadem,
Et mens, et ædes ambulant.
Nam cui non Lapithûm, Centaurorumque recurrat
In mutuas cædes furor
Poſt calices? Cui non media inter fercula Fratrum
Audita ſæpe funera?
Carmina ſed cur in cœnas irata profanas
Jamdum, Camœnæ, perdimus?
En ſacras meliora fovent convivia pugnas;
Cœloque prandens dimicat,
Quem ſibi præcipuum Sapientia legit Achillem,
Fides et Alcidem ſuum.
Aſpicis, ut tacito meditetur prælia vultu,
Fatumque cudat Hæreſi.
Hæc THOMÆ pretioſa fames; has eſurit eſcas
Pius ille librorum helluo.
Appoſitas hinc ſurda epulas vix ſpectat orexi:
Hinc alia quærens fercula
Mens alibi, menſæ jejunam commodat umbram,
Et innocentem Tantalum;
Exercetque ducem longè, quando agmine Manes
Stipatus errorum nigro
Occurrit, pugnatque iterum contraria Mundo
Adſtruere demens Numina.
Nil metuit tamen, et certum parat impiger hoſti
Exitium AQUINAS Hercules.
Ægide nunc facili tutus propulſat inanes
Ictus in auctorem ſuum.
Nunc trepido cautus latebras intercipit omnes,
Vileſque præcludit dolos.
Nunc tota ratione premit, clavâque magiſtrâ
Peſtem renaſcentem ferit.

Hæc

Hæc ſecum tacitus: ſubito mox percitus œſtro
Lethale vibrat ſpiculum;
Et domiti tandem, dextrâque, ac voce triumphans,
Victoriam monſtri canit:
Jam cecidit Manes: victo nihil uſque minarum,
Animæque reſtat impiæ.
Cætera jam THOMÆ, majus poſcentia plectrum,
Trophæa, Melpomene, ſile.
Quantùm acie valeat, campo quid præſtet aperto;
Hæc monſtra ſi prandens domat?

IN ATHEUM.

ODE.

ULlumne credam tam caput impium
Extare terris, cui Superûm Pater,
Gentiſque noſtræ; qui ſagaces
Arbitrio regit unus æquo
Cœlique, terræque, et pelagi vices,
Regumque fortunam, atque humilem domum
Vulgi jacentis, fabuloſus
Juppiter, aut videatur error?
Non illud Afro protulit in ſpecu
Marita Pardo Tigris adultero;
Monſtrove concretum biformi
Caucaſeæ genuere rupes.
Non illud atro triſtè gemens ſinu
Effudit Alecto; aut Soror altera
Involvit exceptum colubris,
Terque nigro Phlegetonte lavit.

Aucto-

Auctorem et ipſæ Marmaricæ ſuum
Novere ſyluæ ; nullaque non Deum
Cocyti ad undam vox nocentum,
Et memorem canit, et potentem
Torquere fontes. Quæ tulit, aut quibus
Parens in oris, vultum hominis gerens
Immane monſtrum, belluiſque
Horrificum, ac Furiis pudendum?
Ah! noſco. Adulto jam Sceleri comes,
Aut ſurda Erynnis pectoris edidit;
Aut cæca Libertas procacis
Ingenii, et veterum Sophorum
Contemptus audax. Scilicet omnium,
Quæ certa mundo Numinis eſt fides,
Vox Seculorum, Nationumque
Hinc potuit meruiſſe riſum.
Hinc, quidquid invictum et Ratio, et potens
Natura, certans utraque Numini,
Extruxit adverſus rebelles
Terrigenas, labor inquietus,
Votumque vanum eſt ſternere. Jam lapis
Movetur omnis, quò ruat arbiter
Inviſus; atque inſanientum
Triſte redit facinus Gigantum:
Cùm dux Typhœus, et validus Mimas,
Et torvus alto Porphyrius ſtatu,
Cæuſque, Rhætuſque, et ſuperbis
Cætera par animis juventus,
Mirantem anhela ſuſtulerant Athon
Cervice, et Oſſan, et Rhodopes jugum, et
Tellure divulſum profunda
Pelion impoſuere Olympo.

At

At cum ſuis quid Terra Gigantibus
Pugnet Tonanti? Jam temerarium
Disjecit extemplo tumultum,
Fulmineos jaculatus ignes:
Mimaſque, Fratreſque illacrymabilem ex-
Perti ruinam mole cadunt ſua;
Imoque concluſi barathro
Impoſitum gemuere Mundum.

LEO VENETUS INTER ASTRA;

Ejuſque præcipua docora.

O D E.

LOngo impotentum jam grege criminum
Infame Cœlum Græcia vindicet;
Et, nomen Aſtrorum, et beatum
Nacta locum, meliùs reponat
Cognata nocti monſtra Acherontiæ.
Ultro vocantum lucida Syderum
Ad vota, ſuccedunt Olympo
Chriſtiadûm decora alta Regum.
Quantum tuæ nunc ætheris occupant,
Invicte, laudes, Cæſar! Ut emicant,
Utrumque ſpectandi per axem,
Magne, tui, Lodoix, triumphi!
At dicta magnis maxima Vatibus
Sunt iſta; plectro nam quid ego minor,
Cantuque, conſecrata toto
Borbonidûm, Auſtriadûmve Cœlo,

Domi-

Digitized by Google

Domique, bellique inclyta nomina, et
Tranſmiſſa ſeris facta nepotibus,
Fruſtra renarrem? Me canentem,
Attoniti nova lux Olympi,
Me jure poſcit Marciades Leo;
Ex quo Nemææ nobile belluæ,
Plaudente Cœlo, ſydus implet,
Et titulo potiore gaudet.
Ille et minorum mobile Syderum
Vulgus, jubarum luce comantium
Perſtringit; invictique vultum
Regis habet, meritumque regni.
Illi et feracem Sol generoſior
Debet calorem; et Signa ſequacia,
Quocunquè ſe fert, ire pergunt
Libra comes, propiorque Virgo.
Ut cautus accendi, ac dominus ſui,
Quas una magni pectoris æquitas
Perſuadet, immutatus iras
Induit, ac facilis reponit,
Subjecta parcens lædere, proterens
Superba tantùm! Nec timet improba,
Nec provocat ſecurus arma,
Pacis amans, validuſque belli.
Enſem illi Orion, ſi libeat, ſuum,
Clavamque amicus commodet Hercules;
Quin ſponte conjurata certent
Sydera, magnanimoque pergant
Juviſſe bello. Sed VENETUS LEO
Regnare mavult mitior, et ſuæ
Debere prudens innocentes
Conſiliis Themidos triumphos.

CAPI-

Digitized by Google

CAPITOLIUM VENETÆ LIBERTATIS.

Illuſtriſſimo , atque Excellentiſſimo

ALOYSIO FOSCARENO.

O D E.

HUC paucis volo te, Patriæ ſpes magna, [a] Parentis
Nec gaudium, ALOYSI, minus.
Hìc reliquos inter, Proavûm decora ampla tuorum,
Heroas, ipſe intelliges;
Et [b] magnum in primis, Batavis quem nuper in oris
Mors dura rapuit, Patruum.
Sed quid ego rerum in turba prius eloquar ; aut quo
Satis ore, quæ vidi, exprimam?
Nunc etiam attonitam rapit admiratio mentem;
Animuſque, quod fruitur adhuc,
Narrare indocilis, viduas, rebuſque minores
Voces Poetæ commodat.
Proh! quiſnam, ignoto correptum pectora Phœbo,
Me nuper ales Pegaſus

P De-

(a) *Excellentiſſimi* NICOLAI FOSCARENI , *Senatoris ampliſſimi .*

(a) *Excellentiſſimum SEBASTIANUM FOSCARENUM Equitem, ac D. Marci Procuratorem ex merito, paucis antè annis in Hollandia defunctum , cùm eſſet ibi pro Sereniſſima Republica Legatus extraordinarius ex occaſione pacis , de qua tunc agebatur , inter Chriſtianos Principes .*

Digitized by Google

Degeneres ultra terras, intraque beatos
Vexit Penates Gloriæ?
Talia victricis nunquam Capitolia Romæ
Suſpexit hoſpes ſaxeus,
Dum bello Magni reduces, Paulique referrent
Spolia ampla Tarpejo Jovi.
Neſcio quid Venetæ Capitolia Libertatis
Plus exhibent ſpectaculi.
Urbs patriis latè princeps dominatur in undis,
Biſſena jam poſt ſecula
Nullum docta jugum, nulli unquam addicta Tyranno,
Aut extero, aut domeſtico.
Ipſa quidem, fateor, ſcalpro cælata perenni
Sua prædicat pericula,
Et decora, heu! nimiùm duris exercita fatis,
Invicta Libertas tamen:
Seu conjuratam nocturno fœdere totam
Cùm ſenſit Europen ſimul:
Seu captâ propiùs Ligures extrema minantes
Cùm vidit anceps Clodiâ.
Nil ratibus, turmiſque tamen victricibus ultrà,
Ut plura tentent, jam licet.
Scilicet invicti caræ pro mœnibus Urbis,
Rerum et ſuarum prodigi,
Stant circùm Heroes; nullamque horrentia cladem, et
Devota morti liberæ
Pectora pro muris, et inexpugnabile vallo,
Siſtunt vocanti Patriæ.
Ergo Virtutem admirans Fortuna relictam,
Cauſam priorem deſerit.
Inde comes Veneto, partem ut ſectetur eamdem,
Victoriam ſecum vocat:

Iam-

Jamque (hominum, heu! fati malè conſcia corda futuri)
Ubi nuper et ſpes, et minas
Extulerat victor; victus ferroque, fameque,
Venetique totam ſentiens
Vim belli, duris miſeram ſub legibus, hoſtis,
Optare pacem cogitur.
Ipſa olim Adriacæ Carthago Liguſtica Romæ
Animiſque, et armis æmula,
Magna licèt ſtet adhuc, et libera, ſponte ſecundo
Nunc aſſidet prudens loco;
Majoremque videt dum te, Adria, jure ſuperbit,
Certare quòd potuit diu.
Cætera quid memorem? Longum eſt, terrâque, marique
Præclara belli Nomina
Dicere. Nullus ibi Cæſar, nec Cæſaris ullus
Armatus in Socerum Gener.
Non populo Gracchi indomito, Mariique faventes;
Plebſque, et Senatus imperans.
Hinc ſceptrũ procul, atque jugum eſt: Plebs Patribus ultro
Subjecta, Patres Legibus.
Ipſa ſuos inter, mediis innixa trophæis,
Regina Libertas viros
Imperat; et, ſimiles illis habitura nepotes,
Majus parat Capitolium.

Digitized by Google

AD N. N.

Inſignem Philoſophum, ac publicum Philoſophiæ Profeſſorem.

ODE.

Qualem, minores deſpiciens aves
Regina, fulvam progeniem docet
Nidum reliquiſſe, atque anhelis
Ponè ſequi per inane pennis
Ducem parentem; tum patrio admovens
Cœlo probandam, quà nitet acrior,
Regem Planetarum intueri
Luminibus jubet irretortis:
Qualemve cæſis nutrit ovilibus,
Taurique duris artubus, aut equi,
Fœtum e papillis vix recentem
Marmarico Lea mater antro;
Docetque paulatim, ut gerat impiger
Ventura mixtis prælia cum feris,
Unoque rugitu minetur
Funera, perniciemque ſyluis:
Te Diva Pallas matris ab ubere
(Teſtor tuorum jam memorem fidem)
Excepit infantem, et diſerto,
Ipſa parens nova, lacte fovit;
Finxitque primos erudiens ſonos,
Doctèque vagiri, et teneris adhuc
Expromere argumenta labris,
Et docuit manibus puſillis

Tracta-

Tractare chartas Cecropii ſenis,
Pictoque letùm plaudere Socrati,
    Cuniſque reptantem relictis
        In mediis recubare libris.
Quidnî eruditam nunc juvenis vomas
Tuſſim Stagiræ, doctaque jurgia,
    Mentemque ſcruteris recentum
        Ambiguam, ac veterum Sophorum,
Quæſitor æqua lance ſeverior:
Experta quod te mox Ratio docet,
    Mundique, Naturæque cauſas,
        Et genus, interitumque rerum,
Moreſque, pergas ingenioſior
Narrare prima doctor ab exedra,
    Plaudentis exceptus theatri
        Laudibus, attonitæque turbæ?
Tantæ rudimentum ſapientiæ
Cùm poneres jam parvulus; alterum
    Tunc ipſè Gaſſendum parenti, et
        Certus Ariſtotelem ſpopondi.

Digitized by Google

DEIPARÆ VIRGINIS,

EX AMORE

IN CHRISTUM DOMINUM

Singulas ejuſdem pœnas perferentis,

IMAGO LYRICIS VERSIBUS EXPRESSA.

Ad R. P. BARTHOLOMÆUM SPINELLUM
Societatis JESU,

Cultorem Divæ Virginis ſtudioſiſſimum, ac Poetam.

CUltor VIRGINIS, et Poeta felix;
Quando quælibet eſt Imago tantæ
MATRIS cara tibi, colique digna:
Hanc ne deſpicias, amicus ultro
Quam vates tibi mittit, imperito
Expreſſam calamo, rudique verſu;
Ipſi ſed ſimilem tamen Parenti,
Senſu quam tenero refert dolentem,
Forti pectore nec minùs ferentem,
Heu! dulcis lacrymanda fata Nati.
At tu, cui melior manus, colorque,
Cui plus ſuppetit artis, ingenîque,
(Namque ipſa ingenii magiſtra, et artis
Eſt VIRGO tibi, quam colis, caniſque)
Ah! mittas aliquam, precor, perito
Expreſſam calamo, tuoque verſu,
Tantæ MATRIS Imaginem: vel ipſum,

Unde

Digitized by Google

Unde eſt incolumi pudore mater,
Strato vix paleis Locantis antro
Infantem tremulum gelu: vel intra
Maternas tibi Blandientis ulnas,
JESU parvule; vel tuas Vocantis
Ad cunas reſidem venire Somnum:
Vel, Cœlo duce, conjugiſque ſancti
Ad nutum, in Pharias Euntis oras,
Caro pondere, quod ſimul ferebat,
Longæ grande viæ levante pondus:
Vel quidvis aliud Gerentis, iſtas
Dum mortalis adhuc trahebat auras;
Namque eſt carmine, barbitoque dignum,
Quidquid PARTHENIS ipſa geſſit, iſtas
Dum mortalis adhuc trahebat auras:
Vel feſto emeritum Petentis axem
Curru, Cœlicolûm canente circùm,
Et toto ſimul obſequente regno:
Vel, quidquid Superûmque, Adamidûmque
Reginæ libeat, Potentis omni,
Quà latè patet, imperare Mundo,
Ipſo protinus annuente Nato:
Vel (quod dulcius, et quod ipſe malim)
Felici e ſolio, ſuoque Cœlo,
Vix ipſo minùs invidente Cœlo,
Seſe ſollicitam Exhibentis ultro
Imis vel famulis, clientibuſque,
Patronam ſimul, et ſimul Parentem.
Quantò pulchrior hæc erit MARIÆ,
Unàque ingenii, tuique cordis,
Illâ, quam tibi mitto nunc, Imago,
Cultor VIRGINIS, et Poeta felix!

DEIPARA VIRGO
AD
CHRISTUM DOMINUM;

Cùm ab ipſa, ſubiturus extrema ſupplicia, diſcederet.

O D E.

CErtumne tandem ſtat tibi tot libèns
Subire pœnas? Nec, licèt innocens,
Reuſque tantùm caritatis
Heu! nimiæ, fieri perhorres
Mundi nocentis ſupplicium, et ſcelus?
Præſaga certè mens tibi militum
Oſtendit iras, ac furorem
Iſacidûm, Solymæque probra,
Et quidquid ultrà eſt; nec tamen aut tui,
Aut, Gnate, paulùm te miſeret mei,
Tecum uſque conſortis futuræ
Supplicii, horribiliſque fati?
Ipſa antecedo, ſi moreris; ſequor,
Si vivis. Illud me ſine non potes,
Iſtud potes. Quid jam Parentem,
Ut valeat, moriturus oras?
Caſurus unâ filius opprimit
Matrem ruinâ. Si ſociam tamen
Fatalis horæ, ſi ſequacem,
Heu! prohibes miſeræ dolorem

Paren-

Digitized by Google

Parentis; omnem nil moror en Patri,
Tibique Matrem ſubdere. Quod tuæ
Intendis optatum, levamen
Iſtud erit, pretiumque, morti.

EADEM,

CHRISTO DOMINO

SANGUINEUM SUDOREM EMITTENTE.

ODE.

STipate malis ſemianimem, ac roſis
Fulcite Amorem. Num tribulos adhuc,
Spinaſque tellus innocentis
Germinet imbre ferax cruoris?
O Sponſe verè nunc mihi ſanguinum,
Quidnam laborum nuntiat hic novus
Per membra ſudor; quid dolorum
Purpurei lacrymantur artus?
An ſic propinquæ accingeris, impiger
Athleta, pugnæ? Vulnera prævenit,
Sæviſque præludit flagellis
Proſiliens tibi ſponte ſanguis.
Vultus quis autem non ſuus occupat
Pallor ſerenos? Quis tremor, aut metus
Invadit artus; quæ beatam
Triſtities ſubit atra mentem?

Quid

Digitized by Google

Quid vota, Patri promptior obſequi,
Anhela mittis? Quid Calicem abnuis?
En, Gnate, Matrem: quidquid hoc eſt,
Ipſa feram, patiarque tecum.
Patrem quod oras, hoc fieri poteſt;
Factumque jam hoc eſt. Scilicet ad tuam,
Cruore plenus, lacrymiſque,
Transiit iſte Calix Parentem.

EADEM,

CHRISTO DOMINO

AD COLUMNAM FLAGELLIS CÆSO;

Ex illo Pſalm. 128.

Supra dorſum meum fabricaverunt, *ſive*, *ut alji legunt*, araverunt peccatores.

ODE.

DUro ſiccine Virginis
Tellus, heu! domino cedit, et effero
Altè vomere ſcinditur?
Ah! vos Agricolæ, ſiſtite, criminum
Crudeles. Meus eſt, meus
Hic, et floribus, et meſſibus aureis
Omni parte beatior,
Campus; nec metuens temporis invidi,

Et

Digitized by Google

Et nunquam Domino ſuo
Infelix. Et erunt militis impii
Hæc tam culta novalia;
Floreſque, et ſegetes undique verberum
Tempeſtas ruat impotens?
Quid ferro validas, turba procacior,
Exercetis adhuc manus?
An theſaurus agro quæritur abditus,
Imi et viſceribus ſoli
Inferre indomitam barbariem juvat?
An non effluit undique,
Non uno veniens flumine, ditior
Pactolo cruor, et Tago?
An non vincit adhuc vos adamantinæ
Theſaurus patientiæ?
At quid verba mihi mittere proficit
Surdis irrita cautibus?
Hunc o virgineum quiſquis agrum vides
Sulcis tot malè ſaucium, et
Veſtrorum lacerum vomere criminum;
Aut illum lacrymis riga,
Aut illo fueris marmore durior.

Digitized by Google

EADEM,

CHRISTO DOMINO

SPINIS CORONATO.

O D E.

HUc, o vos celeres, precor
Regnantis Solymæ gloria, Virgines,
Caſtis e penetralibus
Mollem efferte pedem, ſiquis adhuc tenet
Ignis vos, et amor vetus;
Formoſumque, notâ tempora regiâ
Cinctum, viſite Principem.
At non hoc Genitrix, mi Salomon, tua
(Urbem nî tamen impiam
Matris nunc etiam nomine conſecras)
Impreſſit tibi ludicrum,
Et ſertum ſolidis vepribus horridum.
Heu! quale intueor caput,
Et nuper placido Sole ſerenius,
Auro et purius Indico!
Heu! quàm diſſimiles nunc video comas,
Triſtes ſanguine depluo,
Et vulſis laceras undique crinibus!
Hæc, et cætera pallidæ
Spectant Parthenides, notaque amabilis
Quærunt ora Didaſcali;
Sævuſque attonitis et dolor, et ſtupor
Voces, ac lacrymas vetant.
Vobis interea, turba ferox Veprum,

Pœnam

Digitized by Google

Pœnam quos ſimul, et decus
Indulget capiti ſiſtere Rex ſuo,
Indignantur, et invident.
At mox compoſitis (uſque adeo facit
Invictus ſimiles amor)
Ipſæ Parthenides et caput, et ſinum
Ultro floribus exuunt,
Iratæ ſimul et floribus, et ſibi.
Tum formæ ſpeculum novæ,
Vultus, Chriſte, tuos, oraque conſulunt
Pœnis horrida triſtibus;
Contextiſque, pius quos furor invenit,
Raptim ſentibus, ac rubis
Gaudent ingenuum cingere verticem.

EADEM,

CHRISTO DOMINO,

Cùm ad Calvarium duceretur, Crucem ſibi ferente.

SCAZON.

PRoh quantùm ab illo, quem modò triumphantis
Excepit inſtar Vatis, ac ſui Urbs Regis,
Nunc ex eadem prodit urbe diverſus,
Adamidûm Servator! Ubi ſacri plauſus,
Lætuſque paſſim gratulantium clamor?
Ubi feſta nuper mœnia, et ſolum flore

Stra-

Digitized by Google

Stratum obſequenti, nec ſuis virens palmis,
Quacunquè tranſit certa Davidis proles?
Scilicet amorem vertit in odium majus
Infida Solyme; quemquè frondibus lætis
Nuper canebat Vindicem diu optatum,
Sontem fatetur impiam ad necem raptans,
Sontiſque dorſum lurido premens ligno.
Illum exeuntem fœda plebis ingratæ
Ludibria proſequuntur, et joci turpes,
Et quidquid amens, ac potens furor ſûadet.
Adeſte mecum rurſus, et ſequi veſtrum
Properate, turba Virginum comes Matri,
Regem, Magiſtrum; quodquè dulcius, Sponſum.
Vobis ſat illum, cæteris ſit ut nudus
Bonis, ſuus commendat, atque amor veſter.
Quanquam quid illi deſit, aut quid optemus
Amplius in ipſo? Nempe raptus ad ſævum
Collem, mihi, vobiſque jam libèns ſecum
Sua portat omnia bona, dum Crucem portat.

Digitized by Google

EADEM,
CHRISTO DOMINO
JAM CRUCI AFFIXO.
SCAZON.

EHeu! quid ultrà quæro? Jam ſatis vidi
In monte Myrrhæ, Thuris et ſuper collem,
Ubi cubet æger in meridie Sponſus.
O florido pro lectulo torum ſævum,
Quamvis ab ipſa Caritate conſtratum!
O triſtis, et laboribus quies pejor,
Nigrique Somni mater, ac ſoror Mortis!
Medius latronum nempe cordium raptor,
Hominumque Vindex, foditur aureas plantas,
Manuſque vernas, arbori malæ fixus;
Ibique juſſus perpeti necem longam.
O Sponſe rurſus ſanguinum mihi, quando
Ad te trahis nunc cuncta, me trahe huc primam,
Durique thalami redde, quæſo, conſortem.
At id negas, et aliquid exigis majus:
Ut nempe vivam, teque patiar extinctum.
Quid hìc reponam? Dura lex quidem Natum,
Sponſumque amanti, dura; ſed tamen Patrem,
Dominumq; in illo, et, quod mihi omnium eſt inſtar,
Deum colenti, ſancta lex, potens, prudens,
Et cui Parens, cui Sponſa jam lubens ſubſit!
Ergo (tuæ levamen hoc habe mortis)
Vivam; et ſub iſta fortiùs gemens planta,
Amoris ingens, ac doloris exemplum,
Myrrham fluentem colligam, et ſinu condam.

GRAM-

GRAMMATICUS,

IN MINIMIS ALIQUANDO RELIGIOSIOR.

Alluditur ad Zoilos illos, qui, rebus gravioribus omiſſis, leviſſimis plùs æquo immorantur, in iiſque magnos ſubinde viros reprehendunt.

EPIGRAMMA.

GRammatici plures de lana ſæpe caprina,
De nihilo plures grandia bella gerunt.

Utrum *Vergilius*, lis eſt, an *Epiſtula* dici
Debeat: an *Suboles*, an meliùs *Soboles*.

Culcitra nonnullis pugnatur, *Culcita* multis;
Patriciuſque aljis, *Patritiuſque* aljis.

Quidnam ſignificent *Holophantæ*, *Sy*-que-*cophantæ*:
Quid ſibi *Mecaſtor*; quid ſibi vult *Edepol*.

Cujus ſit generis *Spinther*; cujus numeri ſit
Præſto: *Auctor* probat hic, ille ſed *Author* amat.

Hæc longi cùm ſint, reliquis jam rebus omiſſis,
Materies ſtudii, diſſidjique frequens:

Vos, o Grammaticæ Summæ, Inferioris, et Imæ
Induperatores, terque quaterque precor,

Per *Verba activa*, et *Neutra*, et per *utrumque Supinum*,
Dicite: quid ſibi vult hoc *Titivilitium*?

DE

DE FUCATO QUODAM,

AC PERPERAM ACUTO DICENDI GENERE,

Quod haud multis ab hinc annis apud Oratorum, ac Poetarum pleroſque invaluerat.

EPIGRAMMA.

QUondam Rhetoricæ fuerat Romana vetuſtas,
Et matronali cultus in ore decens.

Nunc eadem crines fingit moroſa; ſuiſque,
Ut placeant, emptas addit inepta comas.

Ora linit fuco, falſis quoque floribus ornat
Tempora; nec decus eſt, ſed decor in pretio.

Erroris, non artis opus, decor: ipſe magiſter
Laudem artis quamvis, dum placet, error habet

O ætas mala! Sic annis decreſcitur; et quæ
Jam matrona fuit, vana puella modò eſt.

Digitized by Google

VETUS,

AC ROMANUM DICENDI GENUS,

Apud omnes paſſim tum Oratores, tum Poetas, in dies magis nunc temporis invaleſcens.

PHALEUCIUM.

VEſtro plaudite Seculo ſagaci,
Et Rhetor bonus, et bonus Poeta.
Jam non ampliùs, ut placere poſſit,
Audet Rhetorice, Poeſis audet,
Empto crine caput, colore vultum
Mendax, et vitreis nitens pyropis,
Nunc ſe credere publico videndam.
Hoc felix ſtudio, venuſta cultu,
Spectandam ſimul, et ſimul probandam
Ætati utraque ſe dabat priori;
Cùm Rhetor bonus, et bonus Poeta,
Qualis Virgiliuſque, Tulliuſque,
Audiret mediocris, ac pedeſtris.
At nunc, dum ſapiens, et eruditus
Jam mos invaluit, placetque paſſim,
Quod pridem poterat placere paucis;
Artem Rhetorice, Poeſis artem
Germanam didicit diu placendi.
Ergo rejiciunt, et ire longè
Ceruſsamque jubent, rubenſque nitrum,
Suggeſtumque comæ, comaſque fictas,
Et fictos adamantas, ac ſmaragdos,

Digitized by Google

Et pic͡to poſitos in ore nævos;
Et quidquid manus impudica fingit
Venali pretium datura formæ.
Expertæ didicere, quæ venuſtas
Nunc doc͡tos mereat potens amores,
Et blandis animos trahat catenis:
Fuci ſcilicet, ac tumoris expers,
Vultuſque ingenuos ferens venuſtas,
Et cautam ſpeculi latentis artem,
Et nil, quod decus, aut pudor recuſet.
Talis, Marce, tuæ decor Suadæ:
Talis forma tuæ, Maro, Poeſis.
Veſtro plaudite Seculo ſagaci,
Et Rhetor bonus, et bonus Poeta.

POETA,

Negligentis plerunque vir paupertatis.

SCAZON.

HAbui Poetam nuper obvium quemdam.
Proh! quàm mihi pannoſus, et macer totus,
Pædore vultum plenus, horridus crines,
Magnique meditans neſcio quid eſt viſus!
Poterat figura dicier *Tapinoſis*.
Talemnè te conſpicio, (tunc ego) magni
Alumne Phœbi? O ut habitat malè Poeſis!
An elegantes efficit fames verſus,
Doc͡tuſque, ſi non eſurit, tacet vates;
Corvi ut poetæ, vel poetriæ ut Picæ?

Digitized by Google

At ille: Fatum quem latet Poetarum?
Frugifera Pindo planta nulla conſurgit;
Et liberales arbores ibi tantùm,
Hortiſque doctæ divitum inſeri, creſcunt:
Hederæ ſequaces, Laurus et triumphalis,
Et hoſpitalis Platanus, et flagrans Myrtus.
Nemus omne gloriæ viret, fami nullum.
Ipſæ carentes dote cœlibem vitam
Egere Muſæ; jamque ſunt anus canæ,
Quamvis puellæ audire gaudeant blandæ.
Natus parente pauper ipſe Latonâ
Phœbus, Pheræi ſordidus gregis cuſtos
Mulcebat antè fiſtulâ pecus laſſum;
Quàm, carminumque, barbitique præceptor,
Doctæ in bicorni colle Phocidos ſacris
Sororibuſque, Vatibuſque regnaret.
Regnum at quod iſtud? Nempe jus habet nullum,
Nec habere quærat in quod impotens regni
Libido, paupertate jam ſua tutum,
Magniſque tantùm mentibus coli dignum.
Quid plura? Vel Poeſis, ut ſolet Virtus,
Aut excipit nudos opum, aut facit tandem.
Hæc ille. Ne me pluribus moraretur,
Vatis probavi dicta; ſed tamen riſi.

Digitized by Google

DE MEDICO IMPERITO, AC PAUPERE.

EPIGRAMMA.

ÆGrotas, Chryſippe; ſimul Chryſippe, mederis:
Hinc es mendicus ſcilicet, hinc medicus.

Plures febris habet, ſtomachi faſtidia plures:
Hic caput, ille frequèns viſcera torta dolet.

Te maleſuada fames, te languida vexat orexis;
Et nihil, huic medicus quo medearis, habes.

Hinc alijs aliud præſcribis pharmacon ægris;
Una ſed eſt morbo ſat medicina tuo.

Illam æger præſtare ſolet, tu quæris ab ægro;
Utque illam accipias, tu quoque ais, *Recipe*.

Dumque manus ægri tangis, venamque micantem;
Tangit et ipſe tuas, ungit et ipſe manus.

Cætera conveniunt; Medicuſque, atque Æger uterque eſt.
At non ſucceſſu gaudet uterque pari.

Nempe, ut ſit melius Medico, bonus efficit Æger:
Æger poſt Medici pharmaca pejùs habet.

Digitized by Google

ARS CHIMICORUM,

SIVE AURI CONFICIENDI, VANISSIMA.

EPIGRAMMA.

AUri ſacra fames quidnam mortalia cogat
Pectora, certa fides Chymicus eſſe poteſt.
Non illum fulvi dubium ſpes blanda metalli,
Quæ toties alios, ſeque fefellit, habet.
Erroris cauſam jam repperit ipſe prioris:
Hoc ſatis, Ars juſſas fida miniſtrat opes.
Ergo, libros poſtquam centum, centumque caminos,
Mercurium in primis conſuluitque ſuum;
Sub tacitis cæcum ſibi conſtruit ædibus antrum:
Bronti aptum, et Steropi dixeris eſſe locum.
Quot rerum hìc ſpecies, et barbara nomina, certis
Digerit ordinibus, ponderibuſque ſuis!
Quot varios ignes, quot præparat ignibus ollas;
Ignotoſque tibi, Pharmacopola, tubos!
Nulla quies miſero. Nunc huc, nunc advolat illuc:
Hìc adhibet certas totus, ibique moras.
Sic malè ſperato longè pallentior auro,
Et noctes illic exigit, atque dies.
Olli magna tamen ſervatur gloria; quamvis
In fumum merces, et labor omnis eat.
Scilicet ex nihilo quondam Deus omnia fecit;
Chymicus at nihil ex omnibus ipſe facit.

DE

Digitized by Google

DE QUODAM,

Ad alienas præſertim menſas, doctrinæ ſuæ præcone celeberrimo.

PHALEUCIUM.

O Monſtrum ſapiens, et eruditum!
Pictor, Grammaticus, Poeta, Rhetor,
Juriſta, Aſtronomus, Theologuſque,
Naturæque Sophus, Sophuſque morum,
Bellandique ſciens, et imperandi!
Quantos, et quot habes viros in uno!
Credas Pithagoran, et Archimeden,
Et Demoſthena, et inclytum Solona,
Zenonem, Periandron, et Platonem,
Smyrnæumque ſenem, et ſenem Stagiræ,
Orpheum, Callimachum, Eſchylum, Philætam,
Atque omnem veterum gregem Sophorum,
Quos et Græcia priſca, quos et omnis
Prudens Italiæ dedit vetuſtas,
Tot grandes animas migraſſe in unam.
Si quæras, referet, quid in Britannos
Nunc magnus Lodoix paret; quid Iſtro
Cæſar debeat, aut cavere Rheno:
Sperandum quid utrique, quid timendum
Jam regno Heſperiæ ſuper labanti.
Huic Reges faveant, an huic minores;
Illa quis valeat, quis hac in aula.
Si quæras; refert priori ab ovo

 Regno-

Digitized by Google

Regnorum geneſim, ordinemque Regum,
Et quo quisque, quotoque vixit anno;
Decertataque bella tot per annos,
Clades, damna, metus, fugas, triumphos;
Omnes hiſtoriaſque, fabulaſque,
Que ſunt uſpiam, et uſpiam fuerunt.
Quidquid ſcire velit, docebit ille:
Nemo ſcire velit, quod ille neſcit,
Rerum ſyllabus omnium, omniumque
Ingens bibliotheca ſeculorum.
O monſtrum ſapiens, & eruditum!
Sic Romam eſuriens petebat olim
(a) (Salſo ſiqua fides habenda vati)
Magnæ, Græculus, helluo culinæ.

JESUS

(a) *Vide Juvenal. Sat. 3.*

JESUS INFANS,

Regum Magorum munera excipiens.

EPIGRAMMA.

THus, Aurum, Myrrham, Chriſto dant munera Reges;
Et ſuper hæc animum, munera prima, ſuum.

Dona bonus prenſat puer, et lætatur in illis.
Dona tamen puero ſunt duo læta minùs.

Non illum Thus, non illum jam detinet Aurum.
Plus longè in Myrrha, quo teneatur, habet.

Siſtit in hac Infans, et dicere velle videtur:
Cætera dona decent, unica Myrrha placet.

Gratum Aurum veſtrum eſt; ſed erat pretioſius illud,
Quod Cœli nobis Regia pulchra dabat.

Thus etiam gratum eſt; ſed erat fragrantius illud,
Cœlicolæ obtulerant quod mihi ſæpe mei.

Dêerat apud Superos mihi Myrrha: hanc quærere terris
Venimus: hæc terris invenienda fuit.

Ergo Aurum tibi ſit, Joſeph; tibi Thus, bona Mater:
Hæc pro me tantùm, totaque Myrrha mea eſt.

AD

AD DIVAM VIRGINEM,

Infanti JESU ſomnos conciliantem.

EPIGRAMMA.

QUid puero lentam, pulcherrima Virgo, quietem
Pergis amans vultu conciliare tuo?

Claudat an ille ſuos, nequicquam expendis, ocellos;
Ora per Infantis blandaque ſomnus eat.

Nempe ſuos Infans quî claudere poſſit ocellos,
Dum cernit vultus, perfruiturque tuos?

Dulcius eſt illi ſomno ſpectare Parentem.
Et cui ſit ſomni, te modò ſpectet, opus?

Vin' Puerum dormire? Tuos procul abſtrahe vultus.
Tunc oculos claudet forſitan ille ſuos.

ALIUD

Digitized by Google

A L I U D.

Ut veniat, quid, Virgo, vocas, dulciſſima, Somnum
Ad pueri cunas; næniolamque canis?

Jam venit, jam Somnus adeſt, auditque canentem;
Totus adhuc vigilat ſed tamen uſque puer.

Nec madidis cunas Somnus circumvolat alis,
Nec blandâ pueri lumina tangit aquâ.

Nempe tuæ ſacra captus dulcedine vocis
Hæret, et oblitus muneris ipſe ſui eſt.

Deſine pauliſper cantûs, tunc dormiet Infans:
Infantem cupias cùm vigilare, cane.

IN

Digitized by Google

IN NOMINE JESU
OMNE GENU FLECTATUR,
Cœleſtium, Terreſtrium, et Infernorum.

Ad Philippenſes c. 2.

EPIGRAMMA.

QUI, meritæ pretium fidei, ſupera alta tenetis,
O nunquam læſo turba beata Deo:

Qui colitis, miſeri, Stygiæ loca pallida noctis,
Digna quidem ingratæ præmia perfidiæ:

Qui medji Cocytum inter, Cœlumque profundum,
Mortales, patriam nunc habitatis humum:

Excipite auguſtum venerantes nomen JESU;
Et trepidet flexo poplite quiſque minor.

Cernitis? Audito procumbunt nomine; meque
Obſequio terrent cuncta, docentque ſuo.

INDUI-

Digitized by Google

INDUIMINI DOMINUM JESUM CHRISTUM.

Ad Rom. c. 13.

PHALEUCIUM.

VAni ſpem Patroclus ſequens triumphi,
Sacris Æacidæ ſuperbus armis,
Stulto provocat Hectorem duello.
At nil blanda juvat Chimæra frontis;
Nil, ſculptus Siculi manu Cyclopis,
Thoracis metus, ægidiſque terror.
Quæſivit domini manum prioris
Enſis, nec ſua vis fuit ſagittis;
Et falſus patuit cadens Achilles.
At ſe, quem Stygius laceſſit hoſtis,
Aut Mos improbus, aut proterva Cypris,
(Quando bella frequens vel imparatis
Horum quiſque movet) timoris expers
Toto muniat, induatque JESU.
Hic ultro arma miniſtrat, et ſuarum
Virtutum exuvias, ſacriſque in illis
Artem militis, et fidem triumphi.
Quin teſtis ſimul, et patronus idem,
Pugnanti favet; ac novas in hoſtem
Vires, intrepidumque pectus addit,
Et grandes animos, Deoque plenos.
Nec mirum; ſua præpotens JESUS
Nam, dum noſtra juvat, trophæa ſervat,
Et, cùm vincimus, ipſe tunc triumphat.

D.D. EN.

Digitized by Google

D. D. ENRICUS IMPERATOR, ET CONJUX CUNIGUNDE,

In thalamo Caſti, in aula Sancti.

EPIGRAMMA.

QUid procul inviſa, Pietas, fugis exul ab aula?
Nomina connubii cur tibi ſæva, Pudor?

En ſolio, thalamoque Enricus, et Uxor in uno.
Cernite; mox veſtrum clamet uterque prior:

Conſulat hunc Thalamum, caſti cui cura pudoris:
Intret in hanc Aulam, qui cupit eſſe pius.

B. ALOYSIUS GONZAGA,

Inter ardentis lectuli flammas illæſus.

EPIGRAMMA.

SUbdolus incautos Gonzagæ fallere ſomnos
Dum parat, et lectum Mulciber omnis habet;

Cauta diu timidæ circùm reverentia flammæ
Serpit; et in medio eſt pulchrior igne quies.

Nempe minor meritò Gonzagam hæc flamma timebat:
Ille, Venus, flammas vicerat antè tuas.

Digitized by Google

D. ROSULA

VIRGO, ET MARTYR.

EPIGRAMMA.

HÆC Roſa pulchra quidẽ fuerat, ſed candida tantùm;
Candor et hic animi, candor et oris erat.

At Venus: a noſtro rubet omnis turba roſarum
Sanguine, ait: ſanguis ſit rubor iſte tuus.

Cui Roſa: ne caſti pereat mihi candor honoris,
Purpura mî potior ſit cruor iſte meus.

Dixerat. Addictam Chriſto, fruſtra auſa Tyrannis
Flectere, tunc rigido ſauciat enſe Roſam.

Sanguine ab ipſa ſuo ſic, caſto pectore tantùm
Candida quæ fuerat, nunc quoque rubra Roſa eſt.

MAR-

Digitized by Google

MARGARITA,

Apud Latinos nomen Gemmæ,
Apud Italos hodiernos Floris.

DE D. MARGARITA VIRGINE, ET MARTYRE.

EPIGRAMMA.

MArgaris auguſtæ præſefert nomina gemmæ;
Margaris ingenui nomina floris habet

Quàm bene, ſeu mores, ſeu mentem expendis in illa,
Nomen utrumque implet, nomen utrumq; gerit!

O dignum te, Chriſte, decus! Si florea ſerta,
Flos eſt; ſi mavis gemmea, Gemma tibi eſt.

Digitized by Google

FLOS PASSIONIS,

SIVE

B. CLARA IN PICENO,

Cujus in corde impreſſa viſuntur Chriſti Domini patientis inſtrumenta.

EPIGRAMMA.

FLoribus impreſſit ſacros Natura dolores,
Signaque ſupplicii conſcia, Chriſte, tui.

Aſpicis, ut parvam referat Granadilla columnam,
Et flagra; cum ſpinis diraque ſerta ſuis.

Et crux, et clavi, color et morientis in illa eſt:
Vulnera penè legas, carnificumque manus.

Quas Natura tamen pœnas expreſſit in hortis,
Pulchriùs in CLARÆ pectore ſculpſit Amor.

Impreſſos ſentis, nedum geris, ipſa dolores:
Cætera divini, Partheni, Floris habes.

Digitized by Google

CONSTANTIA
D. AMARANTHI MARTYRIS,

In flore Amarantho expreſſa.

PHALEUCIUM.

O Ætas brevis, et caduca florum!
Languent veſpere, manè qui virebant;
Heſternoſque licet videre nunquam.
Nullus flos adeo, niſi recens, eſt.
O ætas brevis, et caduca florum!
At flores Amaranthus inter omnes
Fati gaudet amore liberalis.
Non illum nebuliſve, Solibuſve,
Non illum pluviis iniquus æther,
Lætæ deſtituat decore formæ.
Ridet ſibilon inſolentis Euri,
Et duri Boreæ minas inanes;
Ceu vernâ, viridis, fruatur aurâ.
Quin et, dum Scythicas dolens pruinas
Deſolata riget per arua Chloris;
Mæſtæ Chloridos eſt honor, decorque,
Unus, nec Scythicas timet pruinas.
Quis longi meritum, decuſque Veris
Flori præſtitit, uſque cæterorum
Turba ſcilicet invidente florum?
Hoc debet tibi, cujus ipſe nomen
Præſefert, AMARANTHE, Chriſtiani
Vindex ſtrenue nominis, nec ullis
Hinc blandi precibus, furentis inde

Fle-

Digitized by Google

Flecti ſuppliciis potens Tyranni.
Jam non debuit exprimi caduco
Hæc Conſtantia flore, ſed perenni.

ADSCITITIÆ, PROLIXÆQUE COMÆ USUS,

Nationem apud omnem cultioris Europæ jam communis.

EPIGRAMMA.

QUÆ fuit Europe, jam Gallia tota comata eſt:
Vix patriæ vultum gens habet ulla ſuæ.

Ipſos Heroas tangit, Patreſque ſeveros,
Gloria compoſitæ quantulacunque comæ.

Nec, falſis redimens ætatis damna capillis,
Sola ſtudet ſocrus junior eſſe nuru.

Hæc alios quoque cura tenet: circumſpice crines,
Qualibet occurret rarus in urbe ſenex.

Barbatos Curios, et nudo vertice Gracchos
In tabulis monſtrant atria ſola ſuis.

Laudo tamen, quidquid præſens tempuſque, locuſque;
Quidquid in hoc prudens virque, ſenexq, probant.

Nec ſua cæſaries animos infregit Achillis:
Par illi longis crinibus Hector erat.

Tales fòrs crines amat et civilis honeſtas;
Et multum res hæc utilitatis habet.

Tantùm vir caveat, ne cui videatur ephebus:
Ipſe ſenex caveat, ne videatur anus.

Digitized by Google

AD SENEM QUEMDAM;

Formæ ſuæ ſtudioſiſſimum.

EPIGRAMMA.

QUem te, vane ſenex, dicam; cui pluris habetur
Judicio capitis judicium ſpeculi?

Jam pater eſt alter ſolitus te dicere patrem;
Jamque nepos dudum te vocat alter avum.

Magna tamen (quis credat?) adhuc tibi cura placendi eſt.
Vix Paris ad cultus ipſe, quod addat, habet.

Mitto leves phaleras, et vix florentibus annis
Dignam, qua gaudes pulchrior ire, togam.

Cura comæ potior. Mos eſt tibi radere canos,
Ut major ſit frons inde, minuſque caput.

Quas Anglæ miſere nurus, Germanave virgo,
Succedunt flavæ, ſylua parata, comæ,

Nec ſatis hoc: Cypri conſpergitur imbre minutæ
Aurea cæſaries, parſque propinqua togæ.

Quin glabro priùs aufertur ſeges hiſpida mento,
Et vulſas pumex lævigat uſque genas.

Tyndaridum, Paridumque hinc blandis cœtibus adſtas,
Blandior îpſe; frequens riſus utriſque licèt.

Qui putet eſſe ſenem, vix eſt tamen ullus in illis;
Vix ullus, qui te tunc putet eſſe virum.

Unde virum credant, cui toto fœmina vultu;
Cui melior capitis pars, aliena coma eſt?

UXOR

Digitized by Google

UXOR LOTI

In ſtatuam Salis.

EPIGRAMMA.

ARſuram Lotis ne lumina vertat ad urbem,
Nuntius irato miſſus ab axe monet.

Dura quidem lex eſt, et quam vix fœmina ſervet.
Hæc poterat certè quidlibet antè pati.

Ergo retro vetita indociles ad mœnia vultus
Conjicit imprudens, nec memor ipſa ſui.

Vix tamen ut vidit, mox deſiit illa videre;
Totaque jam ſal eſt, cui nihil antè ſalis.

Hæc ego cùm canerem, tunc fortè auditor Alexis:
Quod narras, miri nil mihi, dixit, habet.

Lotida quæ referat, mulier mihi plurima nota eſt:
Nunc ſapit illa nihil, nunc ſapit illa nimis.

NABUCHODONOSOR,

Ex Aula brutum, ex Syluis homo.

EPIGRAMMA.

QUI domitos latè populos, Solymamque ſubactam
Addiderat regnis, altera regna, ſuis;

Degener Aſſyriâ regnator pellitur aulâ,
Jam brutum formâ: moribus antè fuit.

Ignotum accipiunt monſtrum ſtabula alta ferarum;
Seque feras inter jam ſtupet ipſe feram.

Sic tamen et mores hominis, Cœlique timorem,
Et noto diſcit ſuccubuiſſe Deo.

Hinc, ubi præteritæ vindex, vitæque futuræ
Olli annos ſeptem ſylua magiſtra fuit;

Tunc potuit, rex nempe ſui, rex eſſe ſuorum,
Jam ſibi, jam ſolio redditus ipſe ſuo.

Ille quidem ſapiens nunquam rediiſſet in aulam;
Hæc erat at ſcelerum pœna luenda ſuper.

PRI-

Digitized by Google

PRUDENTIA.

LIBRI DUO.

EDITIO ALTERA,

AUCTIOR, ET CORRECTIOR.

Digitized by Google

Digitized by Google

Illuſtriſs., atque Excellentiſs. Domino

D. CRISTINO MARTINELLO

JOANNES ANTONIUS BERNARDI S. J.

QUam paraveram magna ex parte Adriaco in Pindo poeticam hanc Prudentiæ Didaſcalìam, auditoribus exinde meis, Proluſionis Rhetoricæ loco, enuntiaturus, niſi ex Rhetore paucis pòſt menſibus juſſus eſſem Philoſophum agere; cùm rudis prorſus, eademque veluti neglecta jacuiſſet apud me diu, abſolutam jam tandem, auctioremque, (a) *Parmenſi nunc e Lyceo non tam publici juris facio, quàm Veneto quodammodo juri repono. Id enimvero exigebant a me jam-*

(a) *Editum primò Venetiis fuit Opuſculum hoc de Prudentia, cùm auctor Philoſophiam Parmæ doceret.*

jampridem argumentum Operis, &c, quam pluribus amicorum feceram, illius expectatio: ut omittam cætera, eaque potiora longè nomina, quibus Opus ipſum, qualecunque demum futurum eſſet, vixdum primò conceptum Venetiis addixeram, atque obligaveram. Quarè, cùm res jamdiu, uti dicitur, clamaret ad Dominum, eòque iniquiùs apud me retineri videretur, quòd in nullum fermè uſum inſerviret mihi, Venetis tantùm Adoleſcentibus deſtinata; malui vel in re tantula, (accedente præſertim virorum prudentium amica vi quadam, cui hominum plerique, ut diu, multùmque pugnemus, pares eſſe non poſſumus) privatum humaniſſimæ Urbi debitum exſolvere, quàm publicam illius cenſuram effugere: Quid quòd facilè futurum ſperavi, ut hanc ipſam ſcilicet vel propitiam mihi, ac planè faventem, vel mitiorem certè ſubirem; ſi, quod humanitas, ac ſapientia tua, VIR AMPLISSIME, præſtare poſſunt

nec

nec ignoto prorſus homini, nec fortaſſis ingrato, ingens erga me patrocinium aliorum judicio prætenderem? Quanquam, ut verum fatear, alia me impulit, eaque præſentior haud dubiè ratio, ut Libellum hunc meum tuo nomini inſcriptum vellem, conſecratumque. Expoſueram tenui metro, ut quod maximè congruere rei didaſcalicæ videbatur, prima, ut ajunt, Prudentiæ Principia, et receptas maximè regulas; (idem fortaſſis, ſi per occupationes cæteras liceret mihi, & in reliquis Virtutibus exinde præſtiturus) cùm videlicet mentem ſubiit tritum illud jam Senecæ, nullique non notum: Ad Virtutem longum iter per præcepta; breve, et efficax per exempla. *Hinc fore mihi viſum eſt, ut hoc in Opere partem ipſius præcipuam nonnemo deſideraret; niſi cæteris omnibus Prudentiæ præceptis, quo brevius ad illam, ac facilius iter eſſet, grande ſimul, ac Venetis Adoleſcentibus jam planè conſpicuum, illius*

Digitized by Google

us exemplar præponerem. At hoc ipſum ſcilicet, ut non deſint prudentiſſima in Urbe quamplures alii, hac laude inſignes, patritii viri, cumulatiſſimè præſtas, CRISTINE MARTINELLE; quodquè longè majus eſt, continenti virtutis laude per omnes ætatis gradus huc uſque præſtitiſti. Et ſanè ita omnis inſtituta tibi jamdudum vitæ ratio eſt; nulli prorſus ut officio tum publici, tum privati hominis, non facias ubique ſatis. Suis res quaslibet temporibus, ſuis negotia quælibet momentis ita diſtinguis; ut, cùm plura ſæpenumero, eademque planè diverſa unus, atque idem complectaris, totus tamen in illo uno videaris eſſe, quodcunque ex omnibus eligatur. An tua major eſſe poſſit vel rebus in divinis pietas, vel in alienis æquitas, vel honeſtas in tuis? An æquabilior afferri a te poſſit ad omnem rerum eventum tenor animi, atque vultus: quorum ut alterum Rationi ſubmittis, animo alterum; ita neutrum oſtendis aut

alienæ

Digitized by Google

alienæ obnoxium fortunæ, aut tuæ? [a] Integritatem, *quod ajebat ille*, atque abſtinentiam in tanto viro referre injuria virtutum fuerit; *cùm præſertim vel in lubricis maximè prioris vitæ annis, interque voluptatum illecebras, atque irritamenta vitiorum, nihil in te unquam occurrerit vel oculatiſſimo cuique, quod, ut in pleriſque fieri ſolet, aut condonaret ætati, aut imputaret fortunæ, aut reliquis naturæ dotibus, ac virtutibus animi, quæ ſanè vel ad protegenda in adoleſcente nobili magna vitia ſatis eſſe videbantur, vel defenderet, vel excuſaret. Illud potiori jure maximæ tibi laudi, ac ſingulari commendationi adſcribendum duxerim, quòd amorem doctrinæ, non impedimentum civilis vitæ in te ipſe oſtendas, ſed auxilium; multòque facilius tibi eſſe modum retinere ex ſapientia, quàm aliis ex deſidia. Nihil temporis, aut ſtudii, vel Reipublicæ detrahis,*

(a) Tacit. in Vita Agric.

his, vel amicitiæ, vel urbanæ, ut ita dixerim, ac domeſticæ humanitati; & tamen quantum utriuſque tibi ſupereſt uni ad eruditam ſolitudinem! Ipſa quippe negotiorum intervalla non tam otio fallis, quàm animo impendis; ipſas ex occupationibus ſubciſivas horas non ſtudio voluptatum tranſigis, ſed Literarum. Neque in his ſpecioſa tantùm, atque inania ſequeris, intra quæ omnem civilis hominis ſcientiam nonnulli concludunt. Ipſa ingrederis artificis Naturæ penetralia, ipſa expendis erudita Literatorum diſſidia; ſacriſque adytis altioris Sapientiæ admitteris, non ut hoſpes, aut admirator, ſed ut domeſticus, & intelligens. Hæc tibi voluptas præcipua, quæ mentis diſciplina: hæc ſuaviſſima laborum relaxatio, quæ morum inſtitutio eſt. Inde tibi iis de rebus aptè, ſapienterque diſſerendi facultas illa, ſive, ut vulgò dicimus, felicitas veriùs; quæ nimirum, ut in homine privato, eodemque otioſo laudem facit,

ſic

ſic in publico, eoque pluribus occupato admirationem. Quanquam, quæ præcipua prudentiæ laus eſt, ac modeſtiæ tuæ, tuam ipſe doctrinam, ac ſapientiam, vel diſſimulas plerunque, ac premis quodammodo; vel, ſi pro loco, ac tempore adhibere fas ſit, uteris veriùs, quàm oſtendis: eamque proptèrea, qui tecum familiariter agunt, aut intelligunt ſubinde, aut interpretantur; quod [a] ipſa videlicet multarum artium ſcientia etiam aliud agentes nos ornat, atque ubi minimè credas, eminet, & excellit. *Non hæc ego, VIR AMPLISSIME, tui in laudem prædico, ſed in rem meam vix attingo; cùm præſertim plura id genus de te, ac longè majora, & intelligere poſſit quicunque te noverit, & dicere debeat quicunque laudaverit. Patere igitur, ut hanc qualemcunque Imaginem Tui in exemplum adhibeam Operis mei; meoque tuam erga Patriam obſequio aut indulgeas*

ultro

(a) *Auctor Dialog. de claris Oratorib.*

ultro, aut ægrè ſaltem permittas, quod impetrari nulla ratione poſſet ab obſequio erga te meo. Nemo ſanè unus, VIR PRUDENTISSIME, meum hac parte conſilium minùs probabit, cùm non expreſſam viderit in fronte Libri, quod ab alio fortaſſis factum eſſet, poeticam aliquam, elegantemque Prudentiæ Imaginem; ſed verum quodammodo, nullique non probandum illius Exemplar: atque adeo una ab hac Operis Nuncupatione longè plura didicerit; quàm ab ipſa omni, quanta eſt, ipſius Didaſcalìa.

Digitized by Google

AD LECTOREM.

SEptimus agitur jam annus, dum Venetis typis impreſſum Opuſculum iſtud de Prudentia prodiit, Didaſcalicæ Proluſionis titulum præſeferens. At neque ultimam adhuc auctoris manum acceperat, Philoſophicis in rebus tunc maximè occupati; et pluribus inſuper ſcatebat Typographi erroribus, quos abſens ille emendare minimè potuerat. Ut malo utrique, pro conſilio amicorum, quoquo modo mederer, (quid enim hic Operis auctorem me ipſe diſſimulem?) ſeverioribus a ſtudiis ægrè tandem impetravi. Opus omne duos in Libros diſtinxi, quorum altero Prudentiæ naturam expoſui, atque Officia; altero Vitia, ſive Extrema, ut ajunt, ipſi oppoſita; et quæ ſtudia præſertim, qui mores ad Prudentiam maximè

faciant. Frequentes ad hæc ſimilitudines præceptionibus ipſis inſerui, aliaque id genus multa, quæ materiam et per ſe aridam mollirent, et involutam quodammodo, ac repugnantem explicarent. Qua in re, ut nimius fortaſſe peritioribus, ac prolixior videri poſſum, et ſanè mihi ipſe videor; ita minùs ingratum, atque adeo profuturum magis adoleſcentibus me fore confido, quibus haud aliter ediſcendas Prudentiæ leges parare debueram; quàm [(a)] *pueris*, ut ajebat ille, *abſinthia tetra medentes cùm dare conantur &c.* Hac etiam de cauſa excuſabitur, nî fallor, ſtylus ipſe inæqualis ſubinde de induſtria: utque modeſtior plerunque in præceptis, ac ſimplicior; in exemplis tamen aut comptior fortaſſis, aut audentior. Quanquam, ut rem ingenuè fatear, alia in ipſo veriùs reprehendi poſſit inæqnalitas; quippe quæ non prudenti auctoris judicio referri debeat, ſed aut ſtudio minori, aut ingenio. Hanc tamen ipſam, et ſiqua ſunt alia tum ſtyli, tum metri vitia, quæ plura fortaſſe, ac longè majora ſunt, excuſatum iri apud illos facilè crediderim; qui ſibi planè perſuaſerint Opuſculum a me iſtud, diverſa prorſus inter ſtudia, alieniſque, ut ita dicam, nedum ſubciſivis, ut ajunt, ac ſubſecundariis temporibus, magna ex parte elaboratum.

Cæte-

(a) *Lucret. lib.* 1.

Cæterùm, non tam ut fatear, quod ille tamen commendabat maximè, per quos ipſe profecerim; quàm de Prudentia ne quid temerè dixiſſe videar, atque imprudenter: eos in rem meam conſultos præ cæteris hìc volui, atque adeo veluti duces, ac magiſtros adhibui, quos doctiſſimi quique Moralis, ut dicunt, Philoſophiæ Præceptores maximos habent; Ariſtotelem dico, ac D. Thomam. Horum ego in multis aut interpres quodammodo, aut παραφραςὴς, rem exponere aggreſſus ſum periculi alioquin, atque invidiæ plenam: cùm præſertim, ut alios faciliùs prudentiam docueris, quàm habueris ipſe; ita meliùs docere nemo fortaſse poſſit, quàm qui habet. Quarè, ut curæ mihi præcipuæ fuit meas inter præceptiones haſce nihil admodum adſcribere, aut commendare, quod non aut ab auctoritate, aut ab ipſa certè ratione probari poſſet; ita, ſiquid fortè excidiſſet mihi, quod prudentiori cuipiam minùs probaretur, næ illud ego aut indictum, irritumque malim, aut in eo tantùm ſenſu accipiendum, cui Sapientum plerique conſentiant. Quid plura? Eam tandem, ut hoc etiam moneam, in adumbranda veriùs, quàm exprimenda, Venetis adoleſcentibus Prudentia, rationem, ac methodum adhibendam mihi duxi; quæ, ſin minùs philoſophica, aptiſſima ſanè viſa eſt, ut pulcherrima Virtus et intelligi facilè ab illis poſſet, et

amari. An id ego pro voto, ac ſtudio conſecutus ſim, *nec ſatis ſcio*, [a] *nec*, *ſi ſciam*, ut ajebat ille, *dicere auſim*. Tui hoc, Lector optime, ingenii eſt, atque judicii. Ut ab utroque haud parum mihi timendum ſit; ab ipſa ſanè prudentia, atque humanitate tua haud minus ſperandum.

PRU-

(*a*) *Liv.* Dec. 1. *lib.* 1.

PRUDENTIÆ.

LIBER PRIOR.

ARGUMENTUM.

1. A*Rgumentum totius Operis, & Venetorum Patrum* Invocatio. 2. *Prudentiæ præcepta tenuiori verſu tradenda; idque Muſam præſtare ægrè poſſe, quæ et argumentis aſſueta ſit minùs ſeveris, et ſtylo longè liberiori.* 3. *Prudentia Virtutes inter locum habet, tum quæ Mentis, ac Rationis propriæ ſunt, et* Intellectuales *vulgò dicuntur; tum quæ ſpectant ad Mores, ideoque* Morales *nuncupantur. Harum ipſa princeps, ac veluti dux eſt, medium illis extrema inter Vitia oſtendens.* 4. *Quàm arduum Adoleſcentibus ſubinde ſit medium iſtud tenere; et quid illis interea faciendum, dum ætate prudentiores fiant, ne alterum in Extremum incidant.* 5. *Quid ſit*

Prudentia, quas hominis actiones ſpectet, ac moderetur; et quòd eſſe nunquam poſſit ſine virtute, atque honeſtate. 6. Dum Prudentiæ Partes, ſive Officia explicare aggreditur, excuſat obiter auctor, quòd Prudentiam doceat minùs ipſe fortaſſe prudens. 7. Munus Prudentiæ primum, bene conſultare; idque ut ritè fiat, atque opportunè, quid curandum maximè, quid cavendum. 8. Prudentiæ munus alterum, bene eligere; et quænam ad hoc inſerviant. Quanti præſertim periculi ſit deliberare, atque eligere, dum aut dolore afficimur, aut voluptate. 9. Munus Prudentiæ tertium, bene judicare, ſive imperare; et quænam pro re, ac tempore in hoc maximè adnotanda. 10. Prudentiæ Fortuna plerunque comes; quamvis haud certò ſubjecta. 11. Quàm magni præſidii adverſis in rebus Prudentia ſit, Veneti ſatis oſtenderunt funeſtiſſimo ſibi tempore Cameracenſis Fœderis.

Digitized by Google

1. ARma, Viroſq; canant alji. PRUDENTIA nobis;
Invictos quæ prima viros facit, armaque Marti
Nunc auferre poteſt, nunc addere, viſa canendi
Materies. Vos Arctoi propè ſyderis inſtar
Eſte mihi inſuetum per iter, curſumque docete,
Adriaci Proceres, *Venetique* auguſta *Senatûs*
Lumina. Jam veſtris Prudentia cœtibus ultro
Prima ſedet, grandique parem ſibi nacta Magiſtræ
Gymnada, quod veſtro meliùs diſcamus ab ore,
Edocet; et *Veneta* PRUDENTIA major in *Urbe* eſt.
2. Hinc procul, excuſſis qui me trans nubila frænis
Præcipitem, nemorumve ferat per amœna vagantem,
Pegaſus exultans, criſtaſque indutus ovantes:
Hinc abſit procul, atque alios ſervetur in uſus.
Tam grandem vetat eſſe ſuum Prudentia vatem;
Ipſaque materies, ægrè contenta doceri,
Excludit phaleras, nec ſe cognoſcit in illis.
At contrà, facilis priùs, arridenſque vocanti,
Calliope durum Vatis jam triſtior audit
Propoſitum; et lætis jamdudum exercita nugis
Horret opus tetricum, detrectatque ore modeſto.
Nubilis haud aliter, (ſi fas mihi dicere) vocis
Hæret inops, animique, et vultu immobilis uno,
Filia; cui mollem ad ſpeculum jam fingere crinem,
Et capiti flores, et vultibus addere nævos
Aſſuetæ, et reliquo vix Matri cedere cultu,
Ipſius exemplo Matris, cultuque magiſtro:
Extemplo, heu! durus Genitor nil tale putanti
Aut nigrum in clatris velum, aut denuntiet album.

Digitized by Google

Nî velit ipſa; domi nunquam penetralibus altis
Exeat, et Patris nomen, vultumque relinquat.
Talis triſtè mihi ſilet, inviſumque recuſat
Carpere iter; neque idem tamen audet Muſa fateri.
Sed, quæcunque via eſt, certum eſt contendere, quò me
Jam Virtus dudum ſtimulis agit. Ipſa ſequatur
Muſa comes, niſi dux præcedere malit, euntem.
3. Quà rudis hinc hominum Mens, et quà prava Voluntas
Inde queat rectæ certiſſima diſcere vitæ
Dogmata, Virtutum geminus diſtinguitur ordo.
Has Intellectus (ſic noſtram dicere Mentem
Conſuevere Sophi) ducto a ſe nomine donat;
Quippe ſuas, extraque ipſum nil prorſus agentes.
Morales illæ alterutra ratione vocantur:
Seu quòd per crebros ipſas Mos efficit actus;
Seu mores hominum quòd perficiantur ab ipſis.
Ipſa tenet geminam, Virtus utriuſque Senatûs,
Diſſimiles inter comites Prudentia ſedem.
Sed tamen, ut gemini pars ſit, plerunque ſecundi
Nomen habet cœtûs: cœtum quoque dirigit ipſum,
Totaque formandis Prudentia moribus instat.
Ipſæ adeo reliquæ, morum, vitæque Magiſtræ,
Virtutes illi auſcultant, parentque docenti.
Quippe, licèt contenta ſuo Prudentia regno
Omnibus intactum jus, et ſua cuique relinquat
Munera Virtuti; cunctas tamen ordine certo
Dirigit, atque adeo extremum dux inter utrumque
Ipſa viam ſignat mediam, et deducit euntes.
Nî vocem intentæ ſervent, dextramque monentis,
Exerrent medio; (medium tenet ardua Virtus)
Aut Scyllam hac ſubeant, aut illa parte Charybdin.
Uſque adeo, niſi dux filum Prudentia præſtet,
In

In vitium ducit vitio contraria Virtus.
4. Hoc primum moneo, hoc iterum monuiſſe juvabit,
O Juvenes, quorum minor experientia, quoſque
Cæcus agit plerunque, et fræni neſcius ardor.
Seu falſis blandâ Vitium ſpectabile formâ
Senſibus illudat, nec non ignota Voluptas
Seſe illi adjungat comitem, et nova gaudia monſtret;
Ilicet, heu! dexter niſi præcipitare paratos
Detineat Cœlo Genius, curſumque moretur,
Abripimur miſeri: rupto velut aggere torrens,
Ingentemque trahens pecudum, nemorumque ruinam,
Exundat Padus, et latos circumtegit agros.
Seu contrà, qualis primos invitat amores,
Ipſa ſuo ſe ſe Virtus pulcherrima vultu
Exhibeat menti, et præcordia blandiùs intret;
Haud mora, protenſis illam impatientiùs ulnis
Aggredimur, nimioque Boni peccamus amore.
Talis, Cecropios Urſus cùm repperit alvêos,
Huc avidos rictus, animamque effundit hiantem
Imprudens; neque Apum ultrices conſiderat iras.
Sic trahit indocilem nunc huc, nunc impetus illuc;
Non jam certa regit Ratio, ducitque juventam.
Vix pauci; quorum melior præcordia limus
Excipit, et præcox teneram Prudentia mentem,
Contra torrentem velis, remiſque feruntur.
Ergo memor, donec veniat maturior ætas,
Majorum quiſque emeritos interroget annos
Sæpius: hi medium, et, quæ ſit via tuta, docebunt.
Sed jam agite, atque alacres, quamvis ætate minori,
Quid ſit, quaquè homini Prudentia ab arte paretur,
Accipite; et vitæ præcepta adhibete futuræ.
5. Pars hominis princeps, et quæ fortaſſe vocari
Totus

Totus homo poſſit, Ratio (quis neſciat?) una eſt.
Hac ille excedens terras, et corpore major
Accedit Superis, et longè bruta relinquit.
Ipſa tamen Ratio, primi poſt crimina Patris
Se minor, atque animo ſenſus experta rebelles,
Errores contra, et pravi contagia cordis
Virtutem adſciſcit ſociam, ſeque inſtruit illâ.
Recta audit *Ratio* hinc Virtus: hinc, rebus agendis
Cùm reliquas inter comites Prudentia præsit,
Idcirco *recta* hæc *Ratio* appellatur *agendi*.
Aſt *agere* hoc ipſum, cujus Prudentia *recta*
Eſt *Ratio*, non res hominis complectitur omnes;
Humanos ſed quæ mores, humanaque ſpectant
Officia, atque adeo vitæ inſervire beatæ
Utiliter poſſunt, et quarum finis honeſtus.
Hinc, varia ſiquis præcellens Dædalus arte
Aut Cretæ fallax iter, ambageſque viarum
Extruat, aut liquidum ſecet aera remige penna:
Siquis Mygdonio vivos de marmore vultus
Ducat Praxiteles: ſiquem ſuper æthera tollant
Zeuxida deceptæ Volucres, pictique racemi;
Non hunc prudentem, ſed dicimus eſſe peritum.
Nec magis hac illum inſignem virtute fatendum eſt,
Cui vis ingenii, et cautæ ſolertia mentis
Turpiter in Venerem, aut lucrum ſtudioſa laboret:
Vel cui laudis amor, victique potentior hoſtis
Gloria, mille dolos, atque artes mille nocendi
Suggerit, et magnam Ambitio dat provida mentem.
Hos, equidem fateor, ſtolidæ vox inſcia plebis,
Illuſtres falſo prætendens nomine culpas,
Virtuteſque inter fortunæ dona reponens,
Prudentes vocat, et magnis Sapientibus infert.

Sed

Sed rudis errorem vulgi, cæcumque refellit
Judicium Natura ſuo, et ratione magiſtra.
Nulli præſtat opem Vitio Prudentia. Quod ſi
Degener aut Vitii comitem, aut agat ipſa miniſtram;
Illius in mores paulatim, et nomina tranſit,
Non jam animo, at ſolo fallax Prudentia vultu.
Hoc mini præcipua ſervandum mente videtur,
Idque libens moneo; ne, qui tot decipit, et nos
Alliciat color, ac Virtutis imagine fallat.
Spectandum ſemper, quò mens collimet, et unde
Mens agat: hinc Vitium, aut Virtus. Reliqua omnia, tantùm
Materies operis ſunt, inſtrumentaque Agentis.
Hinc et Prudentem ſua ſemper ducit honeſtas,
Quidquid agat; neque agit quidquam, niſi ductus ab illa.
6. His animadverſis, quo ſe Prudentia ſenſu,
Quoquè modo *rectam Rationem* præſtet *agendi*,
(Idque opus, is labor eſt; nam quædam haud poſſe latinè
Muſa cani dudum inclamat) jam dicere tandem
Aggredior; veniamque mihi pro laude paciſcor.
Forſan at hìc aliquis, cui longo ego cognitus uſu,
Rideat audentem peregrinæ tradere leges
Virtutis; dumque inde mihi me comparat, atque hinc,
Aut me præceptis nequicquam exquiret in iſtis,
Aut mea præceptis facta idem damnet in iſtis.
Quid referam hìc, aut quo dubius me tramite vertam?
Nempe haud cuique datum eſt facili pertingere greſſu,
Quem ſublimem oculis potuit conſcendere montem.
Exempla ex alijs, ex me documenta referte.
Quid deceat, quid non, moneo: ceu ſaxeus index
Signat iter, monſtratque alijs, immobilis ipſe.
Quanquam neſcio quos in me ſimul excitat ignes,
Dum canitur, fingitque ſuum Prudentia vatem

Paula-

Paulatim erudiens, et ab illo diſcit amari.
Hæc etiam noſtri merces, pretiumque laboris.
Sed jam longa mora eſt, et nos via longior urget.
7. Ergo eadem triplici, ut perhibent, Prudentia fungi
Officio ſolet, atque omnem ſe oſtendit in illo.
Principiò, certum ad finem quæ ducere poſſint,
Conſultat *Media* expendens; (*Media* ipſe vocabo,
Cùm dixiſſe *Modos* rem non ſatis explicet; et fòrs
Nomen utrumque ad rem non ſit ſatis uſque latinum.)
Sæpe autem *Media* id generis quamplurima menti
Occurrent; ſed quæ non ipſi cuncta probentur.
Hæc ſtudium poſcunt per ſe ſatis obvia nullum;
Aſt eadem minùs apta, et quæ manet exitus anceps.
Illa magis certa, at contrà nimis ardua; nec quæ
Ipſa ſuo ſperet tandem ſuperanda labori.
Utile propoſito, ſi non pugnaret honeſto,
Id foret: hoc rectum, ſed idem minùs utile voto eſt.
Cætera de genere hoc oculo ſic illa ſagaci
Explorat turba in magna, atque aptiſſima diſcit.
Ac veluti (exemplis liceat popularibus uti)
Fœmineas inter, quas mittit Sequana, merces
Dum nurus explorat, quæ fronti rectiùs extent,
Sive comas, ſeu, quæ longè ſupereminet illis,
Compagem petaſi, vel, cujus neſcio nomen,
Partem aliam ingentis cultus, formæque ſecundæ:
Intento nunc has ſtudio, nunc inſpicit illas,
Nunc aliis confert alias, nunc damnat eaſdem,
Nunc probat, inde alias oculis interrogat omnes;
Nec jam certa ſatis, ſi quas habet uſque repoſtas
Allobrox, jubet apponi, tum comparat illis
Appoſitas: (tanti eſt emptæ pars tantula formæ)
Haud aliter veris adhibet Prudentia rebus
Conſi-

Conſilium, et longo dubias examine penſat.
Sin autem *Medium* ad finem vix ſuppetat unum;
Tum verò haud dubiam rationem exquirit, ut illud
Utilius fiat, nec ſpe fruſtretur inani.
Sic, cui ſola via eſt, trepidam qua tendat in arcem,
Infeſtas inter turmas, inimicaque caſtra;
Fingit agens aliud, ſecuraque cogitat hoſti
Tempora, et intento greſſum molitur ab aſtu.
Hìc verò paucis ſemel admonuiſſe juvabit,
Prudentes quod ritè docent, rerumque periti.
Ut magnam poſcant mentem, ingeniumque requirant
Fœcundis aptum inventis, prægrandia rerum
Conſilia; at nimium moroſæ mentis acumen
Conſiliis nocet, humaniſque in rebus ineptum eſt.
Scilicet aut facilem inveniunt ſubtilia quædam
Ingenia in ſcirpo nodum, et nihil inde probatur:
Aut gracili aerias texunt ſubtegmine telas,
Et Phrygiâ diſtinguere acu ambitioſa laborant.
Nec meliùs Pallas, meliùs nec pingat Arachne
Pulchrum opus; at viſu ſolùm, et mirabile dictu.
Hos, aliis porrò in ſtudiis plerunque ſagaces,
Conſuluiſſe viros prohibent in rebus agendis
Experti rerum, et quibus eſt prudentia major.
Ergo illos Sophiæ in dubiis, ſtudiiſque Minervæ;
Hos idem contrà tu conſule, ſiquid agendum eſt,
Quod certam rerum praxin, moreſque requirat.
Nec verò ipſorum mentem immemor, oraque temnas;
Idque, licèt videare tibi prudentior ipſis.
Nec, quod prima ſui menti commendat imago,
Protinus id placeat; nec menti protinus illud
Diſpliceat, quod prima ſui condemnat imago.
Subdola res rerum ſpecies, primumque ſubinde

Obtu-

Obtutum eludit color. Intus, et in cute noſci
Ut poſſit, curas res poſtulat uſque ſecundas.
Inde fit, ut lento gravior Prudentia paſſu
Incedat, longùmve ſedens iter antè futurum
Exploret. Sic Romani vicere ſedendo;
Sic Veneti, quorum major Prudentia, Patres.
Ne tamen, ah! factis nimiò mora longior obſtet
Grandibus, atque rei ſinat opportuna gerendæ
Tempora dilabi. Fugit irreparabile tempus,
Inque mora haud raró lacrymandi cauſa perîcli eſt.
Hinc, Latio ſecum longis certante Senatu
Conſiliis, Pœno everſum oppugnante Saguntum;
Speratumque diu longa obſidione coactis,
Victis ſubſidium ridemus inutile Piſis.
8. Quare feſtinet lentè, properèque moretur
Conſultans de re Prudentia qualibet; inde
Eligat: hoc illi munus vult eſſe ſecundum.
Scilicet excluſis, quæ non invenerit ad rem
Apta, vel apta magis, *Mediis* e pluribus illud
Seligit, inque ſuos Prudentia deſtinat uſus,
Quod reliquis præit, et cui dat victoria palmam.
Sic, poſtquam indicto prudens examine Præſul
Audiit Officii cupidos majoris alumnos,
Conſuluitque ſimul docti ſuffragia cœtûs;
Quem clarum ante alios meritis, onerique ferendo
Vota parem plura exponunt, ex omnibus illum
Eligit, et ſacri titulo largitur honoris.
Sin autem *Medium*, ut dixi, vix ſuppetat unum,
Quo ſibi propoſitam teneat Prudentia metam;
Nempe legit tunc ipſa modis e pluribus illum,
Certior unde fides *Medio*, et fiducia major.
Tale quid et brutis prudens Natura videtur

Conſilii,

Conſilii, et partem mentis largita ſagacis.
Aſpicis, ut trepidum, pedibuſque, et naribus acer,
Dum Cervum longè inſequitur, Leporemve Moloſſus:
Si fortè occurrat, quæ ſe via dividit anceps
In trivium, & curſus dubios ignota moretur;
Ilicet ille viam hanc olfactu explorat, et illam,
Utra, petens, noti referat veſtigia odoris.
Quod ſi neutra refert; certus, qua parte ſequatur
Sublatam ex oculis prædam, non conſulit antè,
Sed mox urget iter, quâ tertia ſemita ducit.
Sin autem, inſtantem ut cædem, propiùſque prementem
Eludat, cautum obliquo fera tramite curſum
Convertit; Canis inferiùs (mirabile dictu!)
Flectit iter, mediæ ſuperans compendia ſepis,
Anticipatque viam, et victo ſuperimminet hoſti.
Quid non humani feliciùs eligat uſus
Ingenii, ſi tanta ſubeſt prudentia brutis?
Id verò ut fiat rectè, ac diſcrimine nullo,
Artificis primò felix induſtria mentis;
Tum ſolers uſus rerum, mens altera, præſtat.
Quin varios hominum mores meminiſse juvabit:
Quid placitum juveni, quid amet robuſtior ætas,
Quid ſenibus lubeat. Non omnia poſcimus omnes.
Nec minùs expediat, quos nobis vincere cordi eſt,
Ingenium noſſe, et quæ ſit ſua cuique voluptas.
Ipſa etiam nobis audita, aut lecta recurrant
Exempla: exemplis meliùs plerunque docemur.
Scilicet aut noſtro, aut aliorum errore magiſtro,
Diſcimus admoniti rerum; eventûſque futuri
Præteritis ſenior rationem reddit ab annis.
At, licèt hæc adſint, licèt adſint plura; Voluptas
Si non ex animo procul, et Dolor anxius abſit,

Heu!

Heu! rectam fruſtra ſperet Prudentia mentem.
Quippe vafras olli tenebras offundit uterque
Cæcus, et erroris cauſas prætendit amici.
Quis matrem, cui pulcher Hylas, aut dulcior illo
Iphigenia domi eſt: an proles debeat aris
Mactari, (Patriæ id caſus, et Numina poſcunt)
Conſulat? Ah! Civis ſenſus, et publica vincet
Prolis amor fata, et melior ſe judice mater.
Ipſi Cecropidæ, juſtiſſima pectora, Patres
Inſidam thalamo, et Danais, Aſiæque ruinam,
Abſolvant Helenen; ſi præſens ore refellat
Objectum ſcelus, et facies inceſta peroret.
Talia turbatæ metuenda pericula menti,
Cùm non officio, ſed longo optata dolori,
Ultio deligitur: nihil eſt jucundius illâ.
Talia jus, et amor regni, magnique cupido
Imperii metuant; ſi quando ſæva minorum
Conſilia armatis flammaſque, iraſque miniſtrant.
Martius hinc ſæpe effuſis bacchatur habenis,
Cuncta ruens latè, Furor: hinc comitantur, et illinc
Læta Latrocinia, et miſeris Incendia campis
Juſſa palam, ac ſævæ, Belli decora inclyta, Clades.
Et tamen, heu! quantum irarum, ſcelerumque caveri;
Quàm latè undantes lacrymarum, et ſanguinis amnes,
Chriſtiadûm decori, et melioribus uſque triumphis
Prædonem in Lybicum, ac Geticum potuere Tyrannum
Servari: quot adhuc nobis feliciùs arces,
Inſonteſque ſuis ſtarent cum civibus urbes;
Si, nova dum premeret flagrantia corda cupido,
Fortior obſtâſſet Ratio, ſpatiumque dediſſet
Obnitens contrà, dum vires illa remittit
Paulatim minor, ac mentem placabilis audit!

Ergo

Digitized by Google

Ergo Voluptatem longè, longèque Dolorem
Amoveat; vel, dum perſtant in corde, ſuumque
Eripiunt mentique diem, rebuſque colorem,
Nil legat, et nitidum expectet Prudentia Cœlum.
9. Tertia ſed jam me, quæ Græco nomine *Gnome* eſt,
(Altera nam *Syneſis*, prima *Eubulia* vocatur)
Pars vocat: extremum hoc ſibi vult Prudentia munus.
Judicium appellant alji, pars maxima dicunt
Imperium; meritòque poteſt utrumque vocari.
Qualis nempe, gravem longo cùm tempore Minos
Impendit mentem diſcuſſæ ex ordine cauſæ;
Inde jubet, quidnam velit actum, remque, modumque
Præſcribit; jamque exequitur data juſſa miniſter:
Talis agendarum judex Prudentia rerum,
Conſilii jam certa, expenſi et lance ſagaci
Uſque tenax *Medii*, magno jubet ocyùs omnes
Admoviſſe manus operi, quoſcunque miniſtros
Huc ciet, et laudis vocat, in partemque laboris.
At, quod opus factu eſt, ſi fortè ſilentia quærat,
Alteriuſque manum excludat, ſociumque laborem;
Judicis haud raro partes agit, atque miniſtri,
Aggrediturque manu, quidquid ſub pectore verſat.
Jam verò, ſeu res comites facienda requirat,
Sive eadem excludat: quidquid Prudentia certi
Conſtituit, licèt opportuno tempore agendum,
In primis caveat, ne differat. Optima ſæpe
Conſilia eventu rerum fruſtrantur amico;
Nî mox exequitur certam manus impigra mentem.
Inde etiam invaluit vetus illud: *Conſule lentè*,
Ociùs exequere: audacem ſic eſſe juvabit.
Ipſe adeo Magni victor, Patriæque ſubactæ
Julius imperio major, ſi proſpera Martis

Spes vocet, et retro ventos, et tarda relinquit
Fulmina. Læta Duci Victoria paſſibus æquis
It comes, et ponè innumeras fert Gloria palmas.
Atque utinam talis meliori dextera cauſæ,
Talis pro Patria mens olli impenſa fuiſſet!
Heu! quantos contrà belli mora longa triumphos
Perdidit! Heu! quoties facta ad memoranda paratum
Clauſit iter tardæ ſterilis ſententia mentis!
Nec tantùm ignavi: prudentes hìc quoque peccant
Ambigui plerunque. Vident meliora, probantque;
Sed dubitant, et adhuc hærent: ſeu frigidus humor,
Seu timor in cauſa eſt; ſed qui magis ipſe timeri
Debeat. Hos nunquam, nil magni audere paratos,
Ut caveant adverſa, manent felicia fata;
Privatoſque decet tuta requieſcere in umbra.
Par culpa illorum eſt, qui, quanquam mente ſagaci
Decernant; quanquam firmo quoque pectore fixum
Præcipiant, quod longa velit Prudentia factum;
Haud tamen advigilant rebus ſatis uſque gerendis,
Contenti juſſiſſe; omnemque impune relinquunt
Curam aliis, quid agant alii, dignoſcere ſegnes.
Quid formam egregiam, et domui cæmenta futuræ
Inſtruere, ac longè accitos conducere fabros,
Immaneſque operi jam cœpto addicere ſumptùs
Expediat; ſi ſecurum domus altera longè
Detinet, et ſomno dominum, ludoque vacantem?
Nempe Operæ tunc deſidiâ dominique, ſuâque
Ignavæ ſtertent; et, creſcens arboris inſtar,
Vix domus accipiet ſeros habitanda nepotes.
Ergo operi inſtantes famulos præſentia Turni
Urgeat: ipſe frequens etiam vocemque, manumqne
Impendat, nulli ſat credulus. Inde futuri
Certa

Certa fides operis, nec magna mente minoris.
At non propterea, niſi præſens urgeat uſque
Diſcrimen, differre vetat Prudentía rerum
Judicia. Ipſa dies aliquid fòrs ſuggeret illis
In melius; fòrs ipſa dies diverſa reponet
Judicia, inverſo mutatis ordine rebus.
Quid quòd et expectanda diu ſunt mollia rerum
Tempora? Quid quòd prudentes decernimus antè
Temporibus quædam meliùs facienda futuris?
Sæpe etiam feciſſe nihil pars magna negotj eſt,
Cautaque momentum rerum ſunt otia primum.
Sic, quos nec ferrum, nec amaris pharmaca ſuccis,
Sola quies morbos, et victûs regula curat.
Has, ſimileſve moras, mentis noviſſe ſagacis;
Poſſe pati, cæcumque rudis contemnere vulgi
Judicium, magni eſt animi. Ne vos morer ultrà:
Romanam Fabius cunctando reſtituit rem,
Dum victor mavult committere prælia Pœnus:
Idem dum victus detrectat prælia Pœnus;
Auxit Romanam pugnando Scipiades rem.
10. His demum exactis lætum Prudentia fatum,
Eventumque poteſt rerum ſperare ſecundum.
Si votis tamen adverſæ vis invida pugnet
Fortunæ; (campi hæc Domina, et rerum arbítra fallax
Conſilio haud ſemper, ſanæque obnoxia menti eſt)
Haud ideo facti pigeat, pudeatve ſiniſtri
Succeſſus; neque enim hìc, certa ut contingit in arte,
Exitus acta probat: ſatis eſt ratione probari.
Hinc mea laudari, quamvis Fortuna repugnet,
Facta velim; ſed enim menti plerunque ſagaci
Subdita Fortuna, et major Prudentia fato eſt.
11. Nec mihi jam veterem hìc Romã, Latiumq; Senatum

 Conſu-

Digitized by Google

Conſulere, externoſque opus eſt producere Reges.
Ipſa ſibi argumentum ingens Reſpublica veſtra eſt,
Exemplumque aliis, quo non præſtantius ullum:
Rebus in adverſis quantùm Prudentia poſſit.
An non Adriaci excidium, manifeſtaque clades
Imperii, et nunquam victæ ſuprema timeri
Fata Urbis potuere; omnes viresque, manuſque
Europæ in Venetos tacito dum fœdere junxit,
Securos meditans, Cameracum, in pace triumphos?
Hinc validas, atque hinc ipſo cum Cæſare mittit
Euganeos intra fines Germania turmas,
Aggrediturque urbes: Aquilas ſimul invehit intra
Mœnia pacifico dudum regnata Leoni.
Inde viris, animiſque ferocem Inſubria Gallum
Effundit campis; tum latè plura minantem,
Audentemque comes Fortuna, atque Abdua, nomen
Infauſtum Veneto, trepidas deducit in arces.
Quid quòd et extremo Italiæ ſe littore Iberus
Exerit extemplò infenſum, quæquè oppida pridem
Abſtulerat votis, nunc aufert providus armis?
Quid memorem, ante alios ut vires exerat omnes
Ipſe ſuas, addatque ſuas ut viribus iras,
Julius, inviſæ memor, impatienſque repulſæ?
Quin et finitimi, ne nullum ſentiat hoſtem
Adria, conjurant Proceres, Regeſque minores,
(Tantus amor prædæ) ac magnis ſe Regibus addunt:
Ingentem ceu cùm Taurum invaſere Moloſſi,
Ipſi etiam erumpunt latebris impune catelli
Latratu circùm audaci, lambuntque cruorem.
Heu! quid agat; quò ſe Reſpublica vertat in arctis
Rebus inops; quos jam Reges exoret amicos?
Partem olli timor, et partem ferus abſtulit enſis
Militiæ;

Militiæ; nec jam pretio reparabile damnum eſt.
Olli ſubjectas hoſtis dominatur in urbes,
Et tota paſſim victor regione vagatur;
Atque ipſam, caput Imperii, penè obſidet Urbem.
Sola tamen Venetis, Fortunâ major iniquâ,
Militat, atque hoſtes Prudentia pugnat in omnes.
Hæc ſtantem adverſos inter Spem ſuſtinet ictus,
Conſiliumque, animumque, et vires inſuper addit
Ignotas; ſua mox Fortunam in caſtra reducit
Paulatim recti memorem, nec jam ampliùs hoſtem.
At non, illa tamen vel dum deſævit, honeſti eſt
Cura minor, vel laudis amor. Stat gloria cordi
Tunc quoque, degenerem mercari neſcia pacem.
Hinc centum lectas equitum, peditumque phalangas,
Venturum bello auxilium quas exhibet ultro
Thracia, tunc duros Veneti miſerata labores;
Ipſe tamen, non his ſociis, nec talibus armis
Audax laudatam Cœlo defendere cauſam,
Reſpuit, atque ſuo ſe tantùm jure tuetur.
Uſque adeo dux ambigui Prudentia Martis,
Tot contra validos diverſis partibus hoſtes,
Incolumem potuit Romam ſervare ſecundam;
Et dominam latè imperio extendiſse recepto.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRUDENTIA.

LIBER ALTER.

ARGUMENTUM.

1. UT eam quis Prudentiam conſequatur, cujus naturam, atque officia deſcripſimus, ſuis ipſi in ſtudiis, ac moribus vitanda plura, plura procuranda. Ut hæc etiam verſibus exponat, languentem jam Muſam, ac repugnantem Auctor hortatur. 2. Fundamentum Prudentiæ præcipuum Natura; et qualis hæc eſſe debeat in viro maximè prudenti. 3. Quàm cæteris excellant hoc naturæ beneficio homines Itali; et hos inter Veneti. 4. Nonnullæ ad Prudentiam addiſcendam Regulæ: earumque præcipua, tum eos libros ſæpius evolvere, in quibus et moralia hujuſmodi præcepta continentur, et illuſtria maximè referuntur virorum prudentium exempla; tum eos expendere ſubinde, atque conſulere

viros hac laude inſignes, quibus cum vivimus. 5. Regulæ aliæ: illud in dubiis eligere, quod alteri maximè amico in re haud abſimili ipſi nos conſuleremus: et cavere ab immoderatis affectionibus animi, in iiſque ab amore præſertim; cùm Temperantia jure, ac meritò dicta ſit apud Græcos conſervans Prudentiam. 6. Quænam dici poſſint, et quæ re vera ſint apud Philoſophos Extrema, ſeu Vitia Prudentiæ oppoſita. 7. Calliditas, sive Aſtutia; ejuſque mores. 8. Stoliditas, ſive Simplicitas; ejuſque ingenium. 9. Viros cæteroquin prudentes in alterum ſubinde Extremum ſeu naturà, ſeu vitio inclinari. Hos inter deſcribuntur nonnulli, verbis quidem officioſi quàmmaximè, at factis plerunque falſi. Ut recta iidem a Prudentia, nedum germana ab humanitate, atque amicitia, longiſſimè aberrent. 10. Simpliciores alii, ac minùs providi, dum ſuas ipſi laudes confidentiùs prædicant. Cavendum illorum exemplo, ne quid nobis noſtris de rebus glorioſius excidat, atque adeo imprudentius. 11. Ne quis plùs æquo fidat Prudentiæ ſuæ; et quod citra pietatem, ac Dei timorem, præpoſtera Prudentia ſit, et maximè fallax. 12. Operis Concluſio ad patritios Adoleſcentes Venetos.

Digitized by Google

1. QUid ſit, quam ſocias inter PRUDENTIA ſedē
Virtutes teneat; quæ rebus præſtet in ipſis
Munera, Calliope, (nec te labor iſte peremit)
Qualicunque tibi jam tandem carmine dictum eſt.
At, fieri prudens, aliquis, qua poſſit ab arte,
Ulteriùs ſcitatur; et hæc cupit antè doceri:
Quid vitet potiùs, quid in ipſis ſedulus idem
Moribus, et ſtudiis curet; quibus arceat hoſtes
(Namque ſuos etiam Prudentia pugnat in hoſtes)
Conſiliis alios, alios quibus opprimat armis.
Hæc, et plura ſimul Prudentem ſcire neceſſe eſt.
Ergo age, perge libens, ſupereſt quodcunque laboris,
(Nam ſupereſt aliquid) jucundo fallere cantu.
Idem cantus erit labor, auxiliumque laboris.
Quid mihi mœſta ſiles, torvùmque averſa tueris,
Calliope; et malè jam lacrymis trepidantibus iram
Diſſimulas, juſſumque negas deducere carmen?
Nempe rudi tractas, et ſurdo pollice plectrum:
Ignotum Pindo plectrum, quodquè horrida tantùm
Porticus, et durus queat exercere Cleanthes.
Nulla adeo inviti tibi laus ſperanda laboris;
Forſan et ingrati pudeat te deinde laboris.
At quantò de te major mihi cauſa dolendi eſt!
Annè ſemel tantûm, cùm me tam ſæpe vocares
E Pindo puerum, (neque enim meminiſſe negabis)
Obrepſi ſævum in montem metæque, viæque
Ignarus; tuaque ut poſſem vel nocte maligna
Juſſa ſequi, cœnam imprudens, ſomnumque reliqui?
Annè ſemel tantùm vivos mihi neſcius ungues
Arroſi,

Arroſi, quoties mordax urtica canendi
Ad citharam, ſtudia oblitum graviora, trahebat;
Nec tamen optati pandebas oſtia rivi,
Et noto vati, et vati Dea ſurda vocanti?
Cur non, qui memet rigido tuus uſque Lyceo
Subripio toties, ſemel extra mollia Pindi
Mecum adſis pauliſper; et auſis grandibus inſtes
Maſcula jam virgo, curaſque exoſa minores?
Sed jam age,rumpe moras:quid adhuc timor anxius obſtat?
Materies operi veniam dabit, ipſaque forſan
Forma Sophos poſſit meritò ſperare faventes.
Quin, ultro, viden', ut plaudant, animoſque canenti
Sufficiant, quod adhuc ſupereſt, audire parati.
2. Ut non omne ſolum fruges, non omne ſerendæ
Admittunt vites, neque humus fert omnia quævis;
Haud aliter cuivis ægrè Prudentia menti
Inſeritur, curamque inſerta eludit inanem.
Sæpe reluctatur duro natura labori
Improba; vel, ſiquid longæ reſpondeat arti
Culta diu, tamen in vitium memor uſque recurrit.
Sæpe etiam externis fruſtratur ſemina cauſis
Mutari facilis; triſtique obnoxia Cœlo
Surgentem extinguit ſegetem, ſpemque uberis agri.
Optandum eſt, ut non præceps, obtuſave mens ſit,
Credula nec nimiùm, nec quavis mobilis aurâ.
Quin eadem longè aſpiciens, ſpecioſaque veris
Sejungens, ipſumque ſagax dignoſcere verum,
Quodquè illi ſimile eſt: nihil hoc nocet acriùs illi.
Tum certi, rectique tenax; at conſcia falli
Se poſſe, atque adeo facilis ratione doceri,
Mutarique etiam: neque enim Conſtantia ſemper,
Neſcia mens flecti eſt; et habet quoque cedere laudem,

Talem magna ſibi poſcit Prudentia mentem,
Tali radices agit, et lætiſſima ſurgit,
Privatos regat ut mores, et publica fata.
3. Hanc tibi, dum veteris tranſgreſſa eſt gloria Martis
Subjectos olim in populos, Prudentia laudem
Servat adhuc, victus longum cui paruit Orbis,
Auſonis ora; tibi nec, quæ Sors invida priſcum
Abſtulit imperium, hoc etiam decus auferet unquam.
Ut vincant alii ferroque, atque ignibus arces;
Judicio tu prima animos, et pectora vincis.
Ut tamen hoc Itali præcellant nomine; cunctos
Excellunt Italos Veneti, gens inclyta Mundo
Pondere conſilii, et ſolertis acumine mentis.
Quippe illis docilem, et vinci ratione volentem
Effinxit Natura animum; rerumque capacem
Canitiem cordis primis impreſſit ab annis.
Quid non his ſtudium civile, uſuſque magiſter
Dotibus ingenii, præclaraque indole poſſit?
Hinc regere imperio populos, et legibus urbes,
Diverſaſque ſuo norunt ſubmittere gentes
Arbitrio; bellique ſimul, paciſque ſequeſtri,
Conſilio ſæva arma ſuis a finibus arcent,
Conſilio, (ſiquem longo fata aſpera bello
Dent finem; ſi pax tandem ſperabilis orbi eſt)
Conſilio et reliquos jungent in fœdera Reges.
Uſque adeo ſe ſe primum Prudentia debet
Naturæ: juvat hanc, at non induſtria ſupplet.
4. At, ſiquis tamen eſt (neque enim ſat fertilis omni
Parte ſui Italia eſt) fato ſortitus iniquæ
Triſte ſolum mentis; ſtudio nil lentus, et illud
Arte colat. Quid non ſtudio debemus, et arti?
Ipſa etiam in fruges ſterilis manſueſcit arando
Paula-

Digitized by Google

Paulatim tellus, atque audit vota coloni.
Ergo memor, ſi te Prudentis gloria tangit,
Sive minor, ſeu major erit tibi copia mentis,
Excole. Multa dabit certas tibi lectio leges;
Et meliùs, quid agas prudens, exempla docebunt.
Inde manu pretium eſt operæ verſare frequenti
Doctorum ſcripta, et veterum monumenta virorum:
Seu quibus exacti Sophiæ ad præcepta ſagacis
Formantur mores, certamque oſtenditur omnis
Ad vitæ normam pretium virtutis, et uſus:
Seu quibus Heroum, quos nulla haud prædicet ætas,
Narrantur paſſim illuſtres moreſque, manuſque,
Et virtus, vitæ caſus ſpectata per omnes.
Atque utinam, rerum ſteriles quas projicit horas,
Nunc ſexum imbellem meditans, imbellior ipſo,
Nunc fictas acies, commiſſaque prælia nunquam
Sæpius evolvens, oculiſve errantibus ultro,
Seu quid agat, ſeu ne quid agat, per compita quærens,
His mallet florens ætas impendere chartis!
Hic inter plura humanæ diſcrimina vitæ
Sæpe ſuos legeret caſus, artemque ferendi.
Hic modus in lætis, animuſque in triſtibus idem,
Conſilium in dubiis; Odiumque occurreret illi,
Atque Amor, et patiens ſua quævis fræna Cupido:
Fræna tenet Ratio, ſimul audit currus habenas.
Quis non hæc oculis relegens, animoque revoluens,
Virtutem Heroum inſignem miratur, et ardet;
Induit et ſimiles habili jam pectore mores?
Talis, Pellæi tacitos in imagine Martis
Dum figit vultus, et ſecum grandia Cæſar
Paucis facta refert, et adhuc iuvenilibus annis;
Dat gemitus corde ex alto, et ſe comparat illi

Se-

Segnitiem increpitans longam: ſimul æmula virtus
Exemplo ſtimulos addit, ducitque volentem
Terrificam ad laudem, et ſævi decora alta Gradivi.
At non viva minùs ſtimulis ingentibus urgent
Exempla, et viſæ inſpirant virtutis amorem.
Ergo, felicis ſiquem tibi munere fati
Moribus inſignem, et maturæ pondere mentis,
Fabritium agnative lares, patriive penates
Exhibeant; hunc tu vita ſtudioſus in omni
Addiſce, ac tanto dignum te finge magiſtro.
Præterea, quoties tibi fòrs occurrat agendum
Grande aliquid, dubiique ferens incommoda ſecum
Eventûs, certam illius tunc conſule mentem.
Ipſe, quid expediat, jam longo doctus ab uſu,
Inſpiciet meliùs; tutoque in tramite ſiſtet
Incertum, et monitis iter inſtruet omne futuris.
Tu monita auſcultes bonus, et ſervare memento,
Tanquam miſſa tibi ſacris oracula Delphis.
Ah! quoties; cauti levior dum verba Magiſtri
Troſſulus irridet, ſuaque ipſi dira cupido
Fit Deus, illam audit miſer, illam interrogat unam;
In præceps mox lapſus opem imploravit inanem,
Et ſero agnovit veras in funere voces.
Talis Lydorum Princeps ditiſſimus olim,
Reſpicere extremæ fruſtra ſpatia ultima vitæ
Admonitus; regno, atque opibus ſpoliatus avitis,
Feralique pyræ impoſitus, dum ſubditur ignis,
Non auditurum ſuprema voce vocavit,
Jam non auditum fato meliore, Solonem.
Tanti eſt conſulere expertos, et credere canis.
5. Illud præterea dubiis in caſibus, abſit
Si fortè aut ſenior Chiron, aut ſanus Achates,
Prode-

Proderit: experto certè mihi profuit illud.
Finge tibi, quòd te dubius roget alter eadem
De re conſilium: quid tunc, ratione magiſtra,
Conſuleres caro Pylades meditatus Oreſti?
Id tibi, crede, freto ſi fortè vagaris eodem,
Expediat: tua te mens conſulat ipſa, tuoque
Utere judicio, ceu non tua cauſa geratur.
Sed talem præſtare ſuis res ardua mentem:
Rebus in alterius meliùs plerunque videmus.
Scilicet aut oculos velat ſua cuique cupido,
Ne videat meliora; aut, ne meliora ſequatur,
Innectit laqueos animo, placitaſque morandi
Prætendit cauſas. Cedit tunc mente voluntas
Invitâ; ſi mens olli tamen ulla ſuperſtes.
Ut ratis, amiſſo jactata per æquora clavo,
Abripitur curſu indocili, quò ventus, et unda
Cæcam major agit; nec vanæ obtemperat arti:
Sic animum trahit, excuſſa jam mente, minorem
Fortior, atque omni jam victrix parte Cupido,
Heu! fruſtra tunc tota ſuas Prudentia leges
Exerat, et velis fruſtra, remiſque laboret.
Majorem res poſcit opem, majoris eget res
Uſque manûs; Numenque manum niſi præſtet amicam,
Haud valeas certam rebus ſperare ſalutem.
Ergo cave, ne ſtantem unquam tibi flectere mentem
Poſſit Amor: reliquos animi ſub pectore motus
Vincit Amor, cauſaſque illis, vireſque miniſtrat.
Molliùs ingreditur, nec quidquam tale minatur
Principiò; ſed paulatim per viſcera ſerpit
Dulce malum, gliſcitque furens, uritque medullas.
Tum verò, jam non amor, at furor, omnia vertit:
Jam latè vagus excurrit per faſque, nefaſque,

Nec

Nec Superos flecti indocilis, nec Tartara curat.
Principijs prudens obſta: niſi ſedulus obſtes
Principijs, ſeram amittet Prudentia curam.
At cur hæc toties repeto, et jam dicta repono,
Durior, ah! nimiò tenerorum cenſor amorum?
Scilicet, ut recto nunquam Prudentia cedat
Tramite, et invicta ſolidas ferat indole vires,
Olli præcipuè præſtat comes addita Virtus,
Lege voluptatum rigida quæ temperat uſum,
Inde et nomen habet. (a) Sed vero non minùs ipſam
Nomine, prudentiſque animi, mentiſque ſagacis
Conſervatricem, Graij dixere priores.
Hinc eadem repeto, et toties jam dicta repono,
Ah! nunquam ſatis in teneros crudelis amores.
6. Aſt, ea nunc tandem quæ ſint Extrema, requîras;
Intra quæ certos figit Prudentia greſſus
Cautior, et medio veſtigia tuta relinquit.
Hæc tamen occurrent memori ſatis obvia menti;
Si recolas, quænam, ut dictum eſt, in rebus agendis
Ipſa ex officio Prudentia præſtet, et illis
Quæ pugnent adverſa: hæc namque Extrema vocari
Et poſſunt, hæc et debent Extrema caveri.
At, quando binis tantùm diverſa laborat
Quælibet extremis Virtus: quo nomine dicam,
Inquiras rurſum, Vitia, et quid ſingula præſtent;
Quorum unum interior dextrûm Prudentia, lævum
Alterum habet, ſibique infenſum declinat utrumque.
Hanc ego præcipuam, præceptaque multa ferentem,
Partem operis nunc expediam; mox carbaſa vento
Feſſa traham, atque alacrem deducam in littore puppim.
Ut

(a) *Apud Græcos* Temperantia *dicitur* σωφροσύνη; *hoc eſt conſervans Prudentiam*. Ariſt. Ethic. lib 6. c. 5.

Ut fòrs non eadem ſedeat ſententia menti
Omnibus, et doctos lis in contraria cœtus
Diſtrahat, (in multis fieri quod ſæpe videmus)
Ipſe tamen trito, ut perhibent, pleriſque Sophorum
Optatam ad metam veſtigia tramite figam;
Nec falli pudeat tam magna exempla ſecutum.
Ergo, nî rectè caveas, peccabis utrinque;
Hinc mentis vitio, hinc animi. Plus criminis iſtic,
Plus erroris ibi eſt: medio tutiſſimus ibis.
7. *Calliditas*, ſeu, ſi mavis, *Aſtutia*, majus
Crimen habet. Propiùs fallax accedit ad ipſam
Virtutem cultu, atque habitu, et vult ipſa videri.
Sic oculos, ſic illa manus, vocemque, coloremque,
Illius et mores fingit; fòrs comptior illâ eſt.
Tu tamen, ah! vafro facilis ne crede colori.
Expendas animum: quamvis invitus, in ipſo
Emicat hic vultu, nec totus fallit in illo;
Ipſaque, ne lateat, ſæpe obſtat cura latendi.
Qualis, ubi, quæ vult nimiùm formoſa videri,
Sollicìti ſtudium ſpeculi, longamque placendi
Curam præſefert; (ſi doctis credere dignum eſt)
Tunc minùs illa placet, minùs et formoſa videtur:
Talis Calliditas, dum vult Prudentia credi,
Artis opem perdit nimia prudentior arte.
Illius at mores, et veros accipe vultus;
Præcipuè quibus illa modis, quibus artibus illa
Virtutem excedit mediam, exteriorque relinquit.
Ultrà, quàm Ratio ſinat, aut quo tramite Honeſtas
Ire vetat, tacitis circùm defenſa tenebris
(Seu lucri jubeat, ſeu regni dira cupido)
Calliditas ſtudet ire; neque huc tamen ire videtur.
Hic primus labor illi, hæc illi maxima cura eſt.

Hinc

Digitized by Google

Hinc comites olli Technæ, Fraudeſque, Dolique,
Argolicæque artes, et nunquam verus Ulyſſes,
Fido adſtant lateri. Stant altâ mente repoſta
Conſilia, et bifrons abſcondit pectora Janus.
Hinc illi obliquum eſt iter, ambageſque viarum
Innumeræ; qualis Creta jam textus in alta
Tramitibus cæcis, et inobſervabilis Error.
Hæc, aliis ignota, placet via. Conſule filo
Inde putat, quando illius data copia nulli,
Calliditas certam meliùs contingere metam.
Ipſa tamen plerunque, alios dum fallere tentat,
Fallitur imprudens, ſuaque intra retia pendet:
Seu quòd longa via eſt, multiſque obnoxia ſæpe
Caſibus: ipſa ſuis ſeu quòd ſat prodita technis,
Aut aliò, quàm quò fingit, procul ire putatur;
Aut aliò, quàm quò vellet, procul ire tenetur.
Objectis alter nunc molibus obſtat eunti;
Nunc alter filum abrumpit, cogitque reverti
Turpiter, et curſu deprênſam eludit inani.
Hæc, vulgò ut perhibent, nulla non regnat in aula
Servilis virtus animi; conſuetaque verum
Nunquam animi, at ſolùm Fortunæ ſumere vultum.
Hæc tamen adverſam (quid enim mendacia proſint
Conſimiles inter famulos, dominoſque ſagaces?)
Fortunam queritur plerunque; ac triſtibus aulæ
Imputat auſpiciis lævæ fata aſpera mentis.
Tu meliùs, quò vis, (credas mihi) tramite recto
Pervenies. (a) Aquilam hæc infert via regia Cœlo;
Intulit hæc Superis Heroas, et addidit illis.
8. Nec tamen Extremum tibi ſit vitare ſecundum

V Cura

(a) Sola Aquila inter Aves rectâ viâ, non obliquâ, fertur in Cœlum. *Aldrovandus.*

Cura minor. Cura id poteris noviſſe minori;
Quippe ipſi magis adverſum diſtare videbis
Virtuti, longèque alios oſtendere vultus.
Dicitur hæc multis hebetis *Veſania* mentis:
Simplicitas meliùs Tuſco ſermone vocatur.
At non dilectæ Superis laudata (a) Columbæ
Hæc ea Simplicitas eſt, cui Prudentia cauti
It Colubri comes, et nunquam diſcedit ab illa.
Hæc ea (b) Simplicitas eſt, cui nil rebus in arctis
Cordis ineſt, quâque imprudens ſeducta Columba eſt.
Scilicet, optatis rerum quàm multa frequenter,
Fortunæ, atque hominum vitio, ſucceſſibus obſtent,
Illa rudis, nullo aggreditur ſæpe ardua quæque
Conſilio; nec, quid ſperari, quidve timeri
Jure queat, priùs expendit, ſecumque volutat.
Quæ menti prima occurrunt, ea protinus ipſi
Arrident: nec, quid poſcant tempuſque, locuſque,
Quæquè rei majus momentum adjuncta gerendæ
Præſtant, aut ultro videt, aut aliunde requirit.
Quin malè dignoſcens, quid diſtent æra lupinis,
Accipit inventos, non lectos quærit amicos,
Ah miſera! Et cui non credet peritura Sinoni,
Tam noviſſe rudis, quàm neſcia texere fraudes?
Quid quòd agens aliud, cur ſe quis fallere poſſit,
Suggerit ipſa ultro cauſas ignara, ſuâque
Fila manu, unde ſibi ponantur retia, præbet.
Diſſimulare nequit; quin, clauſo pectoris antro
Quæ celanda forent, patulo ſinit ore ſubinde
Efflue-

(a) Eſtote prudentes, ſicut Serpentes, et ſimplices, ſicut Columbæ. *Matth.* 10.

(b) Ephraim, quaſi Columba ſeducta, non habens cor. *Oſee* c. 7.

Effluere, atque animum rimoſa effundit apertum.
Nec tamen hæc ſurdus ſemper fert irrita ventus:
Excipiunt alii, et memori ſub pectore condunt.
Sin autem ſemel, atque iterum verſutior alter
Decepit morum ignaram, et nil tale timentem;
(Uſque adeo facilem verſat contrarius error)
Tum verò mentem aggreditur comitantibus umbris
Suſpicio. Jam cuncta timet, jam credere nulli,
Jam verbis, veriſque ſuam ſub vultibus artem
Concipere; ac molles nullo diſcrimine fraudes
Undique, et arcanos anceps pavet undique Ulyſſes.
Haud aliter, quem perpetuis cruciatibus urget
Sæva dies animi, ultriceſque in pectore Diræ,
Illum omnes auræ, ſonus illum territat omnis.
At non tot dubio tutam ſub corde timores
Efficiunt. Cui ſe forſan malè credidit uni,
Ille artes, fraudeſque, ille omnem abſcondit Ulyſſem.
Hæc bona Simplicitas, quæ fraudis fallitur ipſo
Sæpe metu, noſtras raro tenet accola terras:
Hoſpes adeſt nonnunquam e frigidioribus oris,
Seque ſuo prodit nil fuci conſcia vultu.
Hic autem, ingenio Calabri deluſa ſagaci
Vix ſemel Autolyci, poſthac timet Itala ſemper
Pectora: ceu calidæ memorem vel frigida terret
Unda canem, et patulis longè jubet ire feneſtris.
Ipſa tamen, ſiquid lævæ ſub parte mamillæ
Palpitat, hinc meliùs ſapit, et decepta docetur.
 9. Hic mihi finis erat; ſed menti plura recurrunt
Nunc ſimul, obſervata memor quæ ſuggerit uſus.
Forſan et hæc paucis ad rem monuiſſe juvabit.
Maxima pars hominum, quamvis ad cætera prudens,
Haud rarò tamen Extremum declinat in unum;

Ingenio quà quiſque ſuo, vel more ſiniſtro,
Aut vafer, aut ſimplex trahitur, medioque recedit.
Ut quos robuſto firmos in corpore vexat
Aut capitis dolor, aut violentum rheuma ſubinde,
Aut quid tale ipſis moroſum, aliiſque moleſtum,
Non hos incolumes, non ægros dicere poſſis:
Sic plures, quorum tamen eſt prudentia menti,
Ex omni nequeunt prudentes parte vocari.
Et primùm quoſdam adverti, quos dicere nolo,
Expertus nimiùm. Gratos prudentia pridem
Fecerat, et dulcis pietas, et dexter agendi
Mos in amicitia. Quis falſos crederet unquam?
Ecce autem, ſeu quid poſcam, ſeu poſcar ab illis
Ipſe aliquid; quamvis contingat ſæpius iſtud:
Fronde tegunt molli laqueos, et floribus ornant,
Albaque pro nigris, proque albis nigra reponunt.
Hei mihi! quot tales Latio ſub ſydere Prothei,
Quamlibet in formam citra ſcelus ire ſagaces;
Nî tamen hoc ipſum ſcelus eſt in amore vocandum,
Læſa fides ſcelus hoc ipſum niſi credat habendum!
Hos ego, (dicamnè, an ſileam? Sed dicere præſtat)
Hos ego vel dominos, vel amicos uſque recuſem,
Vel famulos etiam; quid enim mihi cætera proſint,
Si, quæ ſola probo, mens, aut cor deſit in illis?
Ergo cave, ne te quis talem credere poſſit.
Ipſis plura quidem, ſi res ita poſcat, amicis
Diſſimules, liceat; ſed nil ſimulabitur unquam.
Præterea ne, ſiqua tibi prudentia cordi eſt,
Promiſſis ſit lingua ferax, ſed frigida factis
Dextera: neu coram laudes, et in æthera tollas,
Quod carpas clam deinde, ac preſſo pollice damnes.
Nec te adeo vafrum credas, ut fallere tutò

Poſſe

Poſſe putes alios. Animi hoc, mihi crede, ſuperbi,
Mentis et exiguæ eſt. Fòrs, qua te fallere poſſint,
Mens aljis major; ſed, qua te fallere nolint,
Mens eadem melior. Decus hoc Prudentis utrumque eſt.
At contrà nec te lacero ſat vellere totum
Curta teget Vulpes, (ceu quondam turpis Aſellus,
Vah! malè conſulti tunicatus pelle Leonis,
Riſus erat) nec te quiſquam gaudebit amico.
10. Nec minùs ingentes Fabios, rectoſque Catones
Invenies, quibus eſt prudentia ſemper in ore,
Semper in inceſſu gravitas, et regula morum
Grandior in vultu. Sed et hos (mirabile dictu!)
Deficit in parvis Prudentia ſæpe minores.
Seu rebus mentem impendant majoribus omnem;
Seu quædam incautos reddat fiducia morum,
Securoſque ſui: ſeu, quod mihi credere pronum eſt,
Humano Heroes etiam ſub pectore manes
Sæpe ſuos patiuntur; et hinc mens effluit illis
Simpliciùs, notâque aljis penetrabilis arte.
At non hìc noſtri pretium eſt exempla referre
Temporis invidioſa. Virum noviſſe ſagacem
Ipſe puer memini: (pueris res altiùs hærent)
Quippe ſuæ dudum fuerat ſpectabilis Urbi,
Et meritò; mores nam convenienter in illo
Ibant, et voces, et magnæ cætera menti.
Excipienda tamen res una, vel altera tantùm,
In qua idem multis tunc admiratio, multis
Riſus erat; ſed erat tamen idem magnus utriſque.
Nempe ſuas aut ipſe loqui, aut audire libenter
Dictus erat, non hoc laudandus nomine, laudes:
Præcipuè ſiquid Patriæ, aut ſibi ſanguine junctæ
Stirpis, et antiquis ſua facta referret ab annis.

Hìc nimiùm bonus, hìc ſimplex, et ſe minor ipſo
Aut erat, aut poterat, ſi non erat, ille videri.
Tu memor advertas, ne quis tibi blandiùs intret
Pectora; quà faciles aditus venientibus offert
Mollior affectus, redditque, auditque libenter,
Quas vix ægra pati poſſit Prudentia, voces.
Lubrica res lingua eſt, dum te, tuaque ipſe ſagaci
Auditore refers coram bonus. Ille latentem
Dignoſcet labem, atque ægri tectoria cordis;
Seu te laudabis, ſeu te culpaveris idem.
Uſque adeo in minimis, quamvis ad grandia prudens,
Magnæ mentis inops potes, atque incatus haberi.
Sic, totam inſtanti Coluber dum ſubtrahit enſi
Cervicem, reliquo tutum ſe corpore credit;
Vulneribus ſpatium quamvis immane relinquat.
11. At ſatis uſq; datum eſt monitis. Tamen omnibus illis
Addere ſupremum, penitæque infigere menti
Nunc ſupereſt. Non hoc monitum præſentius ullum eſt;
Quippe auctor Deus ipſe, idem Deus ipſe magiſter.
(a) Ah! nimiùm ne fide tuæ, malè credule, menti;
Neu ſpem nota tibi Prudentia præſtet inanem.
(b) Fallimur incerto, mortalia pectora, rerum
Eventu; nec, quod Deus alta nocte futurum
Contegit, ignotis gaudens involuere cauſis,
Humanæ valeas ſtudio promittere mentis.
Quin etiam, omnipotens rerum auctor, et arbiter idem,
(Siquid præcipuè calcato intendimus æquo,
Fraudibus et Pœnis molimur, et arte Pelaſga)
Mo-

(a) Ne innitaris prudentiæ tuæ. *Prov. c. 3.*
(b) Cogitationes Mortalium timidæ, et incertæ providentiæ noſtræ; *Sap. c. 9.*

(a) Mobilibus nixa, heu! ſtipulis ex æthere ridet
Conſilia, et magno extructas conamine moles,
Ceu (b) quas vana leves ſuſpendit aranea telas,
Vix tenui exturbat flatu, et diſſolvit in auras.
Ergo (quod magnus rectè Loyola monebat)
Sic tua ſe rebus mens, et manus addat agendis,
Ceu nil uſque tibi præſtet Deus auctor in illis:
Ceu tua nil rebus mens, et manus addat agendis,
Sic auctor, credas, Deus omnia præſtet in illis.
Inde ſuas Pietas aget, et Solertia partes;
(c) Quidquid enim tradant alji, doceantque Magiſtri,
Altera ſi deſit, nuſquam Prudentia vera eſt.

12. Sed jam littus adeſt, cymbamque ex æquore longo
Gratatur reducem, et læto clamore ſalutat.
Hìc mihi portus erit. Quantum dedit uſque repugnans
Muſa operi inſueto, menſque auſis grandibus impar,
Dicta mihi tenui ſatis eſt Prudentia verſu.
Vos autem, quibus haud pridem præceptor alumnis
Clarus eram, mixtoque oneri lætabar honore:
Splendida tantorum ſpes, et jam gaudia Patrum,
ADRIACI Juvenes; quando Prudentia tanti eſt,
Quæ vel adhuc teneris vos longè major in annis
Oſtendit Venetos, exempla domeſtica circùm
Conſulite, et memores auguſta per atria telas.
Hìc vultus Proavûm inſignes, venerabile magnis
Mentibus hoſpitium; veteriſque incocta Senatûs
Conſilia, et grandes animos expendite in illis.

 His

(a) Væ filii deſertores, dicit Dominus, ut faceretis conſilium, et non ex me: et ordiremini telam, et non per ſpiritum meum. *Iſaia c.30.*

(b) Telas araneæ texuerunt. *Idem cap.59.*

(c) Scientia Sanctorum, Prudentia. *Prov c.9.*

His ſtetit adverſam Reſpublica fulta columnis
Fortunam contra, et conatus triſtè furentis
Invidiæ: his latè ducibus terrâque, marique
Protulit imperium, et famam ſuper æthera vexit.
Ipſos par vobis ſtudium obſervare Parentes,
Affineſque alios; quos et virtutis avitæ
Hæredes, patriique futura exempla Senatûs,
Et præſens videt, et veniens mirabitur ætas.
His vos patritia, ſimili quos ore refertis,
Fingite mente pares. Quid ſit PRUDENTIA, quâque
Arte queat pro re quavis diverſa parari,
Ipſi vos dictis meliùs, rebuſque docebunt.

Digitized by Google

UTRUM

VENETO ADOLESCENTI,

Qui, adminiſtraturus exinde Rempublicam, dat literis operam, potior eſſe debeat

M. TULLII CICERONIS

Lectio, an verò

CORNELII TACITI.

PROLUSIO

IN INSTAURATIONE STUDIORUM

Anni M.DCC.IV.

Venetiis habita,

Eodemque anno typis edita.

Digitized by Google

Digitized by Google

Illuſtriſs., atque Excellentiſs. Domino

D. CAROLO RUZINI

EQUITI, AC SENATORI AMPLISSIMO. (a)

JOANNES ANTONIUS BERNARDI S. J.

QUem propitium præ cæteris auditorem experta eſt, domeſticos intra parietes enuntiata, Proluſio hæc mea; eum videlicet in te ſperat, Illuſtriſs., atque Excellentiſs. D., *humaniſſimum pariter lectorem ſui, publica jam luce donata alieno magis judicio, quàm meo. Tu ſanè occurriſti mihi (dicam ſtatim, quod de te ſentio, non ut captem mihi præſidium tuum, ſed ut gratuler) inter illos præcipuus, quibus non alius opportunior continge-*

(a) *Nunc etiam ab annis ferme decem*, D. Marci Procuratori ex merito; *ſimulque ab annis pluribus* Patavini Gymnaſii Reformatori.

Digitized by Google

tingere poterat vel argumento Judex, vel Oratori Patronus. An non utrumque ſcilicet cumulatiſſimè præſtat ea mentis prudentia, integritas animi, experientia rerum, et hæc omnia præſeferens honeſtiſſima quædam totius corporis dignitas; quibus in Urbe Italiæ Principe adeo oculos omnium, atque animos imples, ut, quàm moleſtas tibi tuas laudes facit virtus tua, tam reddat aliis ad majorem tui famam tuum nomen ſupervacaneas? Quanquam eas, ut ita dicam, vel exteris gentibus neceſſarias jam feciſti ſplendidiſſimis Legationibus tuis; quibus Hiſpaniæ, Germaniæ, Pannoniæ, atque Italiæ [a] *demum noſtræ pulcherrimam ſapientiſſimæ Terrarum Reipublicæ et faciem, et mentem exhi-*

(a) *Addi poteſt,* Thraciæ, *atque* Hollandiæ; *cùm Sereniſſimæ Reipublicæ Orator Extraordinarius fuerit, anno 1706. Conſtantinopoli apud* Acmetum *III. Turcarum Imperatorem, quo tempore, Venetiis abſens, inſueto planè ſuffragiorum numero, et concurſu, renuntiatus eſt D. Marci Procurator ex merito: annis verò 1712., et 1713. Ultrajecti, ubi tunc temporis Oratorum congreſſus habebatur de Pace inter Chriſtianos Principes &c.*

exhibuiſti. Mirantur illæ adhuc relicta a te ubique glorioſiſſima Venetæ magnificentiæ non tam veſtigia, quàm exempla; quanquam inter illa Oratoris inſignia veriùs, quàm auxilia, publicæ admirationi major ipſe emineres, omnemque dignitatis, ac fortunæ tuæ comitatum virtutum tuarum ſpecioſior longè pompa præcelleret. Hæ porrò quàm grande ſui ſpectaculum fecerint, quanquam nunquam non ſimiles ſibi, ac maximo ubique Theatro pares, ſatis tamen, ſuperque teſtatur tum illud Viennenſi tot Oratorum in Conventu, cui vicariam Patriæ manum, ac præſentiam impendiſti, Sereniſſimam inter Rempublicam, ac potentiſſimum, quem Czarum vocant, Moſcoviæ Principem initum feliciter Fœdus; tum ille præcipuè, qui proximè habitus fuit Carlovitii ad Pannoniam, de firmanda tot inter Nationes Pace arduus planè Congreſſus; ubi palam oſtendiſti, iis fruſtra repugnantibus, quæ

ma-

magnis etiam Virtutibus vel metum aliquando injiciunt, vel pretium ſubinde apud imperitos imminuunt, cujus eſſes cauſa patronus, cujus Legatus Reipublicæ. Adeo utrique in te non defuit vel lyncea mentis ſagacitas, vel invictum robur pectoris, vel, quæ raro illis jungitur, mira quædam, ut ajunt, agendi dexteritas; ut non modò fœderati Proceres, quibus erat diverſa cauſa, ſed hoſtes etiam ipſi, quibus erat contraria, Veneti Oratoris prudentiam probarent, fortitudinem admirarentur. His ingentibus ſanè meritis, ac prorſus tuis, plurima accedunt felicia additamenta, et merita, ut ita dicam, ſecunda, vetus nobilitas generis tui, totque clariſſimę, ac pares ipſi affinitates; nullique demum non perſpicua naturæ, virtutiſque decora: hinc Majorum tuorum, ac Fratrum, quorum, ut nihil attingam ſingillatim de rebus tum in Patria, tum extra Patriam præclarè pro ipſa geſtis, re-

cens

cens adhuc imago præcipuis in urbibus Venetæ Ditionis, ac præſens admiratio eſt: hinc tot, tantorumque ex Fratre Nepotum, quorum, ut priores tres ſilentio prætercam, quos in oculis omnium, atque adeo pectoribus clara ſatis Venetiis non tam fama commendat, quàm præſentia; poſtremos duos adhuc publico immaturos Diſciplina noſtra magnificè oſtentat, ingenio, ſtudio, pietate, modeſtia, reliquiſque adoleſcente nobili dignis dotibus tam nobis glorioſos, quàm ſimiles tibi; tales demum præ cæteris in Schola, qualis eſt Patruus in Republica. Hæc certè omnia vel tenuiſſimo Oratori, mihique perſimili, utcunque peregrino homini, tibique prorſus ignoto, luculentiſſimum ab humanitate tua patrocinium pollicerentur. At idem videlicet ſperandi alia ſuppetunt præcipua mihi, eaque præſentiſſima haud dubiè nomina, præterita erga me Excellentiſs. Gentis Tuæ *beneficia. Hæc porrò animum mihi faciunt*

ciunt

ciunt non tam hominis grati, quàm ſecuri; cùm nemo plerunque confidentiùs oret, quàm qui ſæpius exoravit. Liceat tamen mihi fateri palam, quod ego jampridem in votis habeo; idque magis, ut debitum exſolvam, quàm ut impetrem beneficium. Enimvero, ſi eorum nos debitores fateri meritò debemus, quæ magnis ſcilicet viris accepta illi referunt, quibus plurimum in terris ſecundum Deum debemus; quantum tibi, Tuiſque debeam, Eques Excellentiſs., *intelligere magis poſſum, quàm meminiſſe. Sanè, ut omnem retro memoriam ſtudiosè mittam, non ante noſſe vos cœpi, quàm vobis debere; veſtraque in me ſingularis planè benignitaſnè dixerim, an verò beneficentia, an utraque veriùs, adeo nunquam per tot annos aut deſiit, aut ſtetit, ut continentis inſtar fluminis propitio mihi alveo non effluxerit tantùm, ſed etiam exundaverit. Hæc ipſa Proluſio mea, ut omittam cætera omnia,*

ſatis

ſatis per ſe una teſtatur tuum præcipuè erga me, ac majoris natu Fratris ingenium. Ut habuit ab humanitate patronos. quos judices a ſapientia expectabat! Ut experta commendatores ſui eſt, quos timere jure, ac meritò cenſores debuiſſet! Feciſtis tunc argumenta laudis meæ, quæ favoris erga me veſtri præconia veriùs erant; ut cordatiſſimam propterea gratulationem veſtram, omnique Oratoris meritò, ac voto majorem, cùm alius non intelligeret, alius etiam interrogaret, neceſſe mihi fuerit interpretari. Quamobrem cuinam jure potiori, quàm tibi, ſive obſequium deferrem, ſive quærerem patrocinium, inſcribenda hæc erat Proluſio mea; quam ſanè a pudore meo vix impetràſſem, ut publico judicio committerem, niſi magnum illi priùs Mæcenatem non dicam facerem, ſed invenirem. Illud ergo jam ſupereſt unum, Eques Excellentiſs., *ut, quam excepiſti humaniſſimis auribus, ſimili planè vultu dignе-*

X ris;

ris ; tuumque illud , quod patrocinium ego in me intelligo, exiſtiment alii de me judicium. Quanquam , illud utcunque interpretentur alii, ſatis gloriæ conſecutum me publicè credam ; ſi grande præſidium tui nominis Proluſioni huic meæ aut meruiſſe dicar, aut impetrâſſe.

PRO-

PROLUSIO.

NOvamnè dixerim vobis exhibet hoc anno ſui ſpeciem, an veterem reddit veriùs, Rhetorica noſtra, N. N.; dum bicipiti Jano illi haud abſimilis, cujus Templum tot jam annos apertum Muſæ noſtræ deplorant, gemino quodammodo in vultu ipſa quoque ſpectandam ſe præbet? Habuit illa pridem veſtra in hac Urbe non ſemel, idque plures continenter annos, binos ſui Profeſſores; at, neſcio quo calamitoſo ſibi magis, quàm Urbi fato, integrum jam ferme decennium uno tantùm Didaſcalo aut damnata ſit, aut contenta. Fuerit quidem Scholæ ſatis (quis enim id neget?) Rhetorices Profeſſor unus, at non Urbi fortaſſe ſatis erat, quæ tantùm cæteras eloquentiæ ſtudio, ac laude præſtat, quantùm potentia, ac libertate. Quid quòd decebat, ut in maxima Terrarum Republica omnem prorſus eraderemus vel minoribus e Scholis imaginem regni; eaque in Urbe, quæ veterem Mundo Romam una nunc exhibet, ipſa quoque Rhetorice (abſit verbo invidia) haberet Conſules ſuos? Ergo, ut præteritos Venetæ Rhetorices annos nec damnamus, nec abſolvimus; ita Præſides illi duos veluti poſtliminio nunc reddimus. Oſtendat jam ſe majorem ſe ipſa quodammodo Rhetorica noſtra, ubi meliores, quàm alibi, ingenuas artes, ac liberales diſciplinas admiramur; atque adeo, ſi auditorum ſibi numerum gratulari aliàs ſolet, quantò magis nunc Præceptorum! Quanquam, ut verum fatear, potiori quodam jure gratulandum iſtis ſit, quòd artem ex æquo ſuam Veneta in Urbe jam exerceant: major haud dubiè futu-

Digitized by Google

rus uterque, ſi diviſum hìc teneat Rhetorices imperium, quàm ſi integrum alibi, atque adeo totum. At, ſi res ita habet, (audio jam veſtrum non neminem) geminam hoc anno Proluſionem jure quidem, ac meritò et expectamus a vobis, et exigimus; cùm non alio ſanè pacto ſpectaculum ſui majus Ars apud nos veſtra facere poſſit, qui non eam in ſcholis docemur, ſed in Præceptoribus hìc probamus. Quid reponam ad hæc vobis, N. N.? Faciendum porrò ſatis juſtiſſimæ ſententiæ, atque adeo expectationi veſtræ. Præfabitur Rhetoricæ ſuæ Profeſſor uterque, ſed unius ſcilicet ore tantùm; idque tum ut recepto jam ubique Scholarum mori, tum ut veſtro præcipuè commodo conſulatur. Utinam ad majorem Scholæ noſtræ commendationem hæc illi provincia contigiſſet, quo ego ſcilicet non tam ſocio muneris impoſiti glorior, quàm gerendi magiſtro quodammodo inſtruor! Sed videlicet et dignam ille ſui ſpeciem jam fecit, auditus vobis aliàs ex hoc loco; et periculum ſui nunc facere apud vos debet, de quo haud ſatis conſtat. Ergo, ut ad rem ipſam jam veniam, en vobis Rhetorem utrumqne una, eademque Proluſione præfantem Rhetoricæ ſuæ. Dabit illi argumentum, atque adeo materiam omnem habita ruri inter ipſos civilis maximè diſputatio: *Utrum Veneto Adoleſcenti, qui, adminiſtraturus exinde Rempublicam, dat literis operam, potior eſſe debeat lectio Ciceronis, an verò Taciti*. Alius fortaſſe nemo veterum Scriptorum veſtra in hac Urbe aut ſtudioſiùs legitur, aut feliciùs exprimitur; ut Venetorum Patrum ſapientiam cogitanti ſæpe mihi incertum fuerit, utrum magis in illis admirarer Romanos Conſules, an verò Romanos Cæſares. Quare non erit, ut puto, infra dignitatem fortunæ, ac ſapientiæ veſtræ, eru-

ditam,

ditam, ut ita dicam, duorum Rhetorum ruſticationem excipere, et ipſa ſaltem argumenti aut novitas, aut utilitas, paulò fortaſſis confidentiorem apud vos Proluſionem excuſabit.

Seceſſeram ex Urbe autumnalibus proximè feriis, ut a longo ſtudiorum ſtrepitu aliquot ruri dies agerem, quietos magis, quàm otioſos. Et ſanè amœnior illa Cœli, ac loci libertas, neſcio quam excutiebat ingenii ſervitutem; eamque maximam ruris voluptatem ducebam neceſſitatis impatiens, ac deſidiæ, quòd ſtudere mihi liceret nec anxio, nec occupato. Adfuit illic eam in rem peropportunè paucis poſt diebus *Hellenicus*, veteri morum conſuetudine, ac longa ſtudiorum cognatione, ſi quis alius, mihi apprime carus; cuiquè, ut ad augmentum amoris mutui deeſſet nihil, deſtinatus non ita pridem collega fueram Rhetorico in Conſulatu. Nunquam porrò magis animo indulgere videbar mihi, quam cùm *Hellenico* vacarem; nec facilè dixerim, utrum horas cum illo jucundiùs fallerem, an utiliùs impenderem. Diſceptabamus plerunque (quid enim frequentiùs tractarent aliud amici Rhetores?) de Rhetorica noſtra; utque in omnibus idem ferme utrique animus, non idem ſubinde judicium, vix aliquando intra rixas, ac voces indignantium diſputatio ſtetit. Dixiſſet aliquis noſtram illam, quanquam alio de nomine, ſimilem planè Cæſaris, ac Pompeji Villis quibuſdam, quas in ſummis Montium jugis extructas, ac veterum adhuc ingenium dominorum referentes, non Villas (a) Seneca nuncupavit, ſed caſtra. Adeo tamen nihil officiebat amicorum caritati literarium hoc diſſidium, ut in ipſo pugnæ æſtu, quos di-

 ver-

(a) *Senec. ep. 51.*

verſos agebat mentis ſtudium, fortiùs jungeret amor veritatis. Quin et frequens illa ingeniorum digladiatio mirum quantùm voluptati inſerviret, nedum eruditioni; cùm dicere aliquid contrà ſubinde alteri opus eſſet, non ut nobis ipſi tantùm, ſed ut aliis etiam, duo videremur. At non alia nobis diſputatio aut prolixior fuit unquam, aut jucundior; quàm, cùm nil tale meditati, arreptaque ex tempore, ſeu quæſita veriùs opportunitate, diſquirendum nobis decrevimus, quod hodiernæ Proluſioni meæ argumentum facit. Inambulabat ſemel *Hellenicus* adulto jam manè, quà geminus ordo bellè ſibi reſpondentium arborum amœnum planè, atque adeo a Sole innoxium, non tam oculis proſpectum, quàm ſpatium pedibus extendebat. Hac tamen amœnitate loci dixiſſes illum uti veriùs, quàm frui: adeo vacans animo, ſibique intentus uni, incedebat planè ſolus, ac tacitus; niſi quantùm cogitationes ipſi ſuæ turbam facere, ac ſtudium magis videbatur illud eſſe, quàm ſilentium. Ipſe interea haud ita lòngè decurrentem propter rivum hoſpitali ſub umbra conſederam, ibique Agricolam *Taciti* lenta lectione ſuaviſſimè deguſtabam. Ita ſuo uterque negotionè, an ſolatio ſuaviſſimè tenebamur; cùm poſt tertiam, quartamve inambulationem propior ad me *Hellenicus*: Ecquid, inquit, illud eſt, *Philander*, cujus te lectio tandiu tenet, atque extra te quodammodo rapit? Novinè aliquid Gallico e Pindo, an tale quidpiam ultra Alpes elaboratum, indeque huc properè tranſmiſſum; ut, quod peregrinis mercibus cæteris uſuvenit, felicius apud nos fatum inveniret. Cui ego ſubridentem inter, ac propè ſubiratum: Ludis videlicet, ut video, *Hellenice*, qui me intus, et in cute tibi jam notum, vel adeo inimicum ſuſpiceris Italiæ noſ-
træ,

træ, ut, quod multi faciunt, externa tantùm probem: vel ſic infenſum ingenio meo, ut hominibus magis, quàm ſapientibus ſtudeam; eaque animi parte, quam liberam maximè natura voluit, non admittam modò ſervitutem, ſed et amem? At aliàs de hoc plura. *Taciti*, ut vides, Agricolam legebam, auctoris enimvero, ſiquis eſt alius, apprime diſerti; et cujus ego præ cæteris cùm ingenium, tum judicium plurimi facio. Nec miror ſanè, quòd Venetis ille civibus adeo probetur; cùm non arcana tantùm civilis prudentiæ publicis hominibus luculenter explicet, ſed privatum etiam lectorem quemlibet acuto quodam, ac robuſto dicendi genere excitet mirum in modum, atque adeo oblectet. Ut hæc omnia, tum mihi *Hellenicus*, concedam *Tacito* tuo, quem tamen haud te latet vel doctiſſimos apud viros in multis reprehendi; alius tamen eſt mihi *Tacitus*, iſque, pace dixerim tua, et meliùs loquens, et Venetis fortaſſis auribus magis arridens. Sub hæc libellum deprompſit, ac ſcitanti mihi, quis ille demum eſſet novus *Tacitus*: immo verò, repoſuit, vetus eſt, et antiquior tuo. En inquit, Epiſtolas *M. Tullii Ciceronis*: librum videlicet majoris ſapientiæ, quàm famæ; et cui quotidianus jam uſus, ut expoſitis Cœlitum ſimulacris, non tam venuſtatem imminuit, quàm venerationem. Hinc tamen ediſcenda, *Philander*, præcipuè eſt eloquentia liberi hominis, et digna prorſus Veneto Cive ſapientia. Mihi ſanè, qui et Epiſtolas eaſdem haud ſemel evolvi, et virorum prudentum de illis judicium ſæpius audivi, perſuaſum planè eſt ad formandam non linguam modò, ſed etiam mentem Veneti adoleſcentis, qui ad regimen Reipublicæ educetur, adeo *Tacito Ciceronem* præſtare, ut hujus potiorem ipſi, quàm illius lectionem, haud du-

 biè

biè pronuntiem. Utinam liceret hæc mihi aliquando in diſputationem afferre, ac præjudicium pro *Tacito* quodam ab plurimorum mentibus evellere, qui videlicet, ubi de civilibus præceptis agendum ſit, ac de politica, ut ipſi loquuntur, dictione quadam, nulla *Ciceronis* mentione facta, unum ad *Tacitum*, quaſi Delphicum ad oraculum, confugiendum eſſe deprædicant? Hæc *Hellenicus* dicebat acriore ſpiritu, et vultu planè diſputantis, ut me quodammodo ad ſuſtinendas *Taciti* partes provocare videretur. Quare, etſi ab illo nil tale tunc temporis expectarem, ad eruditum certamen animum adjeci, et: Falleris, dixi, *Hellenice*, ſi me quoque hominibus illis adnumeras, qui forenſem tantùm doctrinam, ac popularem eloquentiam in *Tullio* mirantur. Ego verò et capacem illum civilium negotiorum, et publicæ rei peritum nunquam non duxi: uno verbo non Oratorem modò bonum pronuntio *M. Tullium*, ſed etiam bonum Conſulem. At dicam planè, quod ſentio, cùm in eamdem præcipuè ſententiam viros doctiſſimos convenire mecum videam. Ut neceſſaria prorſus, nedum perutilis ſit, Veneto illi adoleſcenti, quem modò dicebas, lectio *Ciceronis*; potiorem tamen habendam ipſi *Taciti* lectionem palam affirmo. Hoc ipſum, ſi libet tibi; immo verò, quia, ut video, jam libet, hoc, inquam, ipſum pluribus expendamus. Stabis ipſe pro *Tullio*, ego pro *Tacito*. Interea pedibus inſiſtere diutiùs te veto longiùs fortaſſe diſputaturum. Quin potiùs

Hìc quoque tu mecum ſedeas, ubi margine ripæ
Explicat ingenuum plenior herba torum.
Non hìc hoſpitibus pretioſam commodat umbram,
Cecropii, Platanus, digna Palæſtra ſenis.

Pro

Pro viridi tamen eſt viridis locus ipſe Lyceo;
Et talem facilis gymnada Pallas amat.
En tibi lata ſalix Soles defendit iniquos;
Nec, quæ tuta ſatis, vilior umbra mihi eſt.
Ipſe ſonans rivus lites invitat amicas;
Ne ſtrepitu tantùm murmuret unda ſuo.
Solæ, dicturis ut grata ſilentia præſtent,
Dulcè ſilent Volucres, et levis aura tacet.
Quid dubitamus adhuc? Hìc liber Tullius *oret.*
Hìc grandi Tacitus *gaudeat ore loqui.*

Excepit *Hellenicus*, ut qui ſoleret meas eſſe aliquid putare nugas, ſubitarios verſiculos humaniſſimo plauſu; eòque mihi, ut hoc etiam addam, jucundiore, quòd non mentis illud judicium eſſe, ſed pectoris; atque adeo non tam carmina laudari ab ipſo intelligerem, quàm Poetam amari. Inde, cùm nudo in gramine mihi aſſediſſet, duas propoſuit futuræ diſputationis conditiones, quò illa ſcilicet certa methodo procederet, nec fraudaretur, ut fit in plurimis, fructu ſuo: quarum porrò ea prior erat, ut primò quidem *Ciceronis*, ac *Taciti* ſtylum, ſeu extimum, ut ita dicam, rerum corticem; mox ipſum quodammodo doctrinæ nucleum, ſeu latentem rerum medullam expenderemus: altera verò, ut ne dicentem alter alterum importunus abrumperet, quo ſanè vitio ſciebat expertus ille, quàm inſigniter ego ſive ex ingenio, ſive ex argumento, plerunque peccarem. Cùm in has illi conditiones manus dediſſem, hoc ferme pacto pro *Tullio* exorſus eſt.

Videor mihi, *Philander*, hodierna hac controverſia non tam cauſam *Ciceronis* agere, quàm injuriam illi quodammodo inferre; quis enim non videat multum jam detrahi divinæ prorſus tanti viri eloquentiæ, ſi ſtylus eidem *Taciti* non dicam præferatur, ſed tantùm com-

comparetur. Habemus certè *M. Tullium*, quod ſatis eſſet mihi ad victoriam, [a] *in omnibus, quæ in quòque laudantur*, ut loquar cum Quintiliano, *eminentiſſimum*: quantò magis in ea Rhetorices parte, qua non cæteros tantùm, ſed, et ſe ipſe quodammodo ſuperavit; ut mihi quidem videatur reliquis Oratoris dotibus primus, abſolutiſſima elocutione fuiſſe ſolus? Sed videlicet, (repones hìc mihi) dum auctoris utriuſque ſtylum expendimus, non illud nobis diſputandum eſt, uter in ſe alteri præſtet, ſed uter Veneto Civi magis expediat: quaſi verò, quod *Ciceroni* maximè favet, id ſcilicet obeſſe debeat *Ciceroni*. Quis enim dicendi ſtylus magis deceat liberam Civitatem, atque alteram veluti Romam, quàm ingenuus, quàm Romanus, quàm Conſularis, et non ſolùm Reipublicæ libertatem præſeferens, ſed etiam majeſtatem? Quid hìc faciat tuus ille Cornelianus ſtylus, conciſus, abruptus, obſcurus, et quo loqui plerunque ſolent, aut qui turpiter ſerviunt, aut qui perperam dominantur? Adeo certè non fuit ille in pretio ſtante Republica, ut ne uſui quidem fuerit; tunc enim ſervire Romæ lingua vix cœpit, cùm regnare Roma jam deſiit, idemque eloquentiæ fuit exitium, ac libertatis. Inde porrò factum eſt, ut ingenua dicendi vis, ceu virtus, ac ſapientia, paucorum res eſſet: invaluitque primò quidem in Palatio, mox etiam in Foro, novum quoddam dicendi genus, acutum illud quidem, ac vitio temporis placens; ſed aſperum idem, atque incultum, et haud facilè dixerim, oraculonè dignius, an mancipio, cùm non alio ſanè pacto loqui mos ſit aut Tyrannidi, aut Adulationi. Quare tam indignum Veneta Urbe genus iſtud dicendi videtur mihi, quàm ignotum

(a) *In Vit. Agric.*

tum veteri Romæ; ubi et principem dicendi locum *Cicero* tenuit, et alii quicunque aut ante, aut poſt illum hac laude claruerunt, aut rudimenta *Ciceronis* fuiſſe videantur, aut ſimulacra. Quid quòd ipſa cauſarum genera, quæ Venetiis ut plurimùm pertractantur, ſtylum maximè deſiderant plenum, ſolutum, oratorium, Ciceronianum? Habeat per me quidem laudem ſuam Senecæ ſtylus, ac *Taciti*, quanquam ſciam repugnare mihi eruditorum pleroſque, Didaſcalico fortaſſe in genere, ac Demonſtrativo: quiſnam ſanæ mentis, ubi Judiciale genus occurrat, ac Deliberativum, diſcedat a *Cicerone*? Quiſnam non planè rudis, atque indoctus, ſi non colludere velit, ac prævaricari, ad *Tacitum* confugiat, ut reum apud Judices defendat, ut bellum, aut pacem Reipublicæ perſuadeat? Quòd ſi ad ea ipſa veniamus, quæ aut medium, aut tenuem ſtylum expoſcunt, privatas ſcilicet publicis de rebus conſultationes, eaſque, quæ publico nomine conſcribi ſolent, id genus epiſtolas; næ tu, *Philander*, ni fallor, fruſtra contendes, ut *Tullio Tacitus* præferatur. Ego ſanè ea præcipuè de cauſa adoleſcenti Veneto *Ciceronis* adeo lectionem commendo; ut, ſi cætera, quæ certè ſunt bene multa, deeſſent omnia, hoc uno tamen de nomine legendum ipſi præ *Tacito Tullium* judicarem. Quid enim, rogo te, Ciceronianis epiſtolis aut grandius infra tumorem, aut elegantius ſine fuco, aut argutius citra affectationem? Ut res quaſque et longiſſimas paucis narrat, et difficillimas dilucidè explicat, et diſſipatas ordinatim componit! Ut delectat nunc acutus, ut gravis idem nunc docet; ut demum movet affectus omnes, magnus enimverò vel familiaribus in epiſtolis Orator! Quid tale porrò mihi dabis in *Tacito*, quem, ut amicus olim meus fate-

fatebatur mihi, de tripode loquentem ut plurimùm vix intelligas ſine interprete, quiquè oraculis ſæpe ſuis haud ſcias facilè, plus admirationis excitet tibi, an indignationis? Sed, ut alia in rem noſtram miſſa faciam, quæ ſanè ſuppetunt mihi plurima, inſtar omnis argumenti demum ſit Venetorum Scriptorum exemplum: eorum præcipuè, qui Reipublicæ gubernaculis admoti noverant optimè, quinam præ cæteris dicendi ſtylus Veneto in Cive magis eſſet probandus; eumque ipſi, ut credere haud dubiè fas eſt, lucubrationibus ſuis exprimere ſtuduerunt. Conſulamus, ſi libet, *Juſtinianos*, *Barbaros*, *Bembos*, *Maurocenos*, *Donatos*, *Parutas*, alioſque id genus quamplures, non Venetæ tantùm, ſed toti etiam literariæ Reipublicæ, clariſſima nomina. Utrum demum imitandum ſibi in dicendo propoſuere prudentiſſimi Patres? *Tacitum*nè tuum; an meum, ſive, ut veriùs loquar, *Ciceronem* noſtrum? Tuam hìc ſententiam expecto, *Philander*; qui et illorum ſcripta haud ſemel evolviſti, et ea mihi ſæpius, ut planè Ciceroniana, commendâſti.

Audieram hucuſque dicentem non attentus modò, ſed, quod arduum mihi magis, planè tacitus; quanquam ægrum haud ſemel ſilentium conventioni magis præſtarem, quàm conſcientiæ; cùm et ingenium, uſuſque repugnaret, et tacentem ſubinde timor inceſſeret, ne reſponſum perderem, dum differrem. At verò, ubi dicendi non tam finem ille ſibi, quàm locum mihi fecit: Utinam, inquam, tam eſſet mihi facile *Tacitum* apud Venetos exprimere, quàm in promptu eſt defendere! Innocentem planè illum oſtenderem ab imagine ſui; neque objecta ipſi a te crimina refellerem meliùs, quàm ſi eadem et ipſe ratione peccarem. Sed, cùm ambigu-

bigu-

Digitized by Google

biguum adhuc ſit, ſua *Tacito* vitia plus admirationis attulerint, an invidiæ ; illud certè fatendum nobis eſt ultra imitationem plerunque eſſe, quidquid aut admiramur, aut invidemus. Nam, quod ultimò objiciebas mihi, eloquentiam Venetorum Patrum, qui uno, alteroque ab hinc ſeculo ſcripſerunt ; ſtylus ille non tam *Ciceronis* fortaſſis erat, quàm temporis. Licebat tunc vel ſerviliter quodammodo Tullianum eſſe, multaque in dicendo laudi dabantur, quæ nunc tamen excuſaveris faciliùs, quàm laudaveris. Quid quòd illorum plerique latinè ſcripſerunt ; ea ſcilicet lingua, quæ, ut optimè (a)Pallavicinus noſter, et longiores periodos amat, et anfractus verborum quoſdam, ac veluti labyrinthos; quæ omnia ſanè nemo non videt, quàm Etruſca hæc noſtra reformidet. At nunc, ut loquuntur, ita italicè plerique ſcribunt; invaluitque fato feliciore dicendi genus, quod non tam numerum in verbis amat, quàm pondus. Id enimvero, quanquam per te ipſe haud neſcias, conſtabit magis, ſi non exteros modò conſulas, ſed et Venetos ipſos (ut omittam etiam veterem illum *Hermolaum Barbarum*, quem nulli ego ſecundum judico) Scriptores neotericos, *Nannios*, *Valerios*, *Fuſcarenos*, alioſque ætatis adhuc, ac Reipublicæ ſuæ gloriam exornantes, quos Poſteri nominabunt, nos intelligimus. Hæc dicuntur a me pro *Tacito*, quem ipſe, ut videris mihi, non de gradu tantùm eloquentiæ, ſed etiam Latinæ locutionis dejicere aggreſſus es ; non ut aliquid gloriæ detraham Oratorum eloquentiſſimi, cùm nil fortaſſe mihi magis in votis ſit, ut ajebat (b) ille, quàm ut vel umbram *Ciceronis* aſſequar. Equidem ſcio audiviſſe illum apud quoſ-

(a) *Tract. de Styl. c. 5. n. 8.* (b) *Politian. Ep. 1.*

quoſdam ſui temporis elumbem, exſuccum, nimium, inflatum magis, quam plenum; et cothurnis ſurgentem veriùs, quàm pedibus ſuis. At fuerint iſta non vitia *Ciceronis*, ſed Zoilorum mendacia; quanquam fortaſſe veritatis umbra aliqua occaſionem illis mentiendi fecerit. Valeat per me Tullius in Roſtris, triumphet in Foro; dum fateamur tamen populare illud dicendi genus, quod Romana, hoc eſt ſemipopulari, in Republica tanti erat, non adeo probandum in Veneta, quæ unis conſtat ex viris principibus, eſtque tota prorſus Ariſtocratia. Quis tamen *Tacito* eloquentiæ laudem uſque adeo neget, quem et [a] junior Plinius eloquentiſſimum ſæpius appellat, et [b] Sidonius dicentem cum pompa, et nunquam ſine laude tacendum? Quòd ſi deſcendamus (quod ego maximè ſpecto) e Roſtris in Subſellia, atque e Foro migremus in Senatum; quiſnam *Taciti* ſtylum haud ſummopere probet, quo non alius certè aut opportuniùs ibi ſerviat, aut feliciùs dominetur? At conciſus, et brevis eſt? Ita ſcilicet et pampinis expedita vitis majores in botros exuberat; et longæva quercus non frondibus, ſed trunco vires habet. At abruptus idem eſt, atque obſcurus? Ita videlicet et in picturis umbræ laudantur; et ſacris in adytis manufacta veluti nox quædam non tam caliginem intendit, quàm venerationem. Quid quòd in Conciliis haud ſemper vacat eſſe eloquentem; et meliùs plerunque loquitur, qui multa paucis exponit? Quid quòd multis ſæpe de rebus, ubi præſertim aut ad exteros Oratorem agas, aut exterum ipſe Oratorem alloquaris, nec tacere licet, nec expedit intelligi? Quòd autem *Taciti* ſtylum eo nomine cul-

(a) *L. 2. ep. 1. et ep. 11.* (b) *In Paneg. ad Anthem.*

culpas, quòd aut ſtante Republica non eſſet in uſu, aut illâ jam ſublatâ eſſe cœperit in pretio; næ tu videris (ſit verbo venia) hallucinari ſpecioſiùs, *Hellenice*: quaſi verò aut libertas, cui nihil ægriùs, quàm verba, præſcribas, eo dicendi genere uti non poſſet, quod ſervituti licet, nedum dominationi; aut non aliquid fortaſſis eo nomine deberemus exitio Romanæ Reipublicæ, unde habuit magna ex parte Sereniſſima hæc Veneta, quòd et naſci poſſet, et loqui. Sed tamen, ut hunc etiam gladium, quo *Taciti* ſtylum male impetis, aut extorqueam tibi, aut retundam; quis eruditorum neſciat accedere illum ad Salluſtii ſtylum, quem tenes optimè *Ciceronis* ſeculo dixiſſe, atque adeo et ſcripſiſſe Reipublicæ tempore, et locutum lingua libertatis?

Hæc cùm ego declamarem, jamque nonnulla reponere vellet *Hellenicus*, quibus oſtenderet non adeo infenſum ſe *Tacito*, ut mihi quidem videbatur, quippe quem plurimi in multis faceret, etſi minoris in re noſtra, quàm *Ciceronem*; ecce nobis extemplo, cariſſima capita, Gymnaſtici pulveris Commilitones reliqui, qui ad fallendum antemeridianum tempus eò uſque inambulando proceſſerant, quò ipſos ſcilicet audita longè diſputatio invitaverat. Et commodùm, inquit *Hellenicus*, huc appuliſtis, amici, magnæ videlicet litis, quæ mihi cum *Philandro* nunc eſt, non auditores futuri tantùm, ſed etiam judices. Inde, cùm paucis ab ipſo docti eſſent, quæ pluribus uterque antea dixeramus, jamque paribus nobiſcum ſubſelliis ſuper herbam conſediſſent; tum verò ita rurſus *Hellenicus*.

Altera porrò propoſitæ diſputationis pars erat, uter quoad civilis medullam doctrinæ, ſive quoad politica, uti vocant, qui vim hujuſce nominis haud perperam intel-

telligunt, documenta, pluris apud Venetos habendus ſit, *Tullius*nè, an *Tacitus*; atque adeo, utrius lectio Veneto adoleſcenti, qui, adminiſtraturus exinde Rempublicam, dat literis operam, debeat eſſe comendatior. Qua in re (ſi, omiſſis orationibus, atque operibus cæteris, quæ cùm de Rhetorica, tum de Philoſophia *Tullius* egregiè conſcripſit, Libros accipiamus, quos de Officiis nominavit, atque Epiſtolas ejuſdem omnes, eaſque præcipuè, quas *Attico*, quas *Quinto Fratri*, quas *M. Bruto* inſcripſit) præferendum haud dubiè *Ciceronem* *Cornelio* non affirmo ſolùm, verùm etiam oſtendo. Et primò quidem nemo fortaſſe unus inficiabitur mihi longè *Tacito* præſtare *Tullium* quoad priores duas Ethicæ, ſive moralis Philoſophiæ partes, quarum altera, quæ Monaſtica dicitur, ad dignos bono viro mores hominem informat; altera verò, quæ Æconomica appellatur, hominem inſtruit, quonam pacto bonum ſe aut filium, aut Patremfamilias præſtare debeat. Hanc ſanè partem Ethicæ utramque egregiè pertractat *M. Tullius* tum in pleriſque familiarium Epiſtolarum, tum maximè in omnibus Officiorum libris: id verò nullibi præſtat, quod ego ſciam, ex profeſſo *Tacitus*; vixque obiter tale aliquid, et, ut ajunt, in tranſcurſu pertingit, ubi de vita Agricolæ, ac de Moribus Germanorum. Jam verò quis non videat geminam hanc Moralis Philoſophiæ partem mirum in modum inſervire nobis ad tertiam percipiendam, quæ Civilis appellatur, ſive Politica, atque hominem maximè docet, qua potiſſimùm ratione aut in regno bonum Principem exhibeat, aut in Republica bonum Civem; cùm et nemo faciliùs alienos mores moderetur, quàm, qui regit ſuos; et (a) *pleriſque*

(ut

(a) *In Vit. Agric.*

(ut egregiè in hoc *Tacitus*) *domum ſuam coercere haud minùs arduum ſit, quàm Provinciam regere?* Sed, ut ad hanc ipſam veniamus tertiam Ethicæ partem, de qua nobis præcipua quæſtio eſt; quem porrò mihi dabis, *Philander*, ex omnibus, quos admiramur, Latinis Scriptoribus civilis hujuſce prudentiæ Veneto adoleſcenti præſtantiorem Magiſtrum *M. Tullio Cicerone?* Fuit ille ſanè Reipublicæ ſcientiſſimus, quippe qui per omnes dignitatum gradus ad Conſulatum pervenerat; idque non commendatione natalium, aut affinium, amicorumve potentia, ſed ingenio, ſed judicio, ſed meritis, ac virtutibus ſuis. Quid quòd habuit non familiares tantùm, ſed amicos etiam, viros Romæ tunc principes, Lentulos, Catones, Brutos, Cæſares, Pompejos, ad eoſque publicis de rebus tum belli, cùm pacis tempore, frequentiſſimas literas et dedit ipſe, et ſibi ab iiſdem miſſas accepit? Quid quòd erat amantiſſimus publicæ libertatis, ad quam propterea vel ſervandam a furore Clodii, et Catilinæ, vel a tyrannide Cæſaris, atque Antonii vindicandam, vel priſtinæ gloriæ reſtituendam ſublato prorſus Triumviratu, dicta, facta, conſilia omnia ſua dirigebat? Hæc ferme omnia adeo elucent ipſius in Epiſtolis, ut mirum ſit, quantum luminis, ac doctrinæ ab earum lectione, non dicam ad procurandam Patriæ ſalutem, ſed ad augendam gloriam ipſius immortalem, Venetus Civis percipere poſſit. At verò, ut multa fortaſſis legantur in *Tacito* civilis prudentiæ documenta, ea tamen non Reipublicæ propria videntur, ſed Regni. Quin malè audire apud [a] nonnullos invenio *Tacitum*, quòd crudelem, ac deteſtabilem quamdam Tiberii Pæ-

 dian

(a) *Vide Balthaſ. Bonifacium de Romana Hiſt. Scriptoribus, ubi de* Tacito.

Digitized by Google

dian ſcripſerit, qua Principes ſcilicet ad Tyrannidem non quidem perfunctoriè, ſed accuratè inſtruantur. Quibus ego ut minimè aſſentior; ita illis libentiùs accedo, qui eo nomine *Tacitum* haud immeritò culpant, quòd Principum dicta, factaque deteriorem in partem plerunque interpretetur. Et ea, ni fallor, inter cæteras cauſa eſt, cur ejuſdem lectione capiantur nonnulli ſuopte ingenio in vitium creduli, et odio dominationis magnis Principibus infenſi. Illud præterea negaverit mihi nemo, quòd, ut in rerum narrationibus non quæ facta ſunt, ſed quæ fieri probabiliùs poterant, exponit aliquando *Tacitus*; ita ſuis in animadverſionibus veriſimilia ſæpius, quàm vera, conſectetur; quo planè fit, ut delectet ille quidem, atque addicat lectorem ſibi, ſed ita tamen; ut Poetam ſubinde veriùs agat, quàm Hiſtoricum, et Conjectorem civilis prudentiæ, quàm Præceptorem. Quantò prudentior ſanè, ac verè ſapientior *M. Tullius*, qui non ingenio utitur pro judicio, nec vafer videri vult, ſed verus! Ut ab ipſis rebus prudentiam addiſcit! Ut temporibus ſapienter inſervit! Ut amicis conſilia ſuggerit, quod ajunt, in arena enimvero præſentiſſima! Huc porrò ſpectâſſe crediderim, dum *Tacito Tullium* præferret, Chriſtinam illam Svecorum Reginam prudentiſſimam, quam relicto regno majorem, quàm geſto, longum ſibi ſpectaculum Roma jam fecit. Dicere videlicet ſolebat Herois illa, in qua fortunæ muneribus adeo præſtabant animi dotes, ut nihil fœminæ in ipſa præter ſexum dixiſſes; dicere, inquam, ſolebat: Qui regnandi artem percipere vellet, non ad *Tacitum* confugeret, ſed ad *Tullium*. Umbratilem illi Politicen eſſe, ac poeticam quodammodo, quæ nunquam ſcilicet, aut rarò admodum vel caderet in praxin, vel

uſu

uſu confirmaretur. Contrà iſti ingenuam prorſus, ac planè germanam; et quam longus rerum uſus, et continens publicæ rei procuratio docuiſſet. Video ſanè, quid hic objicere mihi poſſis, *Philander*: Delectat *Tacitus* mirum in modum, atque adeo lectorem ſui blandiùs docet; cujus illud argumento eſt, quòd acuta maximè ipſius dicta et imprimuntur faciliùs, et firmiùs retinentur, ut nullo propterea negotio mentem inſtruant luculenter, cui occurrant opportunè. At verò, ut multum *Ciceronis* legatur, aut pauca admodum hærent menti, aut inde facilè omnia effluunt; quo fit, ut, ſiquæ ſunt in ipſo civilis prudentiæ documenta, in nullos ferme uſus reſerventur, quippe quæ minùs acuta, atque Aſiatico ſtylo illi ſimilia, cum ipſa quodammodo lectione tranſeant. Sed hìc te vellem *M. Tullii* Patronum, (a) Perroni Cardinalis Ampliſſime, quem dicere ſolitum accepimus plura te addiſcere ab una *Ciceronis* pagina, quàm ab integris quatuor, ac multò pluribus Senecæ; cui tamen *Tacitum*, nec acuto dicendi genere, nec moralibus præceptis, quiſquam meritò præferat. Intelligebat profectò vir doctiſſimus *Ciceronis* lectionem cibum planè eſſe, non qui fallaciter ſapiat, ſed qui plenè nutriat, et corpori totus accedat. Contrà Senecam (idem de *Tacito* dictum velim) cibos præbere illecebroſos quidem, ac blandè irritantes; ſed qui fortaſſis non tam ſtomachum juvent, quàm palatum. Cæterùm, quod ais plura retineri ex *Taciti* lectione, quàm *Tullii*; ut ab eadem ſimilitudine minimè diſcedam, et ſimplex, robuſtuſque cibus, qui ſanè homini utillimus, jam ſtomacho dimiſſus nihil in ore relinquit ſui; et dulciaria quæ-

(a) *Apud* Bouhurs *Maniere de bien Penſer pag.* 401.

dam, aliaque id genus condimenta, quibus ingenuas dapes violamus, quanquam jam manſa, ac penè digeſta, adhuc ſapere palato videntur. Sed, ut hæc minùs probes, illud certè crediderim in cauſa eſſe, cur pleriſque parum *Ciceronianæ* lectionis retineatur; quòd videlicet ſcholaſticum extra pulverem parùm ab illis *Cicero* legitur, aut ne vix legitur quidem. Quid enim memoriæ non reponat, in omnes Reipublicæ uſus peropportunum, qui longo *Ciceronis* ſtudio teneatur, eumdemque (quod fit de *Tacito*) nocturna, ut ajunt, diurnaque manu verſare non deſinat? Amat ille ſcilicet egregia ad optimum formandum Provinciæ Præſidem documenta? Legat *libri* 1. *Epiſt.* 1. ex iis, quas *Tullius* inſcribit *Quinto Fratri*. Vult imaginem optimi Civis, cui potior ſit Reipublicæ incolumitas privatis amicorum utilitatibus? Legat *libr. 9. epiſt. item 9.* ex iis, quas *Attico* dedit. Quærit exemplar liberi pectoris, animique germanè Romani? Legat vigeſimam ex iis, quæ *Bruto* inſcribuntur; quanquam ipſa ad *M. Tullium* ſcripta ſit ab eodem Bruto. Quid prudentius enimvero, ſapientiuſque *libr.* 8. *epiſt.* 3. ad eumdem *Atticum*, ubi difficillimis Reipublicæ temporibus plena periculis omnia conſilium, ac mentem omnem eripuiſſe videbantur? Quid amicius, ſi fas eſt dicere, atque amantius, ut tamen decet et virum bonum, et optimum Civem, *epiſtol.* ex *Familiaribus* 4. ſupra vigeſimam *lib.* 9. ad *Papirium Pætum*, qua nil non facturum ſe pro amico pollicetur intra curam Reipublicæ, ac Patriæ caritatem? Quid ſolicitiuſnè dicam, an animoſius *epiſt.* item ex *Familiaribus* 3. ac trigeſima *lib.* 10. ad *Aſinium Pollionem*, qua nec deeſſe ſe, nec ſupereſſe Reipublicæ velle teſtatur? Utinam per tempus, ac memoriam liceret alias id genus epiſtolas

las in medium afferre, innumeras planè, eaſdemque in rem noſtram maximè opportunas! Non alium ſanè Veneto Civi præſtantiorem Reipublicæ magiſtrum, quàm *M. Tullium*, veſtrum quiſque fateretur.

Deſierat *Hellenicus*; cùm omnes, qui dicentem intentiùs audieramus, faſſi planè ſumus non alium fortaſſe *Tullio* contingere potuiſſe Patronum meliorem, et ſimilem magis ipſi. Id porrò, ut verum fatear, dicturo mihi difficiliorem provinciam fecit; quippe qui *Tacitum* viderer haud ſatis poſſe defendere, niſi *Tullium*, quod religioni mihi erat, accuſarem. At, ratus exinde non ultra cutem imprimi vulnera *Tacito* poſſe, malui clypeo uti, quam gladio; et: nonnulla, repoſui ſtatim, vel mihi ſuppetunt, *Hellenice*, contra *Tullium*, quæ tamen vix a me recenſentur, non ut altiùs efferam *Tacitum*, illo quodammodo ſubjecto; ſed ut oſtendam vel *Tullio* fortaſſe ſatis negotii futurum dicturo nunc temporis pro Domo ſua. Memineris velim, quid de ipſo ſcribat ad Atticum M. Brutus; ut hominis cæteroqui Reipublicæ amantiſſimi, ſi non voluntatem, judicium certè in re maxima deſideres. Non dicam tamen de *Tullio*, quod *Brutus* ipſe, qui eum probè nôrat, aſſeruit: (a) *bonum quidem illum Civem fuiſſe, ſed, dum haberet, a quibus impetraret, quæ vellet, et a quibus coleretur, ac laudaretur, ſervitutem, honorificam modò, non aſpernantem*. Dicam tantummodo, quod et *Brutus* idem jam prævideerat, et alius quiſque poſtea intellexit: aberrâſſe (b) toto Cœlo *M. Tullium*, dum civilium bellorum tempore Octavium extulit, ut deprimeret Antonium. Quid fuit hoc aliud, quàm non auferre dominationem, ſed domi-

(a) *Epiſt. ad Brut. 21.* (b) *Epiſt. 20.*

Digitized by Google

num mutare; remque publicam eò adducere, ut iiſdem poſtea *Octavio*, atque *Antonio* in communem perniciem convenientibus, nec *Cicero* ſupereſſet libertati, nec libertas *Ciceroni?* Sed nullius momenti ſint iſta, quippe quæ *Ciceronis* fortaſſe magis improbent vitam, quàm doctrinam. Ad *Tacitum* venio, cui illud, nî fallor, objiciebas primò, *Hellenice*, quòd quæ ſpectant ad Monaſticam, atque OEconomicam, de iis ſcilicet vix curſim *Tacitus*, nunquam agat ex profeſſo. Ut id primò concedam tibi, quid inde porrò contra *Tacitum?* An non quoſdam accuratior ſui cura aut capaces minùs imperii reddit, aut aſpernantes, et ſubinde Conſules videre eſt ([a] quod de *Hirtio*, ac *Panſa* teſtatur *Tullius*) viros quidem bonos, ſed bonos tantùm? An non optimus ſæpe Paterfamilias ineptiſſimum exhibet Urbis Præfectum: ſeu quòd ſtudio rei familiaris aut negligat publicam, aut prodat; ſeu quòd mentem habeat parem tantùm domui ſuæ, illamque extra aulam imperio minorem? At inſerviat Monaſtica, ut vis, atque OEconomica Politicæ noſtræ, quando eidem alia quoque multa auxiliari videmus, de quibus tamen neque *Tullius*, neque *Tacitus* ex profeſſo unquam diſputavit. Quàm nullius tamen momenti argumentum eſt apud me tuum! Plura videlicet *Tacitus* exemplis docet, quàm *Tullius* præceptis; ac vitam meliùs, familiamque componit alienis moribus, quàm legibus ſuis. Alius ſanè nemo aut publicas aulas exploravit feliciùs, aut privatas domos accuratiùs introſpexit: non tam Principes ſcilicet expendere ſolitus, quàm homines, et qualis eſſet demum quiſque non in Republica tantùm, ſed etiam in familia. Illud prætere-
rea

(a) *Epiſt. 7. ad Brut.*

Digitized by Google

rea objiciebas *Tacito* majoris fortaſſe in ſpeciem momenti: quòd civilia ipſius præcepta Regno magis congruerent, quàm Reipublicæ: perinde quaſi non utrique veriùs illa conveniant, ſeu quòd ſolam ſpectent in genere dominationem, ſeu quòd multa, quæ regno conducunt, expedire vel Reipublicæ videantur. At formet in multis *Tacitus* Regem magis, immo ſi libet, etiam Tyrannum, quàm liberum civem: annè iſti propterea perutilem lectionem *Taciti* inficiabimur? Quid utilius ſanè libero civi, quàm, dum expendit, quonam pacto Rempublicam nulli ſecundam Reges improbi deleverint, addiſcere ſimul, quanam potiſſimum ratione Rempublicam ſuam boni Cives ſervare debeant? Ad hæc accedit, quòd non minùs in regno, quàm in Republica, facilè intelligas, et quæ plebis ingenium libertas deceat, et quam populus pati poſſit ſervitutem: quòd ex moribus, atque artibus præteritorum regum futuri reges magna ex parte dignoſci poſſunt: quòd arcana regnantum conſilia, quòd falſi vultus aulicorum, quòd inſtabile demum, ac lubricum aulæ; quæ omnia callidiſſimè, ſi quis alius, ſcrutatus eſt *Tacitus*, publicum hominem erudiunt apprimè, ſi minùs quid ipſe debeat facere, at certè quid in aliis aliquando cavere, nunquam non intelligere. Cuinam verò explorata hæc habere, atque perſpecta, expediat magis, quàm Venetis Civibus; quibus cùm exteras ad Aulas, tum patria in Curia, non de ſuis tantùm rebus negotium ſit, ſed de communibus fatis Europæ omnis, atque adeo totius Orbis terrarum? Cæterùm, quæ *Tacito* nonnulli objiciunt, malignitatis, atque invidiæ crimina, majoris fortaſſe negotii tibi ſit probare, quàm mihi refellere. Non agit ille Tyrannorum Didaſcalum, ſed Hiſtoricum; quoſquè nec

 bene-

Digitized by Google

beneficio , nec injuria noverat , Tiberios , Caligulas , Nerones , deſcripſit quidem Poſteritati ; at non eidem commendavit . Quin egregiam propterea ſibi laudem expoſcere videtur, (a) *ratus*, ut ait ipſe, *præcipuum munus annalium*, *ne virtutes ſileantur* , *utque pravis dictis*, *factiſque ex poſteritate*, *et infamia metus ſit* . Nec dandum illi vitio puto , quòd factum , dictumvè aliquod deteriorem in partem dubitantis in morem interpretetur ; quid enim faciat prudens hiſtoricus , cui de auctoris animo minimè conſtet ? Ineſſe præterea malignitatis ſpecies quædam videtur libertati, et ubi maximè virorum principum mentem interpreteris,aut obtrectator facilè audias, aut falſus. Illud verò negare non auſim ad Poetam in multis accedere *Tacitum*, cùm ipſe quoque, quod Poetarum ſcopus eſt, et proſit, et delectet. At ſequitur in multis veriſimilia , atque adeo inſigniter peccat , cùm nihil magis officiat vero , ut ajebat (b) ille, quàm quod eſt ipſi maximè ſimile. Hic a te quæro, *Hellenice*, an id *Tacitus* præſtet in narratione rerum geſtarum , an verò in additione civilium animadverſionum? Si primum velis, malus fortaſſis Hiſtoricus eſt *Tacitus* ; cùm fides in ipſo, ac veritas illa deſideretur, quæ ab Hiſtoricis præcipuè requiritur. At id ſcilicet nihil facit ad rem noſtram. Si verò affirmes alterum , optimus enimvero , quod nunc quærimus, Politices magiſter eſt ; quippe qui ſuis in præceptis id maximè ſpectet, quod accidit plerunque , hoc eſt Veriſimile . Quare haud multùm ſanè moveor auctoritate Svevicæ Heroidis, quam tot laudibus in Cœlum extollis . Mallem enimvero Regis judicium de *Tacito* attuliſſes, quàm Reginæ. Certè

(a) *Annal.* 3. (b) *Virg. Malvetius*.

Certè Coſmus ille Medices, primus Etruriæ Magnus Dux; qui et Poſteris ſuis Principatum reliquit, quem a Majoribus non acceperat, et eam, quæ vulgò Fortuna dicitur, in conſilio, ac prudentia conſiſtere aſſerebat, *Taciti* libros in deliciis habuit, eorumque lectione avidiſſimè fruebatur. Quid dicam de (a) Paulo Tertio; ut opponam, *Hellenice*, Pontificem Maximum Cardinali Perronio tuo, quem tamen nihil unquam contra *Tacitum* dixiſſe legi? Intelligebat planè ſenex ille ſui temporis ſapientiſſimus, quique prudentiâ ſuâ non ipſe tantùm ad ſolium pervenit, ſed ſuam etiam poſteritatem evexit, quanti *Tacitus* eſſet; eumque propterea ſæpius relegendo contriverat, neque profanum Scriptorem ullum æquè libenter legebat! Sed quid extera ad exempla confugimus, cùm Veneta nobis abunde ſuppetant? Accipite, quæſo, ſi tamen ea bene memini, verba peregrini Scriptoris, qui ad *Taciti* defenſionem Veneta præcipuè auctoritate ſic utitur, tam infra adulandi ſuſpicionem, quam longè a neceſſitate? (b) *Hunc heroica veſtra*, (ait ille) *Veneti Proceres, Diis proxima ſapientia vocat Signiferum criticæ hiſtoriæ, Parentem humanæ prudentiæ, Politicorum Magiſtrum, Coryphæum Scriptorum, quicunque ad illud gloriæ faſtigium pervenere, ut in eorum lucubrationibus plura ſint propè documenta, quàm verſus, et plures penè ſententiæ, quàm verba ......; cùm præterita, quod eſt hiſtorici, ita commemoret, ut futura, quod eſt ſapientis, prævideat, præmonſtret, excutiat*. Hactenus ille; et jure quidem, ut mihi videtur, ac meritò. Vin' huc adducam, *Hellenice* dicta *Taciti* aliquot, quibus tamen ſit, pretioſiſſimis ut cibis,

(quan

(a) *Muret. or. 13.* (b) *Balthaſ. Bonifac. ibid.*

(quando eadem tu quoque pro *Tullio* ſimilitudine uſus es) plurimum ſucci, minimum molis? Quid illo ſanè utilius, ac dignum magis, cujus meminerint, quibus eſt populi regimen, ac plebis cura? (a) *Nihil in vulgo modicum; terrere, nî paveant; ubi pertimuerint, impune contemni*. Quid illo acutius, quod enuntiat ore Vitelii deliberata jam morte ferocioris? (b) *Plura de extremis loqui pars ignaviæ eſt: præcipuum deſtinationis meæ documentum habete, quòd de nemine queror. Nam incuſare Deos, vel homines, ejus eſt, qui vivere velit*. Quid illo brevius, et ad dignoſcendam fœminæ principis ſapientiamnè, an ambitionem, opportunius, quod de Livia ſcribit Tiberii Matre, Auguſti conjuge? (c) *Mater impotens, uxor facilis, et cum artibus Mariti, ſimulatione filii bene compoſita*. Quid illo prudentius, et ad magna contendentibus expendendum magis? (d) *Eſſe privatis cogitationibus progreſſum, et, prout velint, plus, minuſve ſumi ex fortuna: imperium cupientibus nihil medium inter ſumma, et præcipitia*. Quid illo nobilius, atque elegantius, quod de moribus veterum Germanorum teſtatur? (e) *Nemo illic vitia ridet; nec corrumpere, et corrumpi ſeculum vocatur*. Quid illo verius, et cui fidem frequentiùs faciat experientia noſtra? (f) *Inter impotentes, ac validos falſò quieſcas: ubi manu agitur, modeſtia, ac probitas nomina ſuperioris ſunt*. Quid illo ingenioſius, quod aſſerit de Agricola ſuo, ad Britannos imperio Romano conciliandos, porticus illis, ac balnea, et convivia adornante? (g) *Idque apud imperitos humanitas vocabatur, cùm pars ſervitutis eſſet*. Quid demum tot aliis aut grandius; aut ſpecioſius, aut verius? (h) *Quibuſdam*

(a) *Hiſt. 1.* (b) *Hiſt. 2.* (c) *Annal. 5.* (d) *Hiſtor. 2.* (e) *De Moribus Germ.* (f) *Ibid.* (g) *In Vita Agric.* (h) *Hiſtor. 2.*

Digitized by Google

dam fortuna pro virtutibus fuit: (a) *Peſſimum inimicorum genus laudantes:* (b) *Omne ignotum pro magnifico eſt:* (c) *Impunitatis cupido magnis ſemper conatibus adverſa:* (d) *Plura ſæpe peccantur, dum demeremur, quàm dum offendimus:* Ut omittam alia id genus penè innumera, digna profectò ſingula, quæ eminerent, niſi inter paria legerentur. Sed jam tædet prolixiùs defendere, quem libet utiliùs admirari. Habeat ſanè *Tacitus* vitia ſua penes Grammaticos, criticum genus, et in minimis ambitioſum. Quid dicam ad hæc? Utinam liceret mihi ſic eſſe vitioſum! Habent enimvero vitia illa amatores ſui, habent etiam patronos, et quidem doctiſſimos viros, ac prudentiſſimos; ut ambiguum ſanè ſit, an tanti eſſent contrariæ virtutes. Hic videlicet, ſi alibi unquam, illud facere crediderim Quintiliani: (e) *In quibuſdam virtutes non habent gratiam, in quibuſdam vitia ipſa delectant.*

Hæc ego poſtrema enuntiâram iraſcenti propior, quàm diſputanti; cùm mitiori mox vultu, atque animo, ut fit plerunque, dum æmulationi ſuccedit humanitas, *Hellenicum* rogavi; an vellet ulteriùs noſtram uterque cauſam peroraremus. At ille, cui ſemper intra modeſtiam ingenium ſteterat: Satis, inquit, ſuperque digladiati hodie ſumus. Plura fortaſſis in aliam diem. Non a longa tantùm diſputatione, ſed ab ipſo etiam Sole caleſcimus; qui minores umbras efficiens eò nos ire compellit, ubi meliora haud dubiè ſubſellia Academicos jam imbecilles, ac prorſus jejunos expectant. Ergo, fine diſputandi facto, cauſæ noſtræ judicium, quod ſupererat unum, amicos auditores rogavimus. Illi primò recu-

(a) *In Vita Agric.* (b) *Ibid.* (c) *Annal.* 15. (d) *Annal.* 15. (e) *Inſtit. orator. l.* 11. *c.* 3.

recuſare, ac ſententiæ periculum obtendere; cùm et utrique cauſæ rationes ſuæ militarent, et ſuus utrique Patronus bonæ cauſæ faceret argumentum. At rogati ulteriùs, ut amicitiæ, atque ingenii libertate uterentur; nec enim eorum judicium capitale nobis futurum, quibus, ut accidit in pleriſq, diſputationibus, non ex conſcientia conveniendum erat, ſed ex humanitate: Unus, atque alter videri ſibi pronuntiârunt, Veneto Civi probandum magis in Foro *Ciceronem*, in Cubiculo *Tacitum:* tertius malle ſe dixit doctrinam *Taciti*, ſtylum *Ciceronis*. At, qui ſupererat, quartus, reliquis ætate grandior, et Veneta in Urbe diutiùs commoratus, ut cogitabundum diu ſilentium tenuit; quaſi œſtro quodam correptus, in hos tandem ſenſus exſolvit:

Quis Venetæ Pubi Tacitum, Cicerone *relicto*,
Prælegat imprudens; aut nil commune ſonanti,
Totus amans Tullî, Tacito *vetet addere mentem?*
Libertas utrumque probat; conſultus uterque
Romanos fingit mores, ac pectora format
Imperio, et mentem præceptis grandibus implet.
His ſimiles, plenoſque auctoribus Adria Patres
Ipſa ſuos jactat: numeronè, an pondere vincat,
Ambiguum eſt: tot habet facundæ robore linguæ,
Conſiliique pares; ut in uno auguſta Senatu
Oſtendat plures (nulli unquam obnoxia Regi,
Si ſinis hoc uti, Libertas, *nomine) Reges.*
Exul ab Auſoniis dudum Facundia Roſtris
Imperium Adriacis, patriamque invenit in undis;
Crimen ubi veteris reparans cum fœnore fati
Nobiliùs Româ gaudet regnare ſecundâ.
Illam equidem et Latium ſuſpenſis vocibus, illam
Auribus erectis admirarentur Athenæ
Flexanimem, et toti ponentem jura Theatro:

Seu

Digitized by Google

Seu libeat veteres Patriæ defendere ritus,
Et mores ſervare ſuos; ſeu publica rurſus
Expediat proferre novas in commoda leges,
Et certam populo mentem ſuadere Senatus.
Illa vel accenſas odiis immanibus iras,
Grandiaque inſani victrix incendia Martis,
Fluminis in morem, aut labentis ab æthere nimbi,
Extinguat; Regumque animos, inimicaque fingat
Pectora, ſollicitæ nectens in fœdera pacis.
Illa quoque et dubia palantes Urbe tumultus,
Et motus plebis varios, populariaque arma
Componit, meliùſque vetat. Quin, improba rerum
Siquando Fortuna auſus eludat inanes,
Adriacamque fidem, roburque immobile tentet,
Imperium Patriæ, libertatemque tuetur
Major in adverſis Facundia. Tullius *arces*
Tunc parat, et claſses: ſimul invenit, & facit idem
Indociles regni mentes, et pectora magnæ
Larga animæ, Brutos alios, alioſque Catones;
Quorum facta tamen Deus, et ſua cauſa ſecundet.
Nec minùs Adriaci moderatur fræna Senatus
Cornelius; *ſed amans Fidei, Juſtique, Piique*
Aſſertor, Cœloque probans ſua jura patrono.
Proh! quàm maturas, et rerum pondus habentes
Enumerat voces! Ut, fallere neſcius idem,
Ac falli, dubiis oracula certa miniſtris
Fatidicas ultra Quercus, Tripodaſque profatur!
Ut tacitas Solio timeas, odiumque perenni
Amovet imperio; et Populos optata volentes
Fræna manu facili, quà lex vocat obvia, ducit!
Ille et regnorum interitum, et bella aſpera Regum,
Et dubiæ fata Europæ, momentaque rerum

Expen-

Expendit, trepidos ſolers avertere caſus.
Ille tibi (et pridem Adriaci ſervata Leonis
Auſpiciis, et nunc, quantùm licet) Itala Tellus,
Sollicitam impendit mentem, ac præſaga futuri
Conſilia, et magna mundi pro pace laborat.
Atque utinam maneat veſtras ea gloria mentes,
(Spero equidem maneat) Veneti decora alta Senatus,
Illuſtres Animæ; quibus in ſua fata miniſtris
Italiam nobis Superi, pacemque tuentur!
At pacis quò me ardor agit! Placet entheus error,
Forſan et omen habet: Magnæ Pax filia mentis.
Nec tantùm Romana ſedens prudentia vicit:
Sæpius et Veneti Patres vicere ſedendo.
Uſque adeo Tacitus *cunctis feliciùs armis*
Judicio pugnat. Non eſt Victoria dextræ
Præcipuum, ſed mentis opus; ſtudioque paratur,
Non gladio: tuaque, Adriaci Regina profundi,
Scilicet incerto major Prudentia fato
Anxia ſollicitæ ridet ludibria ſortis;
Fortunamque ſibi facit, et non indiget illâ.
Vos adeo, gemini ſtudiiſque, et moribus uno
Rhetores e ludo: quando jactatis eidem
Mixtum oneri decus, et curæ communis alumnos,
Egregiam tandem, me judice, ſolvite litem.
Vincat uterque Urbi, cui totum impendit uterque
Certatim ingenium; et veſtræ quoque munere linguæ
Tullius, *ac* Tacitus *Venetæ ſit gloria Pubis.*

Hæc cùm ille dixiſset magno audientium plauſu, ſtatim inde ſurrexiſmus, ac pedibus omnes in eamdem ſententiam ivimus. Quanquam, ut verum fatear, idem ferme vel antea *Hellenicus*, atque ego ſentiebamus; utque alter *Ciceroni* ſtudio majori faveret, *Tacito* alter,

ter , intelligebat uterque tamen Veneto Civi , qui ad Rempublicam maturus accedere vellet , et *Tullianum*, ut ita dicam , opus eſſe *Tacitum* , et *Cornelianum Ciceronem*.

Hæc habui, quæ utcunque præfarer N. N. communi nomine Rhetorices noſtræ, multò ſanè felicioris , quòd plures habeat in vobis Patronos , quàm in nobis Didaſcalos: ratus haud dubiè futurum , ut veſtræ humanitatis eſſet non tam audire bonam Proluſionem , quàm facere. Illud jam ſupereſt , ut communi item nomine non tam præſentes alloquar Alumnos noſtros, quàm futuros ; eoſque maximè , quos claritas generis , ingenii nobilitas , ac ſpes Reipublicæ mirum nobis in modum commendârunt. Ergo pergite, ut facitis , *Adoleſcentes Optimi* , liberalibus ſtudiis fortunæ , Patriæque veſtræ nobilitatem oſtendere. Habetis equidem vel Domi magnam prudentiæ , doctrinæque gymnadem , ſatis amplis præceptoribus inſtructi Majoribus veſtris. Sed videlicet, quando nos quoque in partem oneris hujuſce, atque adeo honoris vocamur : quando in veſtra decora noſtra omnis , quanta eſt , deſudat induſtria , probate Parentibus, ac Magiſtris, quanti ſitis. Sperare quidem utriſque fas eſt futurum aliquando , ut conceptam de vobis expectationem facta veſtra tranſcendant ; eoſque, quos in Schola nunc promittitis , *Tullios* , ac *Tacitos* Reipublicæ exhibeatis.

Digitized by Google

Digitized by Google

CICERONIANOS
INTER,
AC SENECIANOS
CONSTITUTA TANDEM PAX.

Sive

DE STYLO
CICERONIS, AC SENECÆ,

Ex Eruditorum Judicio,

QUID SENTIENDUM SIT;

Et quæ recta, quæ præpoſtera, Utriuſque Imitatio.

PROLUSIO

IN INSTAURATIONE STUDIORUM

Veronæ habita,

ANNO M.DCIIC.

EDITIO AUCTIOR.

Digitized by Google

Illuſtriſſimo Viro, Marchioni

JOANNI LUCÆ DURATIO

JOANNES ANTONIUS BERNARDI S. J.

P*Aucis te volo*, MARCHIO ILLUSTRISSIME; *neque enim mihi, rebuſque meis, quæ humanitas eſt, ac benignitas tua, vel quærendus ad te, vel expectandus eſt aditus. Quæ* CICERONIANOS *inter, ac* SENECIANOS *haud ita pridem ab Apolline conſtituta eſt, deſcriptam hìc habes a me Pacem: haud ingratum fortaſſe munus ingenio, ac judicio tuo; veteris certè erga te obſequii, amoriſque mei monumentum qualecunque. Utrumque iſtud teſtari palam, idque ex animo, ac ſine fuco, nunc liceat, ita impreſſum mihi imo*

pectore, *nedum* [a] alta mente repoſtum, *ex quo nimirum Parmenſi Nobilium in Collegio auditorem te tum literarum humaniorum Magiſter, tum Philoſophiæ Hypodidaſcalus habui; nulla ut temporis, ac locorum longinquitas aut abolere potuerit, aut parte ex aliqua obliterare. Neque id in me factum crediderim (quod in Parentibus ſubinde contingit ; haud rarò & in Præceptoribus) ex affectu veriùs, quàm ex judicio; aut ex judicio quidem, ſed quale plurimorum eſt, expendentium plerunque in homine, quæ extra ipſum ſunt, et, quod ajebat ille,* [b] fortunæ munera pro virtutibus. *Nobilitas generis in præclariſſima Republica; cognationum ſplendor, atque affinitatum; divitiarum affluentia, cæterorumque fortunæ bonorum; aliaque hujuſmodi bene multa, quibus in omnibus plures habebas tibi ſimiles Convictorum tuorum, non ea ſanè apud me erant, quæ*

te

(a) *Virg. Æneid. lib. 1.* (b) *Tacit. Annal. lib. 16.*

te pluribus illorum anteponerent. Id præſtabant videlicet egregia naturæ, virtutiſque decora; eaque in primis prudentia, et ſtudiis in omnibus conſtantia, quæ, ut ſuam togata jam in ætate laudem habet, ita ſingularem prætextatis in annis admirationem. Fatendum quidem mihi vel nunc eſt (quod non alii tantùm tunc temporis, ſed et ipſe mihi gratulabar ſummoperè) inſignes hac etiam laude haud paucos fuiſſe Diſcipulorum meorum, non tam generis, quàm morum nobilitate, adoleſcentes enimvero lectiſſimos; & in his maximè concives tuos, quorum ſuaviſſima nunc etiam mihi recordatio eſt, CATTANEOS, PINELLOS, SALUTIOS *: utque alios omittam*, JOANNEM LUCAM DURATIUM *alterum; quem deinde, poſt abſoluta Romæ Philoſophica ſtudia, vocatum a Deo in Societatem noſtram nec Romanæ aulæ ſplendor, nec paternæ fortuna domus, nec ſenioris, quod longè majus eſt, amor Pa-*

tris retardare potuit; quominus, tum Fratris exemplo, tum aliorum, qui præceſſerant, Conſanguineorum, atque [a] HIPPOLYTI *in primis, viri quondam apud nos et laude doctrinæ, et vitæ ſanctitate conſpicui,* [b] ad vexillum Crucis, *ut Hieronymi verbis utar*, evolaret. *Sed, quanquam illis omnibus condiſcipulis tuis communis fuerit, ut eſſe ſolet Genuenſibus Patritiis, ea vis ingenii, ac judicii, quam ætate majorem in te ipſe ſuſpiciebam; fatebuntur ipſi tamen fuiſſe tibi propè ſingularem. Et ſanè mutatâ tantùm perſonâ, quidquid eras olim in Schola, pergis eſſe, ut ita dicam, nunc in Patria; niſi quòd ab experientia prudentior, moderatior in libertate, inter ætatis, ac ſeculi pericula ita incedis, veſtigiis inhærens Majorum tuorum; ut, cùm magnæ nobilitatis, ac fortunæ dignitatem ſuſtineas, licentiam tamen,*

(a) P. HIPPOLYTI DURATII S. J., *cujus vita habetur typis impreſſa*

(b) *Ad Heliodorum Ep. prima.*

men, et adrogantiam effugias. Hoc etiam de nomime non alium malui Rhethoricæ Proluſionis hujuſce Mæcenatem, quàm, quem Rhetorices apud me Candidatum, auditoremque olim meum, et aliis oſtendere nunc poſſum, et mihi maximè gratulari. Ut plura mihi, quæ de te prædicem, occurrant hic in rem meam; non eſt tamen, quòd te pluribus morer, MARCHIO ILLUSTRISSIME: *tum quòd certò ſciam ingratum maximè tibi eſſe ſonum illum laudantis, quem ex omnibus concentibus ſuaviſſimum ſibi Athenienſis Themiſtocles fatebatur; tum quòd fore facilè ſperem, ut gratum ſit non humanitati tuæ tantùm, auctoris obſequium, ſed etiam ingenio argumentum Proluſionis. Illud unicè te monitum velim, quod ex facili tamen per te ipſe intelliges: inſignium videlicet Scriptorum ſententias, ac verba, frequentiùs hic a me proferri, quàm mos ſit in hujuſmodi Proluſionibus; non quòd eam affe-*

ctem

ctem eruditionis pompam, quæ nec hominis modeſti eſt, nec ingenioſi; ſed quòd ita ferat operæ pretium, et neceſſitas argumenti. Ut enim quoſdam jure ridemus, ac ſæpe contemnimus, qui pro arbitrio tantùm ſuo tradunt aliis bene dicendi pręcepta, et quidquid amant, *quod ajebat Auguſtinus,* volunt eſse veritatem: *ita, ut in re ſimili abeſſem longiùs ab erroris periculo, atque invidię, nihil admodum docere volui, quod non & ipſa per ſe ratio probaret, & illorum maximè confirmaret auctoritas, qui vulgò habentur bene dicendi Magiſtri, &* excellentes, *ut dicitur,* in arte *ſeculorum omnium judicio comprobantur.*

PROLUSIO.

ADſum vobis ex hoc iterum loco, non ut anno ſuperiori, (a) interpres ullius belli; ſed exactæ nuper pacis narratornè dixerim, an veriùs gratulator, N. N.? At non ea mihi de (b) Pace ſermo eſt, quam Europe ferme omnis, continentibus tot annorum bellis laborans, oravit huc uſque; nunc tandem exoravit. Hæc videlicet non ùnos tantùm pax Rhetores tangit, aut quidquid ubique eſt hominum dumtaxat literatorum. Ut omnium propè, quot univerſa in Europa ſunt, negotium hominum eſt; ita fœderatas quodammodo mentes omnium, ac voces, in ſui laudem, prædicationemque vocat. Aliam ego vobis Pacem affero, N. N., eamque gaudium vobis præcipuum, ac ſingulare allaturam; quippe quæ, Apolline tandem auctore, CICERONIANOS inter, ac SENECIANOS conſtituta ſit, quorum pars aliqua et ex vobis plures, ut viri dicendi laude clariſſimi, aut nunc eſtis etiam, aut aliquando certè fuiſtis. Expetenda quidem pax hæc magis videbatur, quàm expectanda; quis enim fore ſperâſſet unquam, ut eos aliquando certa pax jungeret, quos diſſimilium planè Scriptorum amor, atque orta inde æmulatio, contrarias veluti in acies jampridem diſtraxerat? Ad hæc illud etiam accedebat, quòd, ut acriùs calamo pugnatur, quàm gladio, neque ingenio faciliùs, quàm manu,

ce-

(a) *Argumentum Proluſionis, quam auctor habuerat ſuperiori anno, erat:* Militia eſt vita homini ſuper terram.

(b) *Alluditur ad pacem inter Chriſtianos Principes, paucis antè menſibus* Reſvikii, *ut vulgò dicitur, in Hollandiæ conſtitutam.*

Digitized by Google

ceditur : ita nulla difficilior fortaſſis, quàm Literatos inter, pax eſt ; quos nimirum videmus plerunque, vel cùm arma ponunt, prohiberi veriùs bellum gerere, quàm volentes in concordiam ire. Sed erudita, quam dicebam modò, Literatorum æmulatio Apollinis dicto, atque imperio, aut ceſſit tandem bona fide, aut ceſſiſſe potuit certè, ac viſa eſt, neque pars alterutra pacem ægrè tulit, tanquam alterâ minor, cùm, illo judice, parem utraque laudem vel in diverſo dicendi genere conſequi poſſe ſperaverit. Vos pro ea humanitate, quæ tam magna, cùm veſtra ſit, quàm quæ maxima, eſt, bonas mihi aures adhibete ; dum rem omnem paulò longiùs, atque ab ovo, ut adagio fertur, ad mala uſque vobis expono. Novam ego fortaſſe perſonam nobiliſſimo juxtà, ac eruditiſſimo cætui huic veſtro exhibebo. Hiſtoricum aliquem expectatis, ut video, vel Poetam, vel Rhetorem certè. Ego verò Protheum vobis agam, ac Vertumnum ; aut tale aliquid, quod neque dedeceat Rhetorices Profeſſorem, et huic, quod agimus, Bacchanaliorum tempori apprimè congruat. Vos me tamen, ſi lubet, ut Apollinis Antiſtitem, ſive Nuntium, accipipite ; et quidquid loquar ab illius ſacrario literati Numinis interpres,

(a) *Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.*

Etſi deſierit apud nos tandem, neque in uſu ampliùs ſit, niſi apud imperitos fortaſſe quoſdam, corruptum maximè dicendi genus, ac vitreo quodam vel fulgore ſplendidum, vel mucrone acutum, quod ab annis pluribus invaluerat paſſim apud Oratores etiam, ac Poetas magni nominis, nondum tamen, ſi eruditis nonnullis

(a) *Juvenal. Sat.*

lis credimus, quibus ingenuum, ut dicunt ipſi, palatum eſt, ac germanè Romanum, aut loquimur ſine vitio, aut nomen Eloquentium meremur. Regnare paſſim tum apud Gallos, tum apud Italos Scriptores noſtros, Elocutionem quamdam, non quidem vitream, ut Avorum noſtrorum tempore, ac malè fucatam; ſed in qua tamen ſpeciei plus ſit, quàm ſucci, plus coloris, quam ſanguinis. Poſteriores iſti, quòd ad *Senecam* accedant magis, quàm ad *Tullium*, quanquam in eodem dicendi genere diſſimiles inter ſe ſpecie ſint, *Seneciani* appellantur: priores illi contraria ferme de cauſa *Ciceroniani*. Viros inſignes, atque optimè meritos de literaria Republica pars utraque numerat; neque utrique deſunt ex veteribus Patroni, quibus ſuos in hoſtes uti poſſint recentiores ipſi, vel ut exemplo, vel ut clypeo. Hoc ipſum tamen fuerat huc uſque fomes præcipuus civilis belli; cùm enim ea hominum natura ſit, ut, quidquid amant, etſi per ſe ipſum minimè ſit, bonum tamen eſſe velint, ne vel falſos ſe fateri cogantur, vel malos; tunc enimvero tuentur acriùs, ut ſanos, ac viris ſapientibus dignos, amores ſuos, cùm eos poſſunt ſapientiorum judicio, atque exemplo apud alios probare. Ergo utroſque audire erat diſceptantes ſubinde pro domo ſua, tanquam communi Literatorum cauſæ perorarent; idque præſertim, cùm aut alterum diverſæ partis, cujus a pluribus oratio probaretur, dicentem ipſi audiviſſent, aut aliquem diu alloqui hac de re poſsent neutri partium addictum, ut in ſuam illum paulatim ducerent, ac, velut aliud agentes, pertraherent.

In hanc ferme ſententiam loquebantur *Ciceroniani*. Dolendam maximè noſtrorum temporum calamitatem, quibus, ut plus eruditionis vagæ, ac promiſcuæ, quam

ſoli-

Digitized by Google

ſolidæ, robuſtæque doctrinæ; ita exquiſitæ loquentiæ multum, parum admodùm Romanæ eloquentiæ. Eamdem ferme, in adoleſcentibus præſertim, elocutionis, ac morum elegantiam, ſeu corruptionem veriùs; cui videlicet honeſta ideo nomina obtendantur, ut, non quod licet, decere videatur, ſed quod libet. Quam enim aliam ſtudiorum ſuorum rationem plerique prætexunt, et orationis in primis fractæ, imbellis, et tantùm cum vitio jucundæ, quàm quæ vitæ planè ſimilis afferri ab aliquibus ſolet, cujuſmodi ferme ſunt, qui junioribus quibuſdam fœminis familiarius idcirco obſequium profitentur, quòd ſapientiam in illis, ac virtutem admirantur. Nimirum, ſi gravior ab annis, et moribus hæc virtus eadem accederet; hæc eadem ſapientia ſi longè major, ac ſecurior, virili vultu, atque animo adeſſet; adeo neutra humanitatem inter illos, atque obſequium inveniret, ut veriùs utraque fortaſſis hominem quæreret. Hinc Eloquentiam, ut gravior emineat, ac fortior in *Tullio*, et digna prorſus Romano Conſule, mollem in *Seneca* amari, ac diſſolutam; et qualis Neronis aulæ probari poſſet, adoleſcentis, et effœminati. Hinc paſſim *Senecam* diligi, *Senecam* legi; alioſque, quod longè deterius eſt, recentiores *Senecæ* Simiolos quoſdam, qui alia omnia ipſius habeant præter virtutes. *Tullium* contrà, ſi literarias Palæſtras excipias, ubi rudibus adhuc pueris explicatur, neque prorſus intellecturis Rhetorices Candidatis, jacere apud plures otioſum, ac neglectum, tineiſque dumtaxat, ac pulveri celebrandum relinqui. Quotum enim quemque vel ex iis, quos in urbibus monſtrari videmus, tanquam ſapientum Coryphæos, et cenſores Oratorum, reperire ſit, qui plus unâ, alterâve *Ciceronis* oratione legerit; qui epiſtolas ad Atticum omnes; qui Tuſculanas Quæſtiones,

nes, qui elegantiſſimos de Officiis libros, qui alia *Marci Tullii* plura, non dicam diurna, nocturnaque manu verſaverit, ſed vel obiter tantùm, et oculo, quod ajunt, tranſeunte percurrerit? Inde *Tullium* pleriſque neſciri magis, quàm non probari; neque enim fieri unquam poſſe, ut illum quis intellexerit, neque idem ſummè laudaverit. Quanquam hæc eadem, quæ *Marci Tullii*, veterum Scriptorum propè omnium eruditos apud plures fortuna ſit; quibus nimirum doctrinæ ſuæ grande piaculum videatur recèns editos libellos quoslibet non evolvere, ac de illis ſtatim, ſi rogentur, non poſſe rationem reddere; nulla contrà religio ſit veteres illos terrarum magiſtros, non intus dumtaxat, et in cute, ut vulgò dicitur, ſed etiam de nomine ignotos habere. Hac etiam de cauſa umbratilem in multis, ac ſuperficiariam, ut rerum aliarum ſcientiam, ita dicendi vim, ac facultatem videmus; quî enim conſequi poſſimus, ut aquæ plurimum, et quidem purioris, noſtros in uſus derivetur, ſi neglectis videlicet fontibus rivulos tantùm conſectamur? Hæc in *Senecianos*, aliaque hujuſmodi plura, *Ciceroniani* quidam ſupercilii ſeverioris, & antiquæ diſciplinæ. Reipublicæ nempe cauſam tueri ſe credunt, ſtare illos pro ſeditione; atque adeo nullas pacis conditiones admittendas cenſent, niſi fortè vis, ac fortuna victoriam hoſtibus deſpondeant.

At contrà, non tam minùs fortes, quàm feroces minùs, *Seneciani* optimam aſſerebant bene dicendi regulam, vel ipſos apud *Ciceronianos*, ita demum dicere, ut auditoribus perſuadeas. At verò perſuadere quis poſſit, niſi doceat idem, ac placeat? Placere autem quiſnam aliis contendat pro arbitrio tantùm, ac palato ſuo? In hoc maximè ſpectandum auditoris ingenium, atque affectum; et

juxta

Digitized by Google

juxta utrumque ita illi accommodandam orationem, ſicut ægro medicinam. Se quidem *Tullium*, quantùm deceat, imitari in pluribus, in omnibus admirari; quanquam probè ſciant ne inter veteres quidem defuiſſe, qui ejus ſtylum minùs probarent, vel ut minimè doctum, vel ut accuratum nimis, vel ut plùs æquo redundantem. Sed fuerint præterita ſecula *Ciceronis*. *Senecam* illi ſeculum noſtrum anteponit, non quidem ut majorem, cùm ſatis habeat parem non negari, ſed ut aptum magis auribus ſuis, atque accommodatum. Quis porrò neſciat varium hominis ingenium, ac multiplex; neque idem ſemper placere hominibus iiſdem? Quantò minùs aliis temporibus, ac moribus aliis? Hominis eſſe vel maligni, vel rudis, præteritis tantùm favere, et in iis etiam, quæ adiaphora, ut Græci vocant, per ſe ipſa ſint, ſive, uti nos dicimus, indifferentia, repugnare ſemper ſeculo ſuo. Ipſe ſanè *Tullius*, ſi nunc temporis viveret, uteretur nonminùs prudentiâ ſuâ, quàm eloquentiâ. *Senecam* certè (quod ingenui, ac Romani hominis eſt) vel diſſimilem ſibi laudaret; ac nimios quoſdam, atque obſtinatos imitatores ſui, qui ſecus ſentirent, jure, ac meritò reprehenderet. Addebant ad hæc *Seneciani* Oratorum pleroſque, aliorumque Scriptorum, ſuæ quoſque nationis lingua nunc uti, et Gallicam in primis apud eruditos, atque Etruſcam in uſu eſſe; quarum ſanè neutram æquè, ac Latinam, admittere longiores quaſdam periodos, nominumque, ac verborum translationes, atque alia hujuſmodi, quæ ad grandiorem eloquentiam *Ciceroniani* maximè requirant. Id præſtare qui voluerunt, perinde ac ſi Latinè ſcriberent, Etruſcos Scriptores quoſdam nec ab indoctis ſatis intelligi, nec ſatis doctioribus probari. Cæterùm, quòd ex hodiernis eruditis haud pauci rivos

magis

Digitized by Google

magis, quàm fontes, conſectentur, id enimvero vel extra rem eſſe, de qua diſputatur; vel non tam *Senecianis* imputandum, quàm *Ciceronianis*; quorum illi ſcilicet *Ciceronem* ambitioſiùs jactant, qui neque aliud quidpiam evolvere ſolent præter ipſum, neque aliud in ipſo quidpiam aut admirantur magis, aut intelligunt, quàm quod vel homines ſemidocti, ac tenuis admodum ingenii, imitari facilè poſſint.

Ita, nunc apud alios ſeorſim, nunc ipſi inter ſe ſimul, perorabant utrique pro domo ſua, nec victores unquam, nec victi, niſi quòd utrique viciſſe ſe crederent; ut contingit plerunque, dum ingenio certatur, neque præeſt litis arbiter, qui ſententiam mox ferat. Hoc uno tamen ſuperiores videri poterant *Ciceroniani*, quòd, cùm *Senecam* improbarent ipſi, vel *Seneciani Ciceronem* laudabant. Haberi, ut Cæſarem, volebant iſti Ducem ſuum; ſuum illi, tanquam Pompejum. Nec priorem Senecâ pati poſſunt *Seneciani*; nec *Tullio Ciceroniani* parem.

Sed non ultrà ferenda duxit hæc Literatorum diſſidia, illorum Præſes, ac Parens publicus Literarum, Apollo: tum ut ſuus auctoribus clariſſimis apud omnes honor conſtaret; tum præſertim nequid in poſterum detrimenti caperent in tanta ſeniorum diſcordia Rhetorices Candidati. Ergo acciri quamprimùm ea de re juſſit in Permeſſum, tanquam patronos utriuſque partis futuros, ex *Ciceronianis* præcipuos, ac *Senecianis*; ut diſceptantibus inter ſe arbiter ipſe intereſſet, ac deinde, quid conduceret literariæ Reipublicæ, expenſis utrinque rationibus decerneret. Ab hoc tamen Literatorum conventu, cujus partem ſe præcipuam futuros facilè ſperabant, excluſos voluit Apollo nonnullos, quos ipſe

puros

puros putos appellabat Grammaticos: idque, ut ſenior mihi narravit Calliope, duplici de cauſa. Altera nimirum erat, quòd lis iſta minùs ſpectare videretur ad Grammaticos, non enim hic diſputari, Latiniùſne *Cicero*, an *Seneca* ſcripſerit: qua in re, ut Senecæ ſuo *Seneciani* ipſi præferri *Tullium* haud ægrè patientur; ita *Senecam* ipſum, quanquam fortaſſis minorem, ut [a] *Latinitatis* tamen *peritiſſimum*, prudentiores *Ciceroniani* laudabunt. In eo videlicet controverſiam eſſe, *Ciceronem* ſibi, an *Senecam* proponere ad imitandum debeat, qui rectè, diſertè, ſapienterque dicere velit; idque, ſive Latinâ, ſive alia qualibet utatur linguâ. Hoc autem dignoſcere, ac judicare, ut opus ingenii præcipuum, ac judicii, ita Oratoris proprium videri, atque Philoſophi; ſive hominis, ut meliùs dicam, doctiſſimi, ac prudentiſſimi. Alteram deinde, et quidem potiorem cauſam, qua ab indicto Literatorum congreſſu abeſſe voluit Apollo Grammaticos illos, eam eſſe intellexi, quòd eſſet ipſis iratus vehementer, atque offenſus. Nec immeritò ſanè; quippe qui illos acceperat non in ſua tantùm aula jactare ſe ſe, atque agere imperioſiùs, quaſi Latinè loquendi Coryphæos, ac magiſtros planè ſingulares; verùm etiam, tanquam publicos, et quidem Cœlo miſſos, literariæ Reipublicæ Dictatores, vel in veteris Latii auctores clariſſimos cenſorium ſibi ius adſcribere, atque uſurpare, illorumque plures pro libito, atque imperio ſuo, non amovere modò puerorum e ſcholis, ſed virorum etiam e manibus extorquere. Hinc palam contemni, ac vix non irrideri, non *Plinios* tantùm, ac *Tacitos*, ſed et *Livios*, ac *Salluſtios*, alioſque hujuſmodi Scriptores

(a) *Apud Cauſſin. de Eloq. lib.3. cap. 14.*

Digitized by Google

ptores celeberrimos: perinde quaſi aut, tanquam Arabes, vel Scythæ, neſcierint ipſi latinè loqui, quos ætas aurea Latinæ linguæ poſterorum magiſtros reliquit; aut Latinam præter linguam nihil in ipſis aliud admirandum ſit, imitandumque, qui Latinè loquentibus ſui temporis hominibus tot aliarum virtutum admirationi, atque exemplo erant. Id enimvero iniquiſſimum ſibi videri, nec ferendum diutius, exclamabat Apollo: privatos ſcilicet Grammaticos quoſdam, neque ab ingenio, neque a doctrina dignos unquam Parnaſſo habitos, tribunal conſcendere merito nullo, nullaque auctoritate in illos jus dicere, quorum nomina tum Apollinis judicio, tum Eruditorum conſenſu, ſeculis omnibus commendata ſint, ac veluti ſacra. Quare, nequid in ipſos gravius decerneret, manerent ejuſmodi homines, ſiqui adhuc ſunt, domi ſuæ; ibique, quæ provincia ipſorum eſt, auditorum ſuorum ſolœciſmos emendarent, ac barbariſmos; *Ciceronianas* phraſes, ut libet, ac *Senecianas*, aliaſque hujuſmodi colligerent loquendi formulas; eruerent etiam, quando et hoc ipſum vellent, e mediis carinis [a] *abolita jam verba, atque abrogata*, eaque retinerent ipſi, ac rariſſimas veluti gemmas, oſtenderent: quod *inſolentiæ* tamen *cujuſdam eſt, & frivolæ in parvis jactantiæ*, ut ajebat illorum Præceptor *Quintilianus*; cùm [b] *et nihil ſit odioſiùs affectatione, et certiſſima loquendi magiſtra conſuetudo ſit, utendumque planè ſermone, ut nummo, cui publica forma eſt*. Uno verbo, et deſinerent tandem viros doctiſſimos ad Grammaticæ regulas expendere, et eas ipſi, quod bonos decet Grammaticos, auditoribus ſuis dilucidiùs explicarent; neque unquam, ut

(a) *Quintil. Inſtit. Orat. lib. 1. cap. 6.*
(b) *Idem ibidem.*

magnos viros, efferrent ſe ſe, quanquam doctores artis ſuæ præſtantiſſimi; quæ una ſcilicet plus in ipſis laboris oſtendit, ac diligentiæ, quàm ingenii, ac doctrinæ.

Ergo, ſecluſis Grammaticis omnibus, aliiſque pluribus levioris armaturæ Literatis, quibus apprimè cordi eſt non tam coram Phœbo, quàm Muſarum in conventu, diſertos eſſe, atque elegantes: adfuere condicta die in ædibus *Parnaſſi* factionis utriuſque viri doctiſſimi; quos ex omnibus terrarum partibus non tam Apollinis imperium, quàm cauſa ipſa coram illo pertractanda, lubentes huc traxerat. Exceptos humaniter regio in atrio, ubi parato medius ipſe inſidebat ſolio, conſidere Apollo ſtatim juſſit minoribus utrinque ſubſelliis, geminas ſcilicet in claſſes diſtributos. *Ciceroniani* dexteram, lævam *Seneciani* tenuere. Togati illi plerique, et aut cani, aut detonſi; et quales demum, ſi paucos excipias, Proavos noſtros, Atavoſque domeſticis in atriis videmus, plus venerationis habentes, quàm venuſtatis. Iſtorum verò ſenes plures, juniores nonnulli, mediæ ætatis plerique. Cultus, atque habitus non idem omnibus. Senioribus Hiſpanicus, juniorum pleriſque Gallicus, paucis admodum Romanus. Haud paucos tamen videre, utrinque erat in hoc planè ſimiles; quibus videlicet non tam nationis, aut ætatis inſignia erant, quàm officii, ac perſonæ. Dixiſſet aliquis aut Equeſtrem ordinem pro *Seneca*, Senatorium pro *Tullio* ſtare; aut iſti certè magnam favere Rempublicam, Aulam illi non minorem. Re ipſa tamen contemplari videbar mihi facies utrinque dignas imperio, et quæ magnam vel ore tacito mentem oſtenderent; nec facilè dixerim, utri me parti addictum voluiſſem, cùm pares viderentur etiam diſſimiles, et magis alios vultus hinc inde dignoſcerem, quàm alios homines.

Jam

Digitized by Google

Jam verò, cùm Apollo gravi admodum, plenoque majeſtatis contuitu ſilentium ſibi, ac reverentiam feciſſet; quod utrumque tamen attulerant per ſe ipſi, ac præſtabant ultro viri prudentiſſimi: Aggreſſos, ait, ipſos

(a) *Periculoſæ plerum opus aleæ.*

Nihil unquam temerè, nec niſi cum laude, de magnis Scriptoribus loquendum; quorum nempe, ſiquæ ſunt, vitia, ut in Sole maculæ, non careant luce ſua. Illum quoque eminere, qui aut *Tullio* ſecundus eſſet, aut *Senecæ*; quin et in magnis numerari, qui poſt tales duos eſſet. Eloquentiæ quidem *Tullium* nomen eſſe, *Senecam* Philoſophiæ; at neque deeſſe ſuam alteri Philoſophiam, neque ſuam alteri Eloquentiam. Compertum jampridem ſibi, diſſimilem utriuſque elocutionem turbas illas efficere; atque adeo velle ſe, auditis partibus, longa tandem diſſidia componere, certaſque iis leges ſancire, qui vel *Senecam* in dicendo ſequi mallent, vel *Ciceronem*. Hæc Apollo præfatus, aliaque his ferme ſimilia; cùm jam pars utraque tres e ſuis ſelegiſſet, qui communi pro cauſa verba facerent, juſſit illico, ut, quo convenerant ordine inter ſe ſe, dicere ſinguli aggrederentur, quod antè perpenſum ſecum ipſi attulerant, ac pro re præparatum.

Tum primus pro *Tullio* ſurrexit *Marcus Antonius Muretus*, vir enimvero diſertiſſimus æquè, ac eruditiſſimus, et acerrimi in re literaria judicii; idemque, ſi quis alius, nec ſerviliter, nec ambitiosè, *Ciceronianus*. Et primò quidem, tum ut invidiam contrariæ factionis effugeret; tum ut Apollini cauſam ipſe ſuam magis probaret, duo præſtitit prudenter; idque (quod majorem illi fidem,

 lau-

(a) *Horat. lib. 2. Od. prima.*

laudemq; promeruit) non ex officio tantùm , ſed etiam ex animo. [a] Damnavit ultro , atque irriſit , in quo ipſe aliquando fuerat , eorum errorem , qui non idoneos Latinitatis auctores exiſtimant , niſi *Ciceronem* , et qui *Ciceronis* ætate , aut paulò antè vixiſſent ; ac dignos palam profeſſus eſt , quorum exemplo Latinè loqui quiſque poſſet , ac ſcribere , [b] *Senecam* , *Livium* , *Valerium* , *Celſum* , *Quintilianum* , *Columellam* , *utrumque Plinium* , *Tacitum* , *Svetonium* , *Vellejum* , *Quintum Curtium* , *Lactantium* , *alioſque ejuſmodi Scriptores* , *quos et ab iis ipſis temporibus* , *quibus Latina lingua floruiſſe dicebatur* , *propiùs abfuiße* , *et ſuo quemque ſeculo diſertiſſimos* habitos eſſe conſtaret . *neque quiſquam unquam veterum* , qui tamen longè meliores ejus rei exiſtimatores fuerunt , quàm nos tam longo ab illis intervallo diſtantes , *malè Latinè locutos eſſe dixit* . Tum de *Seneca* nominatim pronuntiavit , idque ductis ab ipſius ſcriptis argumentis præcipuis oſtendere ſe paratum dixit , [c] *eum et doctrinæ copiâ , et ſcribendi elegantiâ longè , multùmque omnibus obtrectatoribus ſuis præſtitiße* . At ab illis tamen , (ſubjecit poſt hæc *Muretus*) qui rectè , eleganterque , et ad perſuadendum præſertim accommodatè , aut ſcribere , aut loqui velint , *Senecam Tullio* præferri , aut comparari etiam tantùm : id ſanè (liceat mihi , quod mecum ipſe ſentio , fateri palam) nec probatum mihi eſt unquam , nec verò poterit unquam probari . Fuerit , ut libet , ſtultiſſimum Caligulæ Cæſaris judicium , [d] *meras* aſſerentis *Senecam commiſſiones componere , et arenam eſſe ſine calce* . Fuerit iniquior Aulus Gellius , qui levi de cauſa , ac propè nullius momenti , *Senecam* dixerit [e] *homi-*

mi-

(a) *Muret. Variar. Lect. lib. 15. c. 1.* (b) *Idem ibid.* (c) *Muret. Orat. 3. Volum. 2.* (d) *Sveton. in Calig. c. 53.* (e) *Aul. Gell. Attic. Noct. l. 12. c. 2.*

Digitized by Google

minem inſulſiſſimum; *et vix dignum lectione*, *ac ſtudio adoleſcentium*. Fuerint etiam aut imperiti, aut maligni, qui, de *Seneca* cùm loquerentur, pronuntiârunt audacter cum (a) Eraſmo: quòd nemo in ipſius ſcriptis majorem ordinem non deſideret; et membrorum ipſorum, nedum corporis totius, ſtructuram, ut ajunt, meliorem: quòd ejus oratio ſalit veriùs, quàm incedit; quòd non definit plerunque, ſed cadit. quòd rarus in illa tranſitionum, rarus admodum conjunctionum, aliorumque ejuſmodi adjumentorum orationis uſus, quæ poſtrema duo mirum, quantum *Ciceronianæ* orationi lucis afferant, et elegantiæ. Ut hæc omnia de *Seneca* falſa ſint, *Ciceronem* tamen in communi cauſa nonnihil juvant; cui ne ineptus quidem cenſor, aut malignus, tale aliquid auſus eſt unquam imputare. Sed videte, cum *Seneca* quàm liberaliter agere velim, atque humanè, nedum juſtè, ac moderatè. (b) *Nimirum ejus orationem* profiteor *preſſam quidem eſſe*, *ac ſubtilem*, *ſed concinnam*, *ac ſplendidam*, *pleniſſimamque gravitatis*: *ſententias enim ipſas ita frequentes*, *ut æquent propè numerum verborum*: *verba autem ita inter ſe ſe apta*, *et cohærentia*, *ut nullum movere loco poſſis*, *ſubſtituendi alterius gratia*, *quin corrumpatur*; *nullum tollere*, *quin concidat oratio*. Poſt hæc omnia tamen minimè dubitem, ut exemplar in omni genere bene dicendi præcipuum, et quod prudens quiſque ſpectet ſubinde, ac referre pro viribus ſtudeat, anteponere *Senecæ M. Tullium*: hoc eſt, ut ipſe nobis teſtatur *Seneca*, (c) *ingenium illud*, *quod ſolum populus Romanus par imperio ſuo habuit*. Hoc Rhetores

(a) Vid. Eraſm. in præfat. ad Senecam. (b) Mureti de Seneca judicium apud Franciſcum Bencium S.J., qui fuerat ipſius diſcipulus, atque amicus, in Præfatione ad Senecam cũ notis poſthumis ejuſdem Mureti. (c) In Præfatione ad Controverſias.

res omnes paſſim clamant ; et qui , cùm alios eloquentiam docere velint, ad *Ciceronem* confugere ſolent , non ut habeant in illo præcepta tantùm , ſed etiam exempla. Hoc ætatum omnium conſenſus fatetur , quibus fermè unus , qui legeretur in ſcholis, viſus eſt ſatis eſſe *M. Tullius* ; cùm [a] *Romanos inter Scriptores eloquentiæ laude, ita ſit primus , ut ab eo nemo numeretur ſecundus*. Sed hoc idem maximè, ſi omnia pauliſper præjudicia ponat, ſibi ipſe teſtari, aliiſque poteſt, quicunque *Ciceronis* ſcripta (*quanquam* [b] *decimam vix illorum partem nunc reliquam habeamus , eamque multis partibus mancam , ac mutilam , multis vulneribus , multis cicatricibus deformatam*) diligenti manu verſaverit: eumque in illis, ſive ad populum verba faciat, ſive ad Senatum ; ſeu domeſticis ad amicos ſcribat, ſeu publicis de rebus ; ſive Eloquentiæ præcepta tradat, ſive Philoſophiæ , in quodlibet dicendi genere invenerit eminentiſſimum.

Hæc , & plura pro *Tullio Muretus* dixerat, ſed multò eloquentiùs , et ſtylo prorſus ſuo ; ut jure , ac meritò , quod dictum de Neſtore [c] dicebat ipſe de audito a ſe Perpiniano, videretur mihi de ipſo pariter dici poſſe ; *cujus ex ore melle dulcior fluebat oratio*. At , qui ſedebat *Mureto* contrarius , ſurrexit ſtatim *Franciſcus* de *Quevedo*, non pro *Seneca* tantùm , ſed et pro ſe ipſe dicturus. Nimirum , ut eadem illi, quæ *Senecæ*, natio ; ita nec diverſum , nec fortaſſe minus ingenium ; et , quod facit ad rem magis, [d] character orationis ſimillimus : ubique preſſus , ac ſubtilis ; et vel ſententiis fęcundus ; vel rerum imaginibus , quas phantaſias dicimus , vivax , ac ſplendidus : ſalibus etiam

(a) *Muret. Orat. 6. Volum. 2.* (b) *Muret. variar. Lect. l. 15. c. 1.*
(c) *Idem ibid.* (d) *Vid. Hiſpanica Quevedi Opera, tomis duobus diſtincta.*

etiam ſubinde ditior, ac facetiis urbanior; et in his haud rarò vel felicior, quàm in ſeriis, vel ingenioſior. Ut hanc in *Quevedo* præter alias *Senecæ* virtutes admireris, ita præter ea, quæ *Senecæ*, illud ipſi facilè objicias, quòd, dum orationem non intendit modò, ſed et affectat ſubinde, ſplendidam in omnibus, atque acutam; aut vitrum porrigat aliquando pro margarito; aut iridem, tanquam Solem, ſpectandam exhibeat, pulchram quidem, ac primò fortaſſis placituram, ſed mox inanem, et evanidam. Qua in re tamen excuſari facilè poſſit vir ingenioſiſſimus, quòd hæc nimirum ultro faciat, ac de induſtria plerunque; idque, vel ut rideat ipſe, vel ut aliis in loco riſum faciat.

Ergo mirari primùm ſe dixit *Quevedus*, ac plurimi facere, et ingenuum *Mureti* animum, et dignum ſanè viro ſapiente judicium; cùm præſertim audiſſet olim minores quoſdam *Ciceronianos*, qui tantò deteriùs aut ſentirent de *Seneca*, aut loquerentur certè, quantò aberant ipſi longiùs non a *Tullio* ſolum, ſed et ab ejus imitatore *Mureto*. Tum ad ipſum converſus *Muretum*: Accipio, inquit, vir doctiſſime, quod nobis ipſe das ultro de *Seneca* noſtro; atque inde partem cauſæ alteram a te nobis adjudicatam pronuntio, id nimirum contendentibus primò, dignum eſſe *Senecæ* ſtylum, quem eruditi, ac prudentes viri tum loquendo, tum etiam ſcribendo imitentur. Cui enim, quæſo, laudari jure non poſſit, nedum probari, qui eam in dicendo referre orationem ſtudeat, quæ *ſplendida*, *ſubtilis*, *concinna ſit*, *ac pleniſſima gravitatis*; *et in qua*, ut alias ejus omittam laudes, *quot verba ſunt*, *totidem ferme ſententiæ ſint*, judicio tuo? Quòd hanc ipſam deinde *Senecæ* præferamus imitationi *Ciceronis*, qua parte tantùm repugnare te nobis intelligimus; id videlicet, cùm et omnis per ſe ipſa odioſa ſit, et hæc maximè, quam præ manibus habemus,

 mus,

mus, comparatio, multò mihi faciliùs fortaſſe ſit probare poſſe, quàm velle. Rideo ſanè, ut ineptum, ac ſtulto dignum, Rufi illius judicium, (a). *qui toties*, ut ſcitis, *Ciceronem Allobroga dixit*; hoc eſt hominem eloquentiæ ſupervacaneæ, ac ſuperficiariæ. An verò ridendum vobis et illius Apri judicium videtur, Oratoris et antiqui, et ſuo tempore celeberrimi; qui de *Ciceronis* eloquentia iis in Orationibus loquens, quas ille quidem compoſuerat nondum ſenex, ſed quas tamen, ut exemplar eloquentiæ ſuæ, conſulere maximè videntur ex hodiernis *Ciceronianis* plures: (b) *Lentus eſt*, inquit, *in principiis*, *longus in narrationibus*, *otioſus circa exceſſus*: *tardè commovetur*, *raro incaleſcit*: *pauci ſenſus optimi*, *et cum quodam lumine terminantur*: *nihil excerpere*, *nihil referre poſſis?* An riſu dignum *Ciceronianis* habebitur judicium *Quintiliani*, hominis ſcilicet, ut verum fatear, et Romanis addicti, et hoc etiam nomine de natione ſua malè meriti, quòd, ut in laudes *Ciceronis* effuſior, ita *Senecæ* noſtro, imò et ſuo, ſiquis alius Rhetorum, fuit iniquiſſimus? Hic tamen ipſe (præterquamquod *Ciceronem* refert *homines temporum ſuorum auſos* (c) *inceſſère*, *ut tumidiorem*, *et Aſianum*, *et redundantem*, *et in repetitionibus nimium*, *et in compoſitione fractum*, *exultantem*, *ac penè viro molliorem*: falsò quidem, et immeritò; at non ſine aliqua mentiendi occaſione) profitetur poſteris palam: (d) *Si mihi des conſilium judicum ſapientum*, *perquàm multa recidam ex Orationibus non Ciceronis modò*, *ſed etiam ejus*, *qui eſt ſtrictior multò*, *Demoſthenis?* At nolo pluris hæc apud vos contra *Tullium* teſtimonia ſint, quàm quæ contra *Senecam Muretus* adduxit, idemque aut contempſit ſapienter, aut confutavit. Ipſe pro *Seneca*

(a) *Juvenal. Sat.7.* (b) *Tacit. Dialog. de claris Orator.*
(c) *Quintil. Inſtit. Orat. l.12. c.10.* (d) *Idem ibid.*

Digitized by Google

ca teſtimonium *Tullius* ferat exemplo ſuo, et quidem jam ſenior; [a] *ideſt poſtquam magis profecerat, uſuque, et experimento didicerat, quod optimum dicendi genus.* Tunc ille ſcilicet oratione preſſior, ac fortior, et ſententiis, quàm verbis, validior; uno verbo, futuri *Senecæ* ſtylo longè ſimilior: idque teſtari ſatis poſſunt tum plures ad Atticum, ac Brutum Epiſtolæ, tum ejus poſtremæ Orationes, et in primis

> [b] *conſpicuæ divina Philippica famæ,*
> *Volvitur a prima quæ proxima.*

Hæc *Quevedus Ciceroniano* ſtylo propior, quàm *Seneciano*: ſeu quòd cauſæ id expediret; ſive ut oſtenderet alio ſe ſtylo uti ſolitum, quòd ita vellet, non quòd aliter non poſſet. Cæterùm (ſic perrexit ille) orationem ego, qua vel alterius mentem, vel animum expugnare vir prudens contendat, exercitui comparaverim. Quis in illo ferat totidem ferme lixas eſſe, vel fœminas, quot milites? Nimirum non plus eſſet in majori numero auxilii, ſed impedimenti. Verba ſingula, ſi fieri poſſit, milites ſint; et quidem armati, & quidem veterani. Nolo in illis aut ſordes vultûs, aut ferri rubiginem. Tales ſint, ut hoſtem vel terreant, vel blandè fallant; nam et hoc ipſum ſæpe vincere eſt. Sed abſit procul inane pondus, *quod* [c] *neque tegit*, ut ajebat ille, *neque vulnerat*. Quid orationem mihi, magnam velut aciem, inſtruitis, incedentem ingenti ſtrepitu, et ſpatium horarum plurium occupantem? Quid in illa mihi particularum elegantiam, verborum figuras, periodorum circuitiones, aliaque hujuſmodi ſpectanda exhibetis, non ex virtute plerunque, ſed vel ex metu, vel ex luxu ſubſidia? Nempe ingentem videre mihi

(a) *Dialog. de claris Orator.* (b) *Juvenal. Sat.* 10. (c) *Tacit. in vita Agric.*

hi videor, qualem duxit in Gręciam Xerxes, exercitum quidem; ſed exercitum Aſiæ. Malo mihi, quàm trecenta Perſarum millia, Lacones trecentos: multò quidem pauciores homines, ſed milites longè plures. Prudenter ſanè *Marcus Tullius* et in verbis abundantior olim fuit, ut qui vel ad populum verba faceret, vel hominibus liberæ Reipublicæ ſcriberet; et in ſcholis frequentiùs nunc legitur, ut facilior incipientibus, et ſecurior. At nobis hìc quæritur, quinam dicendi ſtylus viros nunc deceat jam eruditos; et horum plerique ex gentibus ſunt, quæ regnantur. Rara eo in imperio eloquentiæ liberioris facultas, nedum neceſſitas, in quo et publicis de rebus neceſſe ſit verba ſingula expendere; et de iis maximè, quæ more Romano diſertum facerent, periculum non tacere. *Nec Macedonum quidem, ac Perſarum* (quod [a] egregius Orator Romanus adnotavit) *ac ullius gentis, quæ certo imperio contenta fuerit, eloquentiam novimus. Rhodii quidam, Athenienſes plurimi, Oratores extiterunt; apud quos omnia populus, omnia imperiti, omnia, ut ſic dixerim, omnes poterant.* Ut hoc etiam addam pro Natione noſtra: loqueretur olim alieno more ſub dominantibus alienis, loquatur, ut ipſi libet, nunc ſuo. *Ciceronis* tempore Hiſpaniæ dominabatur Italia; ſibi nunc, atque [b] Italiæ, Hiſpania dominatur.

Pro *Tullio* deinde contra *Senecam* dixit *Auguſtinus Maſcardus*, vir ſanè et ab ipſa natura ad eloquentiam factus, et *Ciceronis* ſtudio, atque imitatione, eloquentiſſimi laudem conſecutus; quin et eo de nomine laudandus maximè, quo Herodotus, ac Thucydides commendantur a *Tullio*: nimirum quòd, [c] *cùm in eorum tempora incidiſſet*, quibus

(a) Meſſalla in Dial. de clar. Orat. (b) Habita eſt Proluſ. anno 1608., cùm adhuc viveret Carolus ſecundus Hiſpaniarum Rex, & magnæ partis Italiæ Dominus. (c) Cicer. de Orat. ad Brutum.

bus tum ligata, tum ſoluta in oratione pueriles floſculi in pretio erant, atque inanes argutiæ, *longiſſimè tamen ipſe a talibus deliciis, vel potius ineptiis abſuerit*. Multa præmiſit in laudem *Tullii*, ut [a] *dono quodam providentiæ geniti, in quo totas vires ſuas eloquentia experiretur;* quippe qui, *cùm ſe totum ad imitationem contuliſſet, vim Demoſthenis, copiam Platonis, jucunditatem Iſocratis*, et quidquid veteribus in aliis præcipuum, ac ſingulare miramur, effinxit in ſe unus, ac mirum in modum temperavit. Tum ad *Senecam* deſcendit, in eoque mirari ſe dixit cum *Quintiliano* [b] *et multas, et magnas alioqui virtutes, ingenium facile, et copioſum, plurimum ſtudii, multarum rerum cognitionem, multas, claraſque ſententias*. At, ut non omnia, (ſubiecit deinde *Maſcardus*) quæ *Fabius* in *Seneca* reprehendit, hominem nobis in illo exhibens ſuo quidem præſtantem ingenio, at alieno indigentem judicio; *qui* [c] *rerum pondera minutiſſimis ſententiis frangat; cujus in eloquendo corrupta pleraque, eòque pernicioſiſſima, quòd abundant dulcibus vitiis;* quique adeo *amore potiùs puerorum, quàm eruditorum conſenſu, comprobetur:* ut non hæc, inquam, omnia probentur mihi, quorum alia minùs æquam fortaſſe cenſuram ferunt, alia paulò graviorem; fateri tamen vel invitus cogor, quædam in *Seneca* jure, ac meritò reprehendi, eademque et mihi non poſſe non improbari. [d] In his autem ea, nì fallor, præcipua videri poſſunt; primò quidem, quòd ejus oratio, quanquam elegans, et concinna, [e] *infracta* tamen (utar verbis *Tullii* de re ſimili diſputantis) *et amputata, non apta, et finita pronuntians*, ſubinde ſit; et in qua [f] *circuitus ipſe verborum brevior*

(a) *Quintil. Inſtit. Orat. lib. 10. c. 1.* (b) *Quintil. Ibid.* (c) *Id. Ibid.*
(d) *Vide Maſcardum de Arte Hiſtor. Tract. 5.* (e) *Lib. 2. de Orat.*
(f) *Lib. 3. de Orat.*

Digitized by Google

vior ſit, quàm aures expectent: tum verò, quòd ejus ſententiæ, ut viro dignæ pleræque ſint, ac Philoſopho, neque oculos minùs, quàm animum, feriant; vel conſimiles aliquando ſunt, et in idem recidentes, ut earum poſteriores nihil afferant ferme novi, vel frequentiores in oratione ſubinde, ac ſe quodammodo ita prementes invicem, ut ſuo ſingulæ ſpatio careant, quo diſtingui inter diſſimilia poſſint, et eminere. Hæc ego *dulcia* eſſe crediderim *Senecæ vitia*; quæ longè tamen majora, et dulcia minùs in illis ſunt, qui, cùm a *Seneca* tum ingenio, tum ſtudio, atque eruditione, abſint longiſſimè, ita ipſum imitantur, ut, quod ajebat (a) Fabius, infament.

Vix hæc *Maſcardus*; cùm, paratus jamdiu pro *Seneca* dicere, ſurrexit ſtatim *Nicolaus Cauſſinus*, vir Græcis, Latiniſque literis eruditiſſimus: et qui Eloquentiam, quam magna cum laude diu docuerat in Gallia, (b) non alienis tantùm exemplis illuſtravit, ſed etiam ſuis. Ergo, quòd paulò iniquior in *Senecam Quintilianus* fuerit, vir egregii cæteroquin judicii, ubi ſine invidia, et ſtudio, quod fit ab illo plerunque, de auctoribus ſententiam profert: et ipſum primò *Cauſſinus* dixit, qui ejus in *Senecam* auctoritate utebatur, non diffiteri *Maſcardum*: et (c) ſe aliàs demonſtrâſſe luculentè tum argumentis aliis, tum auctoritate præſertim ſenioris *Plinii*, *Suetonii*, *Frontonis*, *Dionis*, aliorumque hujuſmodi: quos ſanè nec magis pueros, quàm ſe ipſe *Quintilianus* dixerit; neque honorificentiùs longè, quam fecit ipſe, de judicio, atque elocutione *Senecæ* locutos negaverit. Inde ad illa duo, quæ obiecerat *Maſcardus* ipſe, tanquam vitia *Senecianæ* elocutionis præcipua:
et

(a) *Quintil. lib. 10. c. 1.* (b) *Vide Cauſſinum de Eloquentia, & cætera ipſius Opera tum Latine, tum Gallica.* (c) *Cauſſin. de Eloq. lib. 3. cap. 14.*

Digitized by Google

et ipſi poſſent, repoſuit *Cauſſinus*, *Seneciani* contraria vitia elocutioni illi obiicere, quam nos dicimus *Ciceronianam*. Plures ab omnibus in dicendo ſtyli ſpecies admitti. Suas ſingulis virtutes eſſe; atque adeo proprias alterius virtutes immeritò ab illis exigi, qui alterâ utantur. Prudenter *Senecam* ad eum ſtylum animum adjeciſſe, qui et eruditis probari jure poſſet, et placebat maximè ſeculo ſuo. Nihil in hoc illum antiquioribus Græcis debere; quin eo de nomine videri fortaſſe poſſe ſuperiorem *Tullio*: qui, nemini licèt Grecorum ſecundus, (a) *in hoc ipſe ſanè Demoſthení cedit, quòd et iſte prior fuit, et ex magna parte Ciceronem, quantus eſt, fecit*. Quid quòd hoc ipſum, (addent præterea *Seneciani*) ſi finem dicentis ſpectes, decebat magis? Potuiſſet facilè *Seneca* vel elocutione ſimilis eſſe *Tullio*; cui nempe tum ingenio, tum eruditione, multò erat ſimilior, quàm plures fuerint, vel ſint hodieque *Ciceroniani*. Sed ferum Neronis ingenium, ſed imbelles aulicorum animi, niſi per orationis delicias, ad amorem virtutis flecti non poterant. Inde pugnavit ille in vitia, ut in Romanos olim Svevi; qui, (b) *non ut amarent, amarenturve, adituri bella, compti, ut hoſtium oculis, ornabantur*. Quid quòd (ut *Seneciani* dicunt) hærent acriùs conciſa *Senecæ*, quàm *Tulli* periodica? Vel effluunt iſta inſtar fluminis; vel inſtar incendii diu populantur. At illa contrà, ut fulguris inſtar aliquando tranſeant; ſubinde tamen et inſtar fluminis momento feriunt. Hæc a me dicta ex officio ſint (ita demum dicendi finem *Cauſſinus* fecit) pro *Seneca* veriùs, quàm contra *Tullium*; neque enim illum, ubi æquitas poſcat, idcirco mihi propugnare interdictum ſit, quòd (c) et antea *Ciceronem* minùs

(a) *Quintil. l. 10. c. 1.* (b) *Tacit de morib. German.* (c) *Cauſſin. de El. l. 1. cap. 6., et l. 2. c. 22.*

Digitized by Google

nùs æquos adverſus cenſores ex profeſſo defenderim, et ſtylo ipſe, ut longè meliori, plerunque utar *Ciceroniano*.

Duo adhuc dicturi ſupererant, alter pro *Tullio*, pro *Seneca* alter, *Petrus Bembus*, ac *Virgilius Malvetius*: magnum uterque Italiæ noſtræ decus, ac ſeculi ſui; utque alter alteri diſſimilis, ita ſuo quiſque in genere præſtans, ac veluti exemplar; cùm præſertim convenirent in utroque extrinſeca quædam, nunc ornamenta virtutis, ac ſapientiæ, nunc etiam auxilia, nobilitas generis, ætatis auctoritas, ac judicii, rerum publicarum ſcientia, experientia civilium negotiorum, æſtimatio apud Principes, apud minores veneratio. Cæterùm *Bembus* tum Latinæ, tum Etruſcæ linguæ peritiſſimus; ac de utraque apud poſteros optimè meritus. Ut omne ferme dicendi genus complexus ſit, Oratorium, Hiſtoricum, Didaſcalicum, Familiare, ét ſiquod eſt aliud; ſtylus illi ubique elegans, et ingenuus, nec Romanus modò, ſed et maximè *Ciceronianus*. Accedebat (quod rarum eſt in *Ciceronianis*) Latinorum, Etruſcorumque carminum excellentia; et in his exemplar Poetæ tantùm principes, *Virgilius*, ac *Petrarca*. Ita unus, idemque eminuit in pluribus, ut, dum ſingula in illo expendis, *Bembum Bembo* facilè anteponeres; niſi exinde et in reliquis parem invenires. Viſus eſt [a] nonnullis imitator Veterum paulò religioſior; et qui eſſet aliquando in rebus Latinè exprimendis ſimilitudinis amantior, quàm veritatis. Qua in re tamen non deſunt hodieque, qui *Bembum* vel excuſent, vel etiam laudent. Quanquam et hoc ipſum, ut improbandum fortaſſe ſit in viro tanto, hominem in illo ad ſummum indicat, magnum non negat. At *Malvetius*, quanquam in ſcribendo hodiernæ tantùm

Italiæ

(a) *Vide Lipſium Epiſt. Centuria prima Ep. 61. Maſenium Paleſtr. ſtyli l. 2. cap. 16. &c.*

Italiæ lingua uſus, argumenta tamen amplexus, quæ nemo tutò tractaverit, niſi magno præditus ingenio, ac judicio; niſi Græcam, Latinamque ſapientiam probè callens; niſi ſacræ, profanæque hiſtoriæ ſciens: uno verbo, niſi ſimilis ipſi. *Senecam* in illo, aut *Tacitum* loqui credas; ſed planè Chriſtianum. Adeo probet omnia vel ſeverior Philoſophia, Politice nihil deſideret, nihil Religio reprehendat. Ejus in oratione ſententiæ magis pondere, quàm impetu, validæ: acutæ plures, ſubtileſque; ſed quæ facilè nec frangi poſſint, nec retundi: plures etiam ſplendidæ, et quæ oculos blandè percellant; ſed luce nova, nec expectata, non quæ fugiat, aut fallat. Nihil in ſtylo luxûs, c ruſſæve: virilis ſemper, et ſanus; utque longè gravior, quàm elegantior, ornatus tamen ſe ipſo, ac rebus ſuis. Aſperior fortaſſis, ac durior videri poſſit, et aliquando ſubtilior. Sed facilè reponat quis pro *Malvetio*, quòd animis ille, non auribus ſcribit; nec voces componere docet, ſed mores. Ad hæc non ſtomachi cujuſque eſt, quod apponit ille; ſed Philoſophici tantùm, aut certè robuſtioris. Proinde, quòd imbecillis minùs ſapiat, ac delicatis, vim cibi eſſe, ac naturam; non vitium condimenti. Ut tamen omnia de *Bembo*, ac de *Malvetio* paucis complectar: ab illo faciliùs diſcas artem bene dicendi, ab iſto rectè ratiocinandi: elegantiam in illo præferas, in hoc doctrinam: eamque tibi Eloquentiam ut fingas, quam (a) mente tantùm conceptam inveniſſe ſe nunquam *Tullius* fatebatur, plus carnis alter, ut ita dicam, ac ſanguinis; plus oſſium alter, ac nervorum ſuppeditabit.

Sed jam redeo, unde pauliſper, nec ſine cauſa, digreſſus ſum; cùm (b) *neque ſilendus*, (ut verbis utar Velleji) *neque di-*

(a) *Cicer. de Orator. ad Brut.* (b) *Vellejus Paterc. l. 2. loquens de Mithrid.*

dicendus ſine cura, aut *Bembus* mihi fuerit, aut *Malvetius*: tum quòd uterque, ut optimè meritus de re literaria, atque adeo de Italia noſtra, nec laudari ſatis ab hominibus Italis poſſit, et apud hodiernos tamen illorum plures jaceat inglorius: tum quòd utrumque, quanquam aliis auditoribus perſpectum ſatis, ac probè cognitum intelligerem; junioribus tamen diſcipulis meis, vel de vultu ſaltem, ut ita dicam, nunc notum volebam. Ergo pro *Ciceronianis Bembum*, *Malvetium* pro *Senecianis*, cùm ſuos inter quiſque emineret, longè plura dicturos expectabam; quàm quæ a prioribus audieram hactenus utriuſque cauſæ Patronis. At, ſeu quòd utrinque dictum jam ſatis putarent; ſeu quòd aliorum commune periculum ſubire promiſcuè nollent ipſi, ſecurus uterque jam famæ ſuæ; ſeu quòd veriùs timerent, nequid moleſtiæ longiori oratione exhiberent Apollini, quem et cauſam omnem ſatis edoctum, et affectum propè tædio prudentiores ipſi intelligerent: pauca uterque pro officio, et quæ moleſtiæ nullius eſſent, ſapienter ſubjecit. *Bembus* quidem de illis viſus eſt jure conqueri, qui et Tullium, quem ſequi tutò poſſent, deſerebant; nec *Senecam* tamen, quem ſequi ſe ſe profiterentur, vel longo proximi intervallo ſequebantur. Omittere ſe dixit hujus generis plures; quorum, ut alii aliam inirent dicendi viam, nemo ferme unus erat, qui non longiſſimè propoſiti ſibi Ducis a veſtigiis aberraret. Invectus præſertim eſt, vir ingenuæ, germanæque eloquentiæ, in Oratores ætatis noſtræ nonnullos; quibus neſcio qua ex Africa proferre mos eſt horrenda quædam verborum, ſententiarumque monſtra, quæ *Tertullianus* ipſe, cujus nimirum auctoritate, atque exemplo abuti ſubinde ſolent, aut expaveſceret, aut rideret. Ita nihil ipſis laude dignum videtur, niſi ſupra fidem illud ſit, atque

ultra

ultra modum; idque in illis mirandum magis, qui cùm homines plerunque ſint, a quibus montium partus expectari vix poſſint, ſingulis tamen propè membris eflutiunt hyperboles, ac tertia quaque periodo paradoxa debacchantur. Eos deinde comparavit elegantiſſimè Sentioni cuidam: viro, [a] ut eſt apud ipſum *Senecam*, *ingenii confuſi, ac turbulenti*, & qui cupiebat grandia dicere; ut in cæteris omnibus amabat omnia grandia. Quare nec ſervos volebat, niſi ingentis ſtaturæ, neque argentea vaſa, niſi enormia, & immania: eòque demum pervenit inſaniæ, ut calceos quoque majores indueret, *nec ficus eſſet, niſi mariſcas*; & hac de cauſa, ficto quidem, ſed aptiſſimo cognomento, vocari cœperit *Senecio Grandio*. Ingenioſam viri graviſſimi comparationem excepere plerique leniori riſu; cùm rurſus ille: Tales, inquit, etſi ſapientioribus longè aliis diſſimiles, quibus nihil idcirco detractum velim: tales, inquam, pro *Seneca* militant: tales etiam in caſtris *Senecæ*, quanquam nullâ ipſius culpâ, nunc temporis fiunt; nimirum *Seneciones Grandiones*. Sint, ut libet, minoris ingenii, qui *Ciceronem* vel longè ſequuntur; modò ſanioris. Malo homines ſic ingenioſi ingenium in me quærant, quàm prudentes judicium deſiderent.

Ad hæc ſtatim *Malvetius*: vel tales, repoſuit, imitatores *Senecæ*, quando appellare ita libet (quod a *Bembo* tamen ſapienti magis joco, quàm ex animo factum, crediderim) ampullatos neſcio quos, & vix non inſanos, ætatis noſtræ *Locutelejos*: vel tales, inquam, *Senecam* commendant. Peſſimam optimi corruptionem quis neſciat; eòque caſum, quò ex alto magis, periculoſiorem? Æſtimandum hinc etiam *Senecæ* ſtylum, quòd mediocres imitato-

 tato-

(a) *Senec. Suaſor.* 3.

tatores non patiatur. Vel eminent *Seneciani*, vel jacent. At illos ego *Senecianos* planè nego, quibus tantùm vel *nugæ canoræ*, vel *crepantes buccæ*, & ebulliens inſano ab igne [a] *ſartago loquendi*. Quodſi propterea *Seneciani* dicendi ſint, quòd *Senecam* legant aliquando, in eoque ducem elocutionis ſuæ habere ſe dicant, toto, uti dicitur, ab illo diſtantes Cœlo; quàm malè audiant neceſse eſt & ipſi *Ciceroniani*, cùm nulli ferme & eſſe ſe tales ſibi certiùs perſuadeant, et ab aliis dici jactantiùs velint, quàm quibus, poſt inanem verborum profluentiam, quæſitamque Tullianæ ſyntaxeos cacozeliam, nihil admodum, aut vix aliquid ad rem dicere, hoc demum eſt eſſe *Ciceronianum*? Cuinam potiùs comparem ego æmulatores *Tullii* tam ineptos, quàm [b] Vibio illi Rufo Senatori Romano; qui, ut haberetur ſui temporis eloquentiſſimus, & *Tullius* quodammodo redivivus, audite quæſo, quid fecerit? Extincti jampridem *Ciceronis* uxorem, quæ ſupererat adhuc regnante Tiberio, ſed, ut facilè quiſque intelligit, annis jam confecta, et propè Acherontia, duxit ille in matrimonium. Inde, quaſi dotis nomine prioris hæc viri eloquentiam attuliſset in domum ſuam, *Ciceronem* quamprimùm alterum futurum ſe Rufus credidit; idque (quod ſanè videri poſſit indignum fide) Tiberium apud Principem non ſine riſu Senatus ſtultiſſimè jactavit. An non idem ferme faciunt hodieque nonnulli, ut *Ciceronis* aſſeclæ literaria in Republica, ac veluti hæredes, habeantur? Cùm eximiam tanti viri eloquentiam nec errore judicii probè noſſe, nec conſequi poſſint ingenii tenuitate; imitari maximè ſtudent (quod ſanè multò faciliùs eſt) priores illius Orationes, quæ (ut

ex

(a) *Perſ. ſat.* 1. (b) *Apud Dionem hiſt. Rom. l.* 57.

Digitized by Google

ex Afro Oratore adnotavit optimè *Quevedus* noſter) *non carent vitiis antiquitatis*, et in quibus *Tullius* ipſe, abſolutus nondum, ac perfectus Orator, *lentus eſt in principiis, longus in narrationibus, tardè commovetur, rarò incaleſcit*; atque adeo, ſiquid in verbis occurrit inuſitati, obſoletique, ſiquid in ſenſibus redundantis, atque otioſi, ſiquid in oratione demum tota eneruis, ac minùs virilis, id videlicet amplectuntur omne, ſibique dicturis lætiſſimi deſpondent: perinde quaſi eloquentiſſimi jam ſint, et *Cicerones* ſeculi noſtri, cùm nihil habeant *Ciceronis* aliud, quàm vel magnis ſæpe viris communia vitia, quàm miſerrimam tot aliarum virtutum appendicem; quàm (date veniam, ut dicam uno verbo) quàm quod habuit Vibius Rufus.

Hæc poſtrema *Malvetii* verba non modò plerique Patrum, ſed Apollo etiam ipſe et probavit vehementer, et vix non laudavit. Tum facto ab omnibus intentiori ſilentio: Nihil aliud demum (ſic Apollo aggreſſus eſt rurſus dicere) perſuadere magis poſſunt, quæ utrinque dicta ſunt hactenus; quàm quòd ardua maximè ſit, ac periculi plena, *Ciceronis*, ac *Senecæ* imitatio; niſi ingenio maximè polleant, ac judicio, quibus illos propoſitum ſit imitari. Illud autem perſuaſum omnibus primò velim, non omnia, ac ſingula, quæ magni auctores dixerint, ex omni parte utique eſſe perfecta. (a) *Summi quidem ſunt, homines tamen; nam & labuntur aliquando, et oneri cedunt, et indulgent ingeniorum ſuorum voluptati; nec ſemper intendunt animum, et aliquando fatigantur*. Inde fit, ut, quanquam ipſi laudari ſummoperè debeant, nonnulla tamen in illis reperire ſit, quæ veniam magis per ſe ipſa,

 quàm

(a) *Quintil. l. 10. c. 1.*

quàm laudem, mereantur. Hæc porrò, quæ magnis in auctoribus deteriora ſunt, conſequuntur plerunque, qui eos ſequuntur: tum quòd ipſi minores ſint; tum, quòd illa emineant aliquando, atque in oculos magis incurrant, et obtineri nullo negotio, exprimique vel ab imperitis poſſint: ut pulcherrimo in vultu ſiquid nævi, aut verrucæ ſit, hoc ipſum ſcilicet longè faciliùs, quàm cætera illius pulchritudo, pennicillo exprimatur. Quare, antequam de hac ipſa, quæ inter vos eſt, controverſia judicium feram, duo maximè et vos meminiſſe, et moneri cæteros omnes velim, quibus vel *Tullianos* eſſe poſthac libeat, vel *Senecianos*. Alterum quidem, quid afferri debeat ad imitationem tantorum Scriptorum, oſtendet: alterum verò, quid in ipſa imitatione ſpectandum præſertim ſit, quid maximè præſtandum.

Prius illud *Tullius* ipſe, ſi bene meminiſtis, vos antea docuerat tum exemplo ſuo, tum diſertiſſimo etiam præcepto; cùm enim de ſe ipſe dixiſſet: (a) *Fateor me Oratorem, ſi modò ſim, aut etiam quicunque ſim, non ex Rhetorum officinis, ſed ex Academiæ ſpatiis extitiſſe: poſitum ſit*, inquit, *in primis ſine Philoſophia non poſſe effici, quem quærimus, eloquentem*. Neque id *Cicero* intellectum voluit de hodierna quadam Philoſophia, elegantiori fortaſſis, liberiori certè, et ſeculi ingenio accomodata; quanquam et hæc ipſa nonnunquam uſui eſſe poſſit: ſed de veteri illa, virili planè, ac robuſta, et de vobis omnibus, cæteriſque dicendi laude viris clariſſimis optimè merita, cujus ſit diſputare non ſolùm poſſe, (b) *de natura rerum*, *de*

(a) *L. de Orator. ad Brutum.* (b) *Cicer. l. eodem.*

Digitized by Google

de officiis, *de virtute*, *de moribus*, ſed etiam *genus*, *et ſpeciem cujuſque rei cernere*, *eam definiendo explicare*, *judicare quæ vera*, *quæ falſa ſunt*, *cernere conſequentia*, *repugnantia videre*, *ambigua diſtinguere*. Quamobrem eos mirari ſatis non poſſum, qui vix decurſis, et quidem obiter, levioris Rhetorices ſpatiis, nullo rationalis, ut dicunt, aut moralis Philoſophiæ ſtudio, ſola *Ciceronis* lectione, vel *Senecæ*, *Ciceronianos* fieri ſe poſſe ſperant, vel *Senecianos*; cùm earum rerum prorſus ignari, quas callere maximè debeat diſertus, et eloquens, tantùm abſit, ut, quæ optima ſunt in auctoribus illis, et præ reliquis imitanda, exprimere ipſi dicendo poſſint, ut ne illa quidem legendo intelligant, atque ab aliis diſcernant. Inde fieri paſſim, ut ſapientiſſimos apud viros, qui cum *Tullio* ipſo [(a)] *eloquentiam*, *quæ admirationem non habet*, *nullam judicant*, eamque, quæ admiratione digna ſit, comparari non poſse [(b)] *non modò ſine dicendi doctrina*, *ſed ne ſine omni quidem ſapientia*: qui cum *Quintiliano* [(c)] *pectus eſſe* exiſtimant, *quod diſertos facit*, *et vim mentis*, habendamque a ſapientibus [(d)] *verborum curam*, *rerum ſolicitudinem*: tales, inquam, apud viros inepti, ac præpoſteri imitatores iſti meritò rideantur, ut in verbis toti, in rebus nulli; eaque de cauſa illud ipſis ſubinde contingant, cùm præſertim dicendi leges aliis tradunt, ac de Scriptore quolibet ſtantes, uti dicitur, pede in uno cenſuram ferunt, ut, [(e)] *dum ſtultis videri eruditi volunt*, *ſtulti eruditis videantur*.

Alterum verò, quo doceri facilè quiſque poteſt, quid intendere, quid præſtare maximè debeat in imitatione illuſtrium Scriptorum, indicavit paucis *Seneca* Lucilio

 ſuo

(a) Cicer. ad Brut. (b) Idem l. . de Orator. (c) Quintil. l. 10 c. 7. (d) Quintil. ibid. (e) Idem Ibidem.

ſuo : [a] *ſimilem eſſe*, ait ipſe, *te volo, quomodo filium, non quomodo imaginem: imago res mortua eſt*. Quid hoc ego non tam *Senecæ* præcepto velim, quàm meo, nemo unus veſtrum non ſtatim intelligit. Utinam illud et cæteri omnes intelligerent, qui ſe nunc temporis aut *Ciceronis* imitatores profitentùr, aut *Senecæ*! Homini ſanè longè ſimilior, quàm ipſa ſui imago, homo quilibet alter eſt; etſi altero illum in homine minùs fortaſſe dignoſcamus, quàm ſui in imagine. Hæc nimirum mutum aliquid eſt, atque inanime,et vix extremam corporis ſuperficiem referens,ac repræſentans, neque aliud habens homini ſimile præter colorem. Contrà verò, ut diſſimilis homo homini ſit; uterque vivit, uterque homo eſt. Quantò ergo Parenti ſimilior, quàm Parentis imago, dicendus filius eſt; quippe qui ab illo genitus, inſtitutuſque ita plerunque ipſum refert corporis habitu, atque animi, ut quanquam re ipſa duo ſint, et alter altero non tantùm minor, ſed et ipſi aliquando diſſimilis in pluribus, attamen non modò vivum in altero exemplar alterius, ſed vivam etiam, ſpirantemque in altero alterius imaginem dignoſcamus? Tales ego, ut eſtis re vera plerique veſtrum, et hodiernos omnes *Ciceronianos* vellem, ac *Senecianos*: ita ſcilicet ſuum iſti *Senecam*, *Ciceronem* illi referrent; ut ab Eloquentiæ peritis, ac Philoſophiæ, eorum filii, non imagines tantùm, intelligi poſſent. At quî fieri poteſt unquam, ut eos in dicendo vel *Senecæ* filios exiſtimemus, vel *Tullii*, quibus deeſt omnino, quæ præcipua in hoc genere cum Parentibus eſt, ſimilitudo ingenii, judicii, eruditionis, ac doctrinæ, virtutumque reliquarum; et ineſt tantùm, quò illis ſimiles ab imperitis credantur, extrinſeca quædam oratio-

(a) *Senec. epiſt.* 88.

tionis ſpecies, et color fortaſſe gratus, ſed ſine oſſibus, ac nervis, ſine viribus, ac lacertis, ſine ſpiritu, ut ita dicam, ac mente? Hoc eſt enimvero ſimilem eſſe, non quomodo filium, ſed quomodo imaginem, et quidem quę mortua res eſt. Nemo ſanè veſtrum ſimiliorem longè non fatebitur aut *Senecæ Tullium*, aut *Senecam Tullio*, quàm vel ipſi *Senecæ Senecianos* iſtos, vel *Ciceronianos Ciceroni*; cùm diſſimiles nimirum ita illi ſint dicendi genere, ut in hoc tamen conveniant, quòd in ſuo quiſque ſit præſtantiſſimus: ita illorum alterutri ſimiles e contrario recentiores iſti, ut virtutibus utriuſque careant. Quid eos hìc referam imitatores longè deteriores, qui ſimiles vix ſunt inſtar imaginis ne ſuos quidem colores habentis; ſed commodatos tantùm, atque ab ipſo veriùs exemplari hinc inde corraſos? Illos loquor, ut videtis, quorum præcipua in eo ſtat induſtria, ut, cùm vel *Tullium* imitari velint, vel *Senecam*, decerptas hinc inde ab Opuſculis eorum pluribus, et corrogatas dicendi formulas, ac phraſes multas, quin et integras aliquando periodos, ita contexunt in unam orationem, atque conſarcinant; ut *Ciceronianum* centonem, vel *Senecianum* exhibere nobis de induſtria videantur? Hoc porrò imitationis genus, quod ex parte ſaltem probatur illorum nonnullis, qui, ut ajebat *Tullius*, [a] *tantùm laudant, quantùm ſe poſſe ſperant imitari*; ſanioribus ego Literatis interdictum, ac pœna Cornicis Æſopicæ damnatum volo, non ut genus modò imitationis ſuperficiarium, quale hactenus improbavi, ſed ut etiam ſervile maximè, ac plagiario vix dignum.

Ergo, duabus hiſce rectæ imitationis legibus jam ſtatutis

(a) *Cicer. de Orat. ad Brut.*

Digitized by Google

tutis, meum habetote de lite veſtra judicium; in eoque binas pacis conditiones, quam certam in poſterum, ac ratam apud vos omnino velim. Prior illarum hæc ſit: Prælegendum junioribus Diſcipulis, ut fit in Scholis bene inſtitutis, *Ciceronem*; neque, antequam ſtylum dicendi ab illius maximè lectione paraverint, permittendum ipſis *Senecam*, niſi obiter, et ex occaſione. Altera porrò conditio eſt: Quibus e contrario maturum cum ætate judicium ſit, nec Rhetoricæ modò parta jam ſcientia, ſed etiam Philoſophiæ, et [a] ejus in primis partis, quam Ethicen appellant; licere ilis pro arbitrio *Tullium* ſibi, vel *Senecam* ptoponere, quem, veluti exemplar, ſin minùs unicum, at præcipuum certè, imitentur. Qua in re tamen duo rurſus Imitatores iſtos monitos velim. Primò quidem, ut illum ſibi exprimendum ſeligant, cujus facilior ſibi, feliciorque futura ſit imitatio; eaque de cauſa ſuum ipſi ingenium, aliorumque judicium hac ſuper re conſulant. Deinde verò, quòd, niſi ſpes illius ſit, quam dicebam modò, imitationis vel *Ciceroniani* ſtyli, vel *Seneciani*; [b] *non eſt unus, quamvis præcipuus, imitandus; quia nunquam par ſit imitator auctori, et ſemper eſt citra veritatem ſimilitudo*. Ad hoc accedit, *quòd* [c] *plerumque facilius eſt plus facere, quàm idem; atque adeo etiam qui ſumma appetunt, contendere potiùs, quàm ſequi debent; nam qui agit, ut prior ſit, forſitan etiamſi non tranſibit, æquabit*. Sed hæc jam ſatis. Quibus in cauſis, atque argumentis, quos ad auditores, quibus tandem hominibus expediat dicere *Tulliano* more, vel *Seneciano*; id verò definiendum differo in aliam diem.

Poſt hæc commendavit illis Apollo: monerent ipſi mino-

(a) Vide Quintil. lib. 12. cap. 2. *(b) Sen. Præf. ad Controv.*
(c) Quintil. l. 10. c. 2.

Digitized by Google

nores quoſdam in Republica literaria, ut *Ciceronis* ex æquo, ac *Senecæ*, aliorumque Scriptorum inſignium, ac maximè veterum, et major eſſet apud ipſos admiratio, et cenſura longè reverentior. Inſurgere nunc paſſim, qui, cùm cenſi nondum, aut vix ipſi ſint Literatos inter, Literatorum cenſores agant; in eoque ſtudium omne impendant, ut magnorum virorum accuſatione inclareſcant. Quod eò ſanè videtur improbandum magis, quòd, miſſis non tot, quin pluribus illorum virtutibus, ſola, ſi quæ in illis ſunt, vitia ſcrutantur, et ea quidem, non ut ipſi caveant, ſed ut aliis oſtendant. Quid enim hoc aliud videtur eſſe, quàm pulcherrimo in prato, in quo poſſis, vel ut Bos herbam, vel Leporem ut Canis quærere, ſolas malle inſtar Ciconiæ lacertas invenire; expanſiſque ſtatim in ſublime pennis toti Cœlo ſpectaculum facere? Sibi quidem in animo eſſe Cenſorum hujuſmodi et ad impediendam multitudinem, et ad libertatem frænandam, edictum quamprimùm emittere; quo illuſtrium Scriptorum cenſuram agere interdictum graviter illi ſit, qui vel non aliquid priùs ediderit in eodem genere, Eruditorum laude dignum; vel non aliquod ſaltem ingenii, judicii, doctrinæque ſuæ teſtimonium e Parnaſſo retulerit. Commendarent interea mirum in modum iis omnibus, quibus arrideret in aliorum dicta, factave inquirere, ut et Ariſtotelis Logicam accuratè diſcerent, et ſextæ Parti Quintiliani diligenter ſtuderent.

Finem hìc Apollo dicendi fecit, jamque cœtum dimittere parabat; cùm me omnia intenſiſſimis oculis, atque auribus accipientem ex angulo atrii, quò per eburneam portam introductus clàm fueram a ſeniore Melpomene, per eamdem ipſa portam, ne deprehendi ab ullo poſſem,

ſem, extemplo dimiſit. Quidquid in poſterum novi de *Ciceronis*, ac *Senecæ* imitatione Apollo decreverit, id me vobis, N. N., magna cum fide relaturum promitto; ſi per bonam Anum illam, quæ me ſibi, ex quo carminibus dare operam cœpi, commendatiſſimum nunquam non habuit, erudito Literatorum conventui adeſſe rurſus in Parnaſso licuerit.

Digitized by Google

		Errata	*Corrige.*
Pag. 4	verſ. 20		
& 86	verſ. 24	notis.	Notis.
20	verſ. 31	ſævoſquæ	ſævoſque
46	verſ. 21	devoveam	devoveant
91	titul.	PRESOPOPEJA.	PROSOPOPOEJA.
97	verſ. 30	eoum	Eoum
109	verſ. 1	Threycio	Threjicio, vel
& 112	verſ. 17		Threicio
165	verſ. 10	muſa	Muſa
176	verſ. 4	Clorides,	Chlorides,
183	titul.	Cùm, poſt	Cùm ſe, poſt
194	verſ. 2	triduo	biduo
213	verſ. 11	auctorq; Mavors	auctor et Mars
247	verſ. 23	refert	referet
326	lin. 21	lectione ſuaviſſimè deguſtabam.	lectione deguſtabam.
346	lin. 6	ore Vitellii	Othonis ore

Pag. 79 tit. ELEGIA SECUNDA *præponatur titulo lineæ ſuperioris. In punctis, et comatis hæc maximè corrigatur.*

Pag. 44	verſ. 1	illam.	illam?
	verſ. 19	Vitrum.	Vitrum,
78	verſ. 25	peremit.	peremit;
79	verſ. 4	fores,	fores.
87	verſ 3	ſaxum	ſaxum.
	verſ. 13	ituris.	ituris
98	verſ 28	mali	mali.
138	verſ. 16	donat,	donat
199	verſ. 4	dedecus.	dedecus?
236	verſ. 1	precor	precor,
241	verſ. 8		
& 256	verſ. 2	habet	habet.
260	verſ. 12	comæ,	comæ.
302	verſ. 19	Cupido,	Cupido.

MAG 2017777

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google